

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת מקץ | גיליון 160 | שבת תשפ"א

יהושע עבדי

קוים לדמותו ופעליו
לתורה ולהעמדת הדת
של הגאון הגדול
רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל
רב דפרדס חנה
נלב"ע כ"ו כסליו תשל"א

השבוע ב"אוסף גיליונות"

עינינו גל | 41

לדמותו של אברך

מעון ביתך | 35

כוסות קרשון משומשות או ציפוי זהב?

חנוכת המזבח | 61

דברים שנאמרו בכינוס 'חנוכת המזבח'
שע"י מכון 'תורת הקרבנות', ערב חנוכה תשפ"א

כנס 'לכו ונשובה' | 77

דברי רבותנו שנאמרו בכינוס 'לכו ונשובה'
שלהי חודש תשרי תשפ"א

לקראת שבת

לקט מתוך העלון הנפלא של דרשו

לעילוי נשמת
הר"ר אליעזר
ב"ר צבי הערש
קנול ז"ל
כ"ה כסלו

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת מקץ

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
17:56	17:18	16:03	ירושלים
17:57	17:19	16:17	בני ברק
17:55	17:17	16:07	חיפה
17:57	17:19	16:12	מודיעין עילית
17:57	17:19	16:02	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפיסקה | 45

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 49

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 53

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 55

מחשבות לבני הישיבות

חנוכת המזבח | 61

דברים שנאמרו בכינוס 'חנוכת המזבח'

שע"י מכון 'תורת הקרבנות'

ערב חנוכה תשפ"א

תוספת שבת | 65

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 67

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 69

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

בנתיבות המסורה | 71

עלון עיוני מסורה ונוסחאות

טמונה בפרשה | 74

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

כנס 'לכו ונשובה' | 77

דברי רבותנו שנאמרו בכינוס 'לכו ונשובה'

שלהי חודש תשרי תשפ"א

יהושע עבדי | 82

קוים לדמותו ופעליו

לתורה ולהעמדת הדת

של הגאון הגדול

רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל

רב דפרדס חנה

נלב"ע כ"ז כסליו תשל"א

לקראת שבת | 85

לקט מתוך העלון הנפלא של 'דרשו'

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

נפשו גחלים תלהט | 11

ניצוצות ממשנתו של

הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

בנתיבות יצחק | 13

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 21

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 27

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מחזקים מרחבי | 29

נשפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת המועדים | 31

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי חנוכה

יעלת חן | 33

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

מעון ביתך | 35

התבוננות ותפיסות עומק ביקרת ומעלת בית ה'

תמצית הש"ס | 37

תמצית דף היומי

לדעת | 40

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 41

מאמרי 'עין לא ראתה'

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שייטי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון איש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה'
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת מקץ תשפ"א | גליון מס' 156

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

"טוב עין הוא יברך" – עין טובה לעומת עין רעה

הדברים האלו בעצמם מתגלים באופן שאותו דבר הופך להיות רע. אותו טוב מושלם שיורד מלמעלה, נקלט ונתפס על ידי כח שהוא רע, אשר לוקח אותו לעצמו, אוכל את כל ההשפעה הטובה, ונשאר רע כמו בתחילה. כך הוא טבע הדברים, כך הם נראים מצד עצמם, כך הם יורדים, וכך הם נקלטים. הם יורדים מלמעלה טובים עד כדי שלימות, והם מתקבלים למטה חסרים, עד כדי ש"לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרע".

כך היא בעצם הצורה שהדברים נראים בעולם, מלמעלה יורד רק טוב, והרע נעשה רק אצלנו, הרע הוא בכח הקליטה שלנו. אנחנו מביאים את ה"עולות אחריהן מן היאור". מאותו יאור, שמשם מגיע הדבר השלם הזה, היפה והטוב, מיד אחר כך מגיעות אותם ה"עולות אחריהן", והן רעות, וכשהטוב צריך להגיע אלינו, הרע משתלט עליו ולוקח אותו, והוא לא נהיה טוב.

בכוחו של יוסף הטוב משפיע ומתקן את הרע

אכן, בתוך הסדר הזה, מתגלה שיש צורת אדם הנקרא יוסף, אשר יכול לשנות את הסדר והמהלך הזה, וכאשר הוא משנה את הדברים, הרי שאז להיפך, אדרבה, הטוב משפיע על הרע ומתקן אותו, מסלק את הרע שבו, הוא נותן לו ומתחלק איתו, וכך, הטוב והרע חולקים ביניהם בשווה ונהיים שווים. יוסף, הוא זה שלוקח את הטוב ומעמידו בצורה כזו, שכאשר הוא מגיע הנה, הוא משפיע באופן שגם הרע נהיה מתוקן, הרע מתחלק עם הטוב, והם נעשים טוב בשוה.

וכך, החלום מספר לנו דבר נורא, שמהשמים יורדים דברים טובים, מלמעלה מתגלים הדברים הטובים ביותר שיכולים להיות, אלא שכאשר הם מגיעים הנה, אלינו, אנו מקבלים אותם באופן כזה, שהרע שאנחנו מייצרים פה, הרע שנמצא אצל המקבלים, הוא זה שקולט ולוקח את אותו שפע, ואוכל ומחסל אותו, כך, שאותו שפע לא משפיע שום דבר, הכל נשאר רע כאשר בתחילה. אכן, זה דבר נורא ואיום שלא יתכן שיהיה, לכן, יש לזה פתרון, והוא, "ויוסף הוא השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם הארץ", יש צורת אדם הנקראת יוסף, ועל ידו הטוב מתקן את הרע, הטוב מתגבר ומצליח להשפיע טוב גם על הרע. עלינו להבין מה נקודת העיקר שהתורה מגלה לנו כאן, מה ענינו של יוסף בדבר הזה, מה מלמדים אותנו.

טוב עין לעומת רע עין

ישנן שתי מידות, זו לעומת זו, עין טובה ועין רעה. בפסוקים במשל נאמר "טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל" (כ"ב ט), ולעומת זאת "אל

חלומי של מלך מגלה את צורת ההנהגה

אתא בכראשית רבה (פרשה פ"ט ד') "ופרעה חולם, וכל הבריות אינן חולמין, אתמהא, אלא חלום של מלך של כל העולם כולו", יש כאן משהו כללי, משהו שכולל את הכל.

חז"ל אומרים, שאם פרעה חולם, פירושו הדבר, שהחלום הזה צריך להודיע משהו כללי לכל העולם כולו, זה חלומי של מלך, ואחר שמצרים היתה אז המלכות הגדולה והמרכזית, כולם באו לארץ מצרים לשבור בר, החלום הזה נוגע לכל העולם כולו. התורה מספרת את מה שקרה במצרים, אבל אחר שהחלום הזה הוא חלום של מלך, הרי שפרעה חולם כאן משהו שהוא כלל עולמי, השייך לעולם בכלל, יש בחלום הזה משהו שמלמד על ההנהגה הכללית.

בנוסף לכך, החלום הזה היה נקודת ההתחלה של גאולת מצרים, כאן מתחיל המעשה של גאולת מצרים, וכפי שנאמר בתהלים, בפרק העוסק בגלות מצרים, "שלח לפנייהם איש, לעבד נמכר יוסף" (ק"ה י"ז), בורא העולם שלח את יוסף לפני כלל ישראל, כדי שהוא יגיע למצרים ויכין את המקום שיוכל לקלוט את כלל ישראל. הקיום של גלות מצרים וגאולת מצרים התחיל ביוסף, והנה, אחר שבמצרים נולד כלל ישראל, כאשר גלות מצרים היתה ההריון של כלל ישראל, וגאולת מצרים היתה הלידה, וכל זה הגיע מכוחו של "שלח לפנייהם איש לעבד נמכר יוסף", וזה קרה מכח החלום, נמצא, שהחלום הוא דבר ששייך לכלל הבריאה כולה, החלום הזה משמעותי לכל תהליך הבריאה כולו.

מלמעלה יורד שפע של טוב שנאכל על ידי הרע

נתבונן בגילויים שמגלה החלום. בתחילה, הדבר הראשון שמגיע, גם בפרות וגם בשיבולים, הכל "יפות מראה", "בריאות בשר", "טובות", ומיד אחריהן מגיע הצד שכנגד, אותן פרות, אבל הן "רעות" ש"לא ראיתי כהנה כל ארץ מצרים לרוע", מלכתחילה מגיע אותו דבר שאין כמותו לטוב, מיד אחר כך מגיע אותו דבר שאין כמותו לרוע, זה החלום.

בנוסף, אנו רואים שבאותה התגלות של חלק הרע, כח הרע שישנו פה בולע את כל הטוב ונשאר רע כבתחילה, "ולא נודע כי באו אל קרבנה", הטוב נעלם לתוך הרע והרע לא מתהפך, הוא לא משתפר ולא נהיה טוב יותר, הרע נשאר רע כבתחילה.

מהמעשה הזה שכתוב בתורה אנו לומדים שני דברים. צורת התגלות הדברים היא כזו, מלכתחילה הם מתגלים ונתפסים כמו שהם צריכים לרדת מלמעלה, בשפע. הם נראים טובים, יפים, בריאים. אולם כשזה יורד אלינו,

תלחם את לחם רע עין" (כ"ג ו'), מאדם רע עין אל תיקח שום דבר, הוא משפיע רע, אבל טוב עין, נותן ומשפיע טוב.

והנה, לכאורה, מעולם לא שמענו על מי שהוא רע אוזן, רע יד, או רע רגל, אדם רע משתמש בכל אבריו לרע, ואדם טוב משתמש בכל אבריו לטוב, אכן, כאן אנו מוצאים דבר מיוחד, העין, היא רעה מצד עצמה, היא לא עין של אדם רע, אלא עין רעה, [את הביטוי הזה אנו מוצאים גם בלשון, הלשון, אף היא רעה, היא לא לשון של אדם רע], אדם רע, כל אבריו רעים באותה מידה, אולם כאן אנו מוצאים עין רעה.

מה עניין העין ששלחו לאלכסנדר מלמעלה

הגמרא במסכת תמיד (ל"א ע"ב) מספרת באריכות על אלכסנדר מוקדון, תחילת הסוגיא בעשרה דברים ששאל את זקני הנגב, היינו זקני ישראל, ובהמשך מסופר עליו שהוא רצה והתעקש ללכת בדוקא לאפריקה, ואת כל שאירע לו שם במחוז שנשלט בידי נשים, ואחר שהוא הגיע עד סוף כל המקומות שהוא יכול להגיע בעולם, הוא המשיך ללכת, והגמרא מספרת כאן סיפור, כדלהלן, שהמהר"ל כותב עליו שהוא לא היה באופן פיזי.

"כי שקיל ואתי", היינו, הוא המשיך ללכת, והכונה בזה, שהוא כבר המשיך ללכת אחרי הסוף. אחרי כל מה שהוא כבר כבש מהעולם, וזה כבר היה הכיבוש הסופי, הוא המשיך הלאה ללכת, "יתיב אההוא מעינא קא אכיל נהמא", הוא ישב על מעיין ואכל שם לחם, "הווי בידיה גילדני דמילחא", היו בידי דגים מלוחים, "בהדי דמיחורא להו נפל בהו ריחא", כאשר הוא רחץ אותם במעיין יצא מהם ריח טוב במיוחד, [כך כתוב בגמרא לגירסתנו וכך כתוב במפרש, אולם גירסת הרא"ש "נפל בהו רוחא", היינו, אותם דגים מלוחים חזרו לחיות מכח מי אותו מעיין], אמר אלכסנדר "שמע מינה האי עינא מגן ערן קאתי", המעיין הזה מגיע מגן ערן, הוא מגיע מהעולם הבא, "אידילי כוליה עד דמטא לפיתחא דגן ערן", הוא הבין שהמעיין הזה מגיע ממקום יותר גבוה. ממקור שהוא מקור החיים, ועקב אחר מקור המעיין, הלך לקראת המקור הראשון של המעיין, וכך הוא הגיע לפתח גן ערן.

הגמרא מתכוונת ללמדנו בסיפור הזה, שאותו אלכסנדר, שהקב"ה נתן לו כח לכבוש את כל העולם כולו, כאשר הוא גמר לכבוש את העולם, הוא נשא את עינו לכבוש יותר מכך, הוא רצה לכבוש גם את מה שמעבר לעולם שלנו, וכך, כשהוא הגיע לקצה העולם, הוא הגיע לנקודה שמתחברת למה שנקרא העולם הבא, הוא הגיע לשם, הוא הגיע לקצה הקצה, מתכוונים להגיד לנו בזה, שכל הסיפור של אלכסנדר לא היה מעשה של מלחמות וכיבושים בעלמא, אלא זו היתה מתנה שניתנה לו מלמעלה לכבוש את הכל.

וכך, ממשיכה הגמרא לספר, כאשר הוא הגיע לפתח גן ערן, "רמא קלא פתחו לי בבא", הוא הרים את קולו, וצעק, פתחו לי את הדלת, ואז הוא שמע קול שעונה לו מבפנים, "אמרו ליה, זה השער לה' צדיקים יבואו בו", זה לא אתה, אתה לא תיכנס הנה, "אמר להון", הוא השיב לאלו שענו לו מבפנים "אנא נמי מלכא אנא, מיחשב חשיבנא, הבו לי מידי", אני מלך ואני חשוב, תנו לי משהו, "יהבו ליה גולגלתא חדא", במפרש כתוב שנתנו לו ראש, גולגולת, והרא"ש מפרש שגלגל עין ניתן לו, גלגל דעינא.

עתה כמובן הוא רצה לדעת מה ערכו, הלא זו היא יון, את הכל הם מודדים ושוקלים במידות פיזיות, במידות של העולם, אז הוא שם אותו על משקל ורצה לדעת כמה זה שוקל, "אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקליה", הוא שם כנגד זה כסף השניה של המשקל את כל מה שהיה לו, והדבר הזה, אותו גלגל עין או גולגולת עם עין, הכריע את הכף. כל מה שהוא שם כדי להכריע כנגדו, לא עזר.

"אמר להון לרבנן מאי האי, אמרי, גלגלתא דעינא דבישרא ודמא דלא קא שבע", החכמים אמרו לו שזה גלגל עין של בשר ודם, והיא לא שבעה, כל כסף וזהב שתשים לא מספיק לה, היא תמיד רוצה יותר, היינו, היא תמיד שוקלת, והדבר הזה אינו מספיק בשבילה, זה אף פעם לא יכריע את הכף כנגדה, זה הדבר ששלחו לו, זה הוא גלגל עין של אדם.

סוד כיבושיו של אלכסנדר - העין שאינה שבעה

יש כאן מסר נפלא מאד. כי הנה, לצערנו, אנו עדיין עבדים ליון, 'אכתי עבדי יון אנן', יון כבשה את כל העולם כולו, והיא השתלטה גם על כל מערכת הדעת. המכוון של יון לא היה רק לכבוש את הטריטוריות של העולם, אלא לכבוש תחתיהם את כל המציאות כולה, כולל גם את ההכנה, את תפיסת האמת, את תפיסת המציאות, אלו דברים שנוגעים מעבר לעולם הזה. יון התכוונה לשלוט גם במוחלט, היא התכוונה להכריע גם בעניינים שהם מוחלטים, היכן נמצאת האמת המוחלטת.

זה הדבר שהגמרא מתכוונת להגיד, אלכסנדר עבר את העולם הזה, והתכוין להשתלט ולהשליט גם שם את מה שהוא השליט תחתיו כאן. הוא כבש את כל העולם כולו, ועתה הוא רצה לכבוש גם את כל המציאות כולה, גם את מה שמעבר לעולם הזה. כוונת אותם יונים, שכמו שהם כבשו את כל המערכת הטבעית, כך הם רצו לכבוש גם את המערכת העל טבעית, את מה שמעבר לעולם. זאת הנקודה של ההתפרצות שלו לגן ערן. הוא התפרץ לגן ערן ואמר פתחו לי, גם לפה אני רוצה להיכנס, גם פה אני רוצה להבין, לדעת, ולתפוס, גם על זה אני רוצה לשלוט.

אכן, הם שלחו לו משם וגילו לו, אתה שייך רק למערכת שנראית בעיניים, הם שלחו לו עין של אדם, והראו לו עד היכן הדברים מגיעים, עד היכן כוחה של העין, וכמאמר הכתוב בקהלת (א' ח') "לא תשבע עין לראות". לשון זו של שביעה נאמרה על העין גם בכתוב וגם בלשון הגמרא "כלים שלא שבעתן העין" (ב"מ כ"ג ע"ב), העין אוכלת ושבעה, זו העין.

הדבר שאותו גילו לו ממקום האמת, ממה שהוא מעבר למערכת העולמית, גילו לו מי הוא באמת. כל גדולתו, כל כיבושיו, הכל, זאת העין, אותה עין שאינה שבעה. לכן הוא רוצה יותר, הוא רוצה עוד. אכן, עם הדבר הזה, כך גילו לו, לא תוכל בשום אופן להשתלט אלא רק על מה שהעין רואה, אולם מעבר לזה, לשם לא תגיע. שלחו לו ממקום האמת, להסביר לבאר ולגלות לו מה הסוד של כל מה שהוא עושה. כל מה שהוא עושה, זה להוציא לפועל את העין הרעה, העין שאינה שבעה, העין שהיא תמיד חסרה.

העין מגלה ונותנת את המציאות בעולם

כדי להבין מעט בדברים, נקדים לבאר את ההבדל בין טוב לרע. המושג טוב, פירושו, דבר הראוי לתכלית שלשמה הוא נעשה, זה נקרא דבר טוב, לעומת זאת, דבר רע נקרא דבר שבור וקטוע, דבר שלא מתאים, שאי אפשר להגיע על ידו לאותה תכלית מבוקשת שהדבר נוצר בשבילה, מלשון סולם רעוע, וכלשון המשנה בזבים (פ"ג מ"א) "אילן שכוחו רע", היינו, אילן שמי שיטפס עליו ישבור את האילן ויפול, זה נקרא רע. כך היא העין הרעה, זו עין שהיא תמיד חסרה, דבר קטוע שאף פעם נשלם.

פירוש הדבר, הקב"ה נתן לנו עיניים שתפקידם בעולם הוא לתת מציאות לדברים. כי הנה, לשון חז"ל, שהקב"ה ברא את כל העולם לגילוי, כביכול, בורא העולם מגלה משהו על ידי כל הבריאה כולה. כל הבריאה כולה אומרת, מגלה משהו. הגילוי הזה נמסר לעיניים, שהן הרואות. נמצא, שהתפקיד האמיתי של העין הוא לתת לדברים מציאות אמת. הגילוי של אותה מציאות שבורא העולם נתן להם, והתכוין לגלותה, נעשה על ידי העין, כלומר, העין היא זאת שנותנת לדברים את מציאותם האמיתית. זאת עין טובה, עין שנותנת מציאות, זה מה שעין צריכה לעשות.

המילה עין, היא גם מלשון מעיין, "ואבוא היום אל העין" (בראשית כ"ד מ"ב), עין, בעצם, זה דבר שנובע, מעיין מים חיים, ומן העין הולכת ומתגלה המציאות.

אכן, במה דברים אמורים, באדם שתפיסת המציאות שלו היא תפיסת אמת. כאן נמצא ההבדל בין רע עין לטוב עין, רע עין זה אדם השייך לצד הרע. פירוש הדבר, שהוא חותך, קוטע, ומפריד את עצמו מהמציאות האמיתית, לוקח לעצמו. אדם, בדרך כלל, אם הוא לא טוב במיוחד, רואה את עצמו כמרכז המציאות, ואת כל הדברים הוא תופס ביחס לעצמו. כמו שאדם טוב תופס את כל הדברים ביחס למציאות האמיתית, כך אדם רע תופס את כל הדברים ביחס למציאות עצמו.

והנה, המציאות עצמה היא כולה ברכה, זאת המציאות עצמה, כולה שפע שירוד מלמעלה, וכביכול בורא העולם מעניק אותו ונותן לנו שפע. כל מה שאנחנו רואים, זה הכל שפע שירוד מלמעלה, גילוי של מציאות שירוד, וכולו השפעה טובה. אכן, אדם שלא שייך לצד הטוב, אדם הרואה את המציאות כולה באופן שהוא המרכז, היינו, הוא המציאות, ומציאותם של כל הדברים היא עד כמה שזה מתייחס אליו ומיטיב עמו, הדבר קיים רק עד כמה שהוא מצטרף באיזה אופן שהוא לשמש עבורו, והוא קיים רק לצרכו שלו, אדם כזה לוקח את הדבר מהמציאות האמיתית, ומעבירו למציאות הקטועה שלו, כך נראה אדם רע עין.

"איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה" ו"איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, רבי אליעזר אומר עין רעה" (אבות ב' א'), "טוב עין הוא יבורך", טוב עין, פירוש, הוא רואה את המציאות כמו שהיא, והמציאות כמות שהיא, היא שפע שבורא העולם מעניק ונותן, כל המציאות כולה היא שפע שמגיע אלינו, ומה שאנו רואים פה זה השפע שניתן לנו. כאשר אנו נותנים לדברים האלה את המציאות האמיתית שלהם, כאשר אנו מסתכלים עליהם, באופן שכל מה שאנו רואים זאת טובה שמושפעת עלי, זאת המציאות שבורא העולם מגלה ונותן לי אותה, זה טוב עין.

הדבר הזה לא חל באדם, זה חל בעין, היינו, זאת הסתכלות אחרת. אנו רואים את הדבר הזה כטוב, משום שאנו רואים את הדבר הזה כהשפעה אמיתית, השפעה של טובה, של שפע שבורא העולם מעניק לנו, זה נקרא טוב עין.

עין רעה מפקיעה את עצם המציאות

זה טעם הדין שמצינו בתחילת בבא בתרא (ב' ע"ב) "אמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמותיה". עומדת בקמותיה, היינו, היא נראית מלאה בשפע רב, הדברים מסודרים, ובלשון החלום של פרעה "יפות בריאות וטובות", אסור לאדם לעמוד ולהסתכל על שדה כזו, משום שבהסתכלות של אדם רע עין, הרי זה של מישוהו אחר, זה לא שלי, לי אין שום שייכות לדבר הזה, אז הדבר הזה זאת מציאות רעה, זאת מציאות נגדי, זה דבר לא טוב, משום שהטוב זה אני, הטוב זה מה ששייך אלי, במציאות האמיתית, מרכז המציאות, זה אני, ומכיון שהדבר הזה הוא שדה חברי ולא שדה שלי, מוטב שהדבר הזה לא יהיה, הלא זה צריך היה להיות שלי, אחרת אין לזה זכות קיום, כי המציאות זה אני. המבט עצמו, ההסתכלות עצמה, עושה את הדבר הזה לרע, ההסתכלות עצמה היא רעה, והיא רואה את הדבר הזה כדבר לא טוב. כדבר שהוא כנגד המציאות, סותר אותה.

מכאן נובעים דברי חז"ל, שצריך להיזהר ולהישמר בראיית העין, בני אדם פוגמים בעיניהם. הלא מה היא העובדה המוזרה שכאשר בני אדם מסתכלים בעין רעה על דבר, הוא נפגע, איך זה קורה, מי נתן להם שליטה על רכוש של מישוהו אחר.

אכן, הקב"ה ברא את הבריאה, ונתן לעין את התפקיד להשלים את המציאות של כל הדברים כולם, משום שהדברים כולם נבראו כדי להתגלות, והגילוי הוא על ידי העין, היא זאת שנותנת את המציאות השלמה, את השלמת המציאות של הדברים. אם הדבר הזה לא טוב לאדם, העין רואה אותו כדבר שהוא כנגד המציאות הנכונה.

הקב"ה השליט את בני האדם. אליהם, כביכול, בורא העולם גילה את המציאות כולה, וכשבני אדם מסתכלים בעין רעה, אז המציאות היא כמו שבני אדם מגלים אותה, בני האדם הם אלו שמשלימים וקובעים את צורת המציאות, ואם למי שמסתכל הדבר הזה הוא לא טוב, פירוש הדבר, שהמסתכל קובע שמוטב לדבר הזה שלא יהיה. אם כך נקבע בעיני המסתכל, אז הדבר הזה כאילו צריך להיות מושלך החוצה מהמציאות. כך המציאות נראית, כך היא נתפסת, כמו שבני אדם רואים ומגלים אותה. בני אדם בראייתם שלהם, הם אלו שמשלימים את צורת המציאות האמיתית, כי המציאות נבראה כדי להתגלות לבני אדם. האופן שבני אדם מגלים את אותה מציאות, זאת צורת המציאות האמיתית.

לכן, בכחם של בני אדם שעינם רעה, לגרום שהדבר יצא מחוץ למציאות. כשאדם מסתכל על דבר, וההסתכלות היא שהדבר הזה הוא לא טוב, זה לא צריך היה להיות, והרי בורא העולם ברא אותו כדי שהוא יתגלה לבני אדם, לכן, כאשר בני אדם לא רוצים בזה, זה נראה להם לא טוב, מציאות לא טובה, הקב"ה ברא עולם, ואחרי שהעולם נברא, כתוב על כל מעשה בראשית 'וירא כי טוב', זה הקיום, הקיום הוא ה'וירא כי טוב', ואת הדבר הזה מסר כביכול בורא העולם לבני אדם, ההשלמה של המציאות הנקראת 'וירא כי טוב', ניתנה ב"והארץ נתן לבני אדם", ואותה אנחנו צריכים להשלים, אולם כשאנחנו מקיימים את 'וירא כי טוב', כאשר אנחנו 'וירא כי רע', אז הדבר לא יהיה קיים. בלי 'וירא כי טוב' הדבר לא קיים.

יון השליטה את העין הרעה על כל העולם

אותה אומה, אותו אלכסנדר, הכובש הגדול של כל העולם כולו, שהוא גם המשליט הגדול של חכמת יון, הדעת של יון, על כל העולם כולו, כוונתו הייתה להשליט זאת גם למעלה, גם על אותו מעיין שיוצא מגן עדן. הוא מגיע עד לפתח, וצועק, פתחו לי, גם לשם אני רוצה להגיע ולהיכנס.

הדבר שהם הביאו לעולם, זו תפיסת הדעת ש'המציאות זה אנחנו', רחמנא ליצלן מהאי דעתא, אבל זאת היתה דעתם, ובעל כרחנו זאת הדעה השלטת בעולם, זה השקר הגדול והנורא, זה כח הרע שישנו בעולם. ברגע ש'המציאות זה אנחנו', שהמציאות נקבעת על ידינו, והמציאות כולה היא לא המציאות האמיתית, יוצא מזה, שאנחנו קובעים מה היא מציאות אמת ומה לא מציאות.

ידועה ליון הרמב"ן בפרשת אחרי מות (ויקרא ט"ז ח') "כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת" היונים כפרו בכל מה שלא ראו בעיניהם. כשאדם עושה את עצמו למרכז המציאות, הרי שאז המציאות עצמה, היינו, האמת, היא מה שהוא תופס, ומה שהוא לא תופס, איננו, לא קיים, ה'אני' שלו, זה הקיום, זו המציאות עצמה, רחמנא יצילנו. כך חי העולם, נקוה שאפילו היום עדיין אי אפשר לומר כל העולם, עדיין יש חלק קטן מאוד מאוד שלא חיים במחשבה הזאת, אבל כך העולם חי, כל אחד ואחד מכל באי עולם, חי באותה מחשבה.

זאת הסיבה שכל העולם כולו נלחם בכל העולם כולו. זה בהכרח, משום שאם 'אני' המציאות, אם כן מה 'אתה' עושה פה, והשני אומר את אותו דבר, וכך, זאת מלחמה מוכרחת, לכן כל העולם נלחם בכל העולם, והמלחמות הן מבית ומחוץ, וכלשון מגילת אסתר (פ"ט כ"ח) "משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר", המלחמות מתפשטות על כל זה, כולם נלחמים בכולם.

המקור הוא העין הרעה שיוון השליטה על כל העולם כולו. אותה עין רעה שהשליכו לאלכסנדר ממקום האמת, כדי להראות לו, ראה, איך האמת מסתכלת עליך. ממקום האמת, מהעולם הבא, זרקו אליו גלגל עין, כדי שהוא יתפוס וידע מאין הוא שואב את כל הכח, עד שהעולם לא מספיק לו, הוא צריך גם את העולם הבא.

הפגם של אבשלום הגיע מכת העין

דבר דומה מספרת הגמרא בנדה (כ"ד ע"ב), "תניא אבא שאול אומר קובר מתים הייתי, פעם אחת נפתחה מערה תחת עמדותי בגלגל עינו של מת עד חטמי", הוא שקע בתוך גלגל עין של מת עד חטמו, הכוונה בזה שהתאפשר לו רק לנשום כדי שיישאר בחיים, אבל הוא היה כולו שם, "כשחזרתי לאחורי אמרו עין של אבשלום היתה, ושמתאמר אבא שאול ננס הוה, אבא שאול ארוך בדורו הוה ורבי טרפון מגיע לכתפו ור' טרפון ארוך בדורו הוה" והגמרא ממשכה ומונה מתחת לר' טרפון עד עשרה שכל אחד מהם שהיה ארוך בדורו הגיע לכתף של השני, וכפי שאומרים בלשון העם, היה גבוה ממנו בראש שלם. אבא שאול היה אדם גבוה מאוד, זאת גבוה במיוחד, והוא נכנס בתוך עין של מת וכמעט נטבע שם, ואמר לו, זאת העין של אבשלום.

מעשה אבשלום היה, כידוע, שהוא מרד בדוד אביו ורצה את הכל, הוא לקח את כל פילגשי אביו, ורצה להרוג את דוד עצמו, וכאן הגמרא מספרת

לנו על עין הבולעת יצורים ענקיים, גדולים מאד, ומדובר פה על עין של בן אדם, זה הכח שטמון בעין, שהוא לעולם לא שבע.

איתא בברכות (י"ע"א) "אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבהו, כתיב מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתוב לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה, הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", אותו צדוקי שאל מדוע הקדימו את המזמור של אבשלום הנמצא בפרק ג' למזמור העוסק במעשה שאול שהיה קודם לכן ונמצא בפרק נ"ז, ענה לו רבי אבהו, "אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן, דאמר רבי יוחנן סמוכין מן התורה מנין כו', למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג, שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה", "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", כתוב מיד אחרי "למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק", המדבר על גוג ומגוג, ללמד, שאם יאמר לך אדם, כלום יש עבד שמורד ברבו, איך תיתכן מציאות כזאת של גוג ומגוג, איך זה אפשרי, התשובה כנגד זה היא, הלא אתה רואה את אבשלום. גוג ומגוג שהם מבני יפת (בראשית י"ב), כאשר כפי שהארכנו בשבוע הקודם, עיקרו של יפת ביון, הם אלו שדומים לאבשלום.

אין כאן המקום להאריך בעניינו של אבשלום, בכל אופן, אבשלום חטא ופגם בנקודה הזאת. הגמרא הרי אומרת (סוטה י' ע"ב עיי"ש) שדוד חילצו מכל שבעה מדורי גיהנם על ידי תפילה, כאשר הוא בכה עליו "בני אבשלום בני בני אבשלום מי יתן מותי אני תחתין אבשלום בני בני, והמלך לאט את פניו ויוצק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום בני בני" הוא אמר שבע פעמים בני כדי להוציאו מכל שבעה מדורי גיהנם, ולהחזירו באיזה אופן שהוא לקיום, למציאות האמיתית, אבל הוא היה כולו בצד ההוא. אדם שנידון לכל שבעת מדורי הגיהנם, פירוש הדבר שהאדם הזה יצא מן המציאות לגמרי, הוציא את עצמו מהמציאות בכלל. הגמרא מגלה כאן, שהדבר הזה קרה מכח העין הרעה שלו, העין הביאה אותו לדבר הזה.

מכת העין של יוסף אוכלים בכל הרואה

חז"ל שואלים בבראשית רבה (צ"ג י"ב) על הפסוק "ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו", וכי כמה צוארים היו לו לבנימין, אלא, מתוך המדרש, וכן מביא זאת רש"י שם (מ"ה י"ד), יוסף בכה על שני בתי מקדש שעתידיים להבנות בחלקו של בנימין ועתידיים להיחרב, וכפי שמצאנו שבית המקדש נקרא צואר, שנאמר "כמגדל דוד צואר בנימין לתלפיות" (שיר השירים ד' ד'), ובנימין בכה על המשכן שצריך להיות בחלקו של יוסף, הנקרא משכן שילה, אשר עמד שלש מאות שנים ותשע שנים, וחרב בימי עלי, כאשר פלשתים שבו את הארון, זה היה חורבן שילה, ועליו בכה בנימין.

במשנה בפרק האחרון של מסכת זבחים (ק"ב ע"ב) כתוב שבמשכן שילה שהיה בחלקו של יוסף, יש מעלה מיוחדת, שקדשים נאכלים בכל הרואה. כי הנה, הדין הוא, שבמשכן במדבר, קדשים קלים נאכלים בכל מחנה ישראל, ובירושלים, הם נאכלים בכל העיר, ואילו בשילה היה מקום אכילת קדשים קלים בכל הרואה. הגמרא מסתפקת אם כל הרואה זה מקום שרואים אותו משילה, או מקום שמשם רואים את שילה, על כל פנים, הדין הוא שאכילת קדשים מתפשטת לכל הרואה, זה שטח ענק, כאשר ביום בהיר ניתן לראות למרחקים עצומים.

בגמרא שם (ק"ח ע"א) כתוב בטעם הדבר "רבי אבהו אמר, אמר קרא בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה", לכן קדשים נאכלים בכל הרואה, וברש"י שם מבאר "בן פורת יוסף, לשון פריה ורביה, מקום אכילת קדשים נתרבה לו על ידי העין. ושילה בחלקו של יוסף היתה, כדכתיב, וימאס באהל יוסף, אחר ויטוש משכן שילה כתיב".

אותה עין שמנעה את עצמה ולא רצתה להסתכל בדבר שלא שייך לה, וכפי שמבאר רש"י שמדובר באשת אדוניו, העין הזו, בכל מה שהיא מסתכלת, היא זוכה בו. כל מי שמחבר את עצמו למציאות האמיתית, כל מה שהוא מסתכל, הופך להיות המציאות האמיתית. זאת העין הטובה של יוסף, "תזכה ותאכל כמלא עיניה".

"פורת", נקרא לשון פריה ורביה, נתווספו לו עוד מקומות, המקדש גדל ונתרבה, פרה ורבה, מזה שאין כן באף מקום אחר, זה היה רק בחלקו של יוסף, משום ש"בן פורת יוסף" זה "עלי עין", העין הטובה של יוסף, היא זאת שמשפיעה ונותנת את המציאות האמיתית, היא שְׁמָה אותה בכל מקום שהיא מסתכלת.

ונסיף לבאר על פי הדברים אף את המשך הפסוק, כי הנה, חז"ל שואלים על לשון הפסוק "ויבך על צוארי בנימין אחיו", וכי כמה צוארים יש לבנימין, ומתציינים שמדובר בשני בתי המקדש, אולם בהמשך הפסוק כתוב "ובנימין בכה על צואריו", וחז"ל לא מפרשים מה הם שני הצוארים של יוסף, הרי משכן שילה היה רק אחד.

הנה, שם בגמרא בזבחים כתוב "רבי אבדימי בר חסא אמר, אמר קרא ולו תאנת שילה מקום שכל הרואה אותו מתאנת עליו על אכילת קדשים שלו", וברש"י שם "תאנת, לשון תאניה ואניה, שהיו מתאנהין ורואין שמשם היו זוכרין אכילת קדשים שהיתה במקום מראיתו", בשילה, היתה אכילת קדשים כזו, שכל מי שרואה את חורבן שילה מתאנת באופן מיוחד, זה היה מקום שבו אכילת הקדשים התפשטה בכל הרואה, היינו, זה קידש כמעט את כל ארץ ישראל. כל מקום שאפשר לראות משילה, או, לראות משם את שילה, אלו מקומות מאד רחוקים, וזה קידש ממש, אפשר היה לאכול קדשים כמעט בכל הארץ, לכן, יש כאן אנחה מיוחדת על אכילת קדשים.

מעתה, זה פירוש הפסוק, אלו הם צואריו של יוסף. האחד הוא עצם המשכן בשילה, אולם חוץ מעצם המשכן היתה כאן פריסה והתפשטות של אכילת הקדשים לכל צד ולכל עבר, מין פריה ורביה של אכילת קדשים, מכח שילה נתקדשה יותר ממחצית ארץ ישראל לפי החשבון. כאשר הקריבו קרבן בשילה, ניתן היה לשוב הביתה ולאכול קדשים, הם לקחו את הכשר איתם לכל מקום, עד המקום שרואים משם את שילה.

בגמרא במסכת בכורות (נ"ד ע"ב) משמע שפעם היו לבני אדם עיניים טובות באופן מיוחד, הגמרא אומרת, שכאשר רועה נמצא באמצע, בין שני עדרי צאן, הוא מצרף אותם למעשר בהמה, וניתן לצרף את כל העדרים שהוא רואה, שענינו שולטות בהם, וכתוב שם שהרועה מצרף שני עדרים במרחק שמונה מיל [שהם שמונה קילומטר] לכל צד, בכזה מרחק הרועה שולט לדעת אם כבשה עזבה את העדר, מעתה, כאשר אוכלים קדשים בכל הרואה, אפשר לאכול קדשים עד שפת הים, (א.ה. יש הלומדים שם שהוא רואה אף ט"ו מיל לכל צד), כאן נמצא ההבדל שבין יוסף ליון, זו עין טובה לעומת עין רעה.

הרמב"ן בפרשת כמדבר (א' מ"ה) כותב, שמצות המנין שהקב"ה ציוה למנות את ישראל, היתה כדי שכל אחד ואחד יעבור ליד משה ואהרן, והם יתנו עליו את עיניהם לטובה. זה יהיה המנין, משה ואהרן יראו כל אחד ואחד מישראל, והם יתנו עליו עיניהם לטובה, זו היא עין טובה.

העין הרעה היא שמסלקת מן העולם

איתא בעבודה זרה (כ' ע"ב) "אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עיניים. בשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו, וטיפה של מרה תלויה בו כו'", כתוב כאן, שאותו מלאך המות מופיע כמישהו שמלא עיניים, מכל הצדדים, הכל עיניים, היינו, כך מתפקד מלאך המוות, העיניים האלה הם עיניים המביאות מוות, אלו עיניים שלא רוצות את הקיום הזה, הוא מלא עיניים, מכל צד, הוא לא מותיר שום צד. אותו מלאך המות לא רוצה בקיום הזה, והעיניים שלא רוצות בקיום הזה, הם אלו שמסלקות אותו מן העולם.

כדאי מאד להבין ולדעת, יוון השליטה וכפתה על העולם בהכרח את המידה של עין רעה. עין רעה פירושה, אדם מסתכל, והתחושה שלו היא שהדבר הזה נגדו, וממילא הוא לא מציאות אמת, כי מציאות אמת זה 'אני', את זה הביאה יוון לעולם, כל ההשתלטות של יוון על העולם היתה כזאת. אכן, אנחנו אחרי הנצחון על יוון, הלוואי והיה זה נצחון אמיתי, אבל הנצחון יהיה שלם אם נדע ש"איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם" זו עין טובה, ו"טוב עין יבורך".

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל shneiderav1@gmail.com

גליון 298 מקץ חנוכה ד' תשפ"א

זכר המערכת

עדיין מראה הנרות בעינינו והרצון לשמר את הרושם של ימים קדושים אלו. השבוע מוגש מאמר שיש בו העמקה בעבודה רחבה שיכולה לשנות מהלך החיים למי שמתרגל בה. היא היניקה מחנוכה לכל השנה.

בהיות המאמר עמוק ניתן לקבל מאמר "להב מפיו יצא" ובו סכום בשפה קלה יותר תוך דגש על עבודת הנפש היוצאת מהדברים

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח תמיד על כל הערה והארה.

המערכת

העלון השבוע נתרם לעילוי נשמת

הר' אליהו מאיר

בן הר' רפאל ברוך ז"ל

ע"י ידידנו הנכבד שליט"א

מדי שבוע ניתן לזכות בזיכוי הרבים אדיר

בהכנסת העלון ל"אוסף גליונות"

המופץ ברחבי תבל באופן מכובד

הזדרזו להרים תרומותיכם לשבועות הבאים

ב. קרבן תודה אינו בטל לעולם

בשלמה נאמר וישב שלמה על כסא ה', וביאורו שהתראה בהנהגת שלמה הנהגת ה', התראה שם שזוהו מלכות שמים, כך מנהיג מלכות שמים, בלי חציצות, שלמה היה שיא בעניני המלכים (יותר מדוד) שאין לו שום חציצות, וזה ההודאה השייכת לעבודת התפלה. הרמב"ן סוף פרשת בא, מסכם את הרווחים שהיו לכלל ישראל מהעשר מכות, רווחים באמונה ובהשקפה וביטול דעות כוזבות, וכתב לבסוף שכל זה היה בשביל שלפי ידיעתנו בתורה על פי מעמקי הבריאה אין חפץ להקב"ה בתחתונים אלא שנודה לו ונאמר אליו בריותיך אנחנו, דעת הרמב"ן אחרי כל מה שדברו חז"ל מה הקב"ה רוצה מעולמו, תמצית הכל הוא שתכלית הבריאה הודאה, שנודה שאנחנו שלו. זאת אומרת עבודת ההודאה היא המרכז והמכוון של כל העבודות זה מה שמתבקש מלכתחילה להודות על האמת, ואינה רק עבודה בין שאר העבודות. ועפ"ז מובן דברי הרמב"ן (אמור) בפרשת המועדים שהביא דברי חז"ל דלעיל כל הקרבנות בטלים חוץ מקרבן תודה. וביאורו לפי הפשטות הדיות והודאה זה המרכז והתכלית של הבריאה לא שייך שיתבטל, קרבן תודה הוא הקרבן היחידי של הודאה, ומכיון שזה תכלית הכל צריך לבוא הכל אל מקומו בשלמות, השלמות של כלליות מדותיו להנהיג העולם היא מדת הדין ומדת הרחמים שהם שורשי ההנהגה, וההתכללות של שני המדות הללו זה מגיע לתכלית, וכן עבודת הודאה מגיע לתכלית זו. בכל מצוה מונח תוכן זה שעושה משום שמכיר באמת שיש לו מצוה, הפנים של המצוה מונח בתוכן המעשה שמכיר באמת שיש לו מצוה, ומונח כאן הודאה על האמת.

וזה מ"ש מדברי חז"ל כל הזוכה יצרו ומתודה כאלו כבדני בשני עולמות, כי עבודת ההודאה אוהזת בשני עולמות, כיון שזה נקודה תכליתית אינה רק בעוה"ז, כל מה שחובק התכלית נמצא בהודאה, ועוה"ז אינו התכלית כי יש עוד עולם, ממילא הגם שאותו עוה"ז היום הוא בבחינת עין לא ראתה אלקים זולתך מ"מ כיון שהודה נאחז בתכלית. עבודת הודאה אוהזת שם, הגם שזה למעלה מתפיסתנו מ"מ זה אוהז ושייך לשם, קרבן תודה אינו בטל לעולם כי התכלית אינה יכולה להתבטל.

וזהו ענין ההוד, הודאה על נס שלא ניכר בשעתו רק איגלי מילתא למפרע, משום שעומק עוה"ב הוא עין לא ראתה וכיון שהודאה נאחזת בעוה"ב למעלה מהדעת של היום, המשל לזה היכן היתה עבודה כזו? ההודאה

השיבות ענין הודאה

בברכת יעקב אבינו ע"ה לבניו כתוב אצל יהודה 'ישתחוו לך בני אביך' היינו שהמליכו למלך בין השבטים והוא המסוגל למלכות ביותר, "אתה יודוך אחיך" מגיע שיוודו לך, מכיון שהראה במעשי תמר שהודה ולא בוש בזה זכה למלוכה, עיי"ש ברש"י, ופי' שמעלת מלוכה צריך שיהיה בנפש יסוד ההודאה [שיכול להודות על האמת].

בברכות נ"ח א' דרשו על מדותיו של הקב"ה שנמנו ע"י דוד בפסוקי ויברך דוד כו' וההודו זו ביהמ"ק היינו היופי דביהמ"ק, ועוד דרשו זאת על נחלי ארנון בהנס שנהרגו האמוריים שבין ההרים שרצו להרוג את ישראל, וישראל לא ידעו מהנס כיון שלא עברו שם עדיין, ואמר הקב"ה מי יודיע לישראל הרי צריך הכרת טובה, ולומר הלל על הנס, הבאר נכנסה למערות ההם והוציאה חתיכות בנ"א, ואז אמרו את שירת הבאר 'עלי באר ענו לה', עובדה זו מתייחסת להוד, המהר"ל בגבורת ה' בהקדמה שלישיית כתב שהווארט של נחלי ארנון הוא שהודו על נס שלא התגלה להם בשעתו. והודאה היא בעיקר על נס שבשעתו לא הכיר ואח"כ מכיר בהם, וצ"ב כוונתו.

חז"ל עה"פ בתהלים נ' זוכה תודה יכבדני ושם דרך וכו' דרשו, כל הזוכה את יצרו ומתודה עליו כאילו כבדו לקב"ה בכ' עולמות, מתודה היינו הודאה על הדבר, כאילו כבדני גם בעוה"ז וגם בעוה"ב והדבר טעון ביאור.

א. אין על גביו אלא ה' אלקיו

מהות הגילויים של עוה"ב אינו נראה כאן בעוה"ז, כמאה"כ עין לא ראתה א' זולתך יעשה למחכה לו. אפשר לטעום מעין עוה"ב טעימה אך לא יותר. הווארט של "יכבדנני" פירושו הוא שהודאה אחר זכיחת היצר זה עבודה שיכולה להאחז גם באותו מהלך של עוה"ב של עין לא ראתה. נכנס לענין יותר.

יש עוד חז"ל גבי שלמה כשגמר תפילתו (במלכים פ"ח) קם מעל "ברכיו" ולמדו חז"ל דהגם דהדיוס כורע וזוקף בתפלה באבות ובמודים, אבל מלך כיון שכרע בתחילה שוב אינו זוקף עד סוף התפלה, וילפינן לה משלמה, ההסבר הפשוט שכריעה מראה בזה שמי שהוא משתחוה אליו הוא לגמרי על גביו, והוא נכנע אליו בהכנעה גמורה, על כן דוקא במלך צריך כריעה כל הזמן. בגמ' בסוף הוריות איתא 'אשר נשיא יחטא' ומדובר על מלך שהוא נקרא נשיא, ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה, ואחז"ל דכדי להביא שעיר זכר בחטאת יחיד זה דוקא מלך, שהוא נשיא שאין על גביו אלא ה' אלקיו, ואחר אפילו נשיא ישראל צריך דוקא כשבה או שעירה, ולכן רבי שהיה נשיא בא"י שאל מה אני בשעיר אמרו לו הרי צרתך בכבל רב הונא שהיה ריש גלותא דבבל, כי מלך הוא מי שאין על גביו אלא ה' אלקיו, כי הטביע הקב"ה בנפש המלך שיכול להרגיש שבינו לבין בוראו אין חציצה, כי המצב שלו באמת שאין על גביו מישוהו רק ה' אלקיו, לכן בתפלה שנגש לתפלה שזה ד"א של שכינה עומד לפני ה', כיון שהוא מופקע מסוגית חציצות כורע ולא קם כשעומד לפני ה', כי אין חציצה בינו לבין ה' אלקיו. אך אצל יחיד שייך זקיפה, כי יש על גביו מישוהו בסדר הציבור, רק שעתה הוא עומד לפני המלך.

בנחלי ארנון. בני ישראל בהודאה שלהם אז היו שייכים לעסק עוה"ב, דשאר הודאות הולכי מדבריות וכו' מודים על מה שניכר בשעתו ושייך לעוה"ז, והציור של הודאה בתפיסה של עוה"ב תפיסה הנאחזת באי-תפיסה זה היה בנחלי ארנון.

ג. הודאה וזכיה למלכות

וכעת ניגש לפסוק של יהודה שזכה למלכות עבור הודאה. במלך נתבאר שיש ווארט מיוחד של כניעה, ולכן באופן שטחי מובן כבר מה שזכה למלכות ע"י כניעה לאמת בכח עצום בלתי גבולי, מה שהיה שם זה לא נתפס, אדם מוכן אלף מיתות מאשר להודות על מעשה קדשה בפני יצחק ויעקב, שזה כח עצום בהכרת האמת והודאה על האמת, ולכן מגיע לו מלוכה כי המלך בנפשו יש לו בעיקר עבודה זו, והוא מצטיין בין הציבור בעבודה זו, ונרחיב את הדברים בעומק יותר.

בתחילת פ' ויגש יש פ"י ע"ד הפשט מר' חיים ויטאל, כשיהודה אמר ליוסף 'בי אדוני' אמר לו שבשמי (יהודה) יש שם הוי"ה וד' תירה, והיינו שאמר לו תראה מי ניגש אליך. בר"מ בהל' מלכים פ"ג, עה"פ ולא יסור לבבו שלא יקח נשים רבות ואפילו אחת ומסירה לבו, ועיין בלשונו שם שעל הסרת לבו של מלך הקפידה תורה **שלבבו לבב כל ישראל**, אבל להדיח אין לאו בזה אף שצריך ליהור שלא יסור לבבו, כיון שלב המלך אינו לב פרטי אלא תמצית כל הלבבות נמצא אצלו, ועל כל הצבור צריך אזהרות מיוחדות.

ד. מוחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים

רש"י בפסחים ס"ו"פ כיצד צולין דנה הגמ' על מקום עובי החומה ואיתא שם על צבור שמקצתו בחדר אחד ומקצתו בחדר שני, ודנו ע"ז שם בגמ' אך אמרו שם דזה ברור שאין מוחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ואם יש צבור במקום אחד מותר ליחיד שנמצא חוץ לכותל לענות קדושה וכד' וזה נחשב אמירה בצבור, וע"ז אמרו אפילו מוחיצות של ברזל אינן מפסיקות, דאחר שכבר יש צבור יש הנהגה אחרת, כי הציבור יש להם כח לשבר אפילו מוחיצות של ברזל, ואמרו ברזל כי הוא הדבר היותר קשה במשל הדיוט, וממילא היחיד שעומד מאחורי המוחיצה כאילו אין מוחיצה בפניו כלפי לענות עם הציבור, וכ' רש"י שם 'שהכל גלוי לפניו'. זאת אומרת כביכול כשמדברים על קדושת הצבור ההנהגה היא שהכל גלוי לפניו, לפניו ית' אין שום חציצה, כל חציצה זה רק מצדנו עד היכן אנו משיגים, אך מצדו ית' חלילה וחס אין דבר חוצץ, ולצבור יש את הזכות להתנהג בהנהגה זו, ואין בפניהם שום מוחיצה אפילו היותר קשה, כי ההנהגה עמהם היא לפי ידיעתו ית' ולא לפי ידיעתנו.

ה. כח הבחירה של האדם חוץ מידי שמים

הדבר היותר חריף החוצץ בין הבריאה לבוראה הוא הבחירה שניתן לאדם, כי ניתן לו בעלות וכביכול אינו מתערב בעסקי עבודת הבחירה, וא"כ גם הבחירה נראית כביכול כחציצה ומוחיצה של ברזל, אך אעפ"כ מצדו ית' אין שום חציצה כי שם נמצאת כל הידיעה של מעלה, ובחירה לא סותרת ידיעה. ממילא כשמדברים על מלך שלבבו לבב כל ישראל, ואמנם הוא יחיד אך בלב שלו נמצא לבב הצבור, לכן יש במהלך של מלך זכות להתנהג במידה מסוימת במהלך של גלוי וידוע. ומתי יתגלה בפועל ממש הנהגה זו של גלוי וידוע, רק בעוה"ב שכהיום 'עין לא ראתה' אבל אז 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' לבדו פ"י שאין שום מראה של חציצות, הנהגה זו באופן מיוחד נקראת הנהגת שמו הגדול איך האמת לאמיתה נראית למעלה. זה מה שכתב רש"י בפ' וארא שהנהגת שם הוי"ה בלי צרוף שאר שמות, זה האמת לאמיתה שם יתגלה ההוי", בלשון הנביאים זה נקרא ונשגב ה' לבדו, מלך שלבבו לבב כל ישראל אף שהוא כאן אך הלב שלו אחוז ב'ונשגב ה' לבדו'.

זהו שאמר יהודה 'ויגש יהודה אליו ויאמר בי אדוני' זה היה כבר אחרי מעשה תמר שמגיע לו מלוכה, ובאיזה ציור של מלך שנושא כל לכבות

ישראל, לא מלך בשביל שליטה, יהודה נהיה הלב של השבטים, שם הוא קשור בדרכים שרק כבוד שמים נמצא שם, 'בי אדוני' בתוכי אני קשור למהלכים של שמו הגדול ששם ניכר האמת, ולבסוף באמת ע"ז שבר את המחיצה של יוסף, וגרם האחדות וחזרת יוסף בחזרה לבית, ואיך הכל התגלגל כדי להביא לזה, כי אין הבחירה מפסקת בין הידיעה. ויהודה הוא זה שפתח את העסק הזה בין השבטים, הכח של להודות על האמת שנכנעים לאמת על כל מחיר גם על הבלתי אפשרי, בכל מצב בלתי אנושי להודות באמת עד הסוף, זהו העסק של בי אדוני, וזהו אתה יודוך אחיך.

ונסיים בעוד חז"ל מהו לשון אתה יודוך אחיך וכ' חז"ל אתה הוא אבא הראשון ואתה הוא אבא האחרון, פ"י דיהודה יבם את תמר ונולד פרץ וזרח, וברמב"ן שם מרמז דבכל יבום מקודם המת היה בגדר אח להחי ואח"כ מתקשר הולד בנפש הנפטר ונהיה האח החי לאבא של האח המת, דהנפטר ירד דרגא מלהיות דור ראשון להיות דור שני, אך ביהודה לא היה כך שהוא האב הראשון והוא האב האחרון, דבזה שיבם שלא מדעתו חזרו ער ואונן להיות בנים שלו אך בציור של פרץ וזרח, ולא ירדו מדרגה נוספת.

ו. כח ההודאה להתחיל הכל מחדש

יש מדרש תמוה מאד בפ' וישב עה"פ ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו וכו', ואמרו חז"ל יעקב היה עסוק באבלו והשבטים עסקו בצערו של אביהם, ויהודה עסק בנשיאת אשה והקב"ה עסק באורו של משיח וצ"ב מה השייכות, בחי' הרי"מ הביא בשם רבו דמה שיהודה עסק בנשיאת אשה, אדם עשה עון מתודה ומתחרט ומוציא את זה מהחיים, הגישה הטבעית היא שאם יש איזה פרט לקוי בחיים צריך להוציא, אך יש מצב שהאדם מכיר שעם החטא יכול לאבד את כל החיים ממש ולצאת נקי מנכסיו, ולא רק פרט אחד מהחיים שירד מהמסלול, אדם שמכיר כזה כניעה להכיר הריסת החטא אם לא ישבר מזה ויתחיל חיים מחדש, ימחק הכל ויתחיל חיים חדשים, הרי הוא צריך להתחיל מהתחלה ממש, וכן לשון רבינו יונה בעיקר הג' היגון, שע"י חטא יצא נקי מנכסיו עיי"ש [אך צריך מדרגת ראשון להכיר את זה], לכן התוצאה מההכרה של החטא ולפתוח חיים חדשים שזהו נשיאת אשה, כי פרו ורבו היא מצוה הראשונה שבתורה, ועבודה כזו מסוגלת לשבור את כל הרע שבנפש, וכשיש התחלה מחדש כאילו נבראתי כעת, התוצאה של זה היא הקב"ה עסוק באורו של משיח. זה משהו שבמשהו שגילו לנו חז"ל מהעבודה של השבטים, דברים מופלאים בעבודת הנפש.

השורש של יהודה הוא מלאה שאמרה הפעם אודה את ה', היא פתחה בהודאה ועמדו ממנה בעלי הודאה, והווארט של לאה נתבאר כ"פ שיש במהלך של מלכות שמים שני תופעות, תופעה אחת שהתגלתה בקריעת ים סוף 'כי גאה גאה' שנתגאה על כל הגאים, ששליטתו ומלכותו אין לה מניעה, וכשיש ציור אחר ואין את התופעה הזו אז כביכול הקב"ה נראה כנרדף מרשעים, שכינתא בגלותא, ומהלך של לאה במלכות שמים זה הווארט של הגאות הרוממות של מלכות שמים, והיכן זה היה במיוחד כשנולד יהודה, שאז פתחה בנפש את מהלך ההודאה, הודאה עד הסוף בהודיה גמורה, שזה נאחו וחובק עד עולם של 'עין לא ראתה', שם נמצא הרוממות של מלכות שמים, ושם 'ונשגב ה' לבדו' ויהודה כשאמר במעשה תמר 'צדקה ממני' יצאה בת קול ואמרה ממני יצאו הדברים כבושים, זאת אומרת שהוא שיכר את כל מוחיצות הבחירה, שלגבינו זה המוחיצה של ברזל החוצצת שכביכול אינו מתערב בד' אמות אלו, אבל כששוכרים את זה מתגלה אופק אחר בהשגחה, ושם מתגלה איך שממני יצאו הדברים כבושים מהלכים של רוממות מלכות שמים איך להוציא את פרץ וזרח לחזור להתחלה בדרך לא דרך, ואחרי עבודה כזו שאינה בגדר האנושי נפתח מהלך שלמעלה מגדר אנושי, ממני יצאו הדברים כבושים, כביכול ממחיצתו ית' באופן של ידיעה ומזה יצא אורו של משיח.

בנות יצחק

דרכי עליה למבקשי דעת את ה' ולהידבק בדרכיו
ממשנתו של הגאון רבי יצחק זיסמן זללה"ה ר"מ וממנחלי יראה ודעת בישיבת תושיה תפרח

פרשת מקץ חנוכה גליון מס' 11

בס"ד

הדלקת המנורה זיזן – תורה בטהרתה

והיינו בתוך ממש על נפש האדם כאמצעות התורה, וזהו שאחז"ל (וזהר אחרי מות עג.) אורייתא וקוב"ה ישראל חד הוא" עכ"ל, נמצא שע"י עסק התורה עם ישראל הם חד עם קוב"ה, ודבר זה רצו היוונים לעקור.

עוד יש לבאר ענין ה'חלק באלקי ישראל' ע"י התורה, ע"פ דברי הרוח חיים (אבות פ"ב מ"א) שכתב בזה"ל "וידוע שמפאת התורה אנו מכונים בשם בנים, וה' ית"ש מגלה סודו כאב לבנו אהובו, והמצוות המה כציווי אדון לעבדו, ולכן אנו מבקשים כתפילה 'השיבנו אבינו לתורתך', ובעבודה אנו אומרים לשון מלך, 'וקרבנו מלכנו לעבודתך' וד"ל" עכ"ל, ובה יתבאר כוונת היוונים ב'להשכיחם תורתך', שמכיון שע"י התורה עם ישראל נקראים בנים למקום, בבחינת 'ברא כרעיה דאבוה', א"כ מטרת היוונים בלהשכיחם תורתך היתה שע"י לבטל את ה'חלק ה' עמו' ואת ה'חלק באלקי ישראל'.

וע"י שנתחזק בעסק התורה בזה אנו מרכיבים את 'חלקנו באלקי ישראל', בבחינת 'קוב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא', וכמבואר באבודרהם שעם ישראל הם בבחינת 'חלק ה' עמו' ולפי זכותם מתרבה ומתמעט.

הדלקת המנורה – אפשרות להודות לו יתב'

עה"פ (במדבר ח' ב') "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", כתב רש"י "למה נסמכה פרשת מנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו, שלא היה עמהם כחנוכה לא הוא ולא שבתו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות" עכ"ל.

וברמב"ן הק' למה לא נחמו בהקטרת הקטורת ובהקרבת הקרבנות כולם ובעבודת יוה"כ שאינם כשרים אלא באהרון ובזרעו, והביא הרמב"ן את דברי חז"ל (מדרש תנחומא שם ה') "אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרון אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו" ע"כ, ולכאורה קשה הרי הדלקת המנורה היא חלק מעבודת בית המקדש, וכשבית המקדש נחרב בטלה עימו גם הדלקת המנורה, וכמה הנרות קיימים לעולם יותר מהקרבנות, וכיאר הרמב"ן "הנה דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו, אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת השמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותינו" עכ"ל.

והנה מצינו בחז"ל (במדבר רבה ט"ו ה') בזה"ל "אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לנו אתה אומר שנאיר לפניך, אתה הוא אורו של עולם והאורה דרה אצלך, ואתה אומר "אל מול פני המנורה" וכו', אמר להם הקב"ה לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם, למה לעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל העולם, משל למה הדבר דומה לפקח וסומא שהיו מהלכין בדרך, אמר לו פקח לסומא כשנכנס לתוך הבית צא

מבואר בחז"ל (בראשית רבה ב' ד') שהיוונים גזרו על כלל ישראל שיכתבו על קרן השור "אין לכם חלק באלקי ישראל", ונבאר בס"ד ענין זה של 'חלק באלקי ישראל', וכיצד רצו היוונים לעקור ענין זה של חלק ע"י הגזירות שגזרו על כלל ישראל, וכיצד אנו יכולים להתחזק ולהרבות את 'חלקנו באלקי ישראל'.

חלק מחכמתו ליראיו

ויש לבאר הדבר ע"פ המבואר כגמ' ברכות (נה.) שהרואה חכם מחכמי ישראל מברך "שחלק מחכמתו ליראיו", והרואה חכם מחכמי אומות העולם מברך "שנתן מכבודו לבשר ודם", וכביאור החילוק כתב האבודרהם (ה' ברכות עמוד שמ"ב) וז"ל "והטעם שאומרים בישראל חלק ובאומות העולם לשון מתנה, מפני שהחלק הוא כמו הצינור הנמשך מן הנהר, שאפשר להרחיבו ולהגדילו ואפשר לקצרו ולהסרו, משא"כ במתנה כי תלושה ופסוקה, וכישראל כתיב (דברים ל"ב ט') "כי חלק ה' עמו", ולפי זכותם מתרבה ומתמעט" עכ"ל.

ומבואר שעם ישראל לא רק קיבלו את התורה מהקב"ה, אלא הם עדיין מחוברים ודבוקים בקב"ה, וממילא יש אפשרות להרחיב ולהמעט חיבור זה, משא"כ אומות העולם אין להם חיבור ושייכות לקב"ה, וזהו ה'חלק באלקי ישראל' שיש לעם ישראל, ומכיון ש'חלק באלקי ישראל' ו'חלק ה' עמו' הוא ע"י תורה ומצוות, וע"י ריבוי תורה ומצוות מתרבה חלקם באלקי ישראל, וכמבואר באבודרהם ש'לפי זכותם מתרבה ומתמעט', לכך רצונם של היוונים היה להפקיע את ישראל מתורה ומצוות, וממילא ע"י לבטל את חלקם של ישראל באלקי ישראל.

קוב"ה וישראל ואורייתא מתקשרין דא בדא

והנה רצונם של היוונים היה גם 'להשכיחם תורתך', והטעם שע"י שכחת התורה מתמעט החלק באלקי ישראל, ע"י כנפש החיים (ש"א פט"ז בהגהה) שהביא את דברי הזהר ש'קוב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא', וכביאור הדבר כתב הח"ח (שם עולם ח"ב שער ההתחזקות פ"ה) בזה"ל "ועוד יש בנתינת התורה ענין נשגב, והוא שידוע מה שכתבו הספרים שענין התחברות הנפש לדם האדם, שאין להם שום השתוות כלל, זה רוחני וזה גשמי, אלא שהקב"ה ברא כלי אמצעי והוא הנקרא גוף האדם, שהוא נשוא על האדם העולים מן הדם, ועליו שורה הנפש, כן ממש בענין זה הקב"ה שהוא חשק לאהבה את עמו ישראל בזכות האבות, ולהשרות אור שכינתו על נפשם, כמו שכתוב (שמות כ"ה ח') "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ואחז"ל (לפנינו ליתא, אבל כן הוא באלשיך שם, ובנה"ח ש"א פ"ד בהג"ה, וכע"ז בגר"א ש"ש פ"א פ"ז פירוש ב) בתוכם ממש, ואיך יכול להיות דבר זה, והלא לגבי הקב"ה אפילו הנפש היותר קדוש הוא רק כחומר נגדו, ואיך יכול להתדבק אליו, לכן נתן הקב"ה תורתו הק' לעמו ישראל, שהיא האמצעי בין הקב"ה ובין הנפש וצ"ע שיתדבק נפשם בה והוא ישרה אור שכינתו, ממילא יש מקום לאור ה' לחול על נפש האדם, וזהו שכתוב (במדבר ל"ו ל"ד) "אני ה' שוכן בתוך בני ישראל",

והדלק לי את הנר הזה והאר לי, אמר לו הסומא כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני, עד שנכנסנו לתוך הבית אתה היית מלווה אותי, ועכשיו אתה אומר הדלק לי את הנר והאר לי, אמר לו הפקח שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מְלַחֵץ בדרך, לכך אמרתי לך האר לי, כך הפקח זה הקב"ה, והסומא אלו ישראל, היה הקב"ה מנהיג ומאיר להם, שנאמר (שמות י"ג כ"א) "וזה הולך לפניו יומם", כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו תאירו לי, שנאמר "בהעלותך את הנרות", בשביל לעלות לכם" עכ"ל המדרש.

וכתב ע"ז הגר"ח שמואלביץ (בית חיינו חנוכה עמוד ק"ה) "כאן מגלים לנו חז"ל את שורש ענין הדלקת מנורה, הנה בטבעו של עולם כשאדם מקבל טובה מחבירו ואין לו אפשרות לשלם לו על כך, הוא מרגיש בעל חוב ואין לו מנוחה עד שישלם, וכך היה אצל כלל ישראל, כשהקב"ה האיר להם ארבעים שנה הרגישו בעלי חוב וחיפשו כיצד להכיר טובה, וכדי שלא יהיה להם הרגשת צער על שהם בעלי חוב, נתן להם הקב"ה בחסדו אפשרות להרגיש שכביכול הם משלמים לו ע"י הדלקת המנורה בביהמ"ק וכו'.

וזה גם היתה הסיבה לנס חנוכה, שלמרות שלא מצאו אלא פך אחד שמן ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, נעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים, וידועה הקושיא הרי אונס רחמנא פטריה ולא היו מחויבים במצוה, ולשם מה הקב"ה עשה להם נס, אלא שלא נעשה להם נס בכדי שיוכלו לקיים את המצוה, כי בודאי היו פטורים ממנה וכנ"ל, אלא מאחר והדלקת המנורה היא חסד השי"ת שכלל ישראל ויכולו לשלם לו הכרת הטוב, א"כ אם תתבטל ההדלקה, הרי יהיו כלל ישראל בצער על שאין בידם לשלם הכרת הטוב, ולצורך זה עשה הקב"ה הנס, בכדי לתת להם האפשרות לשלם לו כביכול.

ולדברי הרמב"ן הדלקת נרות חנוכה הם המשך לעבודת המנורה בבית המקדש, והיינו כי הכרת הטוב מחייבת להתמיד לדורות עולם בהדלקה זו, ולצורך זה נתן הקב"ה לאהרון שלעולם ימשיך בהדלקת המנורה, וזהו כל ענין הדלקת נרות חנוכה עכ"ל.

ולפי"ז אפשר לבאר שלכך נעשה הנס שמצאו שמן טהור, שאף שטומאה הותרה בציבור, מ"מ מכיון שכל ענינה של הדלקת המנורה היא הודאה להשי"ת, א"כ ההודאה בשמן טהור מעולה יותר.

ההודאה דידן בשמן טהור

והנה בזמן בית המקדש ההודאה להשי"ת בשמן טהור, היתה ע"י הדלקת המנורה בשמן טהור, אך היום הבחינה של ההודאה בשמן טהור, הוא ע"י עסק התורה הנקרא אור, וכדכתיב (משלי ו' כ"ג) "ותורה אור", שע"י התורה מאירים לו יתב' כביכול, והשמן ה'טהור' דידן, כלומר תורה בטהרתה הוא כב' בחינות.

הבחינה האחת היא ע"י יראה, שהיראה היא כלי קיבול לתורה כמבואר בנפיה"ח (שער ד' פרק ד') וז"ל "ואמרו עוד (אבות ג' י"א) "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מחכמתו מתקיימת", כי יראת ה' תחילה, היא עיקר הקיום של חכמת התורה, וכמו שאמרו רז"ל (שבת לא.) וכו', "יראת ה' היא אצרו" (ישעיה ל"ג ו'), דימה הכתוב את התורה לרוב תבואות, והיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות ומשתמרים בתוכו, שיראת ה' היא האוצר לחכמת התורה הקדושה, שעל ידה תקיים אצל האדם וכו', (ושם בפרק ה' כתב) ולפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לו האדם, כן על זה הערך יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה כפי אשר יחזיק אוצרו וכו'.

ועל זה אמר הכתוב (תהלים קי"א י') "ראשית חכמה יראת ה'", וכמבואר בהקדמת הזוהר וכו' "אידי ראשית לאעלא לגו דרגא דחכמתא עלאה וכו', (ובהגהה שם כתב) כי כתוב מפורש שגם היראה נקראת חכמה,

כמו"ש (איוב כ"ח כ"ח) "הן יראת ה' היא חכמה", והוא מטעם הנ"ל שהיא אוצרו הטוב של החכמה שתשמר ותתקיים בה עכ"ל.

והנה לעיל נתבאר שע"י העסק בתורה אנו מרבים את 'חלקנו באלקי ישראל', ולפי המבואר בנפיה"ח גם ע"י היראה מתחזק החלק באלקי ישראל, ומשום שה'חלק מחכמתו' הוא ע"י 'ליראיו', שע"י היראה אדם זוכה לחכמה, ועי"ז מתרבה בחינה זו שהאדם הוא 'חלק' כביכול מהקב"ה, בבחינת 'קוב"ה וישראל ואורייתא מתקשרין דא בדא'.

והבחינה השניה של שמן 'טהור' היא ע"י שמירת הפה, וכמבואר בחז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב ת. עי"ש בלשון שונה מעט) "רשב"י אמר אילו הוינא בטורא דסיני הוי בעינא תרי פומי, חד למלעי באורייתא וחד למילי דעלמא" וכו' ע"כ, וידועים דברי הש"ס בהקדמה (אות ר השני) שכתב לבאר ענין זה בזה"ל "דתורה שבע"פ אי אתה רשאי לכותבה, וכתב בספר תפארת ישראל (פרק סח) כי התורה היתה מתיחסת לישראל דוקא, וע"י תורה שבע"פ שהוא בפה האדם ממש לא בקלף וכו', יש לתורה חיבור עם ישראל וכו', ולפי"ז הפה הוא הקלף מתורה שבע"פ, וכמו הקלף של תורה שבכתב צריך עיבוד לשמה דוקא, ויהיה טהור ולא טמא, כן הקלף של תורה שבע"פ היינו הפה, יהיה רק לשמה, ושפיר בעי תרי פומי חד לתורה וחד למילי דעלמא, לפי"ז צריך לזהר שלא לדבר בפה דברים שאינם מעבודת הבורא וכו' עכ"ל.

תורה תבלין

והדרך להגיע להשגת היראה ושמירת הדיבור, הוא כפי שאמרו חז"ל (ב"ב טז.) "ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין", ובביאור דברי חז"ל אלו כתב הגרי"ס (אור ישראל אגרת המוסר) וז"ל "בזה הורונו חז"ל כי תבלין של תורה היא היראה הנובעת ממנה כמאמר הכתוב (איוב ט"ז ד') "תפר יראה" וכו', אם ישם האדם אל לבו ונפשו אל יראת התורה, אם בכלל, לידע ולהבין מהתורה כי לכל עבירה יש עונש עצום ונורא, ולכל מצוה יש שכר נעלה מאוד, ואם בפרט והוא העיקר ללמוד תורת כל עבירה ועבירה לבדה וכו'.

הנשגב והעיקר בשימוש רפואות התורה לתחלואי היצר, הוא ללמוד בעוז עיני עמוק היטב דיני העבירה עצמה, ההלכה עם כל סעיפיה, כי עינינו הרואות הרבה מהעבירות אשר האדם נמנע מהם בטבע, ולא יעבור עליהם אף גם בעת אשר ילחצנו לזה איזה דבר, וישנם עבירות חמורות מאלו, והאדם הזה בעצמו יעבור עליהם בנקל, חלק גדול מאחינו בני"י כמעט רובם ככולם, לא יאכלו בלי נטילת ידיים חלילה, אף גם בעת אשר ירעבו ויצטערו הרבה, ובלשון הרע החמורה, בנקל יעברו עליה גם בלי תאוה גדולה, ועתה הננו רואים כי עיקר השמירה מהעבירה, היא רק לעשות את ההרגל טבע אצל האדם, על כן אף אם יתאמן האדם הלזה ללכת בדרכי המוסר, לייגע עצמו בהשמירה מלשון הרע עם כל חושיו ורעיוניו כיאות, בכל זאת כל עוד שלא נתחלף טבעו והרגלו בזה, שלא יהיה לו שום חפץ טבעי לספר לשון הרע, יותר יעבור בנקל על לשה"ר מאשר יאכל בלי נטילת ידיים וכו', וזאת הלא ידוע כי השתנות הטבע תוליד רק מלימוד והרגל רב, ולכן היסוד העיקרי והעמוד הנכון להכין את עצמו לשמירה מהעבירות ועשיית המצוות, הוא רק הלימוד הרב בהלכה זו הנוגעת לעבירה זו או למצוה זו, ובפרט בעיני הדק היטב, כי זה הלימוד עושה קנין חזק בנפש, להיות העבירה מרוחקת ממנו בטבע" עכ"ל.

וע"י שנודה לקב"ה בשמן טהור דידן, ונאיר את אור התורה בלימוד התורה בטהרתה, נזכה ל'חלק מחכמתו ליראיו', ולהתקשר דא בדא עם קוב"ה, בבחינת 'קוב"ה ואורייתא וישראל חד', ונהיה בגדר של 'חלק ה' עמו', ועי"ז יתרבה 'חלקנו באלקי ישראל'.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת מקץ תשפ"א

לטובה אינה יכולה להשתנות בשום אופן, וא"כ החלק של שני השבוע שהוא לטובה יש בו הדין דנבואה לטובה אינה חוזרת, ואי אפשר שתתבטל עוד, והחלק של שני הרעב שהוא נבואה לרעה אפשר שעוד תתבטל.

ולפי זה יש לבאר דלגבי החלק של שני השבוע שאינו יכול להתבטל עליו אומר הכתוב בלשון הגדה, שהוא יותר לשון מוחלט, וכמו שמצינו בהגדה דכתיב גבי עדות דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ולכן נאמר בו לשון הגדה, שכבר לא תהא חזרה מזה, אבל לגבי החלק של שני הרעב שהם אפשר שיתבטלו, עליהם אומר הכתוב בלשון ראייה, כי אפשר שלכסוף לא יתקיים חלק זה.

ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אפנת וגו'. (מ"א, מ"ח).

ובתרגום אונקלוס כתב 'דמטמרן מגליא ליה, ורש"י כתב מפרש הצפונות. ומבואר דפתרונו של יוסף נחשב שדברים נסתרים ושמורים מגולים הם לו, והוא בגדר גילוי צפונות, ולכן אחר שפתר החלומות נקרא שמו צפנת פענח. ובבעל הטורים כתב דחשם צפנת פענח, כולל שהוא נביא צופה והוזה.

וצריך לבאר למה פתרון החלום הוא בגדר של גילוי צפונות, ולמה נחשב שדברים נסתרים ושמורים נגלו ליוסף.

ונראה לבאר הדברים, דהנה כשפרעה קרא ליוסף שיפתר החלומות קרא לו כי סבר שהוא פותר חלומות בחכמה של פותרי חלומות, וכמו שמצינו בגמ' בברכות שבר הדיא היה לו ספר לפתור החלומות אחר הפה, וכמו שאמר לו פרעה 'תשמע הלום לפתור אותו', אמנם באמת יוסף לא פתר בחכמה, אלא בנבואה, וכמו שכבר כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי שזהו מה שאמר יוסף לפרעה 'בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה', וכתב בתרגום 'בר מן חוכמתי וגו', דהיינו שיפתור בנבואה ולא בחכמה, וכך זהו שאמר יוסף לשר המשקים ושר האופים 'הלא לאלוקים פתרונים ספרו נא לי, שאמר להם דאע"פ שאינו פותר חלומות, אבל כיון שהפתרון הוא מה, יכול אני להגיד לכם הפתרון בנבואה.

והנה איתא בהו"ל כמדרש תנחומא וכוזהר דפרעה ביקש לבדוק את יוסף, והיה מהפך לו את החלום אמר לו והנה מן יאור עולות שבע פרות וגו' אמר לו יוסף לא כך ראיית אלא יפות מראה ובריאות בשר וכו' ולהלן שם מביא כמה וכמה אופנים איך שפרעה היפך הדברים, ויוסף אומר לו לא כך ראיית אלא כך ראיית, התחיל פרעה תמה בעצמו אמר לו אהרי היית כשהלמתי, ומבואר שנודע לפרעה

ויהי כאשר פתר לנו כן היה אותי השיב על כני ואותו תלה. (מ"א, י"ג).

בכתוב לא נתפרש להדיא מיהו שהשיבו על כנו ואת שר האופים תלה. וברש"י פירש דהכונה על פרעה, שפרעה הוא שהשיב אותו על כנו, ותלה את שר האופים.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהכונה על יוסף עצמו, והוא המשך הפסוק דכאשר פתר לנו יוסף כן היה שהוא השיבו על כנו ותלה את שר האופים, וזה על פי דברי התרגום יונתן לעיל סוף פרשת וישב דהחלומות של שר המשקים ושר האופים הם חלומות על עתידן של ישראל, ושלושת השריגים הם כנגד שלשה האבות אברהם יצחק ויעקב שזרעם ישועבד במצרים ועתיד ליגאל בזכות שלשת הרועים, והכוס שהביא לפרעה הוא כנגד כוס התרעלה שעתידי פרעה לשנות. וחלומו של שר האופים הוא כנגד ג' השעבודים שעתידי ישראל להיות משועבדים. והוסף התרגום יונתן, דשר המשקים שהלם על טובתן של ישראל קיבל בשכר זה שיהזור לשמש בתפקידו, ושר האופים שהלם על רעתן של ישראל קיבל בשכר זאת עונש שיתלה על עין.

ונמצא דמה ששר המשקים חזר לשמש ושר האופים נתלה, היה זה מתן שכר שניתן להם בשכר חלומותיהם, וא"כ נמצא דמי שקבע ששר המשקים ישוב על כנו ושר האופים יתלה היה זה יוסף, וזהו אותי השיב על כני ואותו תלה.

את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה. אשר האלוקים עושה הראה לפרעה. (מ"א, כ"ה-כ"ח).

וברש"י בפסוק כ"ז כתב שכתחילה שמדבר הכתוב על שבע שני השבוע כתוב לשון הגדה, שהקב"ה מגיד לו את אשר עושה, ואח"כ שמדבר הכתוב על שבע שני הרעב כתוב לשון מראה, שהקב"ה מראה לו מה שעושה, ופירש הטעם לחלק, דשני השבוע סמוכין הם לבא, נאמר בהם לשון הגדה, אבל שני הרעב הם מופלגין ורחוקין נופל בהם לשון מראה.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה בפתרון החלום היו שתי חלקים אחד לטובה שהם שבע שני השבוע, ואחד לרעה והם שבע שני הרעב, והנה פתרון החלום שפתר להם יוסף היה בנבואה, כמבואר בתרגום על הפסוק בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה, שאמר יוסף לפרעה שלא יפתור החלומות בחכמה אלא בנבואה, וכמו שביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי, והנה הרמב"ם (פ"י מיסוה"ת) כתב, שנבואה לרעה יכולה להשתנות כשעושים תשובה, אבל נבואה

שיוסף פותר החלומות בנבואה ולא בחכמה.

והנה אם היה פותר החלומות בחכמה, א"כ אינו מגלה צפונות, כי הדברים מצד עצמם ידועים הם לאותן החכמים הבקיאים בחכמת הפתרונות, אבל כיון שהוא פותר בנבואה, והנבואה היא דבר נסתר, ממילא הוא נחשב מגלה צפונות, שדברים נסתרים ידועים לו, והוא מגלה אותם, וזהו שאחר שפותר החלומות קרא לו צפנת פענח, כי ע"י פתרון החלומות שנוכח לראות שהיה זה בנבואה, קראו בשם זה דמטמרן מגליא ליה.

והנה המושך הפסוק הוא 'זיתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און לאשה', ומשמע שזה המושך למה שנקרא 'צפנת פענח', וצריך ביאור מה ענין זה לזה.

ויש לומר דהנה באמת אסנת הייתה בתו של דינה, אלא שהיה הדבר נסתר, אבל יוסף שהיה צפונות מגולות לו, הוא ידע הדבר, ועל כן יכול היה לישא אותה, וזהו שתלה הכתוב מה שנשא את אסנת כמה שנקרא צפנת פענח.

מעט צרי ומעט דבש. (מ"ג, י"א).

צ"ב למה הקפיד שיהיה רק מעט דבש ומעט צרי.

ויש לומר דהנה באמת ליתן מתנה לעכו"ם הוא איסור דלא תחנם, אלא דהכא היה מותר מפני שהיה זה לצורך למצוא חן בעיניו, וכיון ששיעור יעקב אבינו שבמעט צרי ומעט דבש כבר יהא זה מנחה המספקת לרצותו ולישא חן בעיניו, שוב כל הוספה היא מתנת חנם ואסורה באיסור דלא תחנם, לכן אמר שלא יתנו כי אם מעט מהצרי והדבש.

עוד י"ל עפ"י הכתוב במשלי (כ"ה, ט"ז) 'דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאות' ומבואר דדבש מעלתו היא הוקא באכילה מועטת, ובאכילה מרובה הוא כבר אינו מועיל, ועל כן אמר להם דמהדבש יתנו לו מעט, שזהו השיעור הרצוי לאכול ממנו.

ויאמר אליהם אביהם שוכו שברו לנו מעט אוכל. (מ"ג, ב').

צריך ביאור למה אמר להם שיביאו רק מעט אוכל, ולמה שלא יביאו אוכל כמידת הצריך להם למחסורם.

ונראה לבאר דהנה לעיל (מ"ב, א') כתוב 'זירא יעקב כי יש שכר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, ופירש רש"י למה תראו

עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשיו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ול"נ פשוטו למה תתראו למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בשרם יכלה מה שבידכם.

ומבואר שהמעט שציוה יעקב שירדו למצרים לא היה בשביל להביא אוכל, אלא רק מטעם דלמה תתראו, ולפי"ז יש לומר דלכן אמר להם להביא רק מעט, כי באמת אין צריך את האוכל ממצרים וכל ההשתדלות אינה אלא שלא להראות עצמן שבעים, ולזה הרי גם במעט סגי.

וטבח טבח והכין. (מ"ג, ט"ז).

בגמ' בחולין דף צ"א ע"א איתא, אמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב וטבח טבח והכין, פרע להן בית השחיטה, והכין מול גיד הנשה בפניהם, ומוקמינן לה כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח, וע"כ היו אסורין בגיד הנשה, ולאפקי ממ"ד במשנה שם בדף ק' דרק בסיני הוא דנאסרו.

ובתוס' שם הקשו דגם אם לא נצטוו על גיד הנשה, מ"מ היו מקיימין גם קודם מתן תורה, כמו שקיימו שחיטה אע"פ שלא נצטוו, ואיך הוכיח מזה שנהגו איסור זה שכבר נצטוו עליה.

ונראה לדון בישוב קושיית התוס', דהנה נחלקו בגמרא אם יש בגידין בנו"ט או אין בגידין בנו"ט, ולמ"ד דאין בגידין בנו"ט עין הוא והתורה אסרתו. ובפשוטו הוא גזיה"כ לאסור האכילה אע"פ שעין הוא ולא שמה אכילה, אמנם בשער המלך (מאכ"א פ"ה ה"ז) כתב דגדר הדין הוא דהתורה אחשביה לאכילה, ובוה מבואר דעת הרמב"ם דהאוכל גיד הנשה דנבלה, לוקה עליה גם משום איסור נבלה, ואם נימא דהוא גזיה"כ לאסור האכילה אע"פ דלא שמה אכילה, א"כ אין זה מועיל אלא לגבי איסור גיד הנשה, ולא לגבי איסור נבלה, ובע"כ דאחר שאסרה תורה אחשביה רחמנא לאכילה, ושוב מהני זאת גם לגבי איסור נבלה.

ולפי זה יש לומר דעל כן אין שייך איסור זה אלא אחר שנצטוו עליה, דאז אחשביה רחמנא לאכילה וחשיב מעשה אכילה, אבל קודם שנצטוו לאו שמה אכילה, ואינה מעשה איסור כלל, ונמצא דאין שייך לנהוג איסור זה קודם שנצטוו עליה, שאין כל החפצא דאיסורא כלל.

התורה - שורש יניקת החיות של ישראל

מתוך שיחה לימי ההנצחה בכולל 'תורה וחסד' החובות, מיסודו של הגרא"י הכהן רובין שליט"א - ערב הנצחה תשפ"א

הנה בגמרא במגילה דף י"ד ע"א מבואר דאין אומרים הלל אלא או על מעבדות לחירות, או על ממיתה לחיים, ואם כן צריך ביאור למה בחנוכה אומרים הלל, והרי לא היה בגזירת היוונים לא גזירת עבדות ולא גזירת מיתה.

והביאור בזה הוא כי גזירת היוונים הייתה 'להשכיחם תורתך', וכלל ישראל בלי תורה זהו מיתה, כי התורה היא חיי כלל ישראל, וברוח חיים כתוב שכל אחד משישים ריבוא כללות נשמות ישראל, שורש העליון של נשמתו הוא מאות אחת מהתורה הקדושה, ועוד כתב כי התורה היא ס' ריבוא אותיות כללות נשמת כל ישראל, וכל אות היא כנגד אחד מישראל, וכ"כ הגר"א בתקו"ח ל"ד, ושורש נשמה זה כמו שורש של אילן, שממנו כל יניקתו וחיות האילן, ובלא השורש יבש האילן, והשורש זה מקור חיותו, כן נשמת ישראל יונקת החיות שלו מהתורה, ולכן בלי תורה אין חיות לכלל ישראל ח"ו, ובדרך עץ החיים כתוב ולימוד תורתנו הוא ליצה"ר ולסט"א סם המוות, ולאחינו בני ישראל הוא סם החיים. ומקורו ממסכת קידושין דף ל' ת"ר ושמתם, סם תם, נמשלה תורה כסם חיים. ולכן כשהיונים רצו לעקור את התורה מעם ישראל, הרי זה גזירה כגזירת מיתה, וכשהקב"ה עשה לנו ניסים להנצל מהם, זהו נס של ממיתה לחיים ושפיר צריך לאמר הלל על זה כמו ממיתה לחיים.

שיעורי בינה

שיעורי רה"י הגאון רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א

מצוה צו

להיות כל נוגע בנבלה טמא

שנאמר וכי ימות מן הבהמה וכו'

פגמים וחסרונות שכאשר ישנם בבהמה היא חשובה כבעלת מום, אך עצם האיסור הוא הקרבת בהמה זו שהיא בעלת מום. וה"נ נוגע במת ובנבילה ובשרץ מביאים לידי טומאה, אך עצם המצוה היא להיות הנוגע בדברים אלו נוהג בטומאה, ואינה חלה על מעשה הנגיעה אלא על האדם הנוגע שמחויב לנהוג טומאה בעצמו. ואף שיש חילוקים בדיני הטומאות, מ"מ אין החילוקים בעצם המצוה אלא בדיני המצוה.

אי אמרי' "אין עונשין מן הדין" בדיני הטומאה

ויש להוסיף ביאור בקושית הרמב"ן.

דינו של טמא מת שנטמא במגע המת ובמשאו ואף באוהל, אך בפרשת טומאת מת (במדבר יט) הוזכרו אופני הטומאה ואילו טומאת משא לא נאמרה. וכתב הרמב"ן (שם לא יט) דידע' לה מקרא אחרנא בפרשת מטות דכתיב "תתחטאו... אתם ושביתכם". אבל הרמב"ם (פ"א מהל' טומאת מת ה"ב) כתב דילפ' מקל וחומר מטומאת נבילה, ומה נבילה שאינה מטמאה באוהל מטמאה במשא, המת שנטמא באוהל כ"ש שנטמא במשא. וכתב הרמב"ם תוספת ביאור לקל וחומר זה - "ויראה לי ששתק ממנה הכתוב כדרך ששתק מאיסור הבת לפי שאסר בפירוש אפילו בת הבת, ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו כך שתק מטומאת משא במת לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת אהלו כל שכן משאו".

והקשה בכס"מ דהא קיי"ל דאין עונשין מן הדין והאיך אפשר ללמוד משא מאוהל. והביא ראיה לדבריו, מדאמרו בספרי (במדבר קכה) גבי טומאת מגע שנאמרה בפירוש אע"פ שאפשר ללמדה מטומאת אוהל בק"ו, אך אם אמרת כן ענשת מן הדין, לכך נאמר "הנוגע במת... יטמא" ללמדך שאין עונשים מן הדין. והוסיף הכס"מ דאפשר שזהו המקור להא דאין עונשין מן הדין. וא"כ קשה כיצד למד הרמב"ם טומאת משא בק"ו מאוהל.

ותירץ הכס"מ דטומאת משא שנלמדה בק"ו אינה כשאר ק"ו ואין בה חיסרון לעונשין מן הדין, כמפורש בדברי הרמב"ם גופא דדמיה לאיסור הבת שלא נאמר בפירוש אלא נאמר בת הבת ולא אמר' בהא 'אין עונשין מן הדין', מאחר ובת הבת אינה אסורה אלא מחמת הבת שהיא אמה, ממילא משמע שהבת עצמה בוודאי אסורה ואין כאן עונשין מן הדין. וכן הוא באיסור אכילת בשר בחלב דידע' ליה מאיסור בישולו ובכלל "לא תאכל כל תועבה" - כל שתיעבתי לך הרי הוא בכל תאכל.

והדברים תמוהים, דמה שייך ענין עונשין מן הדין לדיני טומאה, ומה דכתב הכס"מ שיש ללמוד דאין עונשין מן הדין מדיני טומאה לא יתכן, דמפורש בגמ' במכות (ה): דילפ' להא דאין עונשין מן הדין מדאיצטריך קרא לאיסור אחותו שהיא בת אביו ובת אימו מדכתיב "ערוות אחותו גילה", אף דאפשר לידע איסורה בקל וחומר מאיסור אחותו שהיא בת אביו שלא בת אמו או בת אמו שאינה בת אביו.

וכן מה דסיים דבתוס' בריש ב"ק (ב) גמגמו בענין עונשין מן הדין, לא נתברר. דבתוס' שם מיירי אי אמר' עונשין מן הדין בממון אם לאו, ואינו שייך לעצם הענין של עונשין מן הדין.

ויש לפרש כוונת דברי הכס"מ, דמלכתחילה היה נראה לו, דאין הדינים האמורים בטומאה שייכים לכלל של עונשין מן הדין, מאחר ולא עסקין בדיני ועונשי הטמא שעבר ונכנס למקדש וכל כיו"ב, אלא הנידון הוא כיצד

האם הטומאות בכלל מניין המצוות

הרמב"ם מונה במנין המצוות מצוה להיות נוגע בנבלה טמא, ומסביר בסה"מ מפני מה נמנו כל דיני טומאה כמצוות. דזה פשוט שאין מצוה להיטמא לנבלה או שאר טומאה, והלכות טומאה נמסרו מצוות מיוחדות - לאו שלא ליכנס למקדש בטומאה, ולאו של אכילת קודש ותרומה בטומאה, מצוות טבילה וכל שאר ההלכות של הנהגת הטמא, וא"כ המצוה של טומאת נבלה היא לנהוג את הדין שציוותה תורה שיהא הנוגע בנבלה טמא. וה"ה בשאר המצוות של טומאות שונות שנמנו בהמשך (מצוות צז-קח) - טומאת שרץ, טומאת אוכלין, נדה, יולדת וכו'.

הרמב"ן נחלק על הרמב"ם וטענתו שאין למנות מצוות אלו בחשבון המצוות, מאחר ואין בהם ציווי לעשות דבר ואין חובה להיטמאות, אלא הטומאה היא רשות גמורה וחובה לנהוג בדיני אלו כשנטמא. ומהאי טעמא הוסיף וכתב הרמב"ן דאין למנות במנין המצוות את מצוות הפרת נדרים ע"י הבעל והאב שמנאה הרמב"ם (מצוה צה), היות ואין מצוה בהפרה אלא נאמרה הלכה שלא תעבור האשה על נדריה אלא ע"י הפרת הבעל או האב, ולהם ניתן הכח להחיל את חלות ההפרה לנדרי האשה.

יש שהקשו על דברי הרמב"ן, מאי שנא משחיטה שאינה חובה בקום ועשה אלא הרוצה לאכול בשר מחויב לשחוט את הבהמה, ונמנתה השחיטה למצוה. וה"נ התרת נדרים אינה חובה אלא אמרה תורה שהרוצה להפקיע את נדרו, יפר כדיני התורה. אך אין מקום לקושיה זו אלא החילוק פשוט, דהשחיטה היא מצוה כאשר אדם מעונין באכילת הבשר, אולם בהתרת נדרים אין ציווי להפר את הנדר כאשר האדם מעונין לעבור על נדרו, אלא המצוה היא עצם חלות הפרה שמפקיעה את הנדר, ואין נפק"מ אם עובר על נדרו אם לאו.

וכן מה שיש שרצו ליישב את שיטת הרמב"ם ולומר דהמצוה היא הנהגת דיני הטומאה, מפורש להדיא בדברי הרמב"ם לא כן, דכתב שהמצוה אינה הלכות הטומאה אלא עצם הטומאה היא המצוה.

ובאמת מחלוקת זו הינה מחלוקת כללית בין הרמב"ם להרמב"ן על המצוות שנכללו במנין המצוות. דלהרמב"ן אין למנות אלא ציוויים של עשייה או הימנעות מעבירה, ולפיכך אין הטומאה והפרת הבעל בכלל המצוות שאין בהם ציווי על מעשה מסוים שיש לעשותו. ואילו הרמב"ם מנה אף פרשיות כלליות של הנהגות שאינן מחויבות, ואף פרשת טומאה ופרשת הפרת נדרים בכלל המצוות. ממילא לשיטת הרמב"ם לא תקשה קושית הרמב"ן, דבזה גופא פליג עליה הרמב"ם וס"ל שיש בכלל המצוות דינים שאינם ציוויים בקום ועשה.

מה טעם הילק הרמב"ם ומונה כל טומאה כמצוה בפני עצמה

אך הוסיף הרמב"ן להקשות, מפני מה נמנו הטומאות במצוות נפרדות וכל טומאה היא מצוה בפני עצמה, דבפשטות כל הטומאות שנמנו אינן אלא אופנים ודרכים שבהם ועל ידם האדם נעשה טמא, וא"כ היה לו למנות את עצם הטומאה למצוה, וכל הטומאות הם האמצעים שעל ידם מגיעים להיות טמא. ומביא דוגמא לדבר מאיסור הקרבת בהמה בעלת מום, שנצטוינו באיסור אחד שלא להקריבה ולא נתפרטו כל שבעים המומים שיתכנו בבהמה לאיסורים בפני עצמם. זאת מפני שאין המומים אלא

נטמאים, ובזה אמר' דאם נטמא באוהל בוודאי נטמא במשא, ולא שייך הכא האי כללא דאין עונשין מן הדין. וכשם שבנידון של בעלי מומים ילפי' בריש פרק ו' דבכורות (מג.) דידע' בק"ו מה נחשב מום, ולא הוזכר שם כלל דאין עונשים מן הדין דאינו ענין להגדרת הבעל מום, ה"נ בטומאה מה שייך לומר אין עונשין מן הדין בהא דידע' טומאת משא מטומאת אוהל מק"ו. לכך הוכיח הכס"מ מדברי הספרי, שהזכיר בדבריו שאין ללמוד טומאת מגע מטומאת אוהל בק"ו משום דאין עונשין מן הדין, וחזינן דאף היכא דלא עסקינן בעונש אלא בדיני הטומאות אמר' האי כללא דאין עונשין מן הדין, דהוא כלל בכל ילפותא של ק"ו שאין לחדש פרשה חדשה מק"ו מפני שאין עונשין מן הדין. והוסיף דמכאן יש ללמוד דאף לכל מקום דשייך האי כללא דאין עונשין מן הדין אף שאינו בנידון של עונשים. ובמש"כ דהתוס' בריש ב"ק גמגמו בזה, י"ל דאין כוונת התוס' לדון אם עונש ממון שייך לפרשת עונשין מן הדין או לא, אלא למד הכס"מ שדנו התוס' לומר דהאי כללא ד'אין עונשין מן הדין' שייך בכל ענין שנלמד בק"ו דא"א לחדש פרשה בק"ו, ואין זה דין מיוחד רק בעונש אלא אף בממון וכל כיו"ב.

ואהכי השיב הכס"מ דאליבא דאמת למד הרמב"ם טומאת משא בק"ו מאוהל, דדמי לאיסור הבת שנלמד מבת הבת, דכל מה שנאסרה בת הבת מאחר והיא גם 'בת', וממילא בבת הבת נאמר בפירוש שהבת אסורה ואינו דומה כלל לק"ו שבכ"מ.

ועל פי הדברים האלו תקשה יותר קושית הרמב"ן, מפני מה נמנו הטומאות בדברי הרמב"ם למצוות נפרדות, הא כל הטומאות הם פרטים ודרכים כיצד נטמאים ואינם עצם המצוה של הנהגת הטומאה.

חילוק בדיני הטומאות השומת - מגע בטומאה אוסר

וליישב את דברי הרמב"ם נראה דאיכא ב' חילוקים עיקריים בין הטומאות, שמחמתם יש מקום למנות כל טומאה כמצוה בפני עצמה.

[א] הנה אילו נאמר שכל הנטמא אסור להיכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים, ולכהן נאסר להיטמא למתים, אזי אמר' באמת דמצוה אחת היא לנהוג בטומאה. אך לא כך למדנו. שנינו כמה פעמים במס' נזיר (מט: והלאה) דנזיר מגלח על טומאת מת ומונה ימי נזירותו מתחילתם, וה"מ כשנטמא בעצמו של מת, אך אם נטמא שלא בעצמו של מת כגון שנגע ברביעית דם או ברובע עצמות מהמת אינו מגלח. ועוד שנינו (שם נו:) דכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה משום טומאת מקדש וקדשיו, ומי שנטמא בה אינו חייב אם נכנס למקדש או אכל קודש. ובמנחת חינוך (מצוה רסה) נסתפק אם אף כשאכל תרומה נאמר דין זה.

ואף לענין טומאת כהנים מצינו דין זה, כמו שנחלקו בתוס' (ברכות יט: ועוד) אם חייב הכהן על טומאה כזאת, והביאו ממסכת שמחות (פ"ד ה"ב) דכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ור"ת פליג יעו"ש. ועכ"פ חזינן דלאיסורי הטמא לא די שנטמא, אלא צריך שיגע בעצמו של מת, ובפשטות היה נראה שאין זה אלא כעין תנאי שלא די שנטמא במת אלא צריך שיגע אף לא כן נראה, אלא המגע הוא שאוסר.

ויש ללמוד כן מהא דשנינו בסוף פרה דמי שנטמא טומאה דרבנן ונכנס למקדש, אינו חייב. ובפשטות הטעם דאין כרת מדרבנן (כדאמר' בגמ' גיטין נה: "כרת מדבריהם מי איכא") אולם הרמב"ם נקט טעם אחר, מפני שהתורה אסרה רק מי שטמא באב הטומאה, והנוגע בטומאה דרבנן לא נגע באב הטומאה. ומקורו בתו"כ ושם נאמר יותר מזה, דהו"א שהנוגע בכלי חרס יהיה אסור להיכנס למקדש ואע"פ שכלי חרס אינו מטמא את האדם דאינו אלא ראשון לטומאה, ומה שייך לומר דחייב. ומוכח מכ"ז דהקפידה תורה על עצם המגע שהוא המחייב ולא הטומאה שנטמא המגע מחמתו. ולכך הו"א דאף נוגע בטומאה דרבנן נאסר להיכנס למקדש, ופירש הרמב"ם שרק מחמת שלא נגע באב הטומאה אינו אסור. וכן הו"א דהנוגע בכלי חרס

חייב כשנכנס למקדש.

ולאידך גיסא, הצריכה הגמ' (שבועות ז:) פסוק מיוחד לרבות אוכל נבלת עוף טהור שחייב כשנכנס למקדש אע"פ שנטמא בוודאי, מאחר ואינו נוגע ממש בטומאה.

ונמצינו למדים שהאיסור להכנס למקדש אינו אלא למי שנגע בטומאה ולא דווקא מחמת הטומאה שנטמא, וזהו שאמרו שרק הנוגע בעצמו של מת חייב כשנכנס למקדש ולדעת התוס' הכהן מותר להטמא בטומאה זו. וממילא א"ש מה דהחשיב הרמב"ם טומאה זו כמצוה בפני עצמה, דאין הטומאה יוצרת את הדין אלא המגע הוא האוסר, ומגע בטומאה אחרת הוא פרשה בפני עצמה.

ראשון לטומאה - שם הטומאה עליו

[ב] כל נוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה, בין כשנגע בטמא מת, בין נוגע בנבילה או בזב ובמצורע וכו'. ויש לדון אם כשם שאבות הטומאה שונים זה מזה, שזה אב של שרץ וזה אב של נבילה, כך גם ראשון לטומאה תלוי באב או שהוא שם ראשון לטומאה כללי. ויש להוכיח מכמה מקומות שיש לראשון לטומאה את השם של המטמא.

א - בטומאת מת נאמרה הלכה של חרב כחלל, דכלי מתכות שנגעו במת נעשו כמותו וטומאים באבי אבות הטומאה, וכשנגעו באב הטומאה נטמאו אף הם באב הטומאה. ולגבי כלי מתכות שנגעו בראשון לטומאה שנטמא ממת [נוגע בטמא מת] נחלקו הראשונים. הסכמת רוב הראשונים שאין בו דין "חרב כחלל" לטמא בראשון, אך רבינו חננאל בריש חולין והרע"ב (פסחים א ו) סברו דאף בראשון לטומאה יש דין חרב כחלל. והנה אף להחולקים על ר"ח אין הטעם מצד דראשון אינו שייך לטומאת מת אלא מפני שאדם וכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה. ושמע מינה דאף לראשון לטומאה שנטמא מחמת המת יש שם של טומאת מת.

ב - רש"י (סנהדרין טט.) מפרש שהנוגע במשכב הזב שהוא אב הטומאה נעשה ראשון, אך אינו עושה משכב כשישכב על כלי, כי הוא ראשון ואינו מטמא כלים. ושמע מינה דלו יצויר שראשון מטמא כלים, אף נוגע בזב נעשה ראשון יטמא משכב. ובע"כ דאיכא שם זב אף על ראשון של זב, דהרי שאר טומאות לא עושים משכב, והיה בדין שיעשה משכב.

ג - אי' בתוספתא (סופ"ק דב"ק דכלים) שהזב משתלח חוץ לב' מחנות, ולדעת ר"ש אף משכב ומושב משתלחים חוץ לב' מחנות מפני שהם אב הטומאה וחלק מטומאת הזב. ובירושלמי (שקלים פ"ח ה"ג) אי' דר"ש סבר דאף אוכל ומשקה שנגע במצורע משתלח חוץ לג' מחנות כמצורע. וכתב ע"ז הגר"א דר"ש לשיטתו בתוספתא דכלים שמשכב ומושב משתלח חוץ לב' מחנות. וה"נ משכב ומושב שנגע במצורע יש לו טומאת מצורע, ומשתלח חוץ לג' מחנות. ואף דר"ש הוא דס"ל הכי ולא קי"ל כן, אך לא מצאנו שחולקים על עיקר הדבר.

ונמצינו למדים מכאן דראשון של טומאה אינו טמא סתם, אלא שם הטומאה עדיין עליו. ומבואר מה דמנה הרמב"ם כל טומאה למצוה נפרדת.

ומה דפליג הרמב"ן אינו בעיקר הדבר, אלא ס"ל שיש לכלול כל פרשיות טומאה כמצוה אחת, דשורש כולם אחד ולדרכו אין למנות פרשיות נפרדות של דינים חלוקים כמצוות נפרדות. וכן כתב בפירוש דטומאת נבלה כוללת את גוף הטומאה וכל המחובר לה, דהכל ענין אחד.

נמצא - לדעת הרמב"ם יש למנות כל פרשה וענין נפרד למצוה, ולא רק מצוות. הטעם שמנה כל מין טומאה למצוה בפנ"ע - א - מפני שהאיסורים מחמת המגע ולא מחמת חלות הטומאה, ב - מפני ששם הטומאה של כל טומאה חלוק ואפי' בראשון שבה.

מצוה צז

להיות שמונה שרצים מטמאין
שנאמר וזה לכם הטמא וכו'

מצות טומאת שרצים נאמרה כלפי שמונה שרצים הכתובים בפרשת שמיני - החולד, העכבר, הצב, האנקה, הכות, הלטאה, החומט והתנשמת, שהם המטמאים ושאר השרצים אינם מטמאים.

שמונה שרצים מצטרפין זה עם זה

בגמ' (מעילה יז.) ילפינן מדכתיב "אלה הטמאים לכם" (ויקרא יא לא) מלמד שמצטרפין זה עם זה, דחצי שיעור משרץ זה מצטרף עם חצי שיעור משרץ אחר לטמא. והשאלה הנשאלת בזה, למאי איצטרף קרא ומדוע הו"א דלא יצטרפו. ורש"י פירש "הא יתירא מלמד שמצטרף אפילו שרץ ושרץ, כלומר כחצי שיעור משרץ זה וכחצי שיעור משרץ אחר מצטרפין, חצי שיעור מחולד וחצי שיעור מעכבר מצטרפין". וכתב ע"ז החזו"א (אהלות סי' כא) דכיון דאין טומאת שרצים אלא בשמונה מינים הללו, הו"א דלכל מין טומאה בפני עצמו. את מסקנת הגמ' דקמ"ל דמצטרפין אפשר לפרש בב' אופנים - א] דקמ"ל דלכולם שם טומאה אחד ולכך מצטרפין. ב] או דאף דלכל שרץ שם טומאה בפני עצמו, מ"מ הא גופא קי"ל דכל שטומאתו ושיעורו שוים מצטרפין זה עם זה.

שיעור טומאת שרצים - כעדשה

שיעור השרצים לטמא אינו כשיעור מת ונבילה ששיעורם בכזית אלא שיעור השרצים הוא בכעדשה, והגמ' (חגיגה יא.) לומדת מקור לשיעור זה מדכתיב "כל הנוגע בהם במוותם יטמא עד הערב" (ויקרא יא לא) - "יכול בכולן תלמוד לומר 'מהם'"] "כל אשר יפול עליו מהם במוותם יטמא" (שם לב). יכול במקצתן תלמוד לומר 'בהם', הא כיצד, עד שיגיע במקצתו שהוא ככולו. שיעור חכמים בכעדשה, שכן חומט תחילתו בכעדשה, דכיון דתחילת ברייתו של חומט כשיעור קליפת העדשה, לכך אף עדשה חשוב שרץ שלם ואף מקצתו שהוא ככולו מטמא.

בפשטות משמע דהא דמשערין שיעור כעדשה בשרץ, אינו כשאר שיעורים שנמסרו בהל"מ, אלא דאחר שנאמר "בהם" דמשמע שצריך ליגע בכולו, גילתה תורה שיש מקצתו שהוא ככולו ושיעור 'מקצת' הוא כעדשה כחומט שתחילת ברייתו בכעדשה. אך עיקר השיעור הוא שרץ שלם.

דין כעדשה אינו מצד דבעינן שרץ שלם

אכן, יש להביא כמה ראיות דאין שיעור השרץ שיהיה שלם.

א) שנינו בריש פרק דם הנדה (נדה נד.) דהשרץ מטמא רק כשהוא לח ולא כשהוא יבש, ובגמ' (שם נו.) ילפי' לה מדכתיב "כל הנוגע בהם במוותם" (ויקרא יא לא) דמטמא רק כשהוא כעין מיתה שהוא לח. אמנם מחלקת הגמ' דנאמר בטומאת שרץ 'בהם' ונאמר 'מהם', ואמרי' דשרץ שלם מטמא אף כשהוא יבש ובלבד שתהא שלדו קיימת, אבל

¹ כשם שאין לומר דלהשיטות שבמצוות אפשר לצאת ידי"ח בחצי שיעור, יהיה

מקצת שרץ אינו מטמא אלא כשהוא לח.

והק' בתוס' דהא ילפי' מהני קראי לענן שיעור שרץ בכעדשה, והאיך למדו חילוק זה בין לח ליבש, ותיירצו התוס' (חגיגה שם) דתרתני שמעת מינה, ועוד תירצו (בנדה) דאין צריך קרא לענין שיעור כעדשה כיון דשיעורין הלכה למשה מסיני והא דדרשי' בגמ' בנדה אינו אלא אסמכתא בעלמא. ולכאו' אי נימא דהסיבה שהשרץ מטמא בשיעור כעדשה מפני שבשיעור זה חשיב כנוגע בכולו, מאי נפק"מ בין נוגע בכולו לנוגע במקצתו לענין שרץ לח ויבש, הא אחר דידעי' דאף מקצת בכלל 'כולו', אין חילוק בין מקצת לשלם, ואם מטמא ביבש היכא שהשרץ שלם, יטמא אף במקצתו.

ב) זאת ועוד, שנינו באהלות "האיברין אין להן שיעור" דאבר מן המת או מן הנבילה מטמא אף כשהוא פחות מכזית וכן אבר שרץ בשיעור פחות מכעדשה. ופירשו הרמב"ם והר"ש (בפיה"מ פ"ק דאהלות) טעמא מפני שהאבר נחשב כשלם, וכמו שיש עליו צורת אדם או נבילה או שרץ שלם. ואעפ"כ לענין יבש לא אמרי' הכי, דבגמ' בנדה לא אמרו חילוק זה אלא דאם שלדו קיימת מטמא אף כשהוא יבש, ואם אין שלדו קיימת אין מטמא כשהוא יבש, ולא תלי כלל באבר שלם. ולפ"מ שפירשו הרמב"ם והר"ש דאבר חשוב 'שלם' היה צריך להיות שוה לגמרי לשלם ומטמא אף ביבש. וא"כ מה דאמרו בגמ' שהשרץ מטמא בכעדשה אינו מצד שהוא כשלם לגמרי, לכל ענין אלא גדר אחר יש לטומאת שרץ בכעדשה.

ג) אף לענין איסור אכילה חלוק דין שרץ משאר מאכלות אסורות, כדאי' בגמ' ביבמות (קיד.) דכל מאכלות אסורות שיעורם בכזית ואילו השרץ שיעורו בכעדשה כשיעורו לטומאה. ונחלקו רש"י (ביבמות שם ובזבחים קו.) והרמב"ם (פ"ב מהל' מאכלות אסורות ה"ז) בזה, דלהרמב"ם שיעור כעדשה נאמר לגבי שמונה שרצים בלבד ולרש"י כל השרצים שיעורם בכעדשה. ואי אמרי' דשיעור עדשה בשרץ הינו מצד שהוא חשוב כשלם, ואף לגבי איסור אכילה אמרה תורה דלא נאסר אלא שרץ שלם, ואף עדשה בכלל שלם. ולפי זה נפק"מ לדינא אי אמרי' בשיעור זה דין חצי שיעור אסור מן התורה, (ויעו"ל מנחת חינוך מצוה קנט שדן בזה מצד אחר) דאם שיעור עדשה מן השרץ הוא ככל השיעורים, ה"נ אמרי' דאף חצי שיעור אסור בו, אך אי נימא דהאיסור הוא אכילת שרץ שלם, לא שייך בו דין חצי שיעור, כיון דחצי עדשה אינו חלק מן השלם אלא הוא דבר לעצמו, ולא יאסר חצי שרץ באכילה ולא מצינו שאמרו כן בשום מקום.

ד) נאמר דין מיוחד בדם השרץ שמצטרף עם בשר השרץ, כדילפינן בגמ' (מעילה יז.) מדכתיב "וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא כט) - דמו כבשרו ואין חייבים עליו מצד איסור דם אלא מצד

ניתן לבצוע לחובת לחם משנה אף על חצי לחם, שהרי המכוון הוא שלם, וחצי אינו שלם ואין בו מן השלם.

דברי הר"ש לענין צירוף שרצים

הזכרנו את דברי הגמ' דילפינן מדכתיב "אלה הטמאים לכם" דשמונה שרצים מצטרפין זה עם זה, והבאנו את מש"כ בחזו"א דהו"א דשמונה שרצים הם שמונה שמות. אבל הביא את דברי הר"ש (אהלות פ"ג מ"ג) שכתב דנחלקו תנאים לענין נוגע בנבלה או במת שנגע בחצי שיעור ביד אחת ובחצי שיעור ביד אחרת אם מצטרפים לטמא, וקמ"ל קרא לענין שרצים שמצטרפים. ואי נימא דהשרץ מטמא רק כשנוגע כשהשרץ שלם לא יתכן לטמא בכה"ג שנגע בב' חצאים. דשני חצאי שרץ אינם יכולים להיחשב כשרץ שלם, אלא צירוף שייך רק לענין שיעור מסוים ששני חלקים מגיעים יחד לשיעור זה.

שיעור כעדשה - שיעור בנוגע בשרץ

אך הביאור פשוט. שיעור כעדשה אינו מצד שהשרץ השלם בלבד מטמא, דפשיטא שהשרץ בעצמותו טמא ואף בכל שהוא, אלא השיעור הוא דין בנגיעה, דכדי להיטמא לא די בחלק מן השרץ אלא יש לנגוע בכל השרץ. ואין הכוונה שעדשה מן הרץ חשובה כשרץ שלם אלא נתחדש שנגיעה בשיעור כעדשה מן השרץ חשוב כנגיעה בכולו. ולדמיון בעלמא, אם היתה הלכה שהשרץ מטמא רק ברובו, אין הטומאה תלויה בחפצא של רוב השרץ אלא הנגיעה ברובו של השרץ היא המטמאה.

ולכן החילוק שאמרו בשרץ יבש בין כולו למקצתו אינו מצד שאינו שלם אלא מצד אחר אם צורת השרץ עליו או לא, דבאמת כעדשה אינו כשרץ שלם, ואין צורתו קיימת, אך הטומאה היא כשנוגע בכעדשה או באבר ממנו.

ומש"ה פשיטא דחצי שיעור אסור מן התורה אף בחלק מן השרץ דבעצמותו כל השרץ אסור. ומהאי טעמא נאמרו חילוקים בשיעור הטומאה של הדם שהוא בכזית והשרץ בכעדשה, אחר דהשיעור במה צריך לנוגע בכדי להיטמא נאמר על בשרו ולא על דמו.

ובזה נתבאר ג"כ מדוע יש יותר צד שיש נוגע וחוזר ונוגע בשרץ משאר הטומאות, היות והגדרת הטומאה היא שנגיעה בכעדשה היא כנגיעה בכל השרץ, ואפשר שב' הנגיעות מצטרפות לנגיעה בשרץ אחד. דהנוגע בחצי שרץ ובעוד חצי שרץ, חשוב כנגע בכל השרץ.

וראיה פשוטה לזה דבגמ' במעילה (יז.) אמר' שהשרץ והנבילה אינם מצטרפים מפני שאין טומאתם ושיעורם שוין - נבילה בכזית והשרץ בכעדשה, נבילה מטמאה במגע ובמשא והשרץ מטמא רק במגע. ומשמע דאם היתה טומאתם שוה ושיעורם שוה היו מצטרפין, ואם שיעור שרץ היה תלוי בהיותו שלם, לא שייך לצרפם דשני מיני טומאה הם.

וממילא מסתבר שאין שמונה שרצים חלוקים לשמונה שמות אלא שם אחד, דאל"כ מדוע משערים בשיעור החומט את העכבר, אלא כולם טמאים מצד שם שרץ, וחזינן משיעור החומט ששיעורו בכעדשה.

נמצא - יסוד שיעור כעדשה בשרץ אינו סתם שיעור בכמות הטומאה, ולא שרק שרץ שלם מטמא ושיעור כעדשה נחשב ככולו, אלא הוא שיעור בנגיעה שרק נגיעה בעיקרו של השרץ ששיעורו כעדשה מטמאה.

איסור שרץ. בגמ' בכריתות (ד.) מבואר ששיעור דם בכזית, אכן למד הרמב"ם (שם הל' ט-י) בגמ' ששיעור כזית הוא רק כשאוכל את הדם בפני עצמו, אך אם אוכל את הדם כשהוא עם השרץ, מצטרף הדם עימו לשיעור כעדשה. וה"נ יש לשאול דאם יסוד שיעור עדשה הינו מצד שהוא שלם, לא שייך ליתן שיעור כזית לדם אף אחר שפרש, דדינו להיות שלם ולא שייך לשיעורים הרגילים. ובע"כ שאין קפידת שיעור כעדשה שיהא השרץ שלם, אלא הוא שיעור ככל השיעורים.

שיטת המהרש"א

א"י בסנהדרין (יז.) "אמר רב יהודה אמר רב אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שידוע לטהר את השרץ מן התורה", וכוונת הגמ' בפשטות דדין טומאת שרצים נאמר רק בשמונה שרצים אבל נחש ושאר שרצים שמתו אין בהם טומאת שרצים, ואף לא טומאת נבילות ששייכת רק בנבלת בהמה וחיה ולא בעופות ולא בדגים ולא בשרצים, וא"כ שאר שרצים לא יטמאו כלל. ובאר המהרש"א את דברי התוס' דמה דאמרו שאינם מטמאים כשאר נבילות מק"ו, אינו אלא לגבי טומאת משא, אבל וודאי יש בהם טומאת שרצים שמטמאים במגע ומ"מ אינם כשרצים שמטמאים בכעדשה אלא טומאתם בכזית. והוא חידוש גדול לומר שמן התורה כל שרצים מטמאים ושאינו שמונה שרצים דטומאתם אינם אלא לענין כעדשה.

ולכא' מוכרח בדבריו דהשיעור שנאמר בשמונה שרצים הוא מצד שלם דאל"כ מה שייך לחלק ולומר ב' שיעורים, דבכל שרצים השיעור הוא כזית, ובשמונה שרצים הואיל והחומט תחילת ברייתו בכעדשה, יהיה שיעור כל ח' שרצים בכעדשה. והוא מופת דמה שייכות יש לעכבר עם חומט ששיעורם שוה יותר מן הנחש.

טומאת אדם מן השרץ

הריטב"א (ב"ב ט:) כתב דהא דילפי' שיעור כעדשה בטומאת שרצים מדכתיב "בהם" אינו אלא לגבי טומאת כלים אבל מנא לן דאדם נטמא בכעדשה, ומפרש דילפי' מטומאת כלים או דהו"א דנטמא בכל שהוא כדכתיב "או איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו" (ויקרא כב ה) ונאמרה הלכה למשה מסיני שמטמא רק בכעדשה. ואי נימא דשייכא טומאה מן השרץ בכל שהוא, לכא' אינו שייך לדין שלם. אמנם אפשר לדחות ולומר דהא גופא נאמר בהל"מ דלא אמר' ששיעורו בכל שהוא אלא שיעורו כעדשה דבעינן שלם כיון דהחומט תחילת ברייתו בכעדשה.

אכן יש להוכיח ממקום אחר לא כן, דבגמ' במכות (יז.) אמר רבי שמעון דשיעור כזית שנאמר בכל מקום אינו אלא לענין קרבן אבל לענין מלקות לוקה אף אם אכל כל שהוא. ובאר בריטב"א (שם) בשם הרמ"ה דכשאכל במזיד אחשבה לחומר איסור להתחייב בכל שהוא במלקות, אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזית לחשיבות. והנה אי נימא שהתורה קבעה שרק שרץ שלם מטמא, ואינו כשאר שיעורים, לא שייך לחלק בין שוגג למזיד כיון דאין כאן שיעור קבוע אלא דפחות מכעדשה אינו שרץ שלם ולא שייכא ביה טומאה ולא איסור. והגמ' שהביאה את דעת ר"ש לא חילקה ואמרה שבשרץ שאינו ששיעורו בכעדשה ולא בכל שהוא מצד שאינו שלם.

להערות והארות
והצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת מקץ

מוסרו של רבי אברהם אבן עזרא

יש פיוט אלהי מרבי אברהם אבן עזרא זצ"ל, שהיה מרבותינו הראשונים כמלאכים, ונדפס במחזורים שלנו לפני מנחה של יום

אין אבדה כאבדת הזמן

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בכמה ענינים בפרשה.

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור. והנה מן היאור עולות שבע פרות מראה ובריאות בשר ותרעינה באחו. 'מקץ' הכוונה - בסוף. וכמו שכותב רש"י: ויהי מקץ. כתרגומו מסוף, וכל לשון קץ שכתוב במקראות - סוף הוא.

1. ידאת שמים של רבותינו הקדמונים

אין לנו יכולת לתאר ולשער בכלל מי היו רבותינו הראשונים, לא בתורה, לא בקדושה, ולא ביראת שמים, ולא בכל מידה טובה זיע"א. אין לנו כל השגה בהם.

מובא בספר שם משואל (פרשת בא ופרשת כי תשא ופרשת ויקהל) שמש אביו הגאון בעל אבני נזר ז"ל בשם אדמו"ר רבי בונים מפרשיסחא זצ"ל, שיש פלא גדול על האבן עזרא. אך ייתכן שחי שבעים וחמש שנה, והרי כל כך היתה מדובה היראת שמים והדבקות שלו בקונו, ואך זה שלא פרח נשמתו אחרי חמישה רגעים. אך ייתכן שהגוף שלו יכל להחזיק את הנשמה הקדושה שלו, שהיתה דבוקה כל כך בבורא יתברך.

הגאון בעל הישמוח משה, היה גאון גדול בתורה בנגלה ובנסתר, כמו שרואים בחיבוריו שהשאיר אחריו. יש לו תשובה בספרו שו"ת השיב משה בענייני אבן עזרא (סימן ס), ארוכה מאדן מידה, שאני בענייני לא ראיתי תשובה ארוכה כדוגמתה.

סיפור, שפעם אחת היה עומד ושוטח תפילה לפני הקב"ה. דבון העולמים, אני מבקש ממך שתעשה עמי טובה, ותתן לי אפילו לשעה קלה בלבד, לכמה רגעים, ידאת שמים של תנא. אני רוצה להרגיש ידאת שמים כמו שהיה לרבי עקיבא, רבי מאיר או רבי שמעון בר יהואי וחבריו.

השיבו לו מן השמים, אי אפשר. אם תהיה לך ידאת שמים כמו של תנא, אתה תבטל מהמצאיות.

על הרמ"ע מפאנו מספרים, שהיו רגעים ספורים ביום, חמש-עשר דקות, שבהם היה נכנס אל חדרו להתייחד עם קונו ולהכניס אהבה ויראה בלבבו, והיה שמש מיוחד שהיה הפקידו לאחר חמש או עשר דקות להכנס לחדרו פנימה ולהעיר ולנתק אותו מהדבקות בבורא. שאם לא - נשמתו תפרח ממנו. מרוב ריבוי הכיסופים והדבקות בבורא, אם לא היה השמש בא ומעורר אותו, היתה הנשמה פרוחת וחוזרת ונדבקת בבורא.

ומספרים שכך באמת היתה פטירתו. בחדש אב שנת ש"פ, נכנס הרמ"ע לחדרו להתייחד עם בוראו, והשמש הקבוע היה אמור לבוא ולהעיר אותו לאחר כמה רגעים. אבל באותו היום השמש אחר מעט מכיוון שפרצה שריפה בעיר והיה טרוד, וכשבא לביתו של הרמ"ע להעיר אותו, מצאו שנפטר. וזאת, כי לרוב הדבקות בבורא יתברך פרוחה נשמתו מגופו ושובה אל גני מרומים.

כך היו רבותינו בדורות שעברו. לכן אמרו מן השמים לבעל הישמוח משה, לתת לך ידאת שמים כמו של תנא או אמורא אין זה אפשרי, כי לא תחזיק בזה מעמד. אמר הישמוח משה, אם אני מבקש שיתנו לי לכמה רגעים את היראת שמים כפי שהיתה לאחד מן הראשונים. גם שאלו אותו ידאת שמים של מי תבקש? - אמר את של הרמב"ם. הסכימו ואמרו לו, נוח. תקבל ידאת שמים כמו של הרמב"ם לכמה רגעים.

והנה תיכף כשהתקבלה תפילתו ונענו לו מן השמים, נפלה עליו יראה וחרדה גדולה עד מאד, עד שנפל ארצה מצונף כמו כדור, לרוב התחלה שאחזה אותו וריבוי היראה מהקב"ה. פנה וזעק להקב"ה, 'דבוננו של עולם, תקח את זה ממני. אני לא יכול להחזיק מעמד. גם בזה אני לא יכול להחזיק מעמד'. הוא שאמרנו, אין לנו השגה כל זהו בראשונים. ויראה בספר תהלה למשה.

באמת, מספרים הרבה סיפורי מופת על גדולים. החיו מתים, המיתו חיים. אבל לא בזה מתבטאת גדולת מובא בספרים שהבעל שם טוב לאחר פטירתו בא בגילוי לאחד הצדיקים בדורו ואמר לו, יש לי טענה עליכם. למה מספרים עלי את כל המופתים שעשית, את כל הניסים ואת הישועות, ואמנם ודאי שהכל אמת, ובמדרש תנא דבי אליהו רבה (פרק יח) כתוב שהקב"ה נתן את העולם כולו לצדיקים, ומה שיבקשו יקבלו [ולא סתם נתן אותו דוקא לצדיקים, כי יודע שהם לא מבקשים כלום...]. אבל, אמר הבעל שם טוב, למה לא יספרו ולא ידברו מעניי היראת שמים שלי, אך שהייתי ביראת שמימנו? על זה צריכים לדבר.

עברו שנתיים מאז החלום הקודם של פרעה. ואמרו רבותינו (מדרש תנחומא וישב ט) יוסף לא נמכר אלא על ידי חלום ולא מלך אלא על ידי חלום. בגלל החלום שחלם על האחים וסיפר להם אותו, כמו שכתוב 'שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה והנה קמה אלומתי וגם נצבה והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחווינה לאלומתי' (בראשית לו, ז), התגלגל מה שקנאו בו אחיו ומכרוהו, וכמו שאמרו 'הנה בעל החלומות הלזה בא ועתה לכו ונהרגו' (ושם יח), ועל ידי שפתר את החלומות של שר הטבחים ושר האופים וכן על ידי שפתר את החלום של פרעה, התגלגל שנפדה ועלה לגדולה.

בעלי המוסר אמרו, שאמנם הפסוק מדבר על פרעה וחלומותיו, אבל יש כאן גם רמז ומוסר בשבילנו. ויהי מקץ - כשיבוא לאדם קץ ימיו, סוף חייו, יבוא ויעשה סיכום וחשבון כמה שנים חי, ולהפתעתו לא יעלו בידו אלא שנתיים ימים. יראה עצמו כאילו הוא בן שנתיים, והוא יכול ללכת ולחפש את המוצץ.. מדוע? - כי מה הוא יום על פי גדרי התורה? יום שיש בו לימוד תורה ויום שנעשו בו מצוות. אבל יום של אכילה ושתייה - לא ליום ייחשב.

ואיך זה קרה? ופרעה חולם. בגלל החלומות. אתה שואל בן אדם, למה לא תלמד, למה לא תקיים יותר מצוות, למה לא תעשה תשובה? והוא אומר: יהיה טוב. ודאי, אין ספק שיהיה טוב, אבל בינתיים הימים חולפים ועוברים. וכבר דקדקו הקדמונים, שאין כתוב כאן 'ופרעה חלם', אלא 'פרעה חולם', לשון הווה, כי לא היה זה חלום רגעי אלא חלום מתמשך, חלם וממשיך לחלום. כך עוברים לאדם ימים ושעות, וכמה חבל. 'אין אבידה כאבדת הזמן', כלשון רבותינו הקדמונים (מדרש שמואל אבות פ"ה כג).

על זה ראוי לתת את הדעת יותר מכל דבר אחר. שלא להיות חולמים ומאבדים את הימים שלנו בידיים. שלא נמצא בקץ, בסוף ימינו, כבני שנתיים ימים.

הכיפורים². בפיוט הזה מדבר האבן עזרא על הענין, שלא היה אדם מבזבז ומכלה את ימיו היקרים, וראוי להתבונן בפיוט הזה שהוא קדש קדשים וכולו ברוח הקדש נאמר³.

כך אומר הפיוט: בן אדמה יזכור למולדתו כי לעת קץ ישוב ליולדתו. אדם בשעה שנולד, צריך לזכור, ולא יסיח דעת לרגע, כי לעת קץ, לאחר שיעברו ימי חייו כפי שגזר עליו הבורא כל אחד כפי ענינו, אם שבעים שנה, שמונים שנה, או מאה שנה (הש"ת ברחמיו יתן לכולנו אריכות ימים ושנים אמן), אבל בסוף כל סוף – ישוב ליולדתו. מי היא היולדת שלו? – האדמה. האדם מעפר בא ולעפר ישוב.

וכאן הולך ומתאר רבינו האבן עזרא, איך עוברים ימי חייו של האדם.

קום והצלח אמרו לבן חמש מעלותיו עולים עלות שמש. ילד קטן, בן חמש שנים, אומרים לו קום והצלח, תתעלה בתורה ויראת שמים. הוא מקשיב למה שאומרים לו? הרי הוא ילד בן חמש. בין שדי אם ישכב ואל ימש צווארי אב יקה למרכבתו, אבא שלו הוא הסוס והחמור שלו עכשיו... וכי יש לו ראש והבנה בקנינים רוחניים? הרי ילד קטן הוא.

עוברים עוד חמש שנים. מה תאיצון מוסר לבן עשר עכשיו הוא כבר בן עשר, רוצים ללמד אותו דברי מוסר, אבל אומרים האנשים, 'מה תאיצון מוסר לבן עשר?' הרי הוא עדיין ילד, רק בן עשר הוא, חכה עם המוסר. עוד מעט קט יגדל ויוסר עוד מעט יהיה בר מצוה או בר עבירה... ותוכל לדבר אתו. עכשיו אין

זה עיקר העיקרים, יראת שמים. 'את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם' (קהל יב, יג). בזה האדם נמדד, ביראת השמים שלו.

וזה היתה היראת שמים של רבותינו הראשונים. הכל יודעים לספר על הצרות הרבות שהיו לאבן עזרא, ועל גדל העניות שהיתה לו. ובאמת הוא עצמו מספר בשירים שלו הרבה על הצרות שהיו לו. באחד השירים הוא כותב "אשכים לבית השר", אני בא לבית אחד השרים שהיו שם בעיר כדי שיעזור לי קצת ויתמך בי, וכשאני בא לשם בהשכמה, "אומרים כבר רכב", השר כבר נסע לטויל, תבוא בערב. "אבוא לעת ערב, אומרים כבר שכב". אי אפשר לדבר איתו הוא כבר הלך לישון... "אי יעלה מרכב או יעלה משכב, אי לאיש עני נולד בלי כוכב". כך הוא כותב.

כך יש ממנו הרבה עובדות וסיפורים. פעם אמרו לו תמכור ותשתכר קצת. אמר, מה אמר כור? אני אין לי מזל. אם אני אמכור נרות, אף פעם לא תשקע בשמים... אמרו לו תמכור לחם, אמר, אם אני אמכור לחם כולם יהיו מתים ואף אחד לא יצטרך ללחם שלי. אמרו לו, טוב, אם כך שכולם יהיו מתים, אז תמכור תכריכים. אמר להם, אם אמכור תכריכים, כולם יאריכו ימים ושנים לא יצטרכו להם. אמר לו אחד, רבינו, יש לי פתרון. תפתח תנות שיהיו בה את שני הדברים, גם לחם וגם תכריכים. אם יחיו יבואו לקנות לחם, ואם ימותו יקנו תכריכים. אמר לו האבן עזרא, אז כולם יהיו נוססים... לא יקנו לא מה ולא מה... זה בדוק ומנסה, אין לי מזל, ונמר עלי להיות עני.

את זה כולם יודעים לספר, אבל עיקר העיקרים הוא מה שהביא הגאון אבני נזר על האבן עזרא, שזה פלא גדול איך יכל גופו לשאת את נשמתו הקדושה לדוב הדבקות בה' יתברך. יראת שמים היא היא העיקר.

2. בתר עניא אזלא עניותא (ובא קמא צב...). מי לפני תפילת מנחה של יום הכיפורים אומר את הפיוט הזה או מתבונן בו? הרי כל אחד יודע איפה נמצא הראש שלו בשעה הזו, נמצא באיכל שמתכה לו בבית...

3. הגאון בעל החתם סופר זצ"ל כשהיה בא לביתו בליל שבת, היה עושה את הקידוש מיד, בלא לומר "שלום עליכם". יש אומרים שהיה אומר אותו אחר כך בשקט, אבל על כל פנים לא היה אומר לפני הקידוש. למה? – הסביר החתם סופר, מפני שאני לא מתייחס את עצמי שמלווים אותי מלאכי השדת. אולי אחרים יכולים לומר, אבל אני לא. כך אמר על עצמו בענותנותו אותו גאון וקדוש נרדא זיע"א.

'שלום עליכם' לא היה אומר, אבל מה כן היה אומר? את הפיוט של האבן עזרא 'צמאה נפשי לאלהים' (במחזורים שלנו נדפס הפיוט בתפילת שלש רגלים קודם ברוך שאמר, וגם שם מדלגים...). והיה אומר החתם סופר, אין לי ספק כלל ועיקר, וברור לי שהפיוט הזה חיברו רבי אברהם אבן עזרא ברוח קדשו. וזה כדבר שיצא מן הכלל שללם על הכלל כולו יצא.

לך עם מי לדבר, שעשועיו יולדיו ומשפחתו. עכשיו הוא עדיין בתקופת השעשועים, בבית ובמשפחה.

מגיעה תקופה נוספת. מה נעימים ימים לבן עשרים אדם בן עשרים, קל כעופר דולג על ההרים, בז למוסר לועג לקול מורים. הנסה להגיד מוסר לילד בן עשרים. גיל הטפש עשרה... אתה יכול לדבר אתו שעה ארוכה בדברי מוסר, ואז הוא אומר לך, יפה מאד, עכשיו צריך לומר רבי חנניא בן עקשיא וקדיש, עליך... אין עם מי לדבר, יעלת חן חבלו ומלכותו. הוא עסוק בעניני השידוכים שלו ובאשתו, אין לו ראש לשמוע אותך.

עוד תקופה בחיים. בן שלשים נפל ביד אשתו הוא כבר נשוי, קם והביט, הוא קם קצת, רוצה להתעורר, אבל – הגו בתוך רשת החיים כבר דוחקים אותו, לחצוהו סביב בני קשת משאלותיו בגיו ולב אשתו. הוא אומר לך, מה אתה רוצה ממני? וכי לא אמרו בגמרא (קידושין כ"ט ב') ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה? ואתה יודע איזה ריחיים יש לי? – בשיעור חזון איש⁴... אני עסוק, יש לי אשה ובנים, ואין לי זמן לכלום. הרי בכתובה כתוב אנא איפלא ואוקיר ואיזון ואפרנס, עכשיו הוא נזכר בחיובים של הכתובה...

נע ונכנע משיג לארבעים כבר מגיע לחצי ימיו, לגיל ארבעים. שש בחלקו אם רע ואם נעים כבר לא אכפת לו משום דבר, אם רע לו או אם טוב לו, העיקר שיעבור הזמן... רץ לדרכו ויעזוב לדעים על עמלו יעמוד במשמרתו. בגיל ארבעים הוא כל כך טרוד, וכבר לא אכפת לו ממאומה. אומרים לו החברים בוא ותבלה אתנו, אומר להם, זה בסדר אני כבר מספיק בלוי... לא צריך עוד. 'רק על עמלו יעמוד', דואג על הפרנסה שתמשיך להגיע ושהחיים ימשיכו.

בן חמישים יזכור ימי הבל יאבל כי קרבו ימי אבל כשהוא מגיע לגיל חמישים, בתוך תוכו הוא כבר מתחיל לחשוב על זה. כמה כבר נשאר לי? עשר שנים, עשרים שנה? בז בעיניו את כל יקר חבל כי יפחד פן קרבה עתו. כידוע וכמפורסם, אדם בסוף ימיו מפחד מכל עלה נדף. סיפר לי משהו שהיה לו חבר שחלה. מה קרה? – הצטנן המסכן... אמר לו חבירו, למען ה', אנא תסע למירון ותתפלל בשבילי. הוא חושש... אולי זו כבר הזמנה... לך למירון ותקרא בשבילי שערי שמים... כך זה, יש גיל שאדם כבר חושש מכל דבר על בריאותו.

שאלו מה היה לבן ששים. אדם שכבר הגיע לגיל ששים – אין מעשיו ברים ושורשים אין למעשים שלו שום חשיבות כי ידיו דלים ונחלשים לא יקומון אותו במלחמתו. כמו נחלש. אתה שומע אותו כל העת גאנת. כשקם בבוקר, כואב לו. כשהולך לישון, כואב לו. כל העת מוקף מכאובים, כי כוחות גופו עזבו אותו.

אם שנותיו נגעו אל שבעים אחד שכבר הגיע לגיל שבעים, אין דבריו נראים וגשמעים אפילו בבית שלו עצמו כשהוא אומר משהו, אף אחד לא מתייחס אליו. אומרים, זה כבר זקן, לא צריך להתייחס אליו. רק למשא יהיה עלי רעים, מעמס על נפשו ומשענתו.

4. אמרו המפרשים, למה אמרו ריחיים בצווארו ולא ריחיים בראשו? – כי ראש כבר אין לו, ונשאר רק עם הצוואר...

בן שמונים טורח עלי בניו. כל הזמן הוא מהווה עליהם קושי ומעמסה. הם מחפשים לו בית אבות טוב שיוכלו להניח אותו שמה... אין בלבו עמו ולא עיניו בוז ליודעיו ולעג לשכניו הרי צריכים כבר להאכיל אותו בכפית... כולם לועגים לו⁵. ראש בכוסו ולענה פתו.

אחרי זה, אומר האבן עזרא, כמת יהי נחשב. אחרי גיל שמונים הוא כמו מת. ובאמת כך החיים עוברים, כמו שהוא מתאר. בהתחלה האדם רוצה קצת לטעום מהחיים, ואחר כך נתפס ברשת, והוא טרוד ועסוק, ואחר כך כבר כל מה שעומד לנגד עיניו זה רק לעמוד בפרנסת הבית יהיה מה שיהיה, ואחר כך הוא כבר מגיע לגיל הזקנה.

אומר האבן עזרא אשרי איש נחשב לגר תושב. התקנה לכל זה, שאדם באמת יזכור וידע כל הזמן שהוא כאן בזה העולם רק כמו גר. הוא בא לכאן לתקופה קצרה, כדי לחטוף כמה שיותר מצוות, ככל שיספיק. כמו שאומרת הגמרא (עירובין נד.) שאמר שמואל לרב יהודה "חטוף ואכול חטוף ואישתי, דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי". כמו ששמחת נישואין נמשכת רק לכמה שעות בודדות, ומה שיש שם לאכול תאכל ומה שיש לשתות תשתה, כי אחרי זה החתונה תגמר ולא תוכל עוד לאכול כלום, כך גם העולם הזה. הזמן חולף, ויהי מקץ שנתים ימים – תחטוף כל כמה שאתה יכול, עוד תורה, עוד מצוות ומעשים טובים, הזמן חולף ועובר ולא שב. אין אבידה כאבידת הזמן. אדם לא יכול לומר 'רבון העולמים תן לי עוד זמן', אין דבר כזה.

אחד נכנס אל בעל הקהילות יעקב זצ"ל, הסטייפלער, וראה אותו נאנה. שאל אותו, הרי אנחה משברת גופו של אדם, ולמה כבודו נאנה? אמר לו, מפני שיש לי חובות שלא פרעתי. אמר לו היהודי, יאמר לי הרב כמה חובות יש לו, אולי אוכל לסייע. אמר לו הסטייפלער, לא על החובות האלו אני מדבר, אלא על חובות אחרים. כל יום יש לו את החובות שלו, כמה שעות תורה אדם חייב ללמוד, ואיך התפילה שלו צריכה להיות, ובין אדם לחבירו וכו', ומהחובות האלו אני דואג, שלא פרעתי אותם כמו שצריך. אמר לו מישוהו, כבוד הרב, מה הבעיה? מחר גם תוכל ללמוד להתפלל ולקיים מצוות, ואם כן תפרע מחר את החובות. אמר לו הסטייפלער, מה פתאום? כל יום זה החוב שלו. מחר יש את החובות של מחר אבל אי אפשר לפרוע את החובות של הימים הקודמים, ומה שנאבד נאבד.

לכן, אשרי איש אשר נחשב לגר תושב, אין בלבו לא רעיון ולא מחשב, רק באחרית נפשו ומשכורתו – כי לעת קץ ישוב

5. אמנם מוכרחים לומר שבמחנה של עובדי ה' ומקימי המצוות, יש התייחסות נפלאה לזקנים. לא יבז את הזקן ולא ילענו לו, ויתייחסו אליו בכבוד.

אין לו לזקן הילוני. ראיתי תיאור מזקן שהוא לא שומר תורה ומצוות, אלו בזיונות יש לו כשהוא צריך רק לנסוע באוטובוס. כשהוא צריך לעלות לאוטובוס, איך נהג מתייחס אליו וכמה מילות גנאי הוא משמיע לעברו, מתחיל בתרח ומסיים בזרח... וכל זה בגלל שקשה לזקן לעלות במהירות והוא מעכב את התנועה. אחר כך כשהוא יחפש מקום לשבת ויפנה אל צעיר שיושב שם ויבקש ממנו שיתן לו את מקומו, יאמר לו הצעיר, זז סבא, אתה כבר מיותר פה. כשהוא לביתו קיבל עליו הזקן קבלה גמורה שיותר לא יסע באוטובוס, וילך רק ברגל.

חו אמת. כשאין ידאת שמים אין כבוד לזקנים ואלו התוצאות, לעג ובושה. וברוך ה' ששם חלקנו מיושבי בית המדרש, וקיום התורה והמצוות מטביעות בנו את חותמם הטוב, בכל התלכותינו.

ליולדתו. במסכת קידושין (מ' ב) מבואר, שהשאלה הראשונה ששואלים את האדם בעת בואו לבית דין של מעלה היא: על דברי תורה. לא שואלים אותו כמה מקררים היו לך בבית שתיים או שלוש... הרי יש אחד שיש לו בבית שלש מקררים, אחד לבשרי, אחד לחלבי, ואחד לפרווה... כדי שלא יהיו תערובות. על זה הוא דואג, ועל זה מאבד את חייו. את זה לא ישאלו אותו. ישאלו אותו בבלי למדת? תוספתא למדת? זהר הקדוש גרסת? אלו יהיו השאלות. (ראה באריכות מדרש משלי פרק י', דברים נוראים).

לכן "אשרי מי שאין בלבו לא רעיון ולא מחשב, רק באחרית נפשו ומשכורתו". רק על זה הוא דואג, מה יהיה בסוף. ומי שחי כך, ולא מעניין אותו כלום מהעולם הזה כי הוא יודע שאת כל קניני העולם הוא משאיר כאן, ולא לוקח אתו לעולם הבא דבר מהעולם הזה חוץ מהקנינים הרוחניים שרכש, הוא ישחק ליום אחרון.

וצאו וראו, שהיצר הרע נלחם דוקא בנקודה זו, ועושה כל מה שיוכל כדי להשכיח מהאדם את העיקר הזה.

בזהר הקדוש פרשת נשא (ה'ג קכו.) כתוב שדרכו של היצר לומר "בר נש אזיל בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא". אדם הולך בעולם הזה וחושב: הכל שלי, או צריך להיות שלי... ויישתאר בגוויה לדדי דדין, כך אומר לו היצר, מה אתה דואג? אתה תזכה לקבור את כולם ותשאר אחרון... זה טעות. אדם רואה יום יום כיצד זה מסתלק והוא מסתלק, ואם כן למה אדם לא דואג על זה? למה הוא לא פוחד שלא יבוא אותו היום, ויהי מקץ – שנתים ימים? שיראה בסוף שרוב ימיו יצאו לבטלה והוא בא ריקם בלי כלום, בגלל כל חלומותיו?

והאמת היא כי אפילו את עניני העולם הזה אדם אף פעם לא יכול להשיג ויהיה מרוצה. בפסוק כתוב (קהלת ו, ז) "גם הנפש לא תמלא". נפש זה החלק הבהמי והגשמי באדם, ולעולם הוא איננו מלא. זו תכונתו, כמו שרואים את זה בעיניו. כמה שאדם מרבה השתדלות להשיג עוד ועוד ענינים חומריים, לא עולה בידו הדבר, ותמיד הוא יישאר ריקן וחסר. "פרעה" לשון 'פרוע', כמו כלי ריק, ואם האדם הולך אחר חלומותיו לא די שהפסיד את העולם הבא שלו, גם את העולם הזה הוא לא השיג.

וצריכים לחשוב על זה ולהתבונן בזה, כי את הכל ישא הרוח, ולא יישאר לאדם כלום רק תורתו ומצוותיו וקנין המידות הטובות שרכש זה מה שילך לפניו ביום הדין. והדברים מפורסמים וידועים, ואף על פי כן אנשים ממשיכים לחיות את החיים שלהם כרגיל. זה בגלל שרק יודעים את כל זה בכלי הדעת, אבל לא קונים את זה בהרגשת הלב. אדם צריך לתאר לעצמו ולצייר ממש את זה שלא יקח אתו מאומה. יפתח את הארון שלו, את הכספת שלו, וישאל את עצמו בקול, מה אני אקח עמי מכאן לעולם הבא? – כלום! רק עוד דף גמרא, עוד קדיש, עוד מצוה, עוד בן אדם לחבירו, זה מה שאדם לוקח אתו לנצח.

כל אחד יתבונן בעצמו, ביום זה ממש, כמה שעות פנויות היו לו באותו היום והלכו לבטלה. אסור לנו לבזבז את הימים ואת השעות שלנו. מוכרחים להתעורר בזה.

והדרך לזה היא על ידי קביעות בלימוד המוסר, כי לימוד המוסר מכריח את האדם לחשוב על אותם הדברים שהוא לא רוצה לחשוב ומנסה להדחיק אותם מדעתו. וכשהאדם רואה את זה פעם אחר פעם הדברים חודרים אל לבו ואז הוא יכול באמת לעשות תפנית גדולה ולהשתנות. ואני מכיר הרבה, שעשו בחצי חייהם מהפכה ממש. ואפילו אם חצי יום עוסקים לפרנסתם, אבל בחצי יום השני יושבים ולומדים כבני תורה גמורים, כי הם יודעים ומבינים שזה מה שיעמוד להם ליום אחרון.

ויישן ויחלום שנית - החובה להתעורר

התורה ממשיכה ומספרת מה היה בחלומי של פרעה. והנה אנחנו קוראים את הפסוק בריהטא ובמרוצה, אבל אם היינו חושבים וממחישים לעצמנו את החלום הרי הוא מבהיל כל לב. ופרעה חלם והנה עמד על היאר, והנה מן היאור עולות שבע פרות מראה ובריאות בשר ותרעינה באחו, והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה ודקות בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפות המראה והבריאות וייקץ פרעה. אדם יתאר לעצמו, שתי פרות אחת חזקה ובריאה והשניה כחוושה, והכחושה אוכלת את הבריאה. וכי הפרה הבריאה נותנת לכחושה לאכול אותה בקלי קלות? וכי אין קטטה ומריבה? אין דם נשפך? אדם יתאר לעצמו איזו מלחמה שהיתה שם, איזה פחד. חלום נורא, סיוט ממש.

ויקץ פרעה. ואחרי זה ויישן ויחלום שנית. למה אתה חוזר לישון? – ראית כזה מראה גדול, חלום נורא, תקום ותעשה וידוי הגדול... לא, ויישן. הוא הולך לישון עוד פעם. אצל יעקב אבינו כתוב להיפך, וייקץ יעקב משנתו וירא ויאמר מה נורא המקום הזה, חרדה אחזה אותו. אבל פרעה, אדם שעומד על היאור שמחזיק עצמו יותר גדול מאלהיו כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה פ"ט, ג), לא מתפעל מכלום. יכול לראות מה שיראה, אבל אחרי זה הוא חוזר לישון שוב ושוב.

ובאמת זה קורה לכל אחד ואחד בחיים שלו, שלפעמים הקב"ה מראה לו מה שמראה, אבל האדם לא מתפעל. ואסור לנו להיות גם כפרעה. אנחנו רואים כל הזמן איך שהקב"ה מעיר אותנו, ובפרט עכשיו בתקופה האחרונה, ואדם רואה וצועק ונאנח וממשיך הלאה. זה היה המנהג של פרעה, ואסור לנו ללכת בעקבותיו! אנחנו חייבים לעשות בדיק בית, להתבונן במה שקורה בעולם, ומה שקורה כאן בארצנו, כל כך הרבה צרות ואסונות ושפיכות דמים, זה לא במקרה. אסור שיהיה וייקץ וישן ויחלום שנית.

הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב

אחד כך מובא שפרעה שואל את כל החרטומים ואת כל החכמים ואף אחד לא עונה נכון, ואין פותר אותם לפרעה ותפעם רוחו. דרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ט, יב) "בן פורת יוסף", פורת אותיות פותר. ללמד, שיוסף על ידי החלום של הפרות עלה. פותר גם אותיות פרות.

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום. פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי

ואת שר האפים. ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמו. ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר לו ויפתר לנו את חלומותינו איש כחלומי פתו: רבותינו למדו ודרשו כל תיבה וכל מילה בתורה. כאן למדנו שאסור לסמוך ואסור לבטוח בגוי, יהיה מי שיהיה, ואפילו אם ישבע ויתן תקיעת כף חמורה על דעת המקום ברוך הוא. וכך היה בכל הדורות, שמי שסמך על הגויים, סבל.

מפני מה חרבה ירושלים? – מספרת הגמרא (בבא קמא פב:) שהיו שני אחים הורקנוס ואריסטובלוס והיתה ביניהם קטטה ומריבה על המלוכה. הלכו וקראו לגויים שיבואו ויעזרו. ואז באו הרומאים וכבשו את ארץ ישראל בשפיכות דמים.

כך היה גם פה. יוסף אמר לו לשר המשקים תזכור את החסד שעשיתי אתך שפתרתי לך את החלום, ותעזור לי. רק אחרי שנתים נזכר בו השר. ומה הוא אומר? – "ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים". בכל מילה ומילה הוא מקנטר ומבזה את יוסף, כמו שאומר רש"י: ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה שמזכירו בלשון בזיון. ושם אתנו נער – "שוטה, ואינו ראוי לגדולה". הוא נער, עושה מעשה נערות, אין בו לא דעת ולא תבונה. עברי – כאן מזכיר לפרעה שזה הנער הוא לא משלנו, הוא עברי. "אפילו לשוננו אינו מכיר". ומיד ולאחר שגוי שומע על משהו שהוא עברי, כבר נכנסת שנאה בלבו. עבד – מפרש רש"י, "כתוב בנימוסי מצרים, על פי החוקים שלהם, שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים". מי שהיה פעם עבד, לעולם לא יעלה לגדולה.

ועוד הוא מוסיף "עבד לשר הטבחים" – אומר לו שר המשקים, הרי אתה זוכר את הפרשה עם שר הטבחים ואשתו וכל מה שהיה. וכך כל דבריו בכדי לגנות את יוסף.

קץ שם לחושך

אבל מכל מקום מלאך רע עונה אמן בעל כרחו, ויהי כאשר פתו לנו כן היה אתי השיב על כני ואתו תלה, וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה.

החפץ חיים זצ"ל אמר דבר אמיתי ונכון. הבה ונתבונן, איזה צער היה ליוסף בגלותו. הרי הוא היה בן זקונים ליעקב, ואותו לא שלח יעקב מעולם לרעות את הצאן יחד עם שאר האחים, אלא היה יושב יוסף עם אבא שלו, בחיר שבאבות, ולומד ממנו את התורה. כל מה שהיה ליעקב מבית שם ועבר העביר לבנו ליוסף. והנה, בחטף וביום אחד נקרע מזרועות אביו, והושלך לבור, והתגלגל ממכירה למכירה, מישמעאלים למדינים ולסוחרים, ולאחר מכן הובא למצרים ערוות הארץ, ארץ טמאה שאי אפשר לתאר את גודל הטומאה שהיתה שם, לבית פוטיפר.

בהגדה של פסח כתוב "ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך. והכיתי כל בכור, אני ולא שרף. ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ולא שליח אני ה' – אני הוא ולא אחר". שאל רבינו האר"י ז"ל, למה באמת לא שלח הקב"ה איזה מלאך לגאול את ישראל? אם היה בא גבריאל או מיכאל ומוציא את ישראל ממצרים, היה חסר משהו?! – אמר האר"י, כיון שארץ מצרים היתה כל כך טמאה,

אם היה בא מלאך ויורד לשם, היה הוא עצמו מתקלקל שם מרוב ריבוי הטומאה ולא יכול היה לגאול את ישראל. לכן דוקא 'אני ולא מלאך, אני ולא שרף אני ה'.

והנה למקום כזה ירד יוסף. ובאמת על זה היתה עיקר החרדה והצער של יעקב כשאמר 'טרוף טורף יוסף', איך יהיה יוסף בארץ מצרים ערוות הארץ, ואיך יצליח להשמר בקדושתו ובטהרתו. ולאחר תקופה אצל פוטיפר שוב זורקים אותו אל הבור, בבית הסוהר. שתיים עשרה שנים היה יוסף בבית הסוהר המצרי (כמו שאמרנו בשמות רבה ז, א), אדם יתאר לעצמו מה זה להיות עשר שנים בבית סוהר מצרי. מי היו אלו שישנו איתו בחדר.

אבל - קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר כמו שאומר הפסוק באיוב (כח, ג). כל צרה יש לה את הגבול שלה. את הזמן בו היא צריכה להיות ואת הזמן בו היא צריכה להסתלק. גם כאשר יש צרות רבות שנמשכות זמן רב, תמיד לבסוף תזרח השמש. וכשיגיע זמן זה - כשהגיע זמן הגאולה, 'ויריצוהו מן הבור'. למה ויריצוהו? - הרי כבר שתיים עשרה שנה הוא יושב שם בתוך בית הסוהר, כמה רגעים יש בשתיים עשרה שנה? אם נעשה חשבון נגיע לשש מליון מאה שלושים וארבע אלף וארבע מאות רגעים. מה יש אם לא ירוץ אלא ילך, ויתעכב עוד רגע אחד? על מה הבהילות הזו? למה לא נתנו לו להתארגן, להסתדר? לא. ויריצוהו מן הבור. תופסים אותו ומריצים ודוחפים אותו 'מהר מהר תצא החוצה'. למה? כי הגיעה עת הגאולה שלו. 'קץ שם לחושך'.

בזה יש מוסר גם לנו, הן לכלל והן לפרט. כלל ישראל נמצא בגלות חשוכה. כמה אומות מכרו אותנו, כמה דם כלל ישראל שפך במשך אלפים שנות הגלות המרה הזו. ה"ד. ולפעמים אדם עומד ותוהה איך ומהיכן תבוא עכשיו הגאולה. אבל - 'קץ שם לחושך'. ברגע שיבוא הזמן, הגאולה תבוא איך שתבוא.

ובירושלמי בתחילת מסכת ברכות (פ"א ה"א) מובא על שני חכמים שהיו הולכים בבקעת ארבל ליד טבריה והיה שם חושך ואפלה. אנחנו לא יודעים מהו חושך, כיון שאנחנו נמצאים בעיר. גם אם אדם הולך בחצי הלילה מכל מקום יש לו אור מהבתים ומפנסי הרחוב. אבל אם אדם ילך באיזה שדה רחוק ומבודד, יראה מה הוא חושך.

כך הלכו שני החכמים האלו יחד בלילה, באותה התקופה שלא היו בה פנסי רחוב. והיה חושך ואפלה מוחלט. והנה בא עמוד השחר. הוא הזמן היותר חשוך, שגם כוכבים אין, 'הכוכבים נספו נגהם' (יואל ד, טו), ואילו השמש עוד לא באה. עלטה על הארץ. ופתאום זרחה השמש, וקרני האור החלו בוקעים ויוצאים. אמר החכם לחבירו, כך תהיה גאולתך של ישראל. יהיה חושך על פני הארץ ולא יראו כלום, האדם לא ימצא ידיו ורגליו, ולא ידעו איך בכלל יכולה לבוא הגאולה ומאין תבוא, ואז בדיוק תבוא השמש ויזרח אור הגאולה.

וכשיגיע הזמן, רגע אחד כבר לא יוכלו לנו. את כולם 'יריצו מן הבור', את כולם יביאו מיד לארץ ישראל. אחד יגיד 'אני רוצה ללבוש חליפה, להביא עוד משהו', יאמרו לו אין זמן. מהר מהר

מהר! הגיעה עת הגאולה, ולא מתעכבים עוד רגע אחד בגלות. זה במה שנוגע אל הכלל. אבל כך הוא גם במה שנוגע אל הפרט. גם אם אדם נמצא בתקופה קשה, הן מסיבות רוחניות והן מסיבות גשמיות, מכל מקום צריך לבו להיות בטוח שקט ושאנן, שבלי ספק גם תבוא הזריחה. 'היה החושך סיבת האורה' כמו שכותב רבינו יונה בשערי תשובה (שער שני, ה) "לית נהורא אלא דנפק מגו חשוכא", כלשון רבותינו בזהר (ה"ב קפד). וכי יוסף העלה על דל מחשבתו רעיון כזה, שהקב"ה יוציא אותו מן הבור על ידי שיביא לפרעה חלומות?.. בודאי שלא. היה יושב ובוכה שם על ימיו וחיוו שעוברים שם בין כתלי בית הסוהר, אבל משהגיע הזמן, להקב"ה הדרכים להביא את הגאולה.

כך זה אצל כל אחד ואחד. שלא יגיד אחד, 'אני כבר אבוד, אין לי תקנה'. אין דבר כזה. תפילה עוזרת, רבינו הגדול החזון איש תמיד היה אומר כל תפילה נשמעת ואין תפילה נאבדת. והם דברות רבותינו במדרש תנחומא (פרשת דברים ס"ד): "שאיין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה", עיין שם נפלאות. ותפילה זה לא רק 'שמונה עשרה', תפילה פירושה כל בקשה פרטית שאדם שוטח לפני קונו וצועק ממעמקי הלב אנא ה' הושיעה נא. תורה עוזרת.

וכשיגיע הזמן 'יריצוהו מן הבור'. הקב"ה לא יגיד טוב, הוא כבר כמה שנים יושב בצער, שיהיה שם עוד שעה אחת. לא. כשיגיע הזמן, מיד ולאחר תהיה הגאולה שלו ויריצוהו מן הבור.

בחינת פרעה את יוסף

צריך לתאר ולהמחיש לעצמנו את הפגישה בין יוסף ובין פרעה. יוסף יוצא מבית הסוהר לאחר שתיים עשרה שנה. במדרש כתוב (בראשית רבה פ"ז, י. תנחומא וישב, ח) שאותה המרשעת אשת פוטיפר שמה אותו עם נחושתיים, עם אזיקים. והיתה מענה אותו. פוטיפר רצה להרוג את יוסף, אבל אשת פוטיפר עכבה על ידו. אמרה, אולי עכשיו שהוא בבית הסוהר כמה וכמה שנים שנים, אולי עכשיו ישמע בקולי. אולי עכשיו יסכים למה שאני מבקשת ממנו. יום יום היתה באה ורודפת אותו, יום יום היה יוסף מתענה ולא שמע אליה.

והנה עתה יצא מאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה. בא לארמון פרעה, והנה פרעה המושל בכיפה אומר ליוסף כך: ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו. אומר פרעה ליוסף, הנה תראה, יש לי כאן את כל המכשפים ואת כל החרטומים, פקולטה שלימה של מכשפים מהאוניברסיטה של מצרים, מאוכלי שולחנו של המלך. 'פתור אין אותך' - תראה פלא. כולם אפס.. כל מה שהם מקבלים ממני, כל המלגות, כלום.. 'פתור אין אותך'.

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו. עליך שמעתי, יש לי עדות משר הטבחים שקלעת אל המטרה פעמיים, פתרת להם נכון את שתי החלומות. ש

בדיבור הזה, פרעה בוחר את יוסף. הנה הביאו כאן לפניו אסיר. הוציאו אותו מהבור ומהשעבוד, ומעלים אותו לגדולה, לעמוד לפני המלך. והוא עומד ומשבח אותו שמעתי עליך שאין כמוך, 'חלום חלמתי ופתור אין אותך ואני שמעתי עליך תשמע חלום

לפתור אותו, אתה קולע למטרה. ומחכה פרעה לשמוע איך יוסף מגיב. אם יוסף ינענע לו בראש, כן, מה ששמעת זהו רק מקצת שבחי.. עכשיו תשמע יותר.. ויגיס את דעתו.

אבל לא. הדיבור הראשון של יוסף: ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה. 'בלעד', אני כלום, כמי שאינו. 'רק אלהים, הוא שיענה את שלום פרעה'.

האמנתי כי אדבר - יוסף מדבר אמונה

ולאחר הבחינה הזו, מספר לו פרעה את כל החלום. וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר, וכאן המקרא כופל וחוזר את כל החלומות, ולאחר מכן מסיים פרעה: ואמר אל החרטומים ואין מגיד לי. שום דבר המתיישב על הלב לא אמרו לי. ובאמת, אפשר להבין את פרעה.. מה אמרו לו? 'שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר'. אדם שומע דבר כזה על בת אחת שלו וכבר מצטער. ללדת ולקבור אותה? ולא אחת, אלא שבע?! מה עוד אמרו לו: 'שבע מדינות אתה כובש ושבע מדינות אתה מפסיד'. שמלך ישמע דבר שכזה? הרבה צער יש בזה.

אומר יוסף לפרעה: ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא, אכן חלמת שני חלומות, אבל הכל משורש אחד ולכיוון אחד הולך. את אשר האלהים עושה הגיד לפרעה. אתה מלך ומסור ביד האלהים, ולכן הקב"ה מרמז לך כל דבר, וכמו שאומר הפסוק (משלי כא, א) "לב מלך ביד ה'". לכן כתוב כאן לשון "הגיד", כי כל לשון 'הגדה' שבמקרא יש בו רמז לפני ולפנים, [כמבואר בספר הזהר הקדוש בהרבה מקומות, וכמובא בספר נפש החיים (ש"א פ"ג עש"ב)], וכאן אומר לו יוסף, כי בהיותך מלך, לכן ה' מגלה לך את אשר עתיד להיות.

וכאן פותר יוסף את החלום לפרעה שיבואו על ארץ מצרים שבע שנות שובע ולאחר מכן שבע שנות רעב, ומסיים: הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה.

יוסף הוא בנו של יעקב, ונכד של אברהם. יהודי הוא. מה תפקידו של יהודי בעולמו? מה שעשה אברהם אבינו. ומה הוא עשה? - 'הקנה להקב"ה שמים וארץ'. אברהם העברי שכולם בעבר אחד והוא בעבר השני, הפקיר את חייו והפקיר את זמנו כדי להרבות את האמונה בלב הבריות. ולא זו בלבד, אלא שהפקיר גם את מעלותיו הרוחניות, ויותר על מדרגת הנבואה, כדי שיוכל להיות מעורב בין הבריות ולטעת ולשתול אמונה בלבבם (כמו שכתב רבינו הגדול החתם סופר בהקדמתו לתשובותיו חלק יורה דעה, ראה שם נפלאות מתורת ה', זיע"א).

הוא הדין יצחק בנו. הוא הדין יעקב בנו, והוא הדין בני יעקב ויוסף הצדיק. בכל מקום שהיה הולך יוסף, היה אומר 'אני עבד להקב"ה'. ולא היה מסיח דעת מזה. במצרים עבדו כל עבדות זרות שבעולם, מפרות ועד חתולים.. ועד היום זה כך כידוע וכמפורסם, אבל יוסף לא הסיח דעת, וכל הזמן שם שמים היה שגור על לשונו. בזה הוא פותח בזה הוא ממשיך ובזה הוא מסיים. 'הוא אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה', וכך הוא ממשיך ואומר 'על השנות החלום אל פרעה פעמיים כי נכון הדבר מן האלהים וממהר האלהים לעשותו', כך כל העת הוא מזכיר את אלהים.

ולכאורה יש כאן קצת פליאה על יוסף, הרי עם מי הוא מדבר כאן? - עם גוי שמחזיק את עצמו מעל האלהים. 'עומד על היאור', כמו שדרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ג, ג) שפרעה החזיק שהיאור עומד עליו ומתקיים על ידו, ואם כן, מה הוא שיוסף כל הזמן מזכיר את האלהים, הרי פרעה מחזיק את עצמו שהוא האלהים?! - אבל יוסף יודע שצריך לדבר. שום דיבור לא הולך לבטלה.

הוא חוזר שוב ושוב באזני פרעה, דע כי יש אלהים, והוא זה שהביא לך את החלומות, והוא זה שביא על ארצך את שנות השובע ואת שנות הרעב. ולא בכדי הוא מזכיר דוקא את השם 'אלהים' ולא את שם הו"ה, כי שם זה פירושו "שר ומושל ותקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם", כמו שכתוב בטור (סימן ה). 'אל' לשון חזק, כמו שכתוב 'את אלי הארץ לקח' (יהזקאל יז, ג), וכך הוא מזכיר את זה שוב ושוב ושוב, ובסוף קורה הפלא הגדול ביותר, שפרעה לאחר ששומע את כל הנאום של יוסף, מה אומר? - ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו.. גם הוא מדבר על אלהים כבר... למה? - הדיבור של יוסף פעל אצלו.

כאן רואים יסוד גדול, כי אין דיבור שהולך לבטלה. אל לו לאדם להגיד, 'אני מדבר והדברים שלי לא נשמעים'. זה לא נכון. כשאדם מדבר ועוד פעם מדבר ועוד פעם מעורר ומזכיר שיש דין ויש דיין ויש אלהים, יש מנהיג לבירה והעולם לא הפקר, בסוף אפילו פרעה, מלאך רע עונה אמן בעל כרחו.

היום ברוך ה' אין פרעה בנמצא. אנחנו כולנו בני אברהם ויצחק ויעקב, ואתנו לא צריך לדבר הרבה על אלהים, פעם פעמיים מספיק. כולם מאמינים. ובפרט בדור שלנו שהלב נפתח מהרבה סיבות, כמו שרואים שהקב"ה הערה ושפך עלינו רוח תשובה ורוח טהרה שאפילו אנשים שהיו רחוקים מתורה ומצוות מתעוררים ומבקשים וצמאים לתורה ומצוות.

ולכן, דוקא בזמן הזה חובה לזכור שצריך ואפשר לדבר על כל לב ולב. 'אנא מזרעא דיוסף קאתינא', אומרת הגמרא (בבא מציעא פד.). כלל ישראל נקראו על שם יוסף, כמו שרואים בפסוק (עמוס ה, טו) שקורא לכל ישראל בתואר 'שארית יוסף', ואם כן, צריכים אנו ללכת בדרכיו ובפעולותיו של יוסף הצדיק.

כמו שהוא מדבר על אלהים, כל הזמן חוזר וחוזר עד שזה משפיע, אפילו על פרעה הרשע כנ"ל, כך גם אנחנו. ובראש ובראשונה אדם צריך לדבר עם עצמו, הפסוק אומר (תהלים קטז, י) 'האמנתי כי אדבר', כשאדם מדבר בעניני אמונה, יושב ומתאר לעצמו שיש דין ויש דיין, ו'עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' כמו שאומר התנא באבות (פ"ב מ"ב), אם אדם יחיה את זה בעצמו ויחזור וישנן את זה עוד פעם ועוד פעם, זה יעזור לו. זה ייכנס בלבו. ואם הוא ישנן לעצמו שוב ושוב שסוף אדם למיתה ואסור שיכלה ימיו ושנותיו לבטלה כמו שפתחנו, בסוף זה ישפיע ויעזור לו. ולאחר מכן כשיעורר אחרים, בוודאי שגם להם זה יעזור, וייכנסו הדברים בלבם ויעשו פרי לטובה.

ה' יהיה בעזרנו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

נחל אליהו

שכוונת הגמרא ללמוד את זה מסוף הפסוק: אותי השיב על כני ואותו תלה - מי השיב אותי על כני? ומי אותו תלה? התורה לא מבארת בפירוש מי עשה את זה, ומבאר רש"י: מי שבדו להשיב, והוא פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר (פסוק ז'): פרעה קצף על עבדיו, הרי מקרא קצר ולא פירש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש מי השיב, וכן דרך כל מקראות קצרים על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר.

אבל התרגום יונתן אומר: אותי השיב על כני - יתי אותי במיליה על סדר שימושי, אותי הוא השיב בדיבורו, על מי זה הולך? מי השיב בדיבורו? על יוסף, אותי - יוסף השיב על כני, ואותו - יוסף תלה, בדיבורו. ולפי זה מבואר במילה 'השיב' שזה מתייחס ליוסף, שעל ידי דיבורו של פתרון החלום, הוא עשה, זה פעל, ומכאן לומדים שחלומות הולכים אחר הפה. זו דרך שניה.

דרך שלישית אפשר לפרש, שחז"ל למדו את זה מהמילה 'כאשר' - ויהי כאשר פתר לנו, וכמו שכתוב בדמי וולדות (שמות כא, כב): ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה, שפירושו כפי אשר ישית עליו בעל האשה, שמשום שישית עליו בעל האשה ענוש יענש, ואף כאן כן "ויהי כאשר פתר לנו כן היה" כפי אשר פתר לנו ומשום שפתר לנו כן היה. 'כאשר' משמעותו 'כי אשר' דהיינו בגלל אשר כך היה - בעקבות מה שפתר לנו כן היה. כך יתכן לפרש בדרך שלישית.

מי שעושה הוא חי, מי שמחכה שיעשו לו הוא מת

אלא שאם כך שפתרון החלומות היה מפני שכך יוסף פתר, מדוע לשר המשקים הוא פתר לטובה - בעוד שלושת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך על כנך, ולשר האופים הוא פתר לרעה - בעוד שלושת ימים ישא פרעה את ראשו מעליך ותלה אותך על עץ?

הפשט הוא, שעל אף שהחלום הולך אחרי הפה, אבל יש בזה גם איזה שהיא חכמה של פתרון חלומות, לדעת מה הכוונה בזה מהשמים, וכמו שמבואר בגמרא ברכות שם, שאף שאמר רבי אלעזר: כל החלומות הולכים אחר הפה, אמר רבא: והוא דמפשר ליה מעין חלמיה - שהוא פותר לו מענין החלום, שנאמר: איש כחלמו פתר, הפתרון צריך להיות קשור לחלום, הוא לא יכול להיות ללא קשר.

ובענין החלום הבין יוסף ששר המשקים יש לו תקוה, ושר האופים אבדה תקוותו, ובטעם הענין, ביאר ר' אלימלך בידרמן יסוד מאד גדול: שר המשקים, בכל החלום שלו רואים שהוא

החלום ושברו - החלומות הולכים אחר הפה

ויהי כאשר פתר לנו כן היה אותי השיב על כני ואותו תלה (מא, יג).

אמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכים אחר הפה - שנאמר: ויהי כאשר פתר לנו כן היה (ברכות נה, ב).

מבואר בדברי הגמרא, שפתרון החלום תלוי במי שפותר אותו ובצורת פתרונו, והגמרא בפרק הרואה (שם) מביאה: אמר רבי ביזנא בר זבדא, אמר רבי עקיבא, אמר רבי פנדא, אמר רב נחום, אמר רבי בירים משום זקן אחד, ומנו - רבי בנאה: עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים, ופעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה - וכולם נתקיימו בי. ועוד מביאה הגמרא (שם נ, א): בר הדיא מפשר חלמי הוה - בר הדיא היה פותר חלומות, מאן דיהיב ליה אגרא מפשר ליה למעליותא - למי שנתן לו שכר על פתרון החלום הוא היה פותר לטובה, ומאן דלא יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגרעותא - ולמי שלא היה נותן לו שכר הוא היה פותר את חלומותיו לרעה.

ומהו הכוח הזה? מי הם האנשים שזכו במשרה של פותרי חלומות?

מבארים תוספות שם: פותרי חלומות - פירש ר"י: דמזל שעת הלידה גרים ואין הדבר תלוי בחכמה. דהיינו שפותרי חלומות הם אנשים שניתן להם כוח מיוחד על ידי המזל שלהם בשעת הלידה, שהם יכולים להשפיע על פתרון החלומות - יש להם כוח של פתרון חלומות, שמה שהם אומרים כך יהיה. וליוסף היה במיוחד את הכוח הזה של פתרון חלומות, שהחלומות הולכים אחר הפה, ונלמד מהפסוק: ויהי כאשר פתר לנו כן היה.

איך לומדים את זה מהפסוק שחלומות הולכים אחר הפה? איך נלמד ממשמעות הלשון "ויהי כאשר פתר לנו כן היה" שהיה ליוסף כוח זה, אולי הוא פתר להם על ידי שהוא כוון לאמת? אולי זה מן נבואה או רוח הקודש?

שלוש דרכים יש לפרש את דברי הגמרא, ר' יהושע לייב מפרש: שלומדים את זה מהמילה 'ויהי' דהיינו שחז"ל למדו משמעות הלשון שנהיה כן בגלל מה שמבואר וכמו "ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור" שמשמעותו ש'ויהי אור' בעקבות ה'ויאמר אלוקים יהי אור', וכך אף כאן "ויהי כאשר פתר לנו כן היה" ש'ויהי' הוא בעקבות הפתרון שפתר לנו.

דרך נוספת שמעתי לבאר (וכמדומה שזה נמצא באזנים לתורה),

ועם המסר הזה יוסף ממשיך בכל דבריו עם פרעה: אחרי שפרעה מספר ליוסף את דבר החלום, יוסף אומר לו (פסוק כה): חלום פרעה אחד הוא את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה - זה לא חלום שהולך אחר הפה, אלא זה נבואה שאת מה שהולך להיות הקב"ה הגיד לפרעה. וכך הוא ממשיך (פסוק כח): הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלוקים עושה הראה את פרעה - זה סוג חלום שהקב"ה גילה את העתידות, בחלומות כאלו אני לא יכול בשום אופן להתערב, בחלומות כאלו שאינם הולכים אחר הפה אני יכול רק לגלות לך את הפתרון, אבל לא להשפיע עליו.

ומאיפה יוסף ידע שהחלומות האלו של פרעה הם לא חלומות שהולכים אחר הפה אלא הם גילוי ונבואה מהשמים?

יתכן לומר, שיוסף ידע את זה ברוח הקודש, שהחלום הזה הוא חלום שאיננו יכול להשפיע עליו. אולם נראה שאפשר לבאר עוד: כולם מכירים את האמרה הידועה: לב מלכים ושרים ביד ה', אמרה שמבוססת על דברי הכתוב (משלי כא, א): לב מלך ביד ה'.

למה לב מלך ביד ה'? כל אדם יש לו בחירה מסוימת, אבל בדרך כלל המשמעות של החלטה ובחירה שלו היא נוגעת בעיקר לעצמו, אבל מלך שחיים של מליונים תלויים בהחלטות שלו - תארו לעצמכם שיתנו לטראמפ להחליט האם לצאת למלחמה או לא לצאת למלחמה - חייהם של מליוני אנשים תלויים במלחמה, אז יתנו לטראמפ או לאובמה או למטורף ההוא מצפון קוריאה להחליט החלטות שנוגעות לחייהם של מליוני אנשים, החלטות של מלכות אי אפשר לתת בבחירה של אדם אחד, ולכן לב מלך ביד ה', והכל תלוי במעשים שלנו.

הוא הדין פותר חלומות של מלך, הוא כמו לב מלך, כשמלך חולם חלום על עניני המלכות, אי אפשר לתת לפותר חלומות כוח בחירה שיהיה בזה את הכלל שהחלומות הולכים אחר הפה - אם יהיו שבע שנים רעב, מליוני אנשים נשים וטף ימותו ברעב, לבחור האם יהיה רעב או יהיה שובע אי אפשר לתת לאדם אחד שבכווחו לפתור חלומות של מלך, כשם שלב מלך ביד ה' כך פתרון החלומות של מלך ושל עניני המלכות ועניני המון העם זה ביד ה', ולכן יוסף ידע שבחלום הזה אני לא יכול להתערב, ורק האלוקים יענה את שלום פרעה.

ואחרי שפרעה שמע את הפתרון, "וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו, ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו", פרעה אומר: עד עכשיו חשבתי שיש לו את הכוח שהוא נולד במזל של פותר חלומות, ועכשיו אני רואה שיש לו גם רוח אלוקים, יש לו רוח הקודש לגלות פתרון של חלום שנאמר בידיעת העתידות. ולכן הוא ממשיך "ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין חכם ונבון כמוך", פרעה מכיר בכך שהחלום שלו זה לא חלום כמו של שר המשקים ושר האופים, חלום שהולך אחר הפה, אלא זה חלום שיוסף לא יכול להתערב, ורק ברוח הקודש יוסף מגלה לו את הפתרון.

איש חי רב פעלים, גם בחלומו מה הוא רואה? "וכוס פרעה בידו" "ואשחט אותם אל כוס פרעה" "ואתן את הכוס" הוא כל הזמן חי, עובד, פועל, עושה. אבל לעומתו שר האופים, יושב כמו בול עץ, לא עושה כלום, הוא רק יושב, מה הוא רואה בחלומו? "שלושה סלי חורי על ראשי" "ועוף אוכל אותם" הוא לא עושה כלום רק העוף עושה. צריך לדעת יסוד בחיים, אדם חי זה אדם שכל הזמן עובד, חיים הם עשייה! אדם שלא עושה כלום, שמחכה שיעשו בשבילו, שהעופות יעבדו בשבילו, מי שיושב וממתין שיעשו בשבילו הוא אדם מת, אין לו חיים! יוסף ראה ששר המשקים הוא איש חי רב פעלים, ולכן מענין חלומו הוא ידע שהוא יחיה ויחזור לתפקידו, אבל שר האופים שיושב ולא עושה כלום הוא כבר מת, אין לו תקוה ולכן מענין חלומו הוא שישא פרעה את ראש מעליך.

כל אדם צריך לדעת, שכל הזמן צריך לעשות, להתקדם, לעשות שטייגען, לנצל את הזמן, לעבוד, להשתפר בעבודת המידות, לא משנה אם בבין אדם לחבירו או בבין אדם למקום, העיקר להתקדם בכל דבר, להיות איש חי, לא לתת לחיים לזרום ככה. יש כאלו שחושבים שאם הוא נכנס לחיידר, ואחר כך עובר לשיבה קטנה, ומשם לשיבה גדולה ולכולל הוא יצא משהו, זה לא עובד ככה, צריך לעבוד, לעמול, למצוא כל הזמן, כל הזמן תחבולות אין להיות איש חי רב פעלים!!

יש חלומות שאינם הולכים אחר הפה, והזיכוח של יוסף ופרעה

אולם נראה, שיש שני מיני פותר חלומות, ישנם מקרים שזה כמו שנתבאר שהחלומות הולכים אחר הפה, אבל יש חלומות שפתרון אינו תלוי בפיו של פותר החלום, אלא חלומות אלו הם ממין נבואה ופתרון הוא ברוח הקודש.

כשנדקדק במהלך של הפרשה נראה שהיה ויכוח ומשא ומתן בין יוסף לפרעה -

פרעה שמע משר המשקים שיוסף הצדיק הוא חד בדרא בכוח הזה שחלומות הולכים אחר הפה, הוא קיבל את הכוח הזה במזל של הלידה לפתור חלומות. פרעה קורא ליוסף ואומר לו: ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו - שמעתי שיש לך כוח מיוחד של פתרון חלומות, וממילא - מה הוא התכוון להגיד לו? תשמע, מה שתפתור לי יותר לטובה תקבל יותר בונוסים, ואם תפתור לרעה תקבל עונשים, זה בידיים שלך - פרעה אומר ליוסף פתרון החלום תלוי בך, לך יש כוח שהחלומות הולכים אחר הפה, וממילא אתה תקבל לפי הפתרון לטוב או למוטב.

ויען יוסף את פרעה לאמר - יוסף עונה לפרעה: בלעדי, אני לא יכול להתערב, אלוקים יענה את שלום פרעה - בחלום הזה, אמר יוסף: אני לא יכול להתערב, אין לי יכולת להשפיע, זה מסוג החלומות שאני רק יכול להגיד לך מה פתרון החלום מהשמים, החלום הזה הוא מין נבואה. אתה מנסה לשדל אותי שאני יפתור את זה לטובה, בגלל שפתרון חלומות הוא בידיים שלי, החלומות הולכים אחר הפה, בחלום שלך זה לא רלוונטי, אין את הכוח הזה - בלעדי, אלוקים יענה את שלום פרעה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

נקדש את שמך בעולם

"ויהי מקץ שנתיים ימים... ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו, ויבוא אל פרעה". עשר שנים ישב יוסף בבית האסורים, מלווה בידיעה המעיקה שאין לו בכל מצרים קרוב או מודע ובודאי לא גוף ציבורי אשר יפעלו למען שחרורו. שנתיים נוספות עברו עליו עם שבר לא פחות גדול. אחרי שהתעורר זיק של תקוה בעקבות בקשת "כי אם זכרתני עמך", באה האכזבה המרה של "וישכחהו". הנה עתה מקץ שנתיים ימים נפתח בפתע פתאום צוהר כלשהו לתקוות השחרור. בעקבות חלום פרעה אשר אין פותר אותו, הוא מובהל בדחיפות אל ארמון המלך הכופר היהיר שמייחס לעצמו גדולה רבתי באומרו "לי יאורי ואני עשיתיני". אחרי שהושפלו כל החרטומים אשר ניסו כוחם בפתרון החלום, נקרא יוסף להתייצב לפני המלך להראות את כוחו בפתרון החלום.

כל הנסיבות האלו, היה בכוחן להוציא אדם משלוותו ומשיקול דעת מתון ונכון. אי לזאת, לא היינו מתפלאים אילו לנוכח דברי פרעה ליוסף "ואני שמעתי עליך לאמור תשמע חלום לפתור אותו", לא היה שת לבו לכך שהם נוגדים את השקפתו. סביר להניח שכל אחד במקומו היה שמח מאוד לקבל את המחמאה הזו ולהסכים עמה בלב או ע"י הינהון בראש. וכל השיקולים היו מונחים מתוך המגמה לשמור על הסיכוי לצאת מהמאסר הדבר האחרון שהיינו עושים, זה להוציא מלה מהפה, ובמיוחד לא מלה הסותרת את דברי המלך.

לא כך נהג יוסף. הוא "הסיר מעליו את עול החשבונות הרבים", לא היסס אפילו לא רגע אחד, כי לא יכל לסבול שייאמרו בפניו דברי כפירה. הוא שישע את דברי פרעה, והכריז בגאון: "בלעדי! אלקים יענה את שלום פרעה". לאמור, לא כוחי ועוצם ידי עשו את החיל הזה של פתרון חלומות, הצלחתי בענין זה, אומר יוסף, כמו בשאר הענינים תלוי אך ורק בהקב"ה, כי "הכל בגזירת עליון".

זעקת האמת הזו שנמלטה מפיו במעמד כה גורלי לעתידו [כפי שזה נראה בעיני בשר ודם], עשתה את שלה. לא זו בלבד שהיא לא גרמה לו כל נזק, אלא גם השפיעה על

פרעה הכופר. מיד אח"כ הוא שאל: "הנמצא כזה, איש אשר רוח אלקים בו?" ומה מאד סמלי הדבר שאת בשורת היציאה מהמאסר, פותח פרעה בהזכרת שם שמים. שכן כך הוא אמר ליוסף: "אחרי הודיעך אלקים את כל זאת", וממנה אותו למשנה למלך.

נראה לומר שכוחות גדולים אלה שנתגלו כאן אצל יוסף, קשורים בקשר אמיץ עם הנהגתו במשך כל שנות שהותו במצרים, להזכיר שם שמים בכל מקום ובכל מצב אליו הוא נקלע. וכפי שאומר רש"י בפרשת וישב (לט): "שם שמים שגור על פיו". האמונה הצרופה שהכל מאתו יתברך, שנתגלתה במלוא עוצמתה בעומדו לפני פרעה, היא הביאה אותו להזכיר שם שמים גם בהיותו בניכר, בתוככי השיממון הרוחני הנוראי של מצרים. ויתכן גם שהזכרת שם שמים בכל הזדמנות, חיזקה וחישלה את הכרתו ואמונתו ונתנה לו את הכוחות שנדרשו כדי להגיב על דברי פרעה ללא פחד ומורא.

הטבא מקלם אומר בהתפעלות, שהנהגה כזו אחרי ניתוק כה ממושך מבית אביו ומסביבה רוויית יראת שמים, מקורה בחינוך שקיבל בבית אבא. ולומדים אנו מכאן מה גדול כחו של חינוך.

מה טוב לשנן דברים אלה בתום שמונת ימי החנוכה, כי זה מה שקרה גם בנצחון חלשים ומעטים את הגיבורים הרבים. הקב"ה ביטל את היתרון הטבעי, וכאילו לא התחשב בו כלל. שכן לפיו היה נצחון היוונים מובטח לכאורה. אולם מי ניצח במלחמה? אלה אשר חרתו על דגלם "מי כמוך באלים ה'", הם אשר נתקבצו לקול הקריאה "מי לה' אלי". כמו יוסף גם הם, האמינו באמונה שלימה שקיים רק כח אחד ויחיד! וכל הנתונים הסביבתיים של כפירה וסגידה לערכים מטולפים ומזוייפים, היו בטלים ומבוטלים בעיניהם.

בזכות הנהגה עילאית זו נצחו את מי שהחשיכו את העולם, וציוו לכתוב על קרן השור "אין לכם חלק באלקי ישראל". זהו אולי גם סוד כחו של יוסף להיות שסנו של עשו-עמלק (יהושע שהיה מזרע יוסף נבחר להלחם בעמלק). כי "דגלו" של עמלק היה "ולא ירא אלקים". הוא יצא להלחם במטרה לסלק שם שמים מהארץ, יבוא זה ששם שמים שגור על פיו וילחם בו. כך ינחנו פרשת מקץ ונרות החנוכה, לחנך ולהתחנך לקדש שם שמים בתוכנו ובעולם.

לא נותר לנו אלא לשאוב עוז ותעצומות, עתה מקץ שמונת ימי החנוכה, מההתבוננות בהתנהגותו העילאית של יוסף על רקע הימי ה"מוסיף והולך". רשמי הימים שזכינו להם, יסייעו בידינו להיות מוסיפים והולכים בדרכו של יוסף הצדיק.

הדלקת נר חנוכה בזמנה ושלא בזמנה, ק"ש, מילה וסעודת פורים בזמנה ושלא בזמנה

וכמו שמצינו לענין קריאת שמע דאחר ג' שעות קורא ק"ש ויש לו ש"ש אף דליכא שכר ק"ש בזמנה. והוא הדין הכא לענין נר חנוכה דאף דעבר זמנה כ"ז לענין מצוה בזמנה אכן אף לאחר זמן איכא קיום מצוה אף דהוא מצוה שלא בזמנה.

והדברים תמוהים טובא, חדא, בעיקר פשיטותי' דאיכא קיום מצוה ק"ש אף לאחר זמנה, דהרי ו"ב קומך" כתיב, וליכא. ועוד מהו עיקר הדמיון לנר חנוכה, וצע"ג.

ב' מצוות שתלים בזמן -

זמן בחיוב, זמן בקיום, ונפק"מ לקיום שלא בזמנה

ואשר יראה לומר בהאי ענינא, דתרי ענייני מצוות שקבוע להם זמן איכא. חדא, דהזמן גורם ומחדש כל עיקר החיוב. ב. איכא חיוב מוקדם, ואין הזמן כי אם זמן בקיום המצוה, ולא בעיקר המחייב דידי'.

מצוות לולב סוכה מצוה וכדומה הזמן הוא גורם החיוב. אמנם לענין מצוה מילה דכתב המל"מ פ"י ה"ז מהלכות מלכים, דאי מל בנו קודם זמן יום השמיני, קיים מצוה מילה רק שלא כתיקונה ושלא בזמנה, ע"כ דאין יום השמיני מחדש חלות החיוב כי אם דבן ערל מחדש חובת האב למול בנו, ואין השמיני אלא זמן קיום בהך חובה למול בנו. ולזה נתחדש דאף קודם להך זמן קיום מצוה אף שהוא לא בזמנו.

ועד"ז מבואר באשכול בה' פורים וכן פסק המג"א בה' מגילה, דהנשבע להתענות בפורים לא יאכל ביום ומ"מ יעשה סעודה בלילה ויצא יד"ח סעודת פורים, והא דנאמר סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא יד"ח היינו שלא מן המובחר דשלא בזמנה הוא, אמנם אף בלילה קיים מצוה סעודה שלא בזמנה. ותמוה טובא, הרי ימי משתה ושמחה כתיב וזהו המקור דלא יצא יד"ח, וא"כ מהיכי תיתי דיוכל לקיים מצוה סעודת פורים בלילה.

ואשר נראה מוכרח מזה, דאין הימי משתה, זמן המחודש עיקר חלות החיוב, אלא יסוד החיוב הוא היממא דפורים דמתחיל כבר מהלילה, וכאיסור הספד ותענית דנוהג מהלילה, ורק נאמר כלפי חובת הסעודה דקיומה דהך חובת יממא יתקיים ביום. ולזה דהזמן נאמר בקיום א"כ י"ל אף שלא בזמנה נתקיים במצוה.

חידוש הפר"ח דספק פרסומי ניסא לחומרא

שבת כ"א ע"ב "וכבתה אין זקוק לה ורמינהו מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה, לא דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה".

וכתבו התוס' ד"ה אי לא אדליק מדליק, אבל מכאן ואילך עבר הזמן וכו' ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינוי אחרינא.

ומבואר מדברי התוס' דלאחר זמן שתכלה רגל מן השוק נדון ההדלקה תלוי בשני תירוצי הגמ', ומדליק מספק.

ותמה הפרי חדש בסי' תרע"ב, והרי ספק דרבנן לקולא, ומאי שנא מהמבואר בפוסקים דלולב בשאר ימים והגיע בהש"מ, דאינו מחויב ליטול מספק, מדין ספק דרבנן לקולא, כמבואר בר"ן פ"ד דסוכה. וחידוש בזה הפר"ח, דשאני מצוה פרסומי ניסא דספיקו לחומרא אף דזהו מילתא דרבנן.

וכפי הנראה יסוד דבריו, ממאי דמצינו חומר בפרסומי ניסא דצריך לחזר על הפתחים למצוה פרסומי ניסא ויש צד דחומר טפי ממצוה דאורייתא דדינו עד חומש, ולזה חידש דמה"ט לא נאמר הדין לקולא דבעינן לחשוש לצד החיוב דפרסומי ניסא. [וכמובן דאין זה מוכרח דהרי אף באיסורים דרבנן נאמר דין דספיקו לקולא, ומ"מ בעינן להוציא כל ממונו למנוע איסור דרבנן כמבואר ביו"ד סי' קנ"ז, ובביאור הגר"א שם].

אמנם בפשוטו הוא מחודש טובא, לחדש דכך יהיה הדין בכל ספיקות בהדלקת נר חנוכה דספיקם לחומרא. ועוד דבה' מגילה דיסודו נמי משום פרסומי ניסא מבואר בר"ן ובפמ"ג דאף דחיובו משום פרסומי ניסא מ"מ ספיקו לקולא, אא"כ איירי בקריאת המגילה דיום דחיובו מדברי קבלה וכד"ת לענין ספיקו לחומרא, אכן הקריאה דלילה ספיקו לקולא כמש"כ הפמ"ג והעתיקו במשנה ברורה. ושוב דברי התוס' צ"ב, אמאי ידליק מספק.

יסוד הראב"י דיש ק"ש בזמנה ושלא בזמנה כמו"כ בנר חנוכה

והנה הראב"י ס' תתקע"ב כתב, דאף להך תירוצא דאי לא אדליק מדליק מ"מ כ"ז לעיקר מצוה, אכן היכא דעבר זמן שתכלה רגל עדיין יש להדליק ולקיים מצוה הדלקה אף דאין זה מצוה בזמנה.

יסוד הרשב"א ק"ש בזמנה וק"ש שלא בזמנה

והנה לענין מצות קריאת שמע כתב הרשב"א ברכות ט ע"ב, דלר"א שקוראה עד הנץ החמה והוא דין דאורייתא ד"ובקומך" דתלוי בתחילת זמן קימה, והוא לשיטתו ריש ברכות דזמן ק"ש דערבית עד תחילת זמן שכיבה והיינו אשמורה ראשונה כמש"כ בתוס' הרא"ש ריש ברכות, והרי בני מלכים דישנים עד ג' שעות, וכי בטלו מצות עשה דקר"ש. ותיריך דאף דלא קיימו "מצות ק"ש בזמנה" מ"מ "מצות ק"ש שלא בזמנה", קיימו.

ומבואר דאיכא קיום ד"ת דמצות ק"ש אף לאחר זמנה, והארנו בזה במק"א להוכיח כן מדברי הרמב"ן ואור זרוע, ואכ"מ.

ונראה דיסוד הדבר מתבאר מדברי הרשב"א ברכות דף ה', דשורש חיוב קר"ש תלוי בחובת יממא וחובת לילה, ואך נאמרו זמנים דובשכבך ובקומך אימתי לקרות ולקיים הך חובת יממא וחובת לילה. באופן דאין ה"ובקומך" זמן הגורם לעיקר חיוב קר"ש, כי אם זמן אימתי לקיים הך חובה דיממא. וזהו דחידש הרשב"א דאף דעבר זמן הקיום, מ"מ יש לקיים מצות ק"ש לאחר זמנה, דמ"מ אכתי יממא הוא, ורק דהוא ק"ש שלא בזמנה.

חובת נר חנוכה היא חובת לילה ורק הקיום תלוי עד שתכלה וכו'

ומעתה נראה בשיטת הראב"י, דאף לענין נר חנוכה ביסודו הוא חובת לילה, והזמן משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק הוא זמן הקיום להך חובת לילה. ולזה, אף דעבר זמן קיומו, מ"מ אכתי איכא לחובת הלילה, ומתקיים מצות הדלקה "שלא בזמנה" ומ"מ הוא בכלל קיום מצות הדלקה.

ושורש הדבר דנר חנוכה ביסודו חובת לילה הוא, כן מפורש בדברי הרשב"א בסוגיין דכתב דאף לאחר זמן שתכלה רגל מן השוק אכתי לכו"ע יכול להדליק אף שהוא מצוה שלא בזמנה ושלא כתיקונה, מ"מ תנן במגילה דף כ' ע"ב, "כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה". ומבואר להדיא דנר חנוכה ביסודו הוא חובת לילה, ורק זמן הקיום נשנה עד שתכלה.

וכן נראה להוכיח כן משיטת המהר"י אבוהב המובא בב"י סי' תרע"ב ופסק כן בשו"ע. דבשעת הדחק יכול להדליק נר חנוכה מפלג המנחה כמו שמצינו דיכול להתפלל ערבית דמוצ"ש בשבת. וכ"כ בביאור הגר"א דמאה דמקיים מצות הבדלה מפלג, ה"ה לנר חנוכה.

ובפשוטו הדברים תמוהים, דבשלמא הבדלה דהוא ממצות הלילה א"כ מפלג המנחה לר"י נדון כסניף ללילה כמש"כ תרוה"ד סי' רמ"ח, ומה"ט פסק וכן נפסק בשו"ע ה' מגילה דשייך לקרוא המגילה דליל פורים מפלג המנחה, והיינו לענין מצות הלילה לכה"פ מצות דרבנן, ניתן לקיומם מפלג. אכן לענין נר חנוכה דכל התקנה היא מששקעה החמה, מאי שיאטי' ענין פלג המנחה, לזמן הפירסום.

ואשר נראה מוכרח מזה, כמש"כ הרשב"א דיסוד נר חנוכה הוא חובת הלילה, והזמן משתשקע החמה הוא זמן בקיום דהך חובת

לילה, ולזה מפלג ניתן לקיים חובת הלילה, ומ"מ בעי שיתן שמן עד שתכלה, דהוא זמן קיום דהך הדלקה, דמ"מ בעינן דיתקיים מעשה הדלקה בזמן "דלילה", והוא מפלג לר"י דוגמת הבדלה, וכמש"נ.

ביאור רמ"ן הראב"י ק"ש לחנוכה דבתרווחה יש קיום שלא בזמנה

ודאתינן להכי מבוארים היטב דברי הראב"י, דכתב לדמות אהדדי דין הדלקת נר חנוכה לאחר זמן לק"ש לאחר זמנה, דבתרווחה נאמרו זמנים אימתי "לקיים" החיוב דנתחייבו כבר מכח היום והלילה. וכאמור יסוד הדבר הוא, כיון דאין הזמן מחדש החיוב, כי אם דהחיוב הוא מכח דק"ש חובת יממא הוא, ובהדלקת נר חנוכה החיוב הוא חובת הלילה, ואין הזמן כי אם זמן בקיומו של החיוב "ובקומך" דק"ש, "ועד שתכלה" הוא זמן הקיום דחובת הלילה דנר חנוכה, בהא אף שלא בזמנם מ"מ נתקיים מצותם, וכמש"נ.

והנה דעת התוס', דהזמן עד שתכלה רגל הוא אף לעיכובא, וי"ל דאף לדעת התוס' לא חלקו ביסוד הדבר ע"ד הרשב"א מהר"י אבוהב וראב"י דיסוד חובת נר חנוכה חובת לילה הוא. אלא קסברי דהך זמן עד שתכלה רגל הוא אף מעכב בקיום המצוה. והוא מתנאי הכשירא דמצוה, אף דיסוד חובתו הוא חובת לילה, מ"מ בעי שיעור בפירסום הדלקה וזהו הך זמן משתשקע החמה עד שתכלה רגל.

מחויב בעיקר החיוב וספק בקיום ספיקו לחומר

ואשר נראה לחדש לפ"ז, דהנה לענין לולב כל מה שנתחדש דספק דרבנן לקולא זהו אי הספק בעיקר החיוב כגון דשלא נטל בשאר ימי החג עד בהש"מ, דבזה אמרי' דספיקו לקולא, דהוא ספק בעיקר החיוב. אמנם היכא דודאי חייב בלולב והנדון בכשרות הלולב, בהא מחויב ליטול כמבואר בפוסקים ולא אמרינן ספק דרבנן לקולא [אמנם בלא ברכה], כיון דהחיוב הוא ודאי והספק רק בכשרות הלולב. ומעתה לפמש"כ, הרי חובת נר חנוכה לכל השיטות יסודו חובת הלילה, והזמן משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק הוא זמן בהכשירא דמצוה וקיומו, ואין הזמן בעיקר החיוב. והרי זה דומה לחובת לולב וספק בהכשירו, דנטל הלולב ולא אמרינן בהא, ספק דרבנן לקולא, וזהו דחידשו התוס' דלאחר זמן זה ידליק מספק, והוא חד דינא עם חובת נטילת לולב והספק הוא בהכשר קיומו, דלא אמרינן בזה ספד"ר לקולא, וכמש"נ.

אמנם יש בהנ"ל חידוש טפי מודאי חובת לולב וספק בהכשירא בד' מינים, דהתם ודאי חייב כעת, והספק הוא בהכשירא דלולב. ואילו בנר חנוכה, הוא אכן חובת לילה והזמן הוא בהכשירא דמצות הדלקה כמש"כ, מ"מ לאחר הזמן, אינו חייב בפועל כי אם דאיכא לעיקר חובת הלילה. ומ"מ י"ל דאף זה כבר אינו דומה לכל ספק דרבנן, ובזה חידשו התוס' דליכא בזה הדין ספק דרבנן לקולא. ועד"ז ביארנו דברי המרדכי לענין ספירת העומר יעו"ש בעטרת המועדים סי' פ"ו.

ועלת הון

חנוכה-מקץ תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

לבטוח בה' ובשם השל"ת בחסדיו וברחמיו

"ויהי מקץ שנתיים ימים וגו' (מ"א א)

במדרש שמותרבה (פרשה ז' א') כתוב וז"ל: אתה מוצא לא היה יוסף ראוי לינתן בבית האסורין אלא עשר שנים מפני שהוציא דיבה על עשרה אחיו, ועל ידי שאמר לשר המשקים (בראשית מ"ט) "כי אם זכרתי אתך והזכרתי אל פרעה" ניתוסף לו עוד שתי שנים, שנאמר 'ויהי מקץ שנתיים ימים' עכ"ל, וכן כתוב בבראשית רבה (פרשה פ"ט ב' ו'), וכן מובא בפרש"י פרשת וישב (מ' כ"ה) וז"ל: מפני שתלה בו יוסף לזכרו הזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר (תהלים מ' ה') "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים", ולא בטח על מצרים הקרויים רהב (ב"ר פ"ט ג) עכ"ל.

ובכלי יקר כתב וז"ל: ויש להקשות מהו זה שאמר אשר שם ה' מבטחו, הוה ליה למימר, אשר שם בה' מבטחו, כמו שנאמר (ירמיה י"ז ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ומלבד הכפל שבפסוק זה, צריך הלשון גם כן תיקון במה שאמר והיה ה' מבטחו וכו' עכ"ל, וכוונתו להקשות על הפסוק (תהלים מ' ה') אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, היה צריך לומר אשר שם בה' מבטחו, וכן צ"ב הפסוק (ירמיה י"ז ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, למה הכפל הלשון וכן מהו לשון מבטחו, עיי"ש.

ונראה לישב דישנם שתי דרגות בבטחון, דרגה אחת, הבטחון שבוטח בה', ויודע שאין כח בשום בריה לעזור, ויש דרגה שבוטח בחסדי השל"ת, בירמיה-ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו' הכפל הלשון היינו שבוטח רק בה' שיעזור לו, וכן שהשל"ת יעזור לו בשביל שמו שהוא מלא רחמים וחסדים, וכן הפסוק בתהלים 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים', שהמדרש דורש על יוסף, כתוב מבטחו, היינו שאם מבטחו בשם ה' שיעשה למען חסדיו, אזי לא היה פונה אל מצרים שקרויים רהב, היינו גאווה, והם שנואים לה', כמו שכתוב תועבת ה' כל גבה לב (משלי ט"ז ה') ואפילו שמוותר לעשות השתדלות אבל אין לפנות לבעלי גאווה, שיתגאו שהם יכולים לעזור.

וכן בתפילת שו"ע בברכת על הצדיקים, אומרים ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמם, והיינו שאנחנו מבקשים שחלקנו יהיה עמם עם הבוטחים בשמך באמת, ומסיימים כי כך בטחנו, וצ"ב הרי אנחנו מבקשים שחלקנו יהיה עם הבוטחים בשמך באמת, ועדיין לא הגענו לזה, ואיך מסיימים כי כך בטחנו? ונראה לישב שאנחנו מבקשים שיהיה חלקנו עם הבוטחים בשמך, שבוטחים בשם ה' שהוא מלא רחמים וחסדים, ומסיימים כי כך בטחנו היינו שאפילו לא הגענו לדרגת בטחון בשמך, אבל בטחנו כך שאנחנו מאמינים ויודעים שאין כח בשום נברא לעזור רק השל"ת יכול לעזור.

במה שתולים כל דבר בהקב"ה בזה מצליחים

"ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי, אלקים יענה את שלום פרעה" (מ"א טו) ופרש"י וז"ל: בלעדי, אין החכמה משלי, אלא אלוקים יענה יתן ענינה בפי שלום פרעה עכ"ל, וכן תירגם אונקלוס וז"ל: לא מן חכמתי, אלהן מן קדם ה' יתתב ית שלמא דפרעה, עכ"ל.

ושמעתי מאמר רבי חיים נחמיה ברבי יצחק זללה"ה, דרואים מכאן גדולת יוסף הצדיק שאחר שהיה י"ב שנים בבית הסוהר, ופרעה אומר לו "ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו" (פסוק ט"ו), היינו שאתה חכם, וממילא יש סיכוי שהוא יוציא אותו לחירות, עונה יוסף בלעדי, זה לא חכמה משלי, ואם החכמה לא שלך אולי ה' לא יוציאנו לחירות, אולם יוסף הצדיק תולה הכל בקב"ה, אלקים יענה את שלום פרעה, ואף שכנראה פרעה לא האמין כלל בקב"ה כמו שרואים שפרעה אחריו בפרשת שמות (ה' ב') אמר לא ידעתי את ה', והוא גם לדברי יוסף לא יתיחס כיון שאמר שהחכמה לא משלו, בכל זאת יוסף הצדיק אמר שזה לא חכמה משלו והכל מהקב"ה, ולבסוף כתוב שפרעה אמר 'אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמון' (מ"א ל"ט) הוא גם האמין שהקב"ה הוא מודיע ליוסף וגם שאתה חכם ונבון, וזה לימוד שבבילנו שכל אדם יתלה כל דבר רק בקב"ה ולא בחכמתו ואז יצליח בכל דרכיו

בחנוכה הבינו שהטבע הוא נס

א- שמעתי מאמר המשגיח בפונביז' הגאון הצדיק רבי יחזקאל זצ"ל שאמר בשם הסבא מקלם שתיירך את קושית מרן הב"י בהל' חנוכה סימן תר"ע וז"ל: ואיכא למידק למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמון שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת ונמצא שלא נעשה הנס אלא שבעה לילות? ועיי"ש מה שתיירך **והסבא מקלם** תירך על פי דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות י"ג ט"ז) וז"ל: ומן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו וכו' עיי"ש עכ"ל.

ולכן על ידי הנס שפך השמן שהספיק רק ליום אחד דלק שמונה ימים, רואים מזה שמה ששמון דולק זה גם נס, ורק מרצון השל"ת השמן דולק, ולכן קבעו שמונה ימים כיון שהבינו שגם הטבע הוא כולו נס.

וראיתי שמובא בשם הרה"צ רבי אברהם דוד ממירופול זצ"ל שמבאר מה שבזמר 'מעוז צור' יסד הפייטן "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", ולכאורה למה מכנה אותם כאן בשם "בני בינה", ולא חכמים קבעו וכדומה, אלא כי בני בינה, הם המבינים דבר מתוך דבר, והבינו שגם ששמן שדולק זה נס הם קבעו שמנה ימים דוקא. נמצא שבנס חנוכה ראו שהטבע הוא נס.

ב- ובוה מבואר מה שכתב היסוד ושרש העבודה (בשער י"ב פרק א') וז"ל בתיקונים (תיקון י"ג דף כ"ט) [בלשון הקודש] שמונת ימי חנוכה לארבעה ועשרים יום (רצפה לומר בחודש כסלו) שהם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. (רצפה לומר שבהם כ"ד אותיות) שרתה כ"ה על ישראל כ"ה בכסלו, ואלה הם חמש ועשרים אותיות היחוד, שהם שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד (היינו שיש בפסוק כ"ה אותיות). וזהו חנוכה חנו כ"ה עכ"ל. והיינו שבחנוכה שורה האותיות שמע ישראל וגו', על ישראל. והפסוק שמע ישראל וגו'. זהו שהשל"ת אחד ומנהיג את כל הבריאה והטבע כולו הוא צוה ויעמוד. ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכמו שכתבנו שבחנוכה ראו והבינו שגם הטבע הוא נס.

ג- בחנוכה מאיר האור ששימש אדם הראשון, והאור גנו בתורה, לכן על יד לימוד התורה בחנוכה נקל להשיג את האור

כתב הרוקח (בסימן רכה): שחז"ל תיקנו בחנוכה להדליק ל"ו נרות, כנגד האור הראשון ששימש לאדם הראשון ל"ו שעות כמו שאמרו רז"ל בפסיקתא. והנה אין לנו מושג מהו האור הראשון, ונראה לפי ההשגות שלנו, כי אמרו חז"ל במסכת בבא מציעא (פ"ג ע"ב) "תשת חושך ויהי לילה" (תהלים ק"ד כ'), זה העולם הזה שדומה ללילה, והמסילות ישרים (בפרק ג') מבאר שחושך הלילה גורם שני מיני טעיות או שלא יראה מה שלפניו כלל, או שטיעה אותו ויראה על עמוד כאלו הוא אדם, ואדם כאלי הוא עמוד, כן חמירות וגשמיות העולם הזה, הוא חושך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי טעיות ואחזקת שאינו מניח לו לראות המכשלות שבדרכי העולם, והטעות השניה שמתעורר ראייתם עד שרואים הרע כאילו הוא טוב והטוב כאלו הוא רע, והאור הראשון הוא שראו את הדרך האמת אין לעבוד את השל"ת. והאור הזה הוא מאיר בחנוכה. **ובפרשת בראשית** כתוב (א' ד') "וירא אלוקים את האור כי טוב" וגו'. ופרש"י וז"ל: אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה, ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא, (חגיגה יב, ב"ר י"א ב). וכתוב בספר הבעש"ט שאמר שהשל"ת גנו האור בתורה. והיינו וירא אלקים את האור כי טוב, שגנו בטוב, ואין טוב אלא תורה (אבות פ"ו מ"ה) שאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורת אל תעזבו'. וכיון שכתב הרוקח שבחנוכה מאיר האור ששימש לאדם הראשון וכיון שהאור הוא נגנו בתורה, לכן צריך לנצל את ימי החנוכה להתחזק בלימוד התורה ועל ידי זה נזכה לאור הגדול, ונראה את הדרך האמת לעבוד את השל"ת.

ד- כתוב בכתבים של האר"י הקדוש שהאור של חנוכה הוא יותר גדול מהאור של שלושת הרגלים, וכן אף שמבואר בחז"ל במסכת סוכה (דף ה.) שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים, בחנוכה האור של השכינה יורד גם למטה מעשרה טפחים, ולכן מצווה להניח נר חנוכה למטה מעשרה טפחים, ולפי הפשט מבואר בגמרא בשבת (כ"א): ובשו"ע (סימן תרע"א ס"ג)

שמצוה להניחו למטה מעשרה טפחים, וכתב המ"ב (ס"ק כ"ז) דאיכא פרוסום הנס טפי כשהוא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה, אולם האר"י הקדוש זצוק"ל כתב שיש גם על פי הסוד ענין להניחה למטה מעשרה, והנה אפשר לברר על פי הפשט, דבשלושת הרגלים הש"ת עשה לכלל ישראל נסים שלא על פי דרך הטבע יציאת מצרים מתן תורה ולהקיף אותם בענני כבוד, אולם בחנוכה הש"ת האיר להם שבאו לכלל הכרה שגם הטבע מה ששמן דולק זה גם נס, ולכן זה האור של חנוכה יותר גדול, וכמו שכתב הרוקח שהאור שהאיר לאדם הראשון ל"ו שעות מאיר בחנוכה, ואפשר לבאר בזה גם שאף על פי שלא ירדה שכינה למטה מעשרה, כיון שזה הגשמיים של עוה"ז, אבל בחנוכה שמאיר אור שכל הטבע והגשמיים זהו נס השגחת הש"ת, ולכן השכינה יורדת גם למטה מעשרה, ואפילו אנשים שהם משוקעים בגשמיים של עוה"ז ומצמצים למטה מעשרה גם הם יכולים על ידי הדלקת נרות חנוכה להתעלות ולהגיע לאמונה, ולכן צריכים להתחזק בימי החנוכה באמונה ובתפילה ובלמוד התורה כדי לזכות לאור הגדול שמאיר בחנוכה, שכל אחד לפי מה שמכין את עצמו כך זוכה לקבל את האור.

בענין ברכה על הידור מצוה

הפ"ח בסימן תרע"ב כתב, נשאלתי על מי שהיה עומד ליל ז', וכסבור שהוא ליל ו' והדליק ו', ואחר כך נודע לו שהוא ז', ושצריך להדליק עוד נר אחד, אם יברך או לא. והשבת כי כיון דמצות נר חנוכה איש וביתו, ואינן הוי משום הידור לא בעי לברוכי, ועוד דהרי כתב הבית יוסף בשם א"ח, מי שלא הדליק בליל ג' אלא ב', נרות, זה היה מעשה בלונג"ל, והסכימו שידליק מה שחסר להדליק, ואין צריך לברך פעם אחרת, כי הברכה שעשה בתחילה על כל הנרות עשאה. עכ"ל.

והאליה רבה כתב, דמדברי הב"י שמביא הא"ח, שכתב הטעם שאין צריך לברך פעם אחרת, דעתו היה בשעת הברכה על כל הנרות שצריך להדליק. משמע דאם אין דעתו להרליק יותר נרות, דסבר שלא יהיה לו יותר, ואח"כ נודמן לו צריך לברך. עיי"ש. נמצא דעת הפ"ח דעל הידור מצוה אין לברך, ודעת האליה רבה דעל הידור מצוה מברך.

והנה כפי שבארנו באוסף גליונות פרשת וישב, דהעולה מדברי המג"א בסימן תרע"ד, שב' אנשי בית שגרים בדירה אחת וכל אחד מדליק לעצמו, השני מקיים רק הידור מצוה בלבד, אולם עצם המצוה יצאו כל אנשי הבית בנר שהדליק הראשון, ולכן אין השני יכול להדליק מהנר של הראשון וכמו שמבואר גם בחידושי תרע"ז זצ"ל. והרי מבואר ברמ"א בסימן תרע"א ס"ב, דכל אחד מדליק לעצמו ומברך, חזינן להדיא כדברי האליה רבה דעל הידור מצוה מברכין, וקשה על הפ"ח שכתב דעל הידור מצוה אין מברכין? **ולתרץ** את הפ"ח צריך לומר כדברי הגרע"א במהדורא תנינא סימן י"ג שהבאנו שם, שכיון שכל אחד מדליק בעצמו, ואין רוצה לצאת בהדלקת בעל הבית כל אחד מקיים בהדלקתו את עיקר החיוב של הדלקת נר חנוכה, ולכן כל אחד מברך. אולם לפי מה שביארנו שם את דברי המג"א (סימן תרע"ד) וכפי שמבואר בגר"ז זצ"ל שכל אחד מאנשי הבית שמדליק מקיים רק הידור מצוה בלבד ומ"מ מברך, מוכח שעל הידור מצוה מברכין, וצ"ב דעת הפ"ח שס"ל שאין מברכין?

ונראה דהנה האבי עזרי בהלכות חנוכה כתב, וראיתי מי שהוכיח כפ"ח שעל הידור מצוה אין לברך, ממה שכתב הרמ"א ביר"ד סימן רס"ה סעיף ג', כשהורר על ציצין המעכבין את המילה, צריך לחזור ולברך כל הברכות, משמע שאם חוזר על ציצין שאינו מעכבין את המילה, שבחול חוזר עליהם (וכמו שפסק הרמ"א שם בסימן רס"ד ס"ה, עיי"ש בביאור הגר"א) אין צריך לברך עליהם, והרי החיוב לחזור עליהם משום הידור מצוה, כדאיתא בשבת דף קלג, הוי מוכח שמה שהוא משום הידור מצוה אין לברך. ובדעת הא"ר אומר האבי עזרי שאין דומה הידור מה שנאמר בנר חנוכה להידור מה שנאמר במילה, שההידור במילה, הוא בקיום מצות מילה, מדין זה אלי ואנוהו, ועל כן אין ברכה על הידור, מה שאין בנר חנוכה, ההידור שידליק יותר נרות, והם גם כן ממצות נר חנוכה, אלא שהחיוב הוא רק באחד, ומאחר שיש הידור במה שידליק יותר נרות, וזה מצוה נפרדת לכן ס"ל לאליה רבה דיש לברך על זה עיי"ש.

ועל פי דבריו נראה דיש לחלק גם כן בין הידור של מוסיף והולך, שמדליק יותר נרות כנגד ימים היוצאים, לבין הידור של נר לכל אחד ואחד מאנשי הבית, דהנה **בשר"ת החכם צבי** חלק ב' תשובה ל"ג כתב וז"ל: שאלת לפרש מה בין חנוכה שפסק בשר"ע סימן תרע"ה ס"ג, דקטן שהגיע לחינוך מוציא את הגדול. לפורים שפסק הוא ז"ל בסימן תרפ"ט ס"ב ככל שאר הפוסקים וכת"ק דר"י שאף שהגיע לחינוך אינו מוציא את הרבים ידי חובתו. **תשובה:** סבירא ליה דבחנוכה כיון דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה, אלא אחד מכל בני חבית מדליק בפתח החצר, ושוב אין שום חיוב על שום אחד מכל בני הבית, אף על פי שלא שמעו הברכה ולא ראו ההדלקה, ועדיפא מיניה אמר רבי זירא כיון דנסיבנא אמינא תו לא צרכינא דהא קתא מדליקי עלי בגו ביתאי, אטו לחכי סגי בקטן שהגיע לחינוך המדליק בפתח החצר. אבל בקריאת המגילה, המוטל על כל אחד ואחד לקרות או לשמוע המגילה, אין קטן אף שהגיע לחינוך מוציא את חרבים. וחילוק זה מתקבל על חדעת. עכ"ל.

היוצא מדברי החכם צבי, שבנר חנוכה, החיוב על הבית, שבכל בית יהיה נר חנוכה. וכן משמע מדברי הרמב"ם שכתב בהלכות חנוכה בפרק ד' הלכה א' וז"ל: מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד וכו'ע"ל. הינו שהחיוב על הבית, ולא על הגברא, והמהדרין תיקנו שיהיה גם חיוב על הגברא, נר לכל אחד ואחד, שכל אחד מאנשי הבית ידליק ויברך, שהחיוב גם על הגברא, ואין אחד רוצה לצאת בהדלקת חברו, וראיה לכך שהמהדרין הוסיפו חז"ל עוד חיוב גם על הגברא, דלגבי אשתו, כתב המשנה ברורה בסימן תרע"א סעיף קטן ט', שהיא לא תדליק בפני עצמה להיות כמהדרין, משום דאשתו כגופו, ולכן לא שייך כשדרים בבית אחד. שגם היא תדליק, כיון שהם כאחד.

ולפ"ז אפשר לישיב שיש ג' אופנים בהידור מצוה:

א. אם מהדר את המצוה עצמה כלולב נאה סוכה נאה, או מהדר במילה עצמה, לכ"ע אין מברכין על ההידור הזה כמו שהבאנו לעיל בשם האבי עזרי. **ב.** המהדרין בנר חנוכה, שכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו. לכ"ע כל אחד מברך לעצמו, כמו שכתב הרמ"א בסימן תרע"א סעיף א'. ואף שהיו רק הידור מצוה, כיון שהוא מוסיף בחיוב, שהנר שהדליק הראשון ופטר את כל אנשי הבית, מדין שהחיוב על הבית, שבכל בית יהיה דלוק נר חנוכה, וכמו שמבאר החכם צבי, וכשכל אחד מבני הבית מדליק הוא מוסיף בחיוב גם על הגברא. וכיון שזה חיוב חדש לכן הוא מברך.

ג. המהדרין מן המהדרין שמדליקין כנגד ימים היוצאים. חז"ל תיקנו שתוספת הנרות זה מצוה נפרדת, להידור מצוה. אולם אין זה חיוב חדש, לכן ס"ל לאליה רבה שמברך, כיון שזה מצות נפרדת מהנר הראשון, וההידור הוא להוסיף נרות. והפ"ח ס"ל כיון שאין כאן חיוב חדש, אלא מצוה נוספת להדר להוסיף בגרות אינו מברך.

ולפ"ד שגם לפ"ח שאין מברכין על הידור מצוה של מוסיף והולך, אולם על הידור מצוה של נר לכל אחד ואחד מברכין, יתיישב הגמרא בשבת כ"ג ע"א, דאמרין התם מאי מברך, מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של חנוכה. ומקשינן והיכן ציונו. רב אויא אמר מלא תסור. רב נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. וצ"ב למה הגמרא מקשה והיכן ציונו בנר חנוכה ולא בשאר מצות דרבנן שגם כן מברך עליהם. ולפ"ד מיושב כיון שכאן מברכין גם על הידור מצוה, לכן מקשה הגמרא והיכן ציונו לקיים גם הידור מצוה ולברך על זה, ומשינן רב אויא אמר, מלא תסור, וזה שייך על תקנות חז"ל מדין חיוב שאסור לסור מהמצות ולא לקיים. רב נחמיה אמר שאל אביך ויגדך וכו' וזה שייך גם על הידור מצוה שאינו חייב, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, היינו אביך וזקניך יתנו לך עצות לקיים כל דברי חז"ל. ואף לרמב"ם וכפי שמבאר הגר"ז זצ"ל שהבעל הבית מדליק את כל הנרות, שיון שיברך על הידור מצוה בלבד, כגון ששכח להדליק כנגד כל בני הבית, או ששכח ביום ז' וסבר שזה יום ו' שיחזור וידליק ויברך עוד על ההידור מצוה. ובמהדרין נר לכל אחד ואחד יברך, ובמהדרין מן המהדרין האם יברך על הנותרים, תלוי במחלוקת הפ"ח והאליה רבה, דלפ"ח לא יברך ולאליה רבה יברך.

ומיושב שפיר הרמ"א דכתב שכל אחד מבני הבית מדליק ומברך אף שהיו רק דין מהדרין. ובמוסיף כנגד ימים היוצאים ס"ל לפ"ח דאין מברך על הידור המצוה כיון שלא הוי תוספת חיוב חדש, אלא תוספת מצוה נפרדת, אבל כשכל אחד מבני הבית מברך הוי תוספת חיוב חדש על הגברא, לכן מברך.

ב- המג"א בסימן תרפ"ט ס"ק ד' הקשה דהב"י בהלכות חנוכה סימן תרע"ה סעיף ג' הביא דעת בעל העיטור שקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא את הגדול ידי חובתו. ובהלכות מגילה בסימן תרפ"ט סעיף א' לא מביא דעתו כלל, וסתם דקטן אינו יכול להוציא את הגדול ידי חובתו. וכן הקשה הגר"א בסימן תרע"ה. ומבואר דס"ל בנר חנוכה ומקרא מגילה שוים **והמשנה ברורה** בסימן תרע"ה ס"ק י"ג כתב דלפי מה שסתם המחבר בסימן תרפ"ט סעיף ב', משמע דלמעשה אין לסמוך שיהיה קטן יכול להוציא את הגדול בהדלקתו. ובסימן תרפ"ט במשנה ברורה ס"ק ו', ובשער הציון ס"ק י"ב, מבואר דהאחרונים דימו דין נר חנוכה ומקרא מגילה עיי"ש. ומבואר דלא ס"ל כתיורן החכם צבי שתייר שנו חנוכה הוי חובה על הבית, ולכן קטן יכול להדליק, וממילא כל אנשי הבית פטורים, משא"כ במקרא מגילה דהוי חובה גברא, וקטן לא יכול להוציא את הגדול ידי חובתו.

ומדברי המג"א והגר"א ושאר האחרונים מבואר דס"ל דגם נר חנוכה הוי חובה גברא, ולכן הקטן לא יכול להוציא את הגדול ידי חובתו, ואפילו לדעת העיטור, שהמחבר מביא דעתו בסימן תרע"ה סעיף ג', שיש מי שאומר שהקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא את הגדול ידי חובתו, מבואר בעיטור דנעמו כיון דקטן מחויב מדרבנן, והגדול מחויב רק מדרבנן, לכן כיון ששניהם מחויבים מדרבנן, אתי דרבנן ומוציא דרבנן, ואף שהקטן הוי תרי דרבנן, כיון שנו חנוכה הוי מצוה דרבנן, וקטן בשאר המצות הוא גם כן רק מדרבנן, מ"מ אתי תרי דרבנן ומפיק חדא דרבנן, ומבואר שנו חנוכה זה גם כן מדין שהמדליק מוציא שאר בני הבית ידי חובתם, ולא כדברי החכם צבי שהחיוב הוא על הבית, וכיון שהדליק הקטן ממילא נפטרו כל בני הבית.

ונראה דהאחרונים ס"ל דנר חנוכה, חז"ל תיקנו ב' חיובים, על הבית ועל הגברא, דהרי מי שאין לו בית וגר בשדה אינו חייב להדליק כיון שתיקנו על הבית, אולם תיקנו גם חיוב על הגברא וצריך להוציא את אנשי הבית, ולכן קטן אפילו שהגיע לחינוך אינו יכול להוציא את הגדול ידי חובתו, דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן.

מעון ביתך

התבוננות ותפיסות עומק ביקרת ומעלת בית ה'

גיליון 4

כוסות קרטון משומשות או ציפוי זהב?

כותל דרומי מעיד

גליון זה יוצא לאור בעיצומם של ימי החנוכה המאירים, ומה יפה שעה זו לעסוק בקדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות.

בחנוכה אנו מרגישים בחוש את השייכות בין בית הכנסת ובית המקדש. הן אחד המנהגים החשובים של החנוכה הוא הדלקת הנרות בבית הכנסת. וכתב בספר המנהיג הל' חנוכה (קמ"ח) בטעם המנהג: "אלא נהגו כן [להדליק בבהכ"נ] על שם שהנס בא במקדש בית עולמים, ועושים כמו כן במקדש מעט' בגולה לפרסם הנס שכולם מתקבצים שם".

ואף לפי הטעמים האחרים שהוזכרו בב"י (תרע"א, ז), הלא בזה כו"ע מודו שמדליקים אותה בכותל דרומי זכר למנורה שהיתה בדרום, וכמו שכתב בטור שם. ומהיכ"ת לעשות דומיא דמנורה, ומאי שנא מהדלקת הנרות בבתיים שלא עושים דומיא דמנורה, אלא ודאי שבית הכנסת שאני שהוא בית מקדש מעט.

'טימאו השמנים' או 'יפיפותו של יפת'?

נבקש לעסוק הפעם בסוגיית ה'חיצוניות' של בתי הכנסת ובתי המדרשות. באמת שהחשיבות הגדולה שהתורה מייחסת להופעה החיצונית של המקדש וכליו עשויה להפגיע אותנו. כל הפאר המופלג של המשכן והמקדש מתואר בפרטי פרטים ומשתרע על פרקים ארוכים בתנ"ך. ומאי כולי האי, וכי לא עדיף לקצר בכך ולהדגיש את הצד של הפנימיות?

התשובה היא שהקושיא אכן מוצדקת, וכך הוא לפי המבט של גזע 'שם' - העיקר הוא התוכן והמהות (שזה המושג 'שם'), אבל כאן נתחדש כי עלינו ללמוד גם מ'יפת'. וה'רבי' שלנו לעניני היופי הוא דוקא היריב המר והעיקש למקדש, הלא הוא מלכות יון!

היונים הביאו לשיא את יפיפותו של יפת, הם גילו את יפיו של גוף האדם, וביטאו זאת באמנות ובספורט. הם גם גילו את יפיו של דיון אינטלקטואלי עשיר - אף זה נוי של אדם, הודו והדרו של השכל האנושי. בעצם הם גילו את מרכזיותה של האסתטיקה בחווייתו של האדם. דבר אמת הוא זה. אלא שהם ביכרו להשאיר את היופי בתחומי הטבע עצמו, הטבע שאינו מוליך לשום מקום, לשום מטרה מוסרית. אלא כטיבו של טבע, מסלולו אינו ישר אל מעגלי מבלי התקדמות (וכאומרם בירושלמי: "אין מרובע בבריות". הגר"י דיויד שליט"א).

1 אגב, יש לדקדק מדבריו פירוש חדש לכינוי 'מקדש מעט' הניתן לבתי כנסיות (מגילה כ"ט, א), שכן הוא מעמיד אותו מול: 'מקדש בית עולמים', והיינו שבית המקדש קדושתו עולמית, ואילו בתי הכנסיות, בחינת ה'מקדש' שלהם הוא רק בזמן הגלות, עד שייבנה בהמ"ק. וזהו 'מעט' כלומר מעט זמן, "כי קרובה ישועתי לבוא".

במקדש נעשה שימוש בכוח העצום של היופי והאסתטיקה, ולא רק במבנה אלא גם בהופעתם של הכהנים העובדים בו - בגדי קודש לכבוד ולתפארת!

מה שהכעיס את שרו של יון הוא חשיפת שרשו של היופי באלוקות האחת, לקיחת היופי האנושי ואהבת הנוי, ורתימתו לפאר את עבודת הק-ל. כל זה הוא בעצם קריאת תגר על הטבע הפשוט שאינו מראה על האחדות, על המוסר ועל האלוקות, וזה שורש חמתו של יון אל מול המקדש ה'גוזל' ממנו את דרכו הייחודית ונוטע אותה בקרקעיתו של שם.

אבל הא מיהת שבזה אנו מטים אוזן אל חידושו של יפת ויון, ולמדים כמה חשובים הם הנוי וההוד החיצוניים. אין זה רק 'תכסיס' לחבר ולמשוך את האדם אל איזה ענין, ואחרי שניגש ולמד את התוכן, עתה אפשר להשליך את היופי. לא כן הוא, אלא היופי הינו דבר שמונח בתשתית של המציאות, וכללא הוא: **דבר אמיתי חייב להופיע גם כדבר יפה**. ל'אמת' מוכרח שיהא ביטוי גם בצד החיצוני של המציאות (ויסוד זה חזינן גם במה שאסור העסק בד"ת במקום שאינו נקי, וקראה לזה התורה 'אינו קדוש').

גבוה מכל בתי העיר

לא רק את המקדש נצטוינו לפאר ולרומם. בתי הכנסיות נדרשים להיות נאים ומרוממים בחיצוניות שלהם. בשבת יא, א איתא שיש לבנות את בית הכנסת גבוה מכל בתי העיר, ומשום שאת הגבהות הרוחנית יש להתפיס גם בגובה מעשי במובן הכי פשוט.

ובאשר לנוי והדרו, כתב הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הי"א):

"ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור, שנאמר 'ולרומם את בית אלקינו', ומפארין אותו ומייפין כפי כוחן, אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשיו הרי זה מצוה".

וכך היה מנהגם של ישראל בתפוצותיהם לפאר עד למאד את בתי הכנסיות (עד כמה שהגויים הניחו להם לעשות כן), ובמקומות רבים מדובר ביופי והדר מופלאים ומדהימים.

שאריות מזון ומשקה?

בימינו, מפני ששרויים אנו על אדמת הקודש, והירבה ה' את ישראל כצאן אדם, אין מצוי שיבנו את בית הכנסת בצורה שעשו בחו"ל, כארמון וטירה, משום שמרובים הם בתי הכנסת עד למאד ואין אפשרות לגדל את כולם באופן כזה. גם צרכי עמך מרובים להחזקת תורה וצדקות. ועדיין משתדלים לייפות את בתי הכנסת ולנאותם.

הסוגיא היותר מוטלת לפתחנו, בני התורה, הוא הנקיין של בתי הכנסת. לא החזות של המבנה, אלא המראה של המקום אחרי שלמדו בו. לא מחזה נדיר הוא, כי לאחר סדר לימוד פורה, הספסלים עטורים בכוסות משומשות, בעטיפות של מאכלים, ומי מדבר על ממחטות-אף המוטלות על הרצפה.

תופעה זו נובעת מהמציאות המבורכת של ישיבה קבועה בבתי המדרשות, עד שמכורח המציאות ליבנו גס ומורגל במקום.

לא חסרות סיבות להביא אותנו לרצות לשנות את המצב הזה, הן מצד 'בין אדם לחבירו' במה שמטיל את פיניו אשפתו על אחרים, ולפעמים ממאיס אותם ח"ו; והן מצד 'בין אדם לעצמו' בצורך לסגל התנהלות מתוקנת של בני אדם מן הישוב הדואגים לנקות אחרי עצמם, ולאחר שימוש במקום פרטי או ציבורי, בודקים אם יש צורך לפנות את השאריות...

אך במה זו מיועדת להתחזקות בכבוד בתי הכנסיות והמדרשות, וגם זו סיבה חזקה לרצות לשפר את המצב.

הלא זה רק ענין של שימת לב.

אם לא עשינו כיפה מוזהבת לבית המדרש, ואם לא ציפינו את הקירות בבהט, לפחות נשתדל שהוא יהיה נקי...

לתגובות והערות ולשליחת חומרים על קדושת וכבוד ביהכ"נ וביהמ"ד: yrlessar@gmail.com

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדרך היומיומי

גליון 176 | מסכת פסחים | כ"ב – כ"ח | מקץ התשפ"א

איסורי הנאה

כ"ב. חולין שנשחטו בעזרה – אסורים באכילה מדכתיב "כי ירחק מן המקום וזבת ואכלת" שמותר לבחור ולאכול דווקא בריחוק מקום. לר"מ לומדים מ"אותו" לאסור בהנאה חולין שנשחטו בעזרה, שהרי דורשים מדכתיב "בשדה" לאסור עובר שהוציא אבר כיון שיצא חוץ למחיצתו, ולומדים שיש דבר שהמחיצה אוסרתו והם חולין שנשחטו בעזרה, וצריך לימוד מיוחד כיון שלא כתוב בהם איסור אכילה בהדיא. ולר"י חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, לרש"י היינו שאינם אסורים בהנאה מדאורייתא, ולתוס' עיקר איסורם לאו דאורייתא.

הגמ' מביאה כמה מקומות דכתיב לשון אכילה והם מותרים בהנאה, ומבארת למה לרבי אבהו (ולחזקיה במקום שכתוב לא יאכל) אין איסור הנאה בכלל.

גיד הנשה – כתיב ביה "לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", ומ"מ מותר לשלוח ירך עם גיד הנשה לנכרי ואין חוששים שיראה ישראל כשיתנה לו יקנה ישראל מן הנכרי ויסבור שגידה ניטל שררי מיד ישראל יצאה, מפני שמקומו ניכר אם נטלו את הגיד או לא, ומבאר שגיד הנשה מותר בהנאה וקשיא לרבי אבהו. וי"ל דכשהותרה נבילה בהנאה היא וחלבה וגידה הותרו וא"כ מותר להנות מהגיד בין בנבילה בין בכשירה, והיינו כמ"ד יש בגידין בנותן טעם בשר, והרי הוא בכלל נבילה, ולמ"ד אין בגידין בנותן טעם ולא איקרו נבילה אלא עץ הוא, והיינו ר"ש דפוטר אוכל מגיד הנשה של בהמה טמאה דס"ל שלא חזרה תורה על גיד אלא כשבשר מותר, דהיינו משמע גיד לא תאכל הא בשר תאכל, ואין גיד איסור בהמה טמאה כיון שאין בגידים בנותן טעם, ולר"י חייב שתיים, ס"ל שגיד הנשה של טהור אסור בהנאה.

דס' – כתיב ביה "כל נפש מכם לא תאכל דם", ומ"מ דם מותר בהנאה, דתנן גבי שיירי דם הקדשים שמתעריבים באמה ויוצאים לנחל קדרון שנמכר לגגנים – בעלי גינות זולב (ומועלים בו שאסור בהנאה אם לא נתן דמים להקדש, וכתבו התוס' דמועלין מדרבנן, אבל מדאורייתא אין לה דבר שנעשית מזהו ומועלין בו), והמקור להתירו בהנאה הוא מדכתיב "ותשכנו כמים" שמוותר בהנאה כמים, וכתבו התוס' דגילוי מילתא היא שדם מותר בהנאה, ולכן גם דם קדשים מותר אע"פ שהוא לא הוקש למים שררי אינו נשפך כמים. והיינו כמים הנשפכים, אבל מי ניסוך המים שאסורים בהנאה משעשו שקדשו בבלי שרת איקרי ניסוך ולא שפיכה, וכן מים הנשפכים לפני ע"ז איקרי ניסוך דכתיב "ישתו יין נסכים". וכתבו התוס' דמהא דלא מנשינן שכשהותרה נבילה הותר אף דמה מבואר שדם אינו בכלל נבילה, ומה שמצינו שדם נבילה מטמא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כותל, אין הטעם משום דחשיב כבשר אלא יש לזה איזה דרשה. ולחזקיה דלא תאכל לא כולל איסור הנאה הוקש דם למים ללמד שדם קדשים אינו מנשיר לקבלת טומאה, כיון שאינו נשפך כמים.

כ"ב. אבר מן החי – כתיב ביה "לא תאכל הנפש עם הבשר" בעוד שהנפש בו, ואסור גם לבני נח דכתיב "אך בשר בפנשו דמו לא תאכלו", והוא מותר בהנאה, דתניא שאסור להושיט כוס יין לגזיר ואבר מן החי לבני נח משום "לפני עוור", ומשמע דהנאה אחרת מן הכלבים שרי, המקור להתירו בהנאה הוא משום שהוקש לדם. ולחזקיה דם הוקש לאבר מן החי לאסור דם מן החי באיסור האמור בו וחייב כרת משום דם גבוה, ולא אמרין שריק דם זביחה אסור, והיינו דם הקורש שהנפש יוצאה בו, שבקוהו בתחילה שותת ולבסוף מקלה וא"כ משחיר וסופו שותת, ובדם שהנפש יוצאת חייב משום דם.

שור הנסקל – כתיב ביה "לא יאכל את בשרו" לאסורו באכילה אפי' אם שחטו לאחר שנגמר דינו (שאינו בו איסור נבילה), ולומדים מ"ובעל השור נקי" לאסור שור הנסקל בהנאה וקשה לחזקיה וכ"ש לרבי אבהו למה צריך פסוק לאסורו בהנאה, וצ"ל שהפסוק בא לאסור הנאה מהעוור, ובשור איצטרך לחיוב דעבידה כעין בשר (תוס'), והמ"ד שולמד מ"ובעל השור נקי" שחם פטור מחצי כופר אם המית איש, ודמי וולדות אם נגח אשה הרה ויצאו ילדיה, לומד איסור הנאה מעוורו מ"את בשרו" את הטפל לבשרו, וכר"ע שדרש "את ד' אלוקין תירא" לרבות תלמידי חכמים שיהא מורא רבן כמורא שמים, והמ"ד השני סובר לא דרש "את" כשמעון העמסוני שדרש כל אתין שבתורה, ופירש כשהגיע ל"את ד' אלוקין תירא" שכמו שמה א"א לרבות כך גם עמסונין שריק דם זביחה אסור, ואמר כשם שפילבתי שכר על הדרושה כך אקבל שכר על הפרושה.

ערלה – כתיב ביה "ערלים לא יאכלו", ולומדים מדכתיב ג' פעמים לשון ערלה לאסור בהנאה, בצביעה מן בקליף אמיזם שהשומר אסור משום ערלה כמו הפיר עצמו, ובהדלקה מן בשמן, דאי לאו הכי הו"א דכיון דכתיב "לכם" משמע שיהא שלכם, ואע"ג דאסור בהנאה איצטרך לאסור צביעה דהו"א דלא הוי אלא חזות בעלמא, ואיצטרך לאסור הדלקה דהו"א שמותר כיון דהו"א דהו"א ביעוורו, (והשתא איצטרך לכם לנטוע לרבים לרש"י היינו באמצע הדרך לכל עובר, ולתוס' היינו ברה"י לצורך רבים, לת"ק בא לרבות הנטוע לרבים ד"ונטעתם" משמע ליחיד דאין דרך רבים לנטוע, ו"לכם" מרבה הנטוע לרבים, ולר"י בא למעט הנטוע לרבים, ד"ונטעתם" משמע בין ליחיד בין לרבים, ו"לכם" הוא רבוי נוסף, ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט).

כ"ג. תרומה – כתיב בה "וכל זר לא יאכל קודש", ומותרת בהנאה, דתנן מערבין לישראל עיוב תחומין בתרומה כיון שיכול להשאל על התרומה, ולהפריש עליה מינה וביה, דכתיב ביה "תרומתכם" שלכם תהא ותרומה גדולה הוקשה לתרומה מעשר, ולחזקיה הכונה תרומתכם של כל ישראל והיינו הלויים.

ניזיר – כתיב ביה "מוחצנים עד זג לא יאכלו" ומותר בהנאה דתנן מערבין לניזיר בין א"פ שהיא סעודה שאינה ראויה לו, כיון שיכול להשאל על ניזירותו, דכתיב ביה "זוהר" שלו יהא, אך אין ללמוד מדכתיב "קדוש יהיה" שדווקא גידולו השיער יהיה קדוש – אסור בהנאה וטעון שריפה "על האש אשר תחת זבח השלמים" ולא דבר אחר, דאין משמעות בפסוק למעט דבר אחר.

חדש – כתיב ביה "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" לפני העומר, ומותר בהנאה דתנן שחטת ואע"ג דכתיב "ראשית קצירכם" אכתי לאו קציר הוא ומאכל לבהמה אפי' חושים גמורים ע"י קיטוף, דכתיב ביה "קצירכם" שלכם יהא וכן דורשים למעט קציר מוצה, דהוי למיכתב קציר או קצירין וכתב קצירכם (תוס'), ולחזקיה הכונה קציר

שרצים – כתיב בהו "שקץ הוא לא יאכל", ותנן שמוותר לציידיים שנזדמנו להם מינים טמאים למזכרם לנכרי, דכתיב "לכם" שלכם יהא, ומ"מ אסור לצודם לכתחילה דאין עושים סחורה לא גבילות וטריפות ולא בשקצים ורשעים, דכתיב "יהיו" בהיותם יהו, ומ"מ מותר למכור סוסים וחמורים דמיירי דווקא במידי דאכילה, והא דאמרו ארור המגדל חזרים אף שאסור מדאורייתא, נ"מ למוקם בארור, או נ"מ להשתכר בשומנם או בעורם, או בפפלו לו בירושה. תוס'. וחזקיה לומד מדאיצטרך "לכם" שכל מקום שכתוב "לא יאכל" אף איסור הנאה במשמע.

חמץ – כתיב ביה "לא יאכל חמץ", ושיית רבי יוסי הגלילי שחמץ מותר בהנאה כל שבעה וכ"ש אחרי פסח, דכתיב "ולא יראה לך שאור" שלך יהא, ומ"לך" השני דורשים להתיר של עכו"ם ושל גבוה, ומ"לך" השלישי לומדים להתיר גם בנכרי שכיבשתו. ורבנן אסורים חמץ בהנאה, ולומדים מ"לך" הראשון להתיר של אחרים ושל גבוה, ומ"לך" השני לומדים להתיר בנכרי שכיבשתו, ומ"לך" השלישי לומדים שההתר הוא בין בחמץ ובין בשאר, וצריכי דשאר חמוצו קשה, וחמץ ראו לאכילה.

כ"ג. חלב – כתיב "יעשה לבל מלאכה" לריה"ג בא להתיר גם מלאכת הדיוט, וא"צ קרא לומר שהחלב טהור. ולר"ע בא לומר שהחלב טהור אף למלאכת גבוה ואינו בכלל נבילה לטומאה, וא"צ קרא להתיר בהנאה. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר שלריה"ג לא תאכלו כולל איסור הנאה ולכן צריך להתיר חלב בהנאה, ולר"ע לא תאכלו אינו כולל איסור הנאה וא"צ קרא להתיר הנאה. ד"ל שלכו"ע לא תאכלו כולל איסור הנאה, ונחלקו אם כשהותרה נבילה הותרו גם חלבה וגידה, או לא דהלב אינו בכלל בשר וא"כ אינו בכלל "תתנה ואכלה", ואינו בכלל "ונגע בנגלתה", ולריה"ג חלב וגיד לא הותרו דלא הותר בנבילה אלא מה שיותר בטהור באכילה. תוס'. ולכן לומדים מ"לכל מלאכה" להתיר מלאכת הדיוט, וגיד לריה"ג או שבאמת הוא אסור בהנאה, או שולומדים ק"ו מחלב שיש בו כרת ומותר בהנאה כמו הנבילה עצמה (דאל"כ נימא שור הנסקל ושאר איסורי הנאה ויכוחו. תוס'), ו"מי גיד שאין בו כרת שהוא מותר בהנאה, ור"ש האיסור גיד הנשה בהנאה דס"ל אין בגידים בנותן טעם ולא הותר בכלל נבילה. ס"ל דאיכא למיפרך מה לגיד הנשה שיותר מכללו אף באכילה אצל חיה, ומ"מ אף גיד חיה מותר בהנאה, ד"לא יאכלו" לא כולל איסור הנאה (תוס'), וריה"ג ס"ל שבבהמה מיהת לא אישתרי.

מסקנת הסוגיא. במה נחלקו חזקיה ורבי אבהו – בכל האופנים הנ"ל נתברר שלא נחלקו חזקיה ורבי אבהו ובכל מקום שכתוב לא יאכל מצא רבי אבהו מקור להתירו בהנאה, ונחלקו מהו מקור האיסור בחמץ בפסח לרבנן שחולקים על ריה"ג שמתיר חמץ בהנאה, ובשור הנסקל לכו"ע, אם לומדים מ"לא יאכל" או ממה שהתורה הוצרכה להתיר נבילה בהנאה. והנ"מ ביניהם היא בחולין שנשחטו בעזרה ואלו אלו א"כ דס"ל שלא התירה תורה אלא נתינה לגר ומכירה לנכרי, שלחזקיה לומדים איסור הנאה מ"לא יאכל" ומ"אותו" לומדים חולין שנשחטו בעזרה, ולרבי אבהו לומדים איסור הנאה מ"אותו" שדווקא טריפה נאסרה באכילה ומותרת בהנאה, אבל לא חמץ ושור הנסקל, וחולין שנשחטו בעזרה אינם דאורייתא, ומה שאמר רבי אבהו ש"לא יאכל" משמע איסור הנאה היינו לר"מ דס"ל שמוותר אף נתינה לנכרי ומכירה לגר, ומדאיצטרך למישרי נבילה ש"מ שאר איסורים אסורים בהנאה, ו"אותו" לר"מ בא למעט חולין בעזרה.

מקורות נוספים לאיסור הנאה

ריב"ל לא לומד איסור הנאה מ"לא יאכל" כחזקיה, דס"ל שאין במשמע אלא איסור אכילה, ולא מנבילה דס"ל דברים ככתבם, ולא מ"לכלב תשליכון אותו" דס"ל דבא למעט חולין שנשחטו בעזרה שאסורים בהנאה מדאורייתא.

ילפותא מחטאת הפנימית – ריב"ל יליף איסור הנאה בחמץ בפסח ובשור הנסקל (שהרי בשאר איסורי אכילה יש ירשה להתיים בהנאה), מדכתיב "וכל חטאת אשר יובא את דמה אל הקודש פנימה באש תשרף", דאינו נצרך לחטאת הפנימיות שהובא דמן כמצוותו לפנים, דכתיב בהו להדיא שנשרפים מחוץ למזבח, אלא ללמד על חטאת חיצונה דאם הכניס דמה לפנים פסולה ואינו נצרך לגופה דהא כתיב "והנה שורף", לרש"י איירי בשעיר חשוון דמשמע שאם הביאו בפנים שפיר עשו ששרפו, ולתוס' איירי בשעיר ר"ח, תנהו ענין לשאר איסורי אכילה דאסורים בהנאה, דאם אינו ענין לאכילה תנהו ענין להנאה, ("אם אינו ענין" הוא אחד מהממזידות שהתורה נדרשת, וכל המדות הם הלכה למשה מסיני), ומ"מ אין דינם בשריפה דכתיב "בקודש... באש תשרף" שדווקא איסור קודש דינו בשריפה.

כ"ד. הגמ' דוחה לימוד זה דאיצטרך ללמד שחטאת וכל פסולי קדשים קדשי קדשים מן מנחה ועולה ואשם שננטמו או שנשפך דמן ומנחה שלא הוקטר קומצה, ואימורי קדשים קלים שנטמאו שורפים אותם בקודש – בעוור, מדכתיב "ובל חטאת... בקודש באש תשרף", ואמנם פסולי קדשים קלים שריפתם חוץ לעזרה.

אביי רוצה ללמוד מדכתיב בפסוק זה "לא תאכל" דאינו ענין לגופיה דכתיב ביה "באש תשרף", ובא ללמד על איסורי אכילה שאסורים בהנאה באם אינו ענין, ומ"מ אין חייב לשורפם דכתיב "ושרפת את הנותן".

רב פפא דוחה ד"ל שבא ליחד לאו לחטאת הפנימית, ומ"מ למלקות שהרי אין לוקין על לאו שבכללות כגון על שכולל כל הפסולים יחד. וכתבו התוס' דנותר לא חשיב לאו שבכללות דכתיב "ושרפת את הנותן באש לא יאכל", ופיגול לומדים ג"ש מנותר. וכן "לא תוכל לאכול בשר עריו" מדכתיב לאו בתחילה ש"מ שבא ליחד לאו לכל אחד.

ילפותא מאיל המילואים – רבי יונתן רוצה ללמוד איסורי הנאה מ"ואם יותר מנשר המילואים... לא יאכל", ואם אינו ענין לאיסור אכילה תנהו ענין לאיסור הנאה, ולגופיה לא איצטרך דכבר נאמר "ושרפת את הנותן", וא"צ לשרוף איסור" דכתיב "ושרפת את הנותן".

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות בטלפון, וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. ההספק השבועי מראשון עד שבת כולל. ניתן לענות מחמישי עד אור ליום שלישי ב-05:00 לפנות בוקר.
5. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
6. ציון עובר להגרלה הוא 80%. לחוזרים על הגמי או סיכום מתווספים 10% נוספים.
7. ההגרלה ע"ד רבני האיירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
8. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 22.30-21.15 בערב.
9. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל** הנבחרים (3 זכויות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
10. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנקי הפצה (שלוחה 4), או במייל הנייל.
11. **מדור "לדעת חכמה"** - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה, הגרלה שבועית נוספת לעונים נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, על זכיה בסך 150 ₪

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב

פרשת מקץ ~ פסחים כב'-כג' ~ מבחן מס' 50

1. האם גיד הנשה ודם מותרים בהנאה?
 - א. שניהם מותרים.
 - ב. גיד הנשה מחלוקת, ודם מותר.
 - ג. גיד הנשה אסור, ודם מותר.
2. באיזה אופן שור הנסקל אסור בהנאה?
 - א. רק אם הוא נסקל בפועל.
 - ב. אף בשחטו לאחר שנגמר דינו, אבל עורו מותר.
 - ג. גם עורו אסור בהנאה.
3. האם מותר לדוג דגים טמאים ולמוכרם לנכרי?
 - א. מותר.
 - ב. אסור.
 - ג. לדוג כדי למוכרם אסור, ואם נזדמנו לו מותר.
4. למסקנת הסוגיה במה נחלקו חזקיה ורבי אבהו?
 - א. מה המקור לאסור הנאה בחמץ ובשור הנסקל, והאם חולין שנשחטו בעזרה אסורים מדאורייתא.
 - ב. מה המקור לאיסור הנאה בחמץ, והאם שור הנסקל וחולין שנשחטו בעזרה אסורים מדאורייתא.
 - ג. נחלקו רק האם חולין שנשחטו בעזרה אסורים מדאורייתא.
5. האם לוקים על שתית משקה העשוי מפרי ערלה?
 - א. אין מלקות אלא באכילה.
 - ב. רק ביין ושמן יש מלקות.
 - ג. בכל גוונא לוקים.
6. איזה שיעור ביטול צריך בתערובת של התר עם כלאים?
 - א. שישים כשאר איסורים.
 - ב. מאה.
 - ג. מאתיים.
7. האם מותר להרוג אדם שבא לרצוח או לבעול נערה המאורסה?
 - א. מותר.
 - ב. נערה המאורסה אסור, וברוצח מותר.
 - ג. נערה המאורסה מותר, וברוצח אסור משום שאין עדיפות לזה על זה.
8. פת שנתבשלה על גבי גחלים של קליפי ערלה, האם הפת אסורה?
 - א. בגחלים לוחשות אסור, ויש אוסרים גם באוממות.
 - ב. בגחלים אוממות מותר, ויש מתירים גם בלוחשות.
 - ג. אין איסור ערלה אלא בפרי ולא בקליפה.
9. אלו דברים טעונים שריפה?
 - א. נותר, ולרבי יהודה גם חמץ.
 - ב. נותר ושור הנסקל, ולרבי יהודה גם חמץ.
 - ג. נותר נבילה ושור הנסקל, ולרבי יהודה גם חמץ.
10. כיצד מבערים לפי חכמים חיטים שהחמיצו?
 - א. דווקא בשריפה.
 - ב. מפזרם על פני הים.
 - ג. יכול אף ליתנם בשק ולזרוקם לים.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית)

מדור "לדעת חכמה"

לע"נ ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק

1. האם אבר מן החי שור הנסקל ערלה תרומה וחדש מותרים בהנאה?
 - א. אבר מן החי תרומה חדש מותרים, וערלה ושור הנסקל אסורים.
 - ב. תרומה וחדש מותרים, ואבר מן החי ערלה ושור הנסקל אסורים.
 - ג. אבר מן החי תרומה מותרים, ושור הנסקל ערלה וחדש אסורים.
2. באיזה בעלי חיים נאסר חלב באכילה או בהנאה, ומהו עונשו (גמרא ורש"י)?
 - א. בבהמה ובחיה אסור רק באכילה, ועונש כרת.
 - ב. בבהמה אסור רק באכילה ועונש כרת, ובחיה מותר אף באכילה.
 - ג. בבהמה אסור באכילה ועונש כרת, ובחיה אכילה אסורה בלא והנאה מותרת.
3. האם יש מעילה או איסור להנות בקול מראה וריח?
 - א. אין מעילה ואין איסור, ובריה יש מעילה א"כ נעשית מצוותו.
 - ב. מעילה אין, וי"א שיש איסור, ובריה יש מעילה א"כ נעשית מצוותו.
 - ג. אין מעילה ואין איסור, ובריה לפני שנעשית מצוותו יש איסור.
4. איזו הנאה אסורה בכלאים (גמרא ורש"י)?
 - א. הנאת לבישה אסורה, ולמוכר מותר ללבוש אם אין כוונתו להנאה, ומכירה מותרת.
 - ב. הנאת לבישה או מכירה אסורה, ולמוכר מותר ללבוש אם אין כוונתו להנאה.
 - ג. כל הנאה אסורה.

לדמותו והגדרתו של "אברך"

א. כאשר מינו את יוסף למושנה למלך נאמר: "ויקראו לפניו אברך, ונתון אותו על כל ארץ מצרים", וידוע בשם רבי צדוק הכהן מלובלין ועוד צדיקים, שכל דבר שמופיע בתורה בפעם הראשונה, שם הוא עיקר מהותו ועניינו, וכ"ש הגדרה שמופיעה בתורה פעם יחידה כמו "אברך" בוודאי ששם מונח כל עניינה. כי באמת מי שקוראים לו "אברך" הוא מלך, רך בלשון ארמי מלך, ושהכל כורעים ברכך לפניו. "ונתון אותו על כל ארץ מצרים" - הוא כדאי באבות, שהלומד תורה זוכה לדברים הרבה ולא עוד וכו' עד "ונתנת לו מלכות וממשלה", וזהו הפשוטו של מקרא כאן, שכתוצאה מכך שיוסף הוגדר ל"אברך" הוא נעשה בפועל מלך על כל ארץ מצרים, כי זהו הכוח של - אברך.

כיניו זה אף מגדיר שני קצוות - מחד, "אב" בחכמה, ומאידך, "רך" בשנים, וכמו שעיינו הרואות אברכים בגיל צעיר יחסית, וכבר הם מופלגים בחכמתם ומלאים הרבה בידעת התורה באופן מופלא ביותר, וזוכים להקיף בגמי סוגיות עמוקות עם כל מערכות הראשונים והאחרונים.

ב. ובאמת צריך לדעת את הסוד הגדול, שיש לאברכים היום כוח "בתראה", שרואים את דברי הקודמים וידעים להוסיף עליהם, שמכוח זה הראיה של הבתראה עדיפה על הקמאה, וכמו ננס העומד על כתפי ענק, אע"פ שהוא ננס, סוף סוף הוא רואה למרחוק יותר מהענק כי נתווספה לו קומתו, ואה"נ אם הננס יתנשא ויתגאה על הענק, אזי הענק ישליכנו מכתפיו ושוב לא יראה כלום, כי הננס צריך לדעת שכל ראייתו מכוח הענק, אך סו"ס הוא רואה יותר.

ובלי ספק שהריבוי של ידיעת התורה בהקפה ועומקה אצל האברך המצוי הוא בדרגות גבוהות שלא היו מעולם, ואף שיש "ירידת הדורות" תדירה מצד כוח הגופים, מ"מ יש כנגד זה "עליית הדורות" תדירה מצד ריבוי והיקף השגת החכמה, ואמנם זהו חסד גדול שעושה עימנו הי"ת ליתן לנו תפיסה בתורה, הרבה מעל כוחותינו הגופניים. [ושמעתי פעם יסוד, שכדי שתשמר נקודת הבחירה חייב להיות ירידת הדורות מבחינת יכולת הביצוע לקיים מה שיודעים, כי הידיעה וההשגה כל הזמן גדילה והולכת, ואם לא ירד במגביל כוחות הגוף לבצע, יתבטל הבחירה].

ג. ברם, ישנם דרכים ועצות איך להעצים את כוחות הגוף באופן שיוכל להשיג יותר, ושיהיה מוסגל להצליח ללמוד שעות רבות בריכוז, ובמלוא התשומת לב והעיון, בכדי שיוכל לבצע ולקיים בפועל את מה שמושיג בדעתו.

אחת מהדרכים הידועות היא, כוח ה"מחייב", שכאשר יוצר לעצמו אתגר שמחייב אותו להצליח יותר, מעצים בכך את כוחותיו להפליא, וגדל ומתעלה בתורה ויר"ש. משל לבחור שרץ בכל כוחותיו לתחנה המרכזית בכדי להספיק אוטובוס שיוצא לצפון פעם בשעתיים, על מנת שיוכל להיפגש עם חבריו שם ולצאת איתם לטיול, והנה תוך כדי ריצה הוא מבחין שכבר האוטובוס התניע... ואז הוא עוצר ומתייאש...! אבל לידו רץ יהודי שגם כן ממהר להגיע לצפון למקום עבודתו, ומפחד שיזרקו אותו, ולכן הוא ממשיך לרוץ בכוחות שאין לו, ואף שגם הוא רואה שהאוטובוס כבר התניע, הוא ממשיך לרוץ, תוך מחשבה שהוא מוכן אפילו לעצור אותו בגופו... והנה הוא מספיק להגיע בנשימתו האחרונה, ועולה רגע לפני שהנהג סוגר.

אם ננתח את ההבדל ביניהם, מדוע הבחור שכה רצה להספיק את האוטובוס לצפון, נעצר מריצתו והתייאש, ואילו אותו יהודי שמיהר למקום עבודתו, התחזק והצליח להספיק, והרי בחור הרבה יותר זריז ונמרץ, וכוחו במתניו, אלא שהחילוק הוא, שהדחף של הבחור להספיק היה רק לתוספת חיים בעלמא, משא"כ היהודי שמיהר לעבודתו, לחם על הבסיס של החיים, כי ללא עבודתו אין לו קיום, לכן לא נותרה לו כל ברירה, אלא לעמוד באתגר הקשה...

ד. על כל לומד תורה, לייצר לעצמו אתגר כזה שידרבן אותו לרוץ בכל כוחותיו, ומעבר לכוחותיו, כמו הספקים, מבחנים, כתיבת חבורות ומערכות, חזרות וקביעויות, וכמה היה רגיל מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל לשבח זאת.

וכך בנוגע לבחור, אם "יעמדו לו על הראש" ויזרוזו אותו להספיק וללמוד עוד, להקיף ולנצל את הזמן, הוא יספיק פי שנים ויותר מזה שלא "עמדו לו על הראש"! ופשיטא, שמי שבנו חביב עליו ומעוניין בהצלחתו, יחפש ישיבה כזו שבה אנשי צוות מספיקים בהתאם למספר הבחורים, ויהיה זה מקום שיידע לאתגר את בנו כראוי. ולא יתפעל ממקומות גדולים והומים שנשלחים לשם ריבוי גדול של בחורים, שאין איש שם על לב להרימם ולנשואם למעלה.

ובדיוק כמו שיש מושג "לרוץ" מרחק פיזי על הארץ, כך בדיוק יש מושג "לרוץ" מרחק וירטואלי על פני מרחבי תורתנו הקדוה, אבל כדי שבחור יבין שהוא נאבק על חייו, וכל רגע קריטי עבורו, וכדי שישכח לרוץ כמו אותו יהודי שפוחד לפספס מקום עבודה בצפון וחש שנאבק על חייו, יש לשכנעו שבזה תלוי גדילתו ולהוציאו משאננותו. כעת שאנו נגשים לחצי השני של החורף, עלינו למצוא רעיונות ודרכים כיצד לאתגר את עצמינו, להספיק יותר.

"אנא ה' הצליחה נא"

א. הנה אצל יוסף נכתב בתורה ג"פ שהינו "מצליח": א. (לט,ב) "ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח" ב. (לט,ג) "וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו". ג. (לט,ג) "אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו ואשר הוא עושה ה' מצליח". ולכשנתבונן נמצא כאן ג' דרגות הצלחה: דרגה א', שבאופן כללי נקרא "איש מצליח" שנחל בדרך כלל הצלחות. דרגה ב', "וכל אשר עושה ה' מצליח בידו" שזה עוד יותר גבוה שכל פעולתיו מוצלחות ללא יוצא מן הכלל. דרגה ג', שאפילו אם לא מכוון כלום, ואף עושה טעויות, זה הופך להצלחה, וזהו שהדגיש הפס' "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח" שזה הופך לדבר מוצלח, גם כשלא התכוון להשקיע ולהצליח. ומצינו דרגה כזאת, בשירת הים שכתוב "מינך ה' נאדרי בכוח ימינך ה' תרעץ אויב", דפרש"י: כשישראל עושין את רצונו של מקום השמאל נעשית ימין, ובבן איש חי הביא מעשה שלם שהיה אדם שהיה הרבה טעויות בחייו וכל טעויותיו נהפכו להצלחה, שכאשר הקב"ה עם האדם ממילא לא רק שלא שייך לנחול תבוסות, אלא שהקב"ה מהפכו לטובה, וכל מה שעושה הופך להצלחה. ויוסף זכה לכך משום ששם שמים היה שגור בפיו, שלא רק שהיה רגיל להתפלל שחרית מנחה ומעריב כמו שתקנו זקניו ואביו, אלא שבכל היום כולו היה פונה אל ה' שיעזור לו ויסייע בעדו תדיר, ואיתא בתנחומא תיאור מפורט על תפילתו, ומופתים שהיה עושה מכוח זה, וז"ל: "את מוצא כיון שהיה בבית רבו ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח וגו', וירא אדוניו כי ה' אתו וגו', וכי פוטיפר רשע היה רואה שהקב"ה עמו, ומה הוא כי ה' אתו, אלא שלא היה שמו של הקב"ה זו מפיו היה נכנס לשמשו והוא היה מלחש ואומר: רבון העולם, אתה הוא בטחוני, אתה הוא פטרוני, תנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני, ופוטיפר אומר לו מה אתה מלחש שמא כשפים אתה עושה לי, והוא משיבו לא אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך, לפיכך כתיב "וירא אדוניו כי ה' אתו" ומה "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" היה מוזג לרבו קונדיטין והוא אומר לו מה מזגת לי הוא אומר קונדיטין, אומר לו פסנתטון אני רוצה והיה פסנתטון, הוא אומר יין אני רוצה והיה יין, הוא אומר יין מבושל אני רוצה והיה מבושל, וכן על המים, וכן על כל דבר ודבר שנא: "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", כיון שראה רבו כן, מסר כל המפתחות ולא היה יודע אחריו כלום...".

ב. מצינו בהלל שכופלים בעת אמירת אנא ה' הושיעה נא ואנא ה' הצליחה נא, ויש שינוי בסוכות שמנענעים רק באנא ה' הושיעה נא, ופוסקין לנענע באנא ה' הצליחה נא.

וידוע שפירש מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שאם אדם זקוק לישועה עליו לצאת ממקומו לכל רוחות העולם על מנת למצוא ישועה, אבל כשטוב לו במקומו, ורק חושב אולי יצליח יותר במקום אחר, בזה אין נכון לצאת ממקומו, כי אם כעת מצליח וטוב לו, אין לדעת מה יהיה במקום אחר. אבל יתכן בזה עומק נוסף, שכאשר אדם זקוק לישועה בהכרח שאין לו כלים להתגבר על בעייתו ומוכרח למצוא עיצות מן החוץ להתגבר ע"ז, וזה ענין הנענועים שמחפש, משא"כ להגיע להצלחה בזה אין הדבר תלוי אלא בו, כי ההצלחה נמצאת באדם עצמו, ועליו למצות כוחות ואז ימצא את הצלחתו, ולא יועיל לו לעבור למקומות שונים. וזהו מה שמצאנו אצל יוסף, שאפילו בהיותו בבית הכלא זכה ל"הצליחה נא" בלי גבול, בכל ג' הדרגות שיתכנו בזה. ג. עוד יל"פ מהלך נוסף בזה, דהנה הנענועים מבטאים את הקשר והדביקות שלנו עם הקב"ה, ובשעה שאדם נצרך לישועה אזי מכיר את הכתובת היחידה לישועתו, וידוע שהקב"ה לבדו יכול להביא לו את הישועה ושייך להגיע לדרגה כזאת לנענע בעת אמירת הושיעה נא, אבל כשאדם זוכה להצלחה הוא בדרך כלל תולה זאת בעצמו ואומר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", וכ"כ מושרש בזה האדם עד שחששו שנהי' בגדר דובר שקרים לפני המקום, לכן לא קבעו לנו לנענע בעת אמירת "אנא ה' הצליחה נא" כי לא כל אחד ראוי לאחוז בדרגה הזאת. וזהו שמצינו אצל יוסף, שהצלחתו באה לו רק מכוח שה' איתו, כמו שצינו הפסוקים הנ"ל, ויתכן להצליח בזה רק כאשר מגיע לדביקות גמורה בבחינת שם שמים שגור בפיו, ואפילו אצל יוסף עצמו ממשיך שם התנחומא: "כיון שראה יוסף את עצמו בכך התחיל אוכל ושותה מסלסל בשערו ואומר ברוך המקום שהשכיחני בית אבי, א"ל הקב"ה אביך מתאבל עליך בשק ואפר ואתה אוכל ושותה ומסלסל בשעריך הרי אדונתך..." הרי מבואר כאן שאכן קשה מאד להצליח ולהמשיך לייחס את ההצלחה להי"ת, וזה אפי' במקום שמצליח לגמרי מעל דרך הטבע. ד. ובפסיקתא דרב כהנא (פיסקא ט"ד"ה שור) מבואר עוד מהלך בזה, דכתיב והאלהים יבקש את נרדף (קהלת ג, טו). רב חונה בשם רב יוסף עתיד הקב"ה לתבוע דמן של נרדפים מיד רודפיהם... אפי' צדיק רודף אחר רשע, מ"מ "והאלהים יבקש את נרדף"... יוסף נרדף מפני אחיו, "והאלהים יבקש את נרדף", "ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח", עכ"ל. ומבואר שהצלחתו של יוסף באה אליו בגלל היותו נרדף, שאף כאשר הצדיק או הצודק רודפים אחריו זה מביא לו להצלחות. מי יודע, כמה הצלחות נחלו ישראל מחמת רדיפות הדת בכל הדורות עד לדורינו אנו, ולכמה הצלחות בחיים זוכים נרדפי משטרי יון ודומיהן.

קץ שם לחושך

א. איתא במדרש תנחומא על הפסוק "ויהי מקץ" - קץ שם לחושך, כל היסורין הבאין על האדם קץ יש להם, שנא' "ולכל תכלית הוא חושך", ע"כ. ומתבאר כאן יסוד גדול באמונה ובטחון, שגם כשחלילה נגזר על אדם קושי ויסורים, צער של עוני ומחסור, או חלילה מחלה וחולשה, זה ניתן מלכתחילה למשך זמן קצוב ומדוד, ויש לזה קץ.

בלומר, כשאדם מוצא את עצמו בעת קושי, הוא צריך לשנן לעצמו, שאין הכוונה שנפל עליו ח"ו מצב קבוע של יסורים וצרות, שזה המצב הנתון שלו, וכאלו עליו לחדש לו מציאות חדשה שתפקיע מזה, אלא שמתחילה אותן יסורים ניתנו לו לפרק זמן קצוב, ומשייתום הזמן, יסתלקו.

ג. ובבית הלוי כאן כתב: "ויהי מקץ שנתים ימים". אמר במדרש (ב"ר פט"א) ה"ד (איוב כח) "קץ שם לחושך", קץ שם ליוסף כמה יהיה בבית האסורים כיון שהגיע הקץ ופרעה חולם. ביאור דברי המדרש, דבכל דבר שבועולם יש סיבה ומסובב, וכמו אחד קנה סחורה אחת והרויח סך גדול בזה ולפי שכל האנושי קניית הסחורה היה הסיבה שנסתבב מזה שהרויח סך ממוון, אבל באמת הוא טעות דלא הסיבה גרמה לו הרויח רק מן השמים נגזר עליו שירוויח וע"כ נסתבב שיקנה סחורה זו, ונמצא הרויח הוא הסיבה וקניית הסחורה הוא המסובב כדי שעל ידה יהיה התכלית הנרצה. וכן כאן, אשר לפי השכל היה ההחלום של פרעה הוא הסיבה שיצאה ממנו זה המסובב שיצא יוסף מתפיסה מבית הסוהר, ובאמת אינו כן והדבר הוא להיפוך דעיקר הדבר היה שהגיע הזמן ליוסף שיצא מבית האסורים, ומזה נסתבב שחלם פרעה חלום, דיציאתו של יוסף הוא הסיבה וחלום פרעה היה המסובב, וזהו שאמר "ויהי מקץ שנתים ימים" - שנשלם זמנו, "ופרעה חולם" שזה סיבב שחלם פרעה. וזהו שמביא המדרש הפס' "קץ שם לחושך", וכיון שהגיע הקץ מיד "ופרעה חולם", ע"כ.

ורואים בכל הזמנים, שכאשר תם זמנו של הקושי הוא מתפוגג ונעלם כלא היה, כי מעיקרו הוא ניתן לזמן קצוב, וכשמגיע זמנו של הקושי להעלם, הקב"ה ממציא תיכף דרכים ועיצות איך לגרום ולהביא לסילוקו המייד, ואפי' מחלות ונגיפים שהיו נראים כחשוכי מרפא, בכל זאת בעת שנסתיים הזמן שקצב עליהם ה' יתב', תיכף הומצא דרך טיפול או חיסון שהביא לסילוקם המייד, וזה פלא.

ג. אמנם עומק מהלך זה כך הוא, שבאמת אין להקב"ה שום רצון לייסר ח"ו את בניו אהוביו, רק שבכל קושי או יסורים המשולים לחושך, מונח בהם איזו מתנה גדולה שאינה יכולה להימסר אלא בחסות החשיכה וההסתרה, וביאר זאת ה"שפת אמת" (מקץ תרמ"ה) וז"ל: במדרש, קץ שם לחושך, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה. כי

אור שנברא בששת ימי בראשית היה מאיר מסוף העולם ועד סופו, והיה למעלה מן הזמן והצמצום, וראה הקב"ה שאין העולם כדאי על ידי החטא, וגנוז לצדיקים. והגניזה הוא, שבכל היגלות ניצוץ הארה מאותו האור הגנוז, תיכף יורד עמו איזה הסתר וחושך. שעל זה רומז החלום, שאחר פרות הטובות מיד עולות אחריהן פרות הרעות. ולכן כשצריך האדם להשיג איזה הארה מהאור הגנוז, צריך מקודם לעבור הסתרות וחושך הנ"ל. (ומאריך שם שהוא מוכרח בשביל בירור הטוב מהרע שמחמת חטא עץ הדעת, וע"ז מברכין על אור וחושך בבוקר ובערב, כי צריכין להזכיר מדת יום בלילה, ומדת לילה ביום, שמכ"ז נתברר הטוב. אכן בני ישראל בקבלת התורה נתעלו ממדרגת הרע, ולכן בברכת שחרית אחר ברכת המאורות קבעו ברכת התורה שהתורה היא למעלה מהזמן, והתערובות של הטוב והרע, והחושך, אין לו מגע במה שהוא למעלה מהזמן... עכ"ל).

ומבינים מזה כמה טוב ה', שגם כאשר יורדים לאדם יסורים, הם נושאים בחובם מתנות נפלאות, וכ"ש כאשר כלל ישראל כולו חווה יסורים וקשיים, הרי"ז ניתן להם לזמן קצוב וידוע, ותכליתו בשביל לברר להם מתנות שאי אפשר ליתן להם אלא ע"י החושך, ואמנם ניתן לראות בחוש לאיזה מתנות זוכים כלל ישראל בעת הקשיים, כאשר מתחזקים בהי"ת, ומתגברים להמשיך בכל מנהג טוב, ודבקים בכל מעלה ועבודת ה', שעל ידי כך זוכים להתעלות במדרגות נפלאות שלא היו זוכין ללא הקושי.

אבל את הטובה האמיתית אי אפשר לשער כלל וכלל, שכמו שהיום מפציע מתוך עובי החשיכה של הלילה, כך אור הגאולה הולך ומפציע מכל קושי שעובר על ישראל בעת הגלות, ודוגמא לזה יון שנמשלו בתורה ל"חושך", שהחשיכו את עיני ישראל בגזרותיהן, ובעת שתרגמו את התורה ליונית שרר חושך בעולם ג' ימים (ח"י- טבת), מ"מ דוקא מאותו חושך זרח ובקע האור הגנוז בתורה שבע"פ, כמו שכותב הרוקח של"ו נרות החנוכה הן הארה מל"ו שעות שהאיר האור הגנוז בעולם מיום ו' עד מוצ"ש.

ובמדרש פנחס (חנוכה) כתב, של"ו נרות החנוכה הן נגד ל"ו מסכתות הש"ס, ויובן מאד, לפמש"כ בתנחומא לפר' נח שהקב"ה גנו את האור בתורה שבע"פ, א"כ אור הגנוז בתורה שבע"פ הוא האור שבוקע מל"ו נרות החנוכה, וא"כ דוקא החושך של היונים הזריחו לנו את האור הגנוז.

וכך בחושך העבה כדינר, של שלחי גלות אדום, אשר בו אנו נתונים, צריך לשנן את שני היסודות הללו, ראשית, שיזמן קצוב יש לו, וברגע שהוא יגיע לקיצו, כל הרשעה כולה כעשן תכלה, וה' יעביר ממשלת זדון מהארץ. שנית, שתכלית כל החושך הזה, להאיר מתוכו את אור הגאולה, ולהגדיל אצלינו את השגת אור התורה שבע"פ בלי גבול.

מוסיף והולך מ"זאת חנוכה" והלאה

א. היו"ט דחנוכה תשפ"א, התווסף לנו לאוצר הרוחני שלנו. כל יום טוב נושא בחובו מתנות רבות ומופלאות. נראה כאן לבאר אחת מהמעלות אשר זכינו להם בחנוכה. הז"ל אומרים בשבת (כגב) "הזהיר בנר הוין ליה בנין ת"ח", ופרש"י דכתיב 'כי נר מצוה ותורה אור', על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור התורה, עכ"ל. וב"חשוקי חמד" כתב דיש להסתפק מה דינו של הרגיל בנר של תורה, האם גם הוא זוכה לכך, ותי"עפ"ד הגמ' בגיטין (יזא) אתא ההוא חברא שקיל לשרגא מקמייהו, ופרש"י חברא פרסאי, שקלה לשרגא, שיש לפרסיים יום אידם שאין מדליקין אור באותו יום, אלא בבית ע"ז שלהם. וכתב החת"ס נראה לי דהיה מצטער בענין העיון והלימוד גופיה דאם אין נר אין שלום בית, ואין ליבו מתיישב בתורה כי נר מצוה ותורה אור. ואמרינן בפרק במה מדליקין הרגיל בשרגא נפקי מיניה ת"ח, ואע"ג דהתם בנר שבת וחנוכה, נראה לי דמכל שכן באור תורה, עכ"ל. ובעיון יעקב (על גליון עין יעקב בשבת) כתב דמה שאמרינן הרגיל בנר ה"ל בנין תלמידי חכמים, דקאי על הרגיל בנר כדי שבני ביתו יכולין ללמוד בלילה אצל הנר, הו"ל בנין תלמידי חכמים. הנה נפשטה שאלתנו דכ"ש באור תורה. עכ"ד הנפלאים. ומוזה נלמד שסוגיית ה"חינוך" של חנוכה, אינה נעצרת בזאת חנוכה, אלא היא הולכת וממשיכה בלילות החורף הארוכים של חודש טבת, ע"י שמדליק את הנר בבית על מנת שיוכלו ילדיו להגות בתורה, ועי"ז יזכה לבנים ת"ח.

ב. גם מצינו בחנוכה מהלך נפלא של "מוסיף והולך", שמתחילת חנוכה הולכים ומוסיפים בכל יום, שמדליקים עוד נר נוסף על יום האתמול. וצריך להתבונן בזה, שבדרך כלל כל דבר בעולם מוגבל ומתוחם במספר שבע, כמו ז' ימי השבוע, ז' צבעי הקשת, ז' תוי הנגינה, ז' יבשות, ז' כוכבי לכת, ובי' המהר"ל, שבעולם ישנם ארבעה רוחות, מעלה ומטה, וביחד עם הפנים הם שבעה מימדים, ושבע מלשון שביעה שיותר מזה העולם לא מסוגל להכיל. אבל "שמונה" הוא מלשון "השמנה", שמסוגל להכיל יותר ממימדותיו, ולכן שמונה הוא מספר שמבטא מעל הטבע. ממיילא בהדלקת זאת חנוכה, כשזוכים למוסיף והולך של מספר שמונה, שוב לא נעצרים, אלא ממשיכים להוסיף מיום ליום עוד דרגות בעבודת ה', והוא עומק דברי החת"ס הנ"ל, שגם תורה עצמו הוא המשך לשכר של הרגיל בנר, והוא גופא הלשון "רגיל בנר" שכבר נעשה אצלו להרגל, להיות תמיד בגדר "מוסיף", על האתמול.

וכל זה הוא הגדרה מופלאה בבית היהודי בו דלקו והאירו נרות החנוכה, שכאשר הבית מתמלא באורה של תורה, אזי האור בוקע אל החוץ, והנחתו של נר חנוכה

אצל הפתח, מרמז על הענין הזה, שהאור בבית בבחינת שמונה, כגדר השמנה, שהאור לא יכול להעצר בפנים עד שמאיר ממנו לחוץ אור מופלא, זך ובהיר, אור יקרות.

ג. ובאמת הגדרתה של המצווה בלשון חכמים "נר איש וביתו" מורה שהכוח של המוסיף והולך, הוא המהות הכי פנימית של הבית היהודי, שאם נתבונן נראה, שבית יהודי אמיתי הוא לעולם במהלך של מוסיף והולך בלי עצירה רגע אחד, הן בכמות, שנולדים ילדים, ואח"כ נכדים ונינים בלי גבול, והן באיכות, שכל ילד מיום גדל והולך, וכל יום מוסיף ולומד דברים חדשים שלא ידע והכיר אתמול, באופן שאין יום שהבית עומד על מקומו, רק תמיד הולך ומוסיף בכמות ואיכות, לעיניהם המשתאות של ההורים.

וזה היה לצנינים בעיניהם של היונים שניסו לעצור את התפשטות והתרחבות המשפחה החרדית התורנית, ממש כפי שבימינו מנסים מתיווני זמנינו להאשים את הקהילה החרדית, בהתרחבות והתפשטות ללא השקעה בהעצמת הכישורים, והכנת תשתיות מתאימות, ולימוד אקדמאי, שישדרג את הקהילה ויספק את צרכיה. ולכן, בעת שיצחק מביט בגלויות באותן בארות שחפר, הוא צופה בגלות יון במהלך של "רחובות" כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, שנתרבו ממש היפך מחשבתם וכוונתם.

והיא גדולת "מוסיף והולך" של הנר שנושא בחובו את ההבטחה לבנים תלמידי חכמים, שהם תכלית ההוספה האפשרית בכמות ואיכות, בבחי' "תלמיד" חכם, שתמיד שומע ומוסיף להרבות לקח ופלפול, גם כשהוא "חכם".

ד. בבני יששכר (מאמר ב' אור תורה) הביא ידיעה נפלאה וז"ל: "...אומר לך הדבר אשר מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ר"ה, הנה לדעתי עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל "זאת חנוכה" אשר כוונתו מן נוצר עד ונקה מזל עליון ומזל תחתון, ובני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל"א תליא מילתא (מ"ק כה, א), ואעפ"כ יש לרמוז על כל ימי חנוכה, ותבין מתוך הדברים שיתבארו להלן אי"ה ואומר לך כעת מתתיהו"ו בגימ' רא"ש השנ"ה". (שבו נפקדו שרה חנה ורחל).

וזה בחינת יוסף ה' לי בן אחר דיוסף, אשר שמו מלמד על תשוקת העמדת הבנים דרחל המחזרת אחר דודאים, וכדרשתם ז"ל עהפ"ס "הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים" זה נר חנוכה, שנתפס בהאי קרא נר חנוכה יחד עם דודאים כסגולת פו"ר, ונדרש נמי בחז"ל "על פתחינו כל מגדים" על בנות ישראל האוגדות וכו', היפך גזירת יון שבתולה הנשאת וכו' (דכתיבות גב), באופן שכל הפרשיות הללו העוסקות בעניני דיוסף, שבכוחו להוסיף ולהתגדל גם במקום של גלות, הם המשך ה"מוסיף" דיו"ט דחנוכה.

דבר העורך

אָז אָגמור בְּשִׁיר מְזִמּוֹר חֲנֻכַּת הַמְזִבָּח

לרגל ימי החנוכה, התקיים בס"ד ביום רביעי פרשת וישב כ"ד כסלו תשפ"א כינוס מיוחד בבית הכנסת פינסק קרלין ירושלים, על ידי מפעל 'הילכתא' בשיתוף עם מכון 'תורת הקרבנות', בו עוררו על גודל חשיבות לימוד דיני עבודת המקדש לקראת בנין ביהמ"ק, במשנתו של מרן החפץ חיים זיע"א.

במעמד נשא דברים, הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ואמר במשאור, שהכינוס הקדוש, הוא בבחינת וְדַבֵּר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב (משלי פרק טו פסוק כג), כמבואר בגמ' (סנהדרין קא). שהפסוק נאמר על הלכות חג בחג, וכל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. כעת אנו עומדים בזמן חנוכה כמבואר בגמ' (שבת כא): שעיקר הנס היה מה שחזרה העבודה למקומה, ואם כן הכינוס הוא בבחינת דבר בעיתו מביא טובה לעולם.

כן נשאו דברים רבני 'מכון תורת הקרבנות' שביארו את מטרת הכינוס ללמוד בכדי לברר את ההלכה, כמו בחלק או"ח לומדים מהגמ' עד להלכה המבוררת במשנ"ב, כך גם בהלכות הקודש והמקדש, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. כתוב בפסוק (מלאכי פרק ג פסוק א) וּפְתָאֵם יְבֹא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים, ואמר החפץ חיים, שאם חס ושלום לא ידעו ישראל את ההלכות, תתעכב העבודה כמה חודשים.

במהלך הכינוס הוקרנה מצגת מיוחדת, ללימוד והבנת הכנת ארבעת סוגי הלחמים לקרבן תודה. לסיום ניתנה האפשרות על ידי מכון 'תורת הקרבנות', להצטרף לתוכנית סיכומי ההלכה 'לגיונו של מלך', ללמוד ולדעת דיני העבודה בבית המקדש להלכה, להתכונן כראוי לעבודת המקדש. בין משתתפי השיעור חולקה חגיגה חוברת 'מפתח נושאים', בהוצאת מכון 'תורת הקרבנות', המכילה מאות ערכים בהלכות הקודש והמקדש לסייע בבחירת נושא.

ונסיים בתפילה, הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות, כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ונזכה לחנוכה המזבחה והשבת העבודה למקומה, במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'בישול עכו"ם במאכל הסושי'

שלבי הכנת הסושי

תוכנית: במסגרת סדרת המאמרים על מאכל הסושי, בגיליון הראשון בסדרה (מספר 289), למדנו 'ברכת מאכל הסושי'. בגיליון השני בסדרה (מספר 290), למדנו האם יש 'חשש תולעים באצות ים' (נורי), בגיליון הנוכחי (291), נעסוק בעז"ה בדין 'בישול עכו"ם במאכל הסושי', והגיליון האחרון בסדרה (מספר 292) בדין 'הכנת סושי בשבת'.

למען הסדר הטוב, נפרט את דיני בישול עכו"ם, לפי שלבי הכנת הסושי. קליית האצות, בישול האורז, בישול הדג (בחלק מהמתכונים לא מכניסים דג 'נא' כפי שהוא במקור, אלא מבושל לגמרי, מבושל קצת על ידי עירוי או שריה במים רותחים, מטוגן, מעושן, אפוי), בישול המילוי כמו בטטה ופטטריות, גלגול והכנת הרולדה, גימורים כמו השחמה עם 'ברנר' 2000 מעלות צלזיוס, סושי מטוגן בציפוי קמח טמפורה או פנקו (פירורי לחם יפניים), הוספת בטטה מטוגן על הסושי, בישול והכנת רוטבים למיניהם, כגון 'טריאקי' (מתוק בצבע שחור כהה), 'ספייס' (חריף, דומה לרוטב פיצה), רוטב סויה, וואסבי, ג'ינג'ר, וכדומה.

1. בישול עכו"ם

גדר האיסור: מבואר במשנה (עבודה זרה דף לה:), ונפסק ברמב"ם (מאכלות אסורות פרק יז הלכה ט), ובשו"ע (יו"ד סימן קיג סעיפים א,ה), שגזרו חכמים לאסור אכילת מאכלים שהוכנו על ידי גוי בדרך אפיה, בישול, או צליה, גם כאשר הגוי בישל מאכלים כשרים בכלים כשרים. בישול עכו"ם אסור באכילה, אבל מותר בהנאה. ובחכמת אדם (כלל סו סעיף ו) אוסר גם טיגון של גוי. ובפמ"ג (שפתי דעת סימן קיב ס"ק ב) בשם הפרי תואר (אות ג) אוסר גם פת עכו"ם גם כאשר הגוי אינו עובד עבודה זרה. לדעת השו"ע (סעיף ז) לא מועיל בבישול שישראל

לעילוי נשמת

מורינו המשגיח הגה"צ ר' אהרן דוד
בן הגה"צ ר' מאיר הלוי חדש זצוק"ל
נלב"ע יז כסלו תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

כיון שרוב העולם אין אוכלים דג חי, והפוסקים נקטו כשיטת הפרי חדש (ס"ק ג) שהולכים לפי רוב העולם.

ולדעת השבט הלוי (חלק ט סימן קסג, מבית לוי בענייני יו"ד עמוד נה אות ו*), אפילו יהודי שנוסע ליפן אסור באכילת דג שבושל על ידי גוי, כי רוב העולם אין אוכלים דג חי, ואפילו אם נלך לפי מדינת יפן, הוא רק אורח באופן זמני ויש לו חומרי מקום שיצא משם, ועוד שמסתמא אינו מנהג כל המדינה, והסיק - לא ראיתי מקום להתיר'.

אינו נאכל חי: לדעת הג"ר צבי שכטר שליט"א, והסכים לדבריו הג"ר ישראל בעלסקי זצ"ל (דף הכשרות חלק כ"ב-ד' עמוד כ"א), אין להתיר בישול נכרי בדג, כיון שאין נאכל נא בפני עצמו, כי אם יחד בשאר מאכלים, וכיון שנטפל לשאר דברים באכילת ה'סושי', אין בכח הסושי לקבוע על מעט הדג שבתוכו שיהא נקרא נאכל כמות שהוא חי, ורק מיעוט אנשים אוכלים דג נא לבד בלי תוספות. [לפי דבריהם, גם אם יבוא יום שרוב אכילת הסלמון בעולם יהיה חי בסושי, עדיין יש בו משום בישול עכו"ם, כיון שאין אפשרות לאכלו חי כפי שהוא לבדו].

יש להחמיר לדינא: ולדעת המנחת חן (בנתיבות ההלכה חלק מו עמוד קעב) יש להחמיר לדינא שיש בישול עכו"ם בדגים, ואפילו לשיטת המגן אברהם שנאכל חי בצירוף דבר אחר דינו כנאכל חי, אין להקל מכמה טעמים. א. רוב העולם אין אוכלים דג נא, ורוב הפוסקים הכריעו כדעת הפרי חדש שהולכים לפי רוב העולם. ב. עיקר כוונתו לא לאכילת הדג לבד אלא עם כל הסושי, והדג נטפל לשאר מאכלים ואינו רוב התערובת. ג. הרבה פוסקים חולקים על המגן אברהם וסוברים שנאכל חי על ידי צירוף, לא נחשב נאכל חי. ד. יש מי שכתב, שדברי המגן אברהם הוא רק כאשר המאכל החי הוא רוב התערובת. ובדיעבד אם הגוי הכין את האורז לסושי, במקום הפסד גדול יעשה שאלת חכם.

צירוף להקל: ולדעת הג"ר מנחם גנק שליט"א (מסורה חלק א עמוד פט, עמוד צו אות ב), אין איסור בישול עכו"ם בדג הטונא מכמה טעמים שביאר שם (אינו עולה על שולחן מלכים, דגים קטנים), והוסיף טעם להתיר, כיון שהוא נאכל חי במאכל הסושי בארצות המזרח הרחוק, ובפרט ביפן, ועכשיו גם באמריקה ובארץ ישראל, ואף שאינו רוב, הרי ראוי לאכול חי ודעת הריטב"א שמספיק ראוי, ואף אם נאכל רק על ידי הדחק, יש דעה בשו"ע דנאכל על ידי הדחק נחשב נאכל כמו שהוא חי, ולכן אין בו איסור משום בישולי עכו"ם.

4. דגים במאכל הסושי

במאכל הסושי, כאשר הגוי בישל או טיגן את הדג, האם מותר לאכלו, כיון שכבר היה ראוי לאכילה כאשר הוא נא, וכן יש אופן שמוסיפים על הסושי שכבה של דג נא, ועושים עם 'ברנר' 2000 מעלות צלזיוס (אפשר בישול קצת, ויש מבשלים לגמרי)?

יש בו בישול עכו"ם: לדעת הג"ר קנייבסקי שליט"א (אהל יעקב, בנתיבות ההלכה חלק מו עמוד 664), יזהר לא לאכול סושי שבישל אותו עכו"ם. ולדעת הג"ר יוסף ליברמן שליט"א מחבר ספר משנת יוסף (מציון תצא תורה עמוד קפת, אבני דרך חלק ט סימן צט), ועוד מגדולי פוסקי זמננו (שם), אסור לאכול סושי שהגוי בישלו.

אין בו בישול עכו"ם: מאידך לדעת הג"ר אליהו שלזינגר שליט"א (מציון תצא תורה עמוד קפת, אבני דרך חלק ט סימן צט), אהל יעקב מאכלי עכו"ם עמוד תרכג, בנתיבות ההלכה חלק מו עמוד תרע) סוג דג שנאכל חי בסושי, כיון שרבים אוכלים אותו חי, אין בו משום בישול עכו"ם. אבל שאר סוגי הדגים שאין הדרך לאכלם חי בסושי, יש בהם משום בישול עכו"ם. ומכל מקום, כאשר אוכלים את הדג עם האורז, ולפעמים העיקר הוא האורז, ואם

מדליק את האש. ונחלק הרמ"א (סעיף ז) שאם הישראל מדליק את האש, מותר לאכול מה שהגוי מבשל על האש.

לדעת רש"י (עבודה זרה דף לה: ד"ה והשלקות) טעם האיסור באכילת בישול עכו"ם, כדי שלא יבואו להתחתן עם הגוים. טעם נוסף ביאר רש"י (עבודה זרה דף לח. ד"ה מדרבנן), שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא.

שני תנאים: איסור בישול עכו"ם נאמר רק כאשר מתקיימים שני התנאים הבאים; א. אינו נאכל חי, וכפי שביאר רש"י (ביצה דף טז). דכיון שנאכל כמו שהוא חי אינו בשול, דלא אהני מיד. ב. עולה על שולחן מלכים, וכמבואר ברמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה טו) שעיקר הגזרה משום חתנות שלא יזמנו העכו"ם אצלו בסעודה, ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבריו עליו. כלומר שבישול עכו"ם שייך רק במאכל חשוב שהדרך ללפת בו את הפת, או שאוכלים אותו למזון ושובע, בסעודות חשובות כמו שמחת נישואין, וכתב בדרכי תשובה (סימן קיג ס"ק ב), שנחלקו הפוסקים בדין מאכל שבא רק לפרפרת כמו קפה או תה, האם נאסר משום בישול עכו"ם.

רוב: לדעת הג"ר א" (ס"ק כה), מאכל שבישלו עכו"ם בטל בשישים, ואינו בטל ברוב, אולם לדעת החכמת אדם (סימן סו ס"ק יא) בישול עכו"ם בטל ברוב, כשאר איסורי התורה שבטלים ברוב. וכתב במנחת יעקב (כלל עה סעיף יב), ובדרכי תשובה (סימן קיג ס"ק כב), שביטול שייך רק כשאינו ניכר, אבל אם התערובת ניכרת, וניכר שאינו נאכל כשהוא חי, לא מועיל ביטול ואסור משום בישול עכו"ם.

2. קליית האצות

ייבוש, ואינו אוכל: כפי שהתבאר בגיליון הקודם, בתהליך ייצור דפי האצות של הסושי, מייבשים אותם בתנור על חום גבוה, ויש לברר כיצד מוגדר האופן הזה של הבישול, האם קליית האצות נאסרת מצד בישול עכו"ם. וכתב בשולחן מלכים (עמוד תרסד), שאין באצות ים נורי משום בישול עכו"ם, שכן הקליה היא רק ייבוש ולא בישול, ועוד שעשבים שאינם ראויים לאכילה, אינם אוכל שנאסר בבישול עכו"ם. והביא (הערה 60) בשם הג"ר משה היינמאן שליט"א, שהנורי נחשב לאנשים כמאכל, ודינו כמאכל שיש בהם איסור בישול עכו"ם ולא כעשבים שאין בהם איסור בישול עכו"ם, ומכל מקום היתר מפני שהאצות נאכלים כמות שהם חיים אף ללא קליה.

3. דגים בעלמא

כפי שהתבאר בתחילת המאמר, אין איסור בישול עכו"ם, אם המאכל 'נאכל כמות שהוא חי'. וכעת התעוררה שאלה יסודית, אחרי שכיום נפוץ בעולם מאכל הסושי, שהרבה אנשים אוכלים בתוכו דג 'נא' שאינו מבושל כל צרכו, האם כעת יהיה מותר לאכול דג שבישלו גוי, כיון שהוא נחשב 'נאכל כמות שהוא חי'?

אינו רוב העולם: לדעת אבני ישפה (אסיפת יצחק כ"א תמוז תשס"ז), בכל סוגי הדגים שאין הדרך לעשות מהם סושי, ודאי יש בהם משום בישול עכו"ם, ואפילו בדג הסלמון שהדרך לעשות בו סושי, כיון שרוב אכילת הסלמון בעולם אינו נאכל חי, שוב אין היתר מצד בישולי עכו"ם. ואם יבוא יום, שרוב אכילת הסלמון בעולם יהיה חי, ההיתר יהיה רק לאותו סוג סלמון שהדרך לעשות בהם סושי. וכן כתב המנחת פרי (אהל יעקב מאכלי עכו"ם עמוד תרי"ז אות ג, מציון תצא תורה חלק א מילואים לתשובה רלה), שיש איסור בישול עכו"ם בדג הסושי,

בישול עכו"ם, שהרי אינו מבשל כלום, וכמבואר ב**טור** הביאו הרמ"א (סימן קיג סעיף יג) דלא אסרו אלא בישול של אש. וביאר המאירי (עבודה זרה דף לח. ד"ה דגים) שרק במאכל שמכניס אותו דרך בישול באש, יש חשש קירוב הדעת.

ישנם וועדי כשרות שדורשות בנהלי הכשרות של מסעדת סושי, שהגוי לא יגע באף אחד משלבי הכנת המאכל, מאידך ברוב וועדי הכשרות מאפשרים לגוי לגלגל את הסושי, באזהרה שלא יעשה פעולות של בישול כמו השחמה בברנר וכדומה.

רוטב: כאשר הגוי הכין את הרוטבים או את הגימורים של הסושי למיניהם, לא מיבעיא אם ראוי לאכול חי, וכדומה שאין בו משום בישול עכו"ם. וגם כאשר אינו ראוי לאכול חי, אין בזה משום בישול עכו"ם לפי המבואר ב**שו"ת בית שלמה** (יו"ד חלק א-ב סימן קעח), שאין בשמן חשש בישול עכו"ם, כי בישול עכו"ם נאמר רק במלפת את הפת או בפרפרת הפת, אבל השמן אינו מלפת את הפת, אלא רק מטבל את המאכל.

טיגון: כאשר הגוי מטגן את הסושי לאחר הכנת הרולדה, אם הסושי לא ראוי למאכל בלי טיגון כגון כאשר מוסיף שכבת דג בחוץ תלוי בדעות שהובאו לעיל בדין דגים במאכל הסושי. ואם הסושי היה ראוי למאכל גם ללא טיגון אין בו משום בישול עכו"ם, תלוי בדברי הפוסקים דלהלן. דהנה כתב **בערוך השלחן** (סעיף יט), הביאו הדרכי תשובה (סימן קיג ס"ק כא), כשמרתחין קמח על המחבת עם איזה משקה, אם הקמח עיקר שמברכין עליו בורא מיני מזונות אסור משום בישולי עכו"ם, ואם הקמח הוא לדבק בעלמא באופן שמברכין על זה שהכל אין בו משום בישול עכו"ם. ואם כן לגבי הסושי, תלוי במה שהתבאר בענין 'ברכת מאכל הסושי' (גיליון מספר 289), מה המטרה בפירוורים שעל גבי הסושי, ובדין ברכת השניצל.

מקורות: ספר **גם אני אודך להג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א** תשובות מהגאון בעל **אוהל יעקב שליט"א** (חלק א סימן כז), **אהל יעקב** (עמוד עו), **בנתיבות ההלכה** (קובץ מו עמודים 172, 436, 659, 664, 670), **דברי בנייהו** (חלק כד סימן נז), **קובץ בית הלל** (חלק נא עמוד קיב), **קובץ אור ישראל** (חלק עב עמוד קפב), **שלחן מלכים** (חלק א עמוד תרסג, חלק ב עמוד א'רצב), **אבני דרך** (חלק ט עמוד 286).

מתבשלים יחד יש מקום לחשוש משום בישול עכו"ם.

בישול חלקי: מצוי שמבשלים את הדג בסושי רק בישול חלקי, ודינו שווה לבישול גמור, כמבואר בגמ' (עבודה זרה דף לח.) אם בישל הגוי כמאכל בן דרוסאי, וגמרו ישראל, מותר באכילה, ולדעת השו"ע (סעיף ט), ההיתר הוא רק בערב שבת ויום טוב או בהפסד מרובה, והרמ"א (שם) מתיר בכל ענין. ומבואר ב**ריטב"א** (עבודה זרה דף לח. ד"ה מהו), שהוא קולא מיוחדת להתירו כאשר ישראל גמרו, אבל כאשר אין ישראל גמרו ואוכלו בבישול חלקי, נאסר משום בישול עכו"ם. והורה **אחד מגדולי הוראה שליט"א** שאם עירה גוי מים רותחים על הדג, נאסר כדי קליפה, כדין עירו שמבשל כדי קליפה. ואם הגוי שורה את הדג במים רותחים בכלי ראשון נאסר כדין בישול עכו"ם.

5. אורז במאכל הסושי

כאשר הדג נא והאורז מבושל על ידי גוי, מתקיימים כל תנאי האיסור של בישול עכו"ם; 1. האורז אינו נאכל חי. 2. מסתבר שהאורז לבדו ראוי לעלות על שולחן מלכים, ומאכל הסושי בשלמותו ודאי ראוי לעלות על שולחן מלכים, והאורז כאשר הוא בתוך מאכל הסושי הוא חלק ממאכל חשוב. 3. אף שאינו מלפת את הפת, מכל מקום בא לשובע, ומוגש כמנת פתיחה או כמנה עיקרית בסעודה חשובה, ושייך החשש שכתב הרמב"ם שמה יזמנו הגוי לסעודה אצלו.

לדעת הגר"א **נבנצל שליט"א** (אהל יעקב מאכלי עכו"ם עמוד תריז אות ג, מציון תצא תורה חלק א עמוד קפח אות רלו) אף אם הדג מותר, אבל האורז אסור. כלומר שאסור לאכול סושי שהגוי בישל את האורז. ותשובה אחרת כתב, שיש איסור בישול עכו"ם בסושי. וכן כתב **בשולחן מלכים** (שער ט פרק ה אות ו עמוד תרסד, לוח המאכלים ערך סושי עמוד א'רצ"ב), שיש איסור בישול עכו"ם באורז שבישלו גוי. ולדעת הגר"י **טשזנר שליט"א** (בנתיבות ההלכה חלק מו עמוד תלו), סושי של דג חי עם אורז שבישלו גוי, אסור באכילה, כי האורז כבר התבשל לפני כן באיסור, ואף שבישול נכרי בטל ברוב, האורז אינו בטל, כיון שהוא שכבה נפרדת.

6. גימורים ורוטבים

לגלגל: כאשר גוי עושה את פעולת הגלגול והכנת הרולדה של הסושי עם האורז, אף שבכך מכשירו למאכל אין חשש

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **בישול עכו"ם:** רבנן אסרו לאכול מאכל שתיקנו עכו"ם, על ידי בישול, אפיה, צליה, טיגון. האיסור אפילו כאשר הגוי אינו עובד עבודה זרה. טעם האיסור משום חתנות, ושמה יאכילנו דבר טמא.
- ב. **תנאי האיסור:** בישול עכו"ם נאמר רק במאכל שאינו נאכל חי, ועולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת, או למזון ושובע. ונחלקו האחרונים מה הדין בקפה ותה. אם הגוי בישלו כמאכל בן דרוסאי, וגמרו ישראל מותר באכילה, לא גמרו ישראל אסור באכילה. אם ישראל הבעיר את האש והגוי בישל, לדעת השו"ע אסור משום בישול עכו"ם, ולדעת הרמ"א מותר. נחלקו הפוסקים אם בטל ברוב, או רק בשישים. ואם ניכר אינו בטל.
- ג. **סושי:** בישול עכו"ם במאכל הסושי מתחלק דינו בין שלבי ההכנה השונים. סושי עולה על שולחן מלכים, ואף שאינו מלפת את הפת, דרכו לבוא למזון ושובע. מותר לאכול אצות הקלויות על ידי גוי, כיון שאינו רק ייבש ולא בישול, ועוד שנחשב עשב בעלמא שאינו ראוי לאכילה. ועוד שראוי לאכול חי.
- ד. **דג בעלמא:** גדולי הפוסקים הכריעו שיש איסור בישול נכרי בדג בעלמא, למרות שאוכלים דג בסושי, כיון שאינו רוב העולם, ועוד שאינו נאכל חי בפני עצמו ורק נטפל לאורז ושאר מאכלים. ויש שכתבו בתורת צירוף להתיר, שכיום דג נאכל חי.
- ה. **דג במאכל סושי:** נחלקו הפוסקים האם יש בישול עכו"ם בדג במאכל סושי, לשיטת המתירים אין בו בדג שבתוך הסושי משום בישול עכו"ם, כיון שנאכל כמו שהוא חי באופן כזה, לשיטת האוסרים כיון שרוב הדגים אינם נאכלים חי, לכן יש בו משום בישול עכו"ם. ועירו אוסר כדי קליפה, ושריה ברותחים נאסר כדין בישול.
- ו. **אורז במאכל הסושי:** לכל הדעות אורז שהתבשל על ידי עכו"ם אסור באכילה.
- ז. **גימורים ורוטבים:** כל שנאכל חי אינו נאסר, ואף אם אינו נאכל חי מותר כאשר רק מטבל את המאכל. בטיגון הסושי אם מכשירו למאכל תלוי בשיטות לגבי בדג נא בסושי, ואם כבר היה כשר למאכל ומוסיף טעם יש להסתפק בדינו.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: האם מותר להכין סושי בשבת?

האם יש חשש איסור בהכנת סושי בשבת, מצד הדינים הבאים, 'מחתך' כאשר חותך מתחילה את האצות בגודל מיוחד, ובחיתוך 'הרול' הסופי בצורה מושלמת, 'ממרח' בפזור והדבקות האורז על האצה, 'טוחן' בחיתוך הירקות לחתיכות דקות וארוכות, 'מבשל' בשריית או הדחת הדג במים רותחים, 'בונה' ו'מכה בפטיש' בדיבוק המאכלים ויצירת רולדה.

מבואר בשו"ע (או"ח סימן שח סעיף לב), שדג לא מבושל מוקצה בשבת, האם בזמננו שמצוי מאכל הסושי בעולם כבר אינו מוקצה, כיון שדג נא ראוי לאכילה.

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בפקס מספר 1532-6507823
4. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 290 בסך 100 שקל מזומן

האברך החשוב הרב יואל אברהם שליט"א

כולל 'נר ישראל' רכסים

מדור זה הוקדש השבוע לזכות אפרים בן פיגה, אלישבע בת חנה רייצא, יהושע העשיל בן פיגל ברכה לברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות

בית הוראה הילכתא

הדלקת נרות חנוכה על ידי שלט רחוק

בהמשך למה שהופיע במדור זה (גיליון 288) בדין 'הדלקת נרות חנוכה על ידי רובוט', כתב הג"ר אברהם זנגר שליט"א שאם פעולת הרובוט היא על ידי לחיצה של האדם בכל משך זמן ההדלקה, מסתבר שמועיל שהרי דינו כמעשה לכל דיני התורה. אבל כאשר הרובוט מקבל הוראה מראש 'תדליק נרות חנוכה', וכעת פועל באופן עצמאי, לכאורה דינו כ'אשו משום חציו'. ולפי מה שכתב הגר"א (חו"מ סימן תיח ס"ק לג), בשיטת הרמב"ם, ד'אשו משום חציו', לא נחשב מעשה שלו לכל דיני התורה, אם כן לא מועיל לנרות חנוכה. וראה באשל אברהם (בוטשאטש סימן תרעה סעיף ב), ששמע מדבריו שמועיל הדלקת נר חנוכה ב'אשו משום חציו'. ויותר מזה צידד בשו"ת הגר"ר אליעזר מטלז (סימן יב), דאפשר לקיים מצוה על ידי גרמא, ולא צריך מעשה גמור.

נדון נוסף, מעלה בשערי זבולון (חנוכה סימן יח), אם נאמר שמועיל הדלקה על ידי רובוט, מה הדין כאשר נתן הוראה לרובוט בצהרים שידליק נרות בשקיעת החמה, האם יצא ידי חובתו, שהרי בזמן המצוה לא עשה פעולת הדלקה. אותה שאלה אם מדליק נר חנוכה בפנס, ומפעילו מראש באמצעות שיעון שבת.

עדכוני הלכה

איך בודקים אצות נורי?

עדכון בהמשך לגיליון הקודם (290), בנושא 'טפילים באצות ים', חשוב לדעת שאדם רגיל שאין לו ניסיון, קשה מאוד לבדוק ולוודא את נקיות האצה מטפילים, בפרט כאשר אין לו את הכלים המתאימים, בפרט כאשר הסושי מוכן שלא שייך לבדוק היטב.

בעין רגילה רואים נקודות בצבע שונה, בדרך כלל בצבע לבן, ובאמצעות מגדלת בוחנים היטב. ישנם מומחי כשרות שבדוקים כל דף באופן יסודי, ומשווקים לציבור דפים בדוקים.

נושא הגיליון הבא:

'הכנת סושי בשבת'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחתונה פהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 134

חנוכה ב'

תשפ"א

בדין מי שמדליק בחלון ומשתתף בפרוטה עם השכן בחצר ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
מקום הדלקת נר חנוכה לשוהה בבידוד (ואם אשתו יוצאת בהדלקתו) ♦ הרב אליסף פרלמן
טעה וקרא ללוי בנשיא הבא ♦ טעו וקראו בר"ח ג' עולים בחנוכה ♦ הרב אברהם זנגר

הרב לוי יצחק רפפורט

הערה לדינא בדין מי שמדליק בחלון ומשתתף בפרוטה עם השכן בחצר

יש המדליקים נר חנוכה בחלון ביתם או בפתח שבתוך ביתם, ורוצים להדר לצאת גם את השיטות המחייבים להדליק דוקא בפתח החצר, ומשתתפים בפרוטה עם השכן המדליק בפתח החצר, ושיתוף זה מועיל לדעת רב שר שלום המובא בטור סי' תרע"ז, [והוא חידוש עצום, דבעה"ב שגרים כל א' בבית לעצמו שייך שישתתפו בפרוטה ויצאו כולם בהדלקה אחת בפתח החצר, והיינו דכיון דאם הי' כל אר"א מדליק בעצמו הרי הי' דין כולם להדליק באותו מקום דהיינו בפתח החצר, לכן יכולים כולם להשתתף ולצאת בהדלקה אחת, ולדבריו א"צ שום טפילות של אורח לבעה"ב כדי שיוכל להשתתף, ועי' ספר פניני חנוכה עמ' ע"א-ע"ה בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלכתחילה אין לסמוך על רב שר שלום כיון דלא הובאו דבריו בנו"כ, אך מ"מ בדיעבד כשאין מקום לכל השכנים להדליק בפתח החצר יש לסמוך עליו דמהני השתתפות בפריטי ע"ש].

מיהו יש לעורר דהעושה כן צריך לדקדק להקדים ולהדליק לפני השכן שהשתתף עמו בפרוטה, דאם ידליק אח"כ כבר לא יוכל לברך על הדלקתו שמדליק בבית דהא כבר יצא בהדלקת השכן.

ואע"ג דלכאור' מצי להדליק ולברך בעצמו גם אחר הדלקת השכן מדין מהדרין, הנה זהו תלוי במחלוקת הפוסקים אם מברכין על הידור, דהב"י סי' תרע"ב כתב בשם ארחות חיים דמי שהדליק בליל שלישי ב' נרות ושוב בא להדליק הנר השלישי אין מברך עליו דהברכה מעיקרא קאי גם על הדלקת הנר השלישי ע"ש, ומשמע דכשבודאי לא כיוון לזה בשעת הברכה כגון שחשב שלא ישיג עוד נר ושוב הביאו לו עוד נר וכדו' שפיר מברך, וכן דייקו הא"ר שם ס"ק ז' ומחצה"ש ריש סי' תרע"ו ופמ"ג שם [אלא דמחצה"ש ופמ"ג מסקי לה בצ"ע דמהיכ"ת שיברך על הידור בעלמא], וכן דייק מינה גם רעק"א בתנינא סי' י"ג, [ועוד דייק רעק"א שם הכי גם מהרמ"א סי' תרע"ד], וע"ע מג"א סי' תרנ"א ס"ק כ"ה בשם האבודרהם בהל' חנוכה שהביא כן להדיא בשם הרמב"ם דאם בירך והדליק ושוב נזדמנו לו נרות אחרות חזרו ומברך ע"ש [וזה נמצא אצלנו בתשו' הרמב"ם סי' רכ"ב ע"ש], הרי לן דעת הרמב"ם ואבודרהם וארחות חיים דשפיר מברך על הידור והסכים לזה הא"ר. מיהו דעת הפר"ח סוס"י תרע"ב דלא מברכין על הידור, וכן במשנ"ב סי' תרע"ב ס"ק ו' [על דברי הארח"ח הנ"ל] הביא בשם הפמ"ג דאין מברכין על הידור, ובסי' תרע"ו ס"ק ד' הביא הכרעת רעק"א שם דמי שנזכר אחר הדלקת נר ראשון [לפני שגמר להדליק כל הנרות] שעדיין לא בירך להדליק נ"ח דמצי לברך וצירף רעק"א ג' צירופים, א' דעת הארח"ח וא"ר הנ"ל דמברכין על הידור, ב' דכיון דבעי' שיתן שמן חצי שעה א"כ המצוה של הדלקת נר ראשון נמשכת עדיין, ג' די ש

ראשונים דס"ל דמברכין גם אחר עשיית המצוה, ומסיק רעק"א דאם כבר כבה נר הראשון לא יברך דחסר שם צירוף השני ע"ש וכוותי' הכריע המשנ"ב שם, ונמצא דהכרעת פמ"ג רעק"א ומשנ"ב לחוש להפוסקים דאין מברכין על הידור.

ומבואר ברעק"א שם דלשיטה זו הא דשאר בני הבית מברכין על הדלקתם אע"ג דאינו אלא הידור היינו משום דמתכוונים שלא לצאת בהדלקת בעה"ב ולכן מצי שפיר לברך ע"ש, ולפי"ז בניד"ד ג"כ אם בעי לברך ע"כ שיכוין שאין רוצה לצאת בהדלקת השכן שנשתתף עמו ולא הועיל כלום בהשתתפות, ולכן מוכרח לדקדק להדליק לפני הדלקת השכן.

הרב אליסף פרלמן

מקום ההדלקה לשוהה בבידוד

א] נראה לדון במי שנמצא בבידוד בתוך ביתו בחדר אחד ואינו יוצא משם כלל, כגון שנחלה בנגיף הקורונה ל"ע ונזהר בקפידא שלא לצאת משם כדי שלא ידביק את בני ביתו, דשמא אינו יכול לצאת יד"ח באותה הדלקה יחד עם בני ביתו, שהרי הוא סילק דידורו משאר הבית לכל ימי החנוכה וקבע מקום דידורו בחדר זה בלבד, והם ג"כ סילקו דידוריהם מחדר זה לגמרי ואין נכנסים בו כלל ואין מתגוררים אלא בשאר חדרי הבית, וא"כ י"ל דהוא ידליק בחלון חדרו והם ידליקו בפתח החצר ואינם יכולים לצאת יד"ח באותה הדלקה.

והנה לגבי פתח הבית או החצר יש לדון שאינו יכול להסתלק מהם שהרי גם אם החליט שאינו יוצא מפתח הבית שמונת הימים מ"מ זהו הפתח לצאת בו וכל מקום דידורין יש לו פתח, ועל כרחו אם היה בא לצאת צריך הוא להשתמש בפתח זה וא"כ כלפי הפתח לא חשיב סילוק מעיקר הדירורין אלא סילוק מהשימוש בפועל, וכיון דסו"ס הדירורין מתחסיים גם לפתח הבית נמצא דשפיר הוי מקום הדלקה אחד לכולם ויוכל לצאת בהדלקת אשתו בפתח הבית.

אך יש לדחות דגם אם נימא דחשיב כפתח עבורו מ"מ אין זה מקום הדלקה עבורו, דהא כתב הש"ע סי' תרע"א ס"ה ואם היה דר בעליה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים, ע"כ, ומבואר דאע"ג דהוא נכנס ויוצא דרך הבית שמשם הוא יוצא לרה"ר, מ"מ אין פתח הבית נחשב מקום הדלקה עבורו כיון דאין זה פתח ביתו דהוא גר רק בעליה, וא"כ הכי נמי בניד"ד הרי הוא גר בחדרו בלבד ופתח חדרו הוא פתח דירתו, ונמצא דאפי' אם הוא יוצא בפועל מהדלת לצורך הכרחי, עדיין אין זה מקום הדלקה עבורו וצריך להניחו בחלון הפונה לרה"ר.

ועכ"פ עיקר הנידון הוא באופן שאשתו או אחד מבני ביתו מדליקים בחלון הבית, דמחד גיסא יש לדון דכיון דחדד בית הוא וביתו הוא נמצא יוצא יד"ח בהדלקתם, ומה לי שהחליט להסתגר בחדרו, סו"ס

הדלקה עבור עצמם, ושואלים על הפתחים בשביל נר ראשון, ויל"ע. ד] ובעיקר דין ההדלקה שלה באופן הנ"ל שהיא גם משתמשת עמו, נראה לדון היכא שיכולה להדליק בפתח הבית האם עדיף שתדליק בפני עצמה בהידור המקום הדלקה שעיקר דינו בפתח הבית הפונה לרה"ר, או דעדיף שתצא עמו בהדלקתו אע"פ שהוא מדליק בחלון חדרו אשר שם הוא דר, ואין לו מקום הדלקה בפתח הבית. ונראה לצדד שתצא עמו בהדלקתו שהרי לעולם יש הידור שכל אחד מבני הבית ידליק ובכל אופן אשתו יוצאה עמו ואינה מהדרת לצאת בפני עצמה, והכי נמי יש לה להעדיף את ההדלקה עמו אע"ג שיש הידור כשתדליק בפני עצמה.

ויש לחלק קצת דיל"ל דכאשר עיקר הדלקתו שלא במקום ההידור שהיא יכולה להדר בזה לא מצאנו שעדיף שתצא עמו דאפשר דיש לחלק בין ההידורים, ועוד שמוותרת על שתי הידורים גם שאינה מדלקת בעצמה וגם אין זה במקום הדלקה של הידור עבורה, אלא דלפי הפוסקים [בית יוסף ומהרש"ל ופרי חדש] שהביא המשנ"ב תרע"ז טז' דאין האיש יכול לומר שאינו יוצא בהדלקת אשתו, וא"כ הוא הדין להיפך שאינה יכולה שלא לצאת בהדלקתו, ולא תוכל לברך בפני עצמה א"כ בודאי תצא עמו, אלא שיש לדון שיברך הוא בחדרו בקול רם והיא תשמע ותצא ממנו הברכות ותדליק בפתח הבית, ויל"ע.

ה] ונבאר עוד נפק"מ להאי דינא דהשוהה בבידוד בחדר אחד ואינו יוצא משם חשיב כמו דיוורין נפרדין ובית נפרד, דהנה כתב השו"ע תרע"ז ג' קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק, וכתב המשנ"ב סק"ג דלפי מה שפסק המחבר בסי' תרע"א ס"ב דאפילו המהדרין מן המהדרין אין מדליקין רק נר אחד לכל אנשי הבית, ע"כ מיירי כאן שהקטן הזה יש לו בית בפ"ע וע"כ צריך להדליק ולברך אבל לדין דנהגין שכל אחד צריך להדר ולהדליק בפ"ע א"כ גם הקטן הזה צריך בכל גווני להדליק בפ"ע והכי פסק הרמ"א לעיל בסוף סימן תרע"ה, אבל דעת הש"ג והמאירי דאפילו לדין א"צ לחנך הקטן להדליק בפ"ע אם לא שיש לו בית בפ"ע ע"כ המשנ"ב, והשתא לפי"ז בנידון דידן אם שוהה קטן שהגיע לחינוך בבידוד א"כ חשיב כבית בפני עצמו ולכו"ע יש בו דין חינוך וצריך להדליק בברכה.

הרב אברהם זנגר

טעויות בקריאת התורה בחנוכה

קרא ללוי חציו השני של הנשיא שלאחריו

מן השאלות המצויות בקריאת התורה בחנוכה היא השאלה בבעל קורא שקרא לכהן חציו הראשון של הנשיא של אותו יום אך בעליית הלוי דילג בטעות וקרא חציו השני של הנשיא שלאחריו או שלפניו, וכשהגיע לסוף הקריאה ואמר 'זה קרבן' וכו' עמד על טעותו וסיים הפסוק בקריאה הנכונה בנשיא של אותו יום.

קרא 'וידבר ה' אל משה לאמר' מפרשה אחרת

והנה נראה דהנידון בזה הוא בדיעבד לאחר שבירך הלוי ברכה אחרונה, האם יצא יד"ח, או שצריך לעלות שוב ולקרוא את חציו השני של נשיא היום, אבל קודם שבירך הלוי ברכה אחרונה בודאי עליו לחזור ולקרא את כל ג' הפסוקים בנשיא של אותו יום, ואין לומר דכיון שהם אותם תיבות מאי נפ"מ מהיכן קרא תיבות אלו, סו"ס נתכוין לקרוא את נשיא היום וגם סיים בו וקרא הכל מתוך הכתב, זה אינו, דודאי תקנת חז"ל לקרא מתוך הס'ת היינו לקרא את הפרשה במקומה בתורה, ולכן לא חשיב כקריאת נשיא היום מתוך הס'ת. וכ"כ בשו"ת איתן אריה סי' ק"ב דמי שטעה וקרא הפסוק 'וידבר ה' אל משה לאמר' מפרשה אחרת משמע מכל הפסוקים דלא יצא יד"ח ועליו לקרא הפסוק במקומו, וכן נקט בפשיטות בשו"ת משנת יוסף ח"ה סי' ל"ז. וכן מצאתי בשו"ת חזון נחום סי' ט"ז שדן במקרה דנן באופן שסיים את הפסוק האחרון בנשיא האחר, וכתב דאם נזכר קודם ברכה אחרונה בודאי עליו לקרא שוב את כל חציו הראשון של נשיא היום (ולא סגי שיקרא את הפסוק האחרון שנזכר בו נשיא היום), וזה כדברינו.

בית אחד הוא והוא בעל הבית כולו, ולא דמי לאכסנאי שאינו נמצא בביתו כלל. אולם יותר נראה דכיון דהוא סילק הדיוורין שלו לגמרי משאר הדירה ועקר רגליו מן המקום באופן מוחלט הוי סילוק דיוורין ממקום זה ומקום ההדלקה שלו הא רק בחדרו, ויש לדון כיצד ינהגו.

ב] והנה פסק השו"ע סי' תרע"ז ס"א דאכסנאי שאינו בביתו יוצא מעיקר הדין בהדלקת אשתו המדלקת בביתו, אלא שכתב התרומת הדשן סי' ק"א וז"ל; אמנם מטעם מהדרין אפשר ויתכן שפיר דמי להדליק בברכה כה"ג, דכי היכא דיש הידור בנר לכל אחד ואחד בבית אחד, ה"נ יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות. והתנא לא פסיקא ליה למיתני הך מהדרין, דלא שכיחא כולי האי. וכיון דאשכחן בתלמוד מהדרין, ומהדרין מן המהדרין, אין זה כמוסיף על התלמוד שהוא גורע, עכ"ל. ואם הוא במקום לבד יכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו וידליק בעצמו בנפרד, וא"כ גם כאן לכאו' הוי כעין זה.

וכן פסק הרמ"א שם ס"ג וז"ל; אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם, וכן נוהגין (ת"ה ומהר"ל סי' קמ"ה). אכן עיי"ש משנה ברורה סקט"ז שכתב וז"ל; וכן סתמו הרבה אחרונים. ויש מן הפוסקים [בית יוסף, מהרש"ל, ופרי חדש] שסוברין אחרי דחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לא כל כמיניה לומר אינו רוצה לצאת בשל אשתי וידליק בלא ברכה וכו'. עכ"ל. ומבואר בדבריו דהחולקים ס"ל דאין להדליק גם מדין מהדרין דאל"כ אלא דכו"ע מודו דמהני עכ"פ מדין מהדרין א"כ מדוע שלא יברך, אלא מוכח דס"ל דאין לו דין הדלקה כלל ויצא ע"י אשתו. וכתב המשנ"ב שם והנה אף דודאי אין למחות ביד הנוהגין לברך אחרי דהרבה אחרונים הסכימו לברך מ"מ טוב יותר להדר לשמוע הברכות מפי אחר ויענה אמן [ויכוין לצאת בהן] וידליק נרותיו וכו' וא"כ בדין נמי יש לחוש שלא יברך בעצמו לאחר שהיא בירכה.

והנה כתב המשנ"ב עצה אחרת וז"ל; או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו דהיינו שהיא מדלקת אחר מערב כמנהג העולם והוא ידליק קודם מערב, עכ"ל. ומדברי המשנ"ב מוכח לכאו' דס"ל דאיש שמדליק שלא בביתו כיון שאין זה מקום הדלקתה של האשה, אין האשה יוצאת בהדלקתו, ועל כן שפיר יכולה להדליק אחריו בברכה בבית [ועייין גליון רוממות רמות א' תשע"ח מש"כ בזה]. והנה גם בנידון דידן כיון שהיא מסולקת מדירתו א"כ נמצא שהוא אינו מדליק בביתה ודירתה ואינה יוצאת בהדלקתו, ושפיר יכולה להדליק אחריו בברכה.

ג] ויש לדון מה יהא אם אשתו יכולה להכנס לחדרו כגון שהיא כבר מחוסנת מהמחלה ואינה חוששת לה, נמצא דמצד הדיוורין שלה הרי היא שייכת גם במקום הדלקתו, אבל הוא אינו שייך לשאר הבית, ובני ביתו אין שייכים עמו. ולכאו' נראה דבכה"ג היא יוצאת עמו בהדלקתו, אבל בני ביתו אינם יוצאים בהדלקתו וצריכים להדליק את הנר במקומם מעיקר הדין ולא רק מדין הידור, ונפק"מ שיצטרכו לשאול על הפתחים בשביל נר זה.

אלא שאפשר לדון דכיון דהיא גרה בכל הבית והנר שהוא מדליק הרי כלפיה הוא נר של כל הבית נמצא דבבית זה כבר איכא נר של עיקר מצוה וא"כ שפיר נאמר דבית זה כבר התקיים בו נר איש וביתו וממילא אף כלפי שאר בני הבית יצאו ידי מצוותם בנר זה ואין צריכים אלא נר של הידור, אך מאידך יש לומר דכיון דהאיש הוא המדליק את הנר והוא שייך רק לחדר שהוא נמצא בו א"כ אי אפשר לומר דהדלקה זו תפטור את שאר בני הבית שאין שייכים עמו כלל ומה שהאשה פטרה בנר זה את כל הבית להדלקה שלה לא יהי לשאר בני הבית שכלפיהם ליכא הדלקה בנר זה לכל הבית שהרי הוא אינו במקום הבית לדידם שנעקרו מחדר זה.

ויותר מזאת נראה דגם אם היא עצמה תדליק במקום שדר בו הבעל לא יהי זאת לנר איש וביתו של שאר בני הבית, ואע"ג דמקום הדיוורין שלה הוא בכל הבית, י"ל דמה שפוטור את בני הבית אין מועיל לזה מה שנעשה בבית איזה הדלקה, אלא צריך שאותה הדלקה הנעשית בבית היא תהא הדלקה גם עבור שאר בני הבית, ודוקא בכה"ג נפטרים שאר בני הבית בהדלקה זו, וממילא כאן שמקום שהאשה מדלקת הוא מסולק מדיוורין של שאר בני הבית ואין הם יכולים להדליק במקום זה א"כ אי אפשר לומר שהדלקה במקום זה היא הדלקה גם עבורם, ועל כן אע"פ שיש כאן הדלקה עבור הבית אין זה הדלקה המועלת עבורם וחזר הדין שהם צריכים עיקר

לדקדק בעשרת בני המן לקרא כל 'ואת' במקומו

ומטעם זה מבואר בפסוקים לדקדק בקריאת עשרת בני המן במגילת אסתר לקרא כל 'ואת' במקומו. [אמנם דנו חכמי זמנינו אם מעכב בדיעבד במגילת אסתר או לא, ד"ל דחשיב שפיר קריאת ' בני המן הואיל ונתכוין לקרא את ה'ואת' שאוחז בו, אלא שא"ז נחשב מתוך הכתב, והו"ל כקרא מיעוט המגילה בע"פ דיצא יד"ח, ורק לכתחילה ראוי לקרא כולה מתוך הכתב ולכן יש לדקדק בזה, אך יש שציידו דכה"ג גרע מבע"פ הואיל וקרא תיבות אחרות, ע"י קובץ מוריה (שס"ד ניסן תשע"א) חליפת מכתבים בענין זה בין הגר"א נבנצל שליט"א להגר"מ רובין שליט"א].

שו"ר בשו"ת אדני פז סי' תרפ"ד (דין דק"ק אלטונא והמבורג, מובא כמה פעמים בפתחי תשובה, ובספר משנת חכמים להגר"מ האגוז קראו גאון ישראל) שדן בניד"ד וכתב דלא כדברינו, והואיל ונתכוין לקרא את הפסוקים של נשיא היום אין נפ"מ במה שקראם מתוך הפסוקים של נשיא אחר ולכן יצא יד"ח (עכ"פ בדיעבד), וכן משמע בשו"ת הר צבי סי' ס"ו, וע"ע בשו"ת באר שרים ח"א סי' ס"ח, וצ"ע.

טעו וקראו נשיא אחר

[א] אמנם אם כבר בירך הלוי ברכה אחרונה יש לדון אם עליו לעלות שוב ולקרוא בברכה, ויסוד הנידון בזה, דהנה נקטו רוב האחרונים דאם טעו בחנוכה וקראו נשיא של יום אחר יצאו יד"ח בדיעבד, דאין קפידא בימים, והובא במשנ"ב סי' תרפ"ד סק"ג, ולפ"ז כתב בשו"ת מהר"ם שיק סי' של"ד דה"ה אם קרא לכהן חציו הראשון של נשיא היום וטעה וקרא ללוי חציו השני של נשיא אחר יצא יד"ח, אך בניד"ד שהפסיק באמצע הפסוק האחרון והשלימו מנשיא היום לכאור' אינו מצטרף כיון שהם ב' חצאי פסוקים שונים, ונמצא שקרא ב' ומחצה פסוקים ועוד חציו פסוק אחר, ולכאור' לא יצא יד"ח כי עולה שקרא פחות מג' פסוקים לא יצא יד"ח כמבואר בסי' קל"ז ס"ב (וברכותיו לבטלה לדעת הט"ז שם סק"ד).

חשב לתקן ונמצא מקלקל

נמצא שהבעל קורא חשב לתקן ונמצא תיקונו קלקולו, דאם היה מסיים בנשיא האחר היה יוצא יד"ח בדיעבד, אבל כיון שהפסיק וסיים בנשיא היום לא יצא יד"ח.

קרא לעולה ב' פסוקים ומחצה האם יצא יד"ח

אולם בקונטרס פתח הבית על הל' ס"ת שהו"ל הגאון רבי רפאל רייכמן שליט"א כתב לדון שיצאו יד"ח בדיעבד, דהא רבים מהאחרונים העלו דאם קראו לעולה בטעות רק ב' פסוקים ומחצה (שטעה הבעל קורא וחשב שנגמר הפסוק) הו"ל כג' פסוקים ויצא יד"ח בדיעבד, והוכיחו כן מהגמ' מגילה כב. לדעת שמואל שם מחלקים במעמדות פרשת בראשית שהיא ה' פסוקים לב' עולים וכל אחד קורא ב' פסוקים ומחצה, הרי דב' ומחצה דינם כג' פסוקים, ומבואר בראשונים שם דה"ה בר"ח עושים כן לדעת שמואל (ולא כמהנינו שהעולה השני או השלישי חוזר על פסוק שקרא זה שלפניו), ורב שם חולק עליו דאין לעשות כן משום האיסור דכל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה, אבל בדיעבד אם עשה כן מסתבר דמהני אף לדידה. [כן פסקו להלכה בשו"ת אמרי יוסף ח"א סי' קמ"ג, דעת תורה למהרש"ם סי' קל"ז ס"ד בשם זכור לאברהם ח"ג אות ס' ס"ק עה-עו, שו"ת הר צבי סי' ס"ו, חשב האפוד סי' קט"ז, וכן ציידו בשו"ת כתונת יוסף סי' י' (להגר"ר יוסף מונטיקו נדפס בשנת תקכ"ג) וא"א מבוטשאטש סי' קמ"ב ד"ה כשבפסוק, וכ"כ בספר פלאים לבעל התוספת שבת סי' קל"ז ס"ד (נדפס בשו"ע מהדו' פרידמן)].

ובשו"ת חשב האפוד שם הביא דוגמא לזה דחד ומחצה חשיבי כתי מברכות ג': 'משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו', והביא משו"ת חת"ס סי' מ"ו בשם שו"ת מנחת יעקב סי' ש"כ דהא דבעינן ב' ככרות שלימים ללחם משנה אינו מה"ת אלא אסמכתא בעלמא דהרי לחם משנה דקרא אפשר לומר חזא ופלגא כדאמרין ריש ברכות אשמורה ופלגא נמי אשמורות קרי ליה, וע"ש שהרחיב בזה בדברים ערבים, וכן האריך בזה בשו"ת להורות נתן ח"א סי' י"ד.

והנה באג"מ ח"ד סי' כ"ג פקפק בזה דלמאי דקיי"ל כד' רב י"ל דלא מהני, וכן עולה מדברי השפת אמת בסוגיא שם שביאר דיסוד שיטת

רב הוא דהואיל ואסור לפסוק על כן ליכא תורת פסוק על חצי פסוק ולכן ס"ל דלא מהני אפי' בדיעבד ע"ש, וכן הביא בשו"ת באר שרים ח"ב סי' נ"ה מהמגן גיבורים סי' נ"א סק"ג וסי' ס"א סק"ג. אולם בראשונים משמע לא כן, יעו"ב ברמב"ן רשב"א ריטב"א ור"ן שביארו דרב מודה לשמואל דהיכא דלא אפשר פסקינן ליה ושמואל מודה לרב דהיכא דלא אפשר דולג ופלוגתתם היא רק הי מינייהו עדיפא בשעת הדחק, ושו"ר בשו"ת תורת מרדכי סי' מ"ד שדן לבאר כד' השפ"א וכתב דהכי משמע מל' שו"ת חת"ס סי' י' (במכתבו לבעל המגן גבורים הנ"ל) שכתב בזה"ל 'הנה שמואל ס"ל פוסק דס"ל ב' פסוקים ומחצה הוה כמו ג' פסוקים ורב פליג משום דלא פסקיה משה' עכ"ל, ושוב דחה מכח דברי הראשונים הנ"ל ופסק דיצאו בדיעבד.

אולם מטעם אחר יש לעורר על דברי האחרונים הנ"ל שהוכיחו מהגמ' במגילה דחצי פסוק דינו כפסוק שלם, דלכאור' י"ל דרק לענין מנין הפסוקים חצי פסוק דינו כפסוק שלם, אבל מ"מ ליכא תורת קריאה על חצי פסוק אלא כשבין כולם קראו כל הפסוק, אבל פסוק שלא קראו אלא חציו י"ל דלאו קריאה היא כלל.

ונראה להוכיח יסוד חילוק זה, דהנה מבואר ברש"י במגילה שם בד' שמואל דהראשון קורא חצי פסוק השלישי ופוסקו, והנה הפסוק השלישי הוא 'ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור', וצ"ע איזה תיבות קורא הראשון. והנה כתב הראב"ה מגילה סי' תקע"ו בשם רבו דאין לפסוק פסוק של ה' תיבות כי אין פסוק בתורה פחות מג' תיבות כמו 'ובני דן חושים', ואח"כ הביא דברי רש"י הנ"ל, ובע"כ דפירש בכוונת רש"י דהראשון קורא 'ויאמר אלוקים יהי והשני קורא 'אור ויהי אור', ולכאור' אין שום משמעות לכל חצי בפנ"ע, ובע"כ דמצטרפים ב' הקריאות יחד, ואעפ"כ נתחדש בזה דאפשר לחלקם לב' עולים ולמנותם לב' פסוקים. וכן מבואר שם בראב"ה לענין הפסוק 'ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד' דפוסקים הפסוק לאחר התיבות 'יהי ערב', ומבואר דמהני אע"פ שאין לזה משמעות אלא בצירוף ההמשך. ובאופ"א מצאתי בחידושי מהר"ז בינגא הל' ר"ח לתלמיד המהר"ל שכתב לפרש בכוונת רש"י במגילה דהראשון קורא רק 'ויאמר אלוקים' והשני קורא 'יהי אור ויהי אור', וגם לדבריו אין כ"כ משמעות לחצי הראשון או עכ"פ לתחילת החצי השני, ובע"כ דמצטרפים יחד ואיכא תורת קריאה ע"י שניהם יחד. [ואמנם צ"ב ד' המהר"ז בינגא, דאם ס"ל דסגי לקרא ב' פסוקים ודלא כהראב"ה, למה לא פירש שהראשון קורא 'ויאמר אלוקים יהי אור' והשני קורא 'יהי אור' דבכה"ג יש משמעות לכל אחד בפנ"ע, וכן פירש בספר שפתי חכמים שם בכוונת רש"י. ובספר ברכת אברהם שם להגר"ר אברהם ארלנגר שליט"א כתב דנראה פשוט דרק אם פוסק באופן שיש משמעות מהני אבל לחלק פסוק 'ויברך ה' אל משה לאמר' הרי זה חוכא ואין זה דברי תורה, אולם בראב"ה ומהר"ז בינגא מבואר לא כן כאמור].

קריאת התורה בע"פ בדיעבד

[ג] עוד יש לדון מטעם אחר שיצאו יד"ח בדיעבד, דהנה הבאנו לעיל מה שדנו חכמי זמנינו לענין מי שלא דקדק בעשרת בני המן לקרא 'ואת' בכל שורה במקומה האם יצא יד"ח בדיעבד, ושורש הנידון אם הואיל ונתכוין לקרא את 'ואת' הנכון הו"ל כקרא מיעוט המגילה בע"פ שיצא בדיעבד (כלומר לאחר 'פרשנדתא' נתכוין לקרא 'ואת' של דלפון אלא שטעה וקרא תיבת 'ואת' זו מתוך 'ואת' של אספתא), או דהואיל וקרא מתוך המגילה הרי קרא 'ואת' אחר ונמצא שדילג את 'ואת' שאוחז בו ולא יצא אפי' בדיעבד.

והנה אם נימא דהו"ל כקרא בע"פ נמצא שקרא ג' פסוקים שלמים בע"פ, ובאנו בזה לפלוגתת האחרונים אם מי שקרא קריה"ת בע"פ יצא יד"ח בדיעבד או לא, ובפשוטו לפ"ד הרמב"ם דקריאה מתוך ס"ת פסול אינה לעיכובא ה"נ קריאה בע"פ אינה לעיכובא, והרחיב בזה בספר קריאת שמו"ת והלכותיה סי' ט"ז, ובהערה ט' כתב דלפ"ז בניד"ד יצא יד"ח בדיעבד ע"ש.

קרא ג' פסוקים למפרע

[ד] והנה כל הנידון הוא באופן שקרא את הפסוק האחרון חציו מנשיא אחד וחציו מנשיא אחר, אבל אם הפסיק באמצע הפסוק וחזר וקרא את כל הפסוק האחרון מנשיא היום, בזה י"ל דיצא יד"ח

לכו"ע, דהא קרא ג' פסוקים שלמים.

אך ל"ל דזה תלוי אם תחילת הקריאה היתה בנשיא שלפניו או בנשיא שלאחריו, דאם תחילת הקריאה היתה בנשיא שלאחריו נמצא דקרא הג' פסוקים למפרע, וצ"ע אם הוי לעיכובא.

והנה בספר הליכות שלמה פ"ז ס"ח מובא בשם הגרש"א זצ"ל בניד"ד שטעה וקרא ללוי את חציו השני של הנשיא שלאחריו ונזכר בטעותו קודם סיום הפסוק האחרון וחזר לקרוא את הנשיא של אותו יום, ואמר הגרש"א דלא עלתה לו הקריאה וצריך לקרא שנית כראוי. ולכאור' נראה דטעמו הוא לפי שאין לו ג' פסוקים שלמים, ולא ס"ל כדעת האחרונים הנ"ל דבדיעבד סגי בב' פסוקים ומחצה, [ולא נתבאר שם היטב איך היה המעשה, האם חזר וקרא רק את סוף הפסוק של נשיא היום או שחזר וקרא את כל הפסוק, ולפ"ז מבוואר דס"ל דלא מהני קריאת ג' פסוקים למפרע כאמור].

פתח בנשיא אחד וסיים בנשיא אחר

ה] אולם מצאנו כמה אחרונים שלפי דבריהם נראה דלא יצא יד"ח בניד"ד מטעם אחר, דהנה הבאנו לעיל מש"כ במשנ"ב דאם טעו וקראו נשיא של יום אחר יצאו יד"ח, דאין קפידא בימים, ולפ"ז כתב בשו"ת מהר"ם שיק ס' של"ד דה"ה אם קרא לכהן חציו הראשון של נשיא היום וטעה וקרא ללוי חציו השני של נשיא אחר יצא יד"ח, אולם יש אחרונים שכתבו לחלק בזה, דאם פתח בקרבן של נשיא אחד וסיים בקרבן של נשיא אחר גרע טפי, חדא דאפשר דאין יוצאים יד"ח אלא בקריאת קרבן שלם של נשיא, וכאן לא קרא קרבן שלם של שום נשיא, ועוד דהחצי השני מחזי כשיקרא כי הוא נראה כהמשך לחצי הראשון שקרא לכהן, וא"כ כשסיים ביום ד' וקרא זה קרבן שלומיאל בן צורישידי משמע דשלומיאל בן צורישידי הקריב ביום הרביעי, ואי"ז נכון, ועל כן לא חשיב כקריאת נשיא אלא כג' פסוקים בעלמא ולא יצא יד"ח, כ"כ בספר ערך שי ס' תרפ"ד (והובא בשערי רחמים על השערי אפרים שער ח' סק"מ ע"ש), וכ"כ בספר החיים להגר"ח פלאגי ס' ל"ט ס"א, וכן מובא בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (קובץ בית אהרן וישראל כסלו תשס"א עמ' קל"ב). וכן נקט בשו"ת הר צבי ס' ס"ו דהכא גרע, (אך הסיק דמהני לפ"מ שהוכיח כד' האחרונים הנ"ל דבדיעבד יוצאים יד"ח בקריאת ב' פסוקים ומחצה, ועל כן אמרינן דל מהכא סיום הפסוק האחרון זה קרבן וכו' ויוצא יד"ח בחציו הראשון של הפסוק, עכת"ד. וכבר תמהו עליו מסברא דאם יש בזה חסרון דמחזי כשיקרא מה יועיל לומר דל מהכא). [וגם בשו"ת אדני פז ס' תרפ"ד כתב דלא יצאו יד"ח, אבל מדבריו נראה דס"ל דקריאת נשיא היום היא לעיכובא (כד' המחנה חיים ח"ג ס' נ"א) ודלא כד' האחרונים והמשנ"ב הנ"ל דאם קראו נשיא אחר יצאו יד"ח].

אך כ"ז חידוש, והסברא הפשוטה היא דיצא יד"ח כמש"כ בשו"ת מהר"ם שיק הנ"ל, וביאר דכל שקרא ג' פסוקים בנשיאים כתקנת חז"ל קיים התקנה, והוכיח כן מהא דקיי"ל בס' קל"ז ס"ג דאף אם דילג פסוק באמצע הקריאה בשני וחמישי ובמועדים אינו מעכב אע"פ שהפסיק ע"ז את המשך הענין, ואפי' אם קרא למפרע אינו מעכב כדמוכח מהשו"ע שם דאם דילג פסוק בשבת משלמו אח"כ וא"צ לקרא משם ואילך כסדר את כל הפרשה, וה"נ בניד"ד, וכ"כ בשו"ת ריב"א או"ח סוס"י י"ח, שו"ת יד מרדכי ס' י"ב, ושו"ת חזון נחום ס' ט"ז.

[ובקונטרס הל' חנוכה להגר"א דינר שליט"א הביא בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל דאם קרא ללוי חציו השני של נשיא אחר יצא יד"ח, וביאר הטעם לפי שבין כך חוזרים וקוראים את הנשיא של היום בשלישי, עכ"ד. ולא הבנתי מה טעם הוא זה, והלא לפ"ד האחרונים והמשנ"ב אפי' אם קראו כל הג' עליות בנשיא אחר יצאו יד"ח, אלא שהאחרונים הנ"ל דנו דהכא גרע לפי שאי"ז נשיא שלם או משום דמחזי כשיקרא, ומה מועיל לזה מה שיקרא בשלישי את נשיא היום].

תמצית הדברים

אם טעה הבעל קורא וקרא ללוי חציו השני של נשיא אחר, אם נזכר קודם ברכה אחרונה יחזור ויקרא שוב חציו השני של נשיא היום, ואם לא נזכר עד לאחר שבירך העולה נראה דהעיקר לדינא דיצא יד"ח, דדמי למי שקרא לכל העולים בנשיא אחר דיצא יד"ח כמבואר במשנ"ב, אבל אם נזכר באמצע הפסוק האחרון וסיים את הפסוק בנשיא של אותו יום צ"ע אם יצא יד"ח כי לא קרא ג' פסוקים

שלמים, ולמעשה יש לצדד דיצא יד"ח מב' טעמים, חדא דד' כמה אחרונים דאם קרא ב' פסוקים ומחצה יצא יד"ח בדיעבד, ועוד דל"ל דחשיב קריאת ג' פסוקים שלמים בע"פ ויצא יד"ח בדיעבד לד' הרמב"ם. ואם חזר וקרא כל הפסוק האחרון של נשיא היום פשוט טפי דיצא יד"ח.

טעו בר"ח וקראו ג' עולים בחנוכה

אם בר"ח טבת שכחו שהוא ר"ח וקראו לכהן בשל חנוכה קוראים לג' הבאים בשל ר"ח כדמשמע בבית"ל ס' תרפ"ד (ודלא כד' השערי אפרים שער ח' סעי' ע"ג), ואם קראו ב' בשל חנוכה ונזכרו שהוא ר"ח צידד בספר שלחן שלמה ס' תרפ"ד ס"ה שיעלו ב' העולים הנוספים בשל ר"ח (וזה דלא כמש"כ בשו"ת חלקת יעקב ס' רכ"ט שגם השלישי יעלה בשל חנוכה), ואם קראו ג' בשל חנוכה כמו בשאר ימי החנוכה ורק אח"כ נזכרו שהוא ר"ח, לכאור' נראה שיקראו לרביעי בשל ר"ח (ובראשי חדשיכם), וכן נקט בשו"ת חלקת יעקב (שם).

והעיר ידידי הרה"ג ר' דב כהן שליט"א דבשו"ע סוס"י קל"ז פסק דאם קראו לאחד העולים את אותה קריאה שקראו לעולים שלפניו אינו עולה למנין העולים מלבד בחוה"מ סוכות שקוראים לכל העולים אותה קריאה משום דלא אפשר בענין אחר. והנה בחנוכה לד' השו"ע קוראים לשלישי מה שקראו השנים לפניו, והטעם הוא משום דגם בזה א"א בענין אחר כמו בחוה"מ סוכות, [ולד' הרמ"א השלישי קורא בנשיא שלאחריו, ונאמרו בזה כמה טעמי בראשונים, אולם מצאתי בספר השולחן לתלמיד הרשב"א הל' תפילה שער ו' שכתב הטעם בזה"ל; 'כתב מורי ז"ל שבמקומו היו נוהגים לקרות הישראל הפרשה האחרת ולא שהיה חוזר וקורא אותה פרשה שקראו כהן ולוי, כי מה טעם כאן לחזור, דבשלמא בקרבנות החג יש טעם לחזרה שלו, לצאת מספק קרבנות היום, אבל בנשיאים מה לנו אם יקרא ביום שני ביום השני וביום השלישי וכו' והלא אין זה אלא סיפור בעלמא שמספר סדר קרבנות הנשיאים, וכן היה נוהג בבית מדרשו' עכ"ל]. וא"כ בר"ח טבת דהדין הוא לקרא ג' עולים בר"ח והרביעי בחנוכה, הרי ל"ש לומר דהשלישי יכול לקרא מה שקראו הראשונים כי א"א בענין אחר, וא"כ בדין שאם עלה שלישי לחנוכה לא יעלה מן המנין ויעלו עוד ב' עולים לר"ח.

אולם הנה בקונטרס פתח הבית על הל' ס"ת שהו"ל הגאון רבי רפאל רייכמן שליט"א העיר כן ע"ד האחרונים והמשנ"ב שפסקו דאין קפידא בימים, ואם קראו בחנוכה בנשיא של יום אחר אינו מעכב בדיעבד, וקשה דהא אם היו עומדים על טעותם לפני הקריאה של השלישי הרי היו צריכים לקרוא לו בנשיא של אותו היום ולא לחזור על הקריאה של הנשיא שקראו הראשונים, וא"כ קשה מ"ט הוא עולה מן המנין, והרי בכה"ג ל"ש לומר דאי אפשר בענין אחר.

וכן העיר ע"ד השו"ע דאם הוציאו ס"ת אחד וקראו ד' בר"ח ונזכרו שלא קראו בשל חנוכה אין קוראים בשל חנוכה, וקשה דהא בר"ח השני קורא פסוק אחד ממה שקרא הראשון ומוסיף ב' פסוקים, וגם בכה"ג משמעות השו"ע סוס"י קל"ז שהוא עולה למנין העולים רק אם א"א בענין אחר (וכמש"כ במאמר מרדכי שם סק"ד ושערי אפרים שער ז' ה"ד ועוד אחרונים), והכא הלא אפשר בענין אחר כי צריכים לקרא בשל חנוכה.

וכן העיר בדין בני חו"ל הנוהגים כד' הרמ"א דשלישי קורא בחנוכה בנשיא שלאחריו, דלכאור' לפי מנהגם אינם יוצאים יד"ח בקרה"ת לפ"ד השו"ע דהשלישי חוזר על הקריאה של הראשונים, כי לפ"ד הרמ"א אי"ז בגדר אי אפשר בענין אחר, דהא באמת דינו לקרא בנשיא שלאחריו, וזו לא שמענו. וכן הקשה בתהלה לדוד ס' רפ"ב סקמ"ח על כמה הוראות של השערי אפרים לענין טעויות בקריה"ת בסוכות, דלכאור' זה תלוי בפלוגת השו"ע הרמ"א ס' תרס"ג אם השלישי קורא מה שקראו הראשונים או לא.

ומכ"ז מוכח דלא פלוג בזה, ומאחר דבעלמא בקריאת חנוכה וחוה"מ סוכות ור"ח צריך לקרא לאחד מהעולים מה שקראו כבר שוב אינו מעכב בכל גווני. אלא דצ"ע מהמבואר בביאור הלכה ס' רפ"ב ס"ו לענין מפטיר שחוזר על מה שקרא השביעי דאינו עולה למנין שבעה כי אם היכא דא"א בענין אחר, [כן הקשה הגר"ר רייכמן שליט"א שם], וצ"ע.

ראיה וגבורה, עין ולב, חשמונאים ויוונים.

חג החנוכה הוא חג של ראיה וגבורה. הנרות שאנו מדליקים זכר לנס המנורה, נועדו "לראותם בלבד". "על הניסים" אנו אומרים זכר להתגברות בשדה הקרב בו התגברו המעטים על הרבים. הגימטריא של שתי המילים ראיה וגבורה זהה - 216. כמו כן המילה ראיה מורכבת מאותן אותיות של יראה.

ליראה יש שלש דרגות. יראת העונש, יראת הרוממות ויראת החטא. רבי פנחס בן יאיר בברייתא המפורסמת רמח"ל מלמד אותנו את כל מרכיביה ב"מסילת ישרים", מדבר על יראת העונש במידת הזהירות ועל יראת הרוממות במידת הפרישות ועדין בראש כל הדרגות עומדת מידת יראת החטא חו המידה הגבוהה ביותר שאדם יכול להגיע אליה בעבודתו (שכן מעליה ניצבת רק מידת הקדושה, וזו עיקרה בידי שמים, ואין יד אדם משיגה להגיע עדיה. יש לקבלה מלמעלה, כמו שאומר רמח"ל שמידת הקדושה "תחילת השתדלות וסופה מתנה, אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו הרבה מלמעלה" כך שפסגת הדרגות שאדם יכול להגיע אליה בכוחות עצמו היא מידת יראת החטא). יראה זו, אומר רמח"ל, שלא כמו סוגי היראה האחרים, ממלאת את לב האדם כל הזמן ולא דווקא בשעה שעוסק במצוות ונמנע מעבירות חזו שנאמר "בכל דרכיך דעהו" מלא הוא יראת גדלותו של אלוקים מעצם הרגשתו המתמדת את גדלות האלוקים, ורוממותו ממלאת את כל חדרי לבו כל הזמן. יראה זו שייכת למי שעניו פקוחות ורואה את האור.

כשעם ישראל עמדו במעמד הר סיני ראו את הקולות ואורה של תורה שבקולות האיר להם באור יקרות. ועל הראיה הזו שהתמלא ליבם במעמד הר סיני נאמר "בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ' י"ז). ובספר דברים נאמר כי יראה זו יראה תמידית היא, שכך אומר הקב"ה: "הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים" (דברים ד' י'). ניתן אפוא לומר שהכוונה לאותה יראת חטא עליה דיברו רבי פנחס בן יאיר וה"מסילת ישרים", שהרי זו היא היראה התמידית שמי שהגיעה אליה נמצא בה "כל הימים" ולא רק בהגיעו למצוה או להמנעות מעבירה.

רש"י אומר שיראה זו המוגדרת "יראתו על פניכם" - "זו הבושה". יראת החטא באה לידי ביטוי בבושה הניכרת על הפנים. בושה זו היא ההפך ממידתה של יון שהרי יון משולה לנחושת ולנמר, נחושת - בצלם שראה נבוכדנצר, ונמר - בחזון שראה דניאל. נחושת ונמר מבטאים חוצפה, על נמר נאמר שהוא עז, ועל עזות נאמר "עז פנים לגהנום". לנמר יש תכונה של חוצפה, מסוגל הוא לתקוף בעלי חיים גדולים ממנו וחזקים ממנו, ועזות זו שהיא, כאמור, חוצפה, מיוחסת לפנים, ממש כמו שהמידה ההפכית לה, הבושה, אף היא ניכרת בפנים. עוד נאמר על החוצפה "ומצחך נחושה" כך שגם נחושת מבטאת חוצפה וגם היא ניכרת בפנים שהרי המצח הוא חלק מהפנים. הדבר בא לידי ביטוי בכך שהיא מנסה להיראות כזהב, למרות שערכה נמוך בהרבה, (נחושת קללל זו נחושת נוצצת הנראית כזהב, על רש"י יחזקאל פרק א).

הרמב"ן מלמדנו שהקב"ה רצה שכולם יהיו נביאים במעמד הר סיני¹ למען יראו ממנו כל הימים. אותה יראה שעליה מדבר הפסוק דלעיל (ע' רמב"ן שמות י"ט פס' ט).

כאמור לעיל, "יראה" - אותיות "ראיה". ובמעמד הר סיני ראו לא רק מראות אלא גם קולות, "קול ה' בכח", אותו ראו, מילא את ליבם את אותה יראה שאמורה ללוות אותם כל הימים,

מעמד הר סיני היתה תשובה מוחצת לפילוסופיה היוונית. זו טוענת, כפי שמסביר הפילוסוף למלך כזה, כי אין מציאות כזו שאלוקים יתגלה לעם ולו גם ליחידים רק החכמים יכולים להתקשר למה שהם מכנים "השכל

1. שהרי היה די בכך שמשה יקבל את הדברות וימסור להם שהרי במעמד הר סיני היה בכדי להוכיח את נבואת משה לנצח שנאמר "וגם בך יאמינו לעולם" כיון שכך הרי לא היה צורך שיהיו כולם נביאים כדי לבסס את אמיתות מעמד הר סיני.

העליון" והוא מצידו חסר כל רצון ואינו מתגלה ביחמתו לאיש. ובמעמד הזה כשהתגלה האלוקים לכל יחיד ויחיד מכל העם בהתגלות המוגדרת כ"פנים בפנים דבר ה' עמכם" מתנפץ רעיונה העיקרי של הפילוסופיה היוונית.

על פי הפילוסופיה היוונית הדבר הנעלה ביותר הוא חכמת האדם שמקורה באדם עצמו החוקר את הטבע (והוא בכוחו יכול להגיע, לדעתם, עד מה שהם מכנים "השכל העליון"). פלא שתכונה זו תוביל לחוצפה? לא בכדי יון היא אם הדמוקרטיה והרי דמוקרטיה בה כל אדם זהה לחברו ואין לאדם גדול כל מעלה על הקטן, האין זו מביאה למצב בו "נערים פני זקנים ילבינו"? וכמובן, חוצפתם המפורסמת בנסיונם להשליט חכמתם על חכמת התורה בבחינת "ושפחה כי תירש גבירתה".

כלעומתם מעמד הר סיני בו ראו כולם כי האלוקים מתגלה ברצונו לבני אדם, וראו את אפסותם מול גדלות האלוקים הביאם לידי ענווה (גדול הנביאים הוא גם גדול הענווים) וכלעומת החוצפה שעל הפנים שהיא, כאמור, תכונת היוונים, התכסו פניהם בושה מתוך היראה.

כיון שהיראה היא תוצאה של מעמד הר סיני (רמב"ן כנ"ל) נברר מה במעמד גורם לבושה המוגדרת כיראה שעל הפנים.

במעמד בו ירד האלוקים לדבר עם כל אדם בישראל, גבה לבם בדרכי ה', מאז ואילך כל אחד יתבייש לרדת להתנהגות ששאר בני אדם מתנהגים בה ללא בושה. זה פשוט לא יתאים. הרי "בנים אתם לה' אלוקיכם" הרי בחר בנו מכל העמים, מרגע זה בו נבחרנו לא מתאים לנו להתעלם מהעובדה שאנו היינו למרגלות הר סיני ולכן התגלות זו מביאה ליראה על הפנים הלא היא הבושה.

ראיה מביאה אפוא ליראה כמו שראית הקולות של מעמד הר סיני הביאה ליראה. ידוע גם כי בכח הראיה לבער רע. כמו שנאמר בכמה מקומות "נתן בו את עיני ומת", "נתן בו את עיני והפך אותו לגל של עצמות", "כל מקום שנתן בו את עיני נשרף". הוא שאמרנו שראיה וגבורה הם שני המרכיבים של חנוכה כי אחד תלוי בשני, כח הראיה שבכוחו לבעל רע מביא לידי מצב של איזהו גבור הכובש את יצרו.

על שמשון הגבור נאמר שהיו לו עינים טובות שהרי כתוב שאמר לאביו על בת פלשתים הראשונה שרצה לשאת לאשה "אותה קח לי כי היא ישרה בעיני". ואמרו חז"ל שאמר: "אם היא ישרה בעיני היא ישרה גם בעיני הקב"ה" ועוד אמרו שמשון נענש בעיניו בגלל שהתגאה בעיניו הרואות נכון. משמע שנכון היה הדבר שאם ישרה היא בעיניו ישרה היא גם בעיני הקב"ה אלא שאסור היה לו לומר זאת כי היה בכך יותר משמינית שבשמינית של גאוה. לא פלא אפוא שמשון זה בעל כח הראיה היה "שמשון הגבור" וכאמור "איזהו גבור הכובש את יצרו" (עי' ישראל קדושים לר' צדוק הכהן).

ואמרו חז"ל שיעין ולב תרי סרסורי עבירה, עין רואה ולב חומז, ומידה טובה מרובה ממידת פורענות. מי שעניו טובות וראיתו מבערת רע, ממילא דרכו סלולה להיות גבור הכובש את יצרו.

כך נצחו החשמונאים את היוונים למרות שהיו מעטים ויוונים רבים. והם היו חלשים מבחינה צבאית והאויב חזק. מכל מקום הם היו טהורים וצדיקים והתגברו על היצר ונצחו גם בשדה הקרב וזכו להאיר באור המנורה שמצוותה בראיה כיון שמקורה בגבורה (גבורת ההתגברות על היצר) ועין ולב שמשו לאמצעים לקדושה.

אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד.

{ אז נדברו }

פרשת מקץ תשפ"א | גליון מספר 493 | לסדר: "ויקראו לפניו אברך"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

תזכה למצוות!!! זה האיחול של חנוכה...

שמת לב לאיחול הזה?? האם פעם התבוננת בזה?? אתה עושה חסד עם יהודי... והוא מתרגש... מתמלא בהכרת הטוב ואז מכלל הלב הוא מברך אותך. תזכה למצוות!!!

לא... הוא לא מברך אותך בעושר מופלג... הוא לא מברך אותך בבני חיי ומזוני... רק מה?? עשית מצווה?? אז זהו שתזכה לעשות עוד כמה מצוות... כן... זה איחול שרק יהודים יכולים לברך אחד את השני... רק יהודים יכולים לראות בזה ברכה...

זה אחד ההבדלים הבולטים בין חנוכה לפורים!!! פורים המסקנה היא שבסופו של דבר שווה להיות צדיק... זה כדאי!!! הנה... תראה... מרדכי היהודי לא השתחוה להמן... לא השתתף בסעודת אחשוורוש... ומה קרה בסוף?? ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה... והתברר שכל העושר שהמן צבר... הכל היה בשביל להיכנס ישירות לחשבון בנק של מרדכי... בקיצור: המסקנה היא שאם פעם הבאה אחשוורוש שוב יעשה משתה ויקרא לכולם להשתתף דרך הזום ולראות את עושר כבוד מלכותו. גם אם זה יהיה מאוד מגרה... לא כדאי לך!!! כי שווה להיות יהודי שנאמן לה'... כי בסוף בסוף כל קוץ לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך... זו מסקנה נוסח פורים!!! לעומת זאת בחנוכה???

מה יש בחנוכה?? איזה סוף מאושר ושמן יש לסיפור של נס פך השמן?? שום דבר מיוחד!!! בשה"כ רצינו מאוד לקיים את הדלקת המנורה בשיא ההידור... רצינו... השתוקקנו... ו... ובסוף ברוך ה' הצלחנו!!! היה נס והשמן הטהור דלק שמונה ימים...

נו... ו... מה הלאה?? כן... הצלחתם לקיים את המצווה... ואז מה קרה??

לא קרה כלום!!! מה צריך עוד למרות?? הצלחנו לקיים את המצווה... מה... זה לא מספיק??

זה חנוכה!!! **תזכו למצוות!!! זכינו למצוות!!! זכינו לקיים את המצווה!** בחנוכה אנחנו מתחנכים לאחל לעצמנו איחול שנקרא: תזכה למצוות!!! זכינו לקיים את המצווה... כן... זה הכל.

כן... צריך לדעת שכמה שהיה נס גדול והקב"ה הציל אותנו מהיוונים וחזרה מלכות לישראל למשך יותר ממאתים שנה... גם אז זה לא היה סוגה בשושנים... גם במלכות חשמונאי היו הרבה צרות והרבה מריבות פנימיות שהתחוללו בעם ישראל... זה לא כמו "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות... אבל בכל זאת שמחים!!! על מה?? על **שזכינו למצוות!!!** היתה פה מלכות יוון שרצתה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך... ו... וברוך ה' הצלחנו להתגבר עליהם... ומה הרווחנו?? **מצוות!!! זה הדבר היחיד שהרווחנו!!!** שאפשר לקיים מצוות... ואנחנו שמחים ומאושרים ואומרים הלל על הזכות שלנו לחיות כמו יהודים ולזכות למצוות... **נכאו החשבו הנפש הנקב שכל אחד מאיתנו צריך לעשות בימי חנוכה אל:** האם אני יודע להעריך ולשמוח על עצם זה שאני יכול לחיות כיהודי ולקיים מצוות?? כן... לחבר שלי אני מאחל עם כל הלב שיזכה למצוות... השאלה האם גם לעצמי אני מסוגל להסתפק באיחול שכזה?? האם אני מסוגל להגיד הלל שמונה ימים על זה שזכיתי ב"ה להמשיך להיות יהודי ירא ושלם ובן תורה בדור שכזה... למרות שלא זכיתי בלוטו ולא יצאתי מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור...?? להודות לה' על שזכיתי להתגבר על עוד מכשול בעבודת ה'... ועל עוד גל שאיים על הרוחניות של הבית שלי??

בעזרת ה' אני מאחל לך מכל הלב... שעד פורים הקרוב... ה' יראה לך במוחשיות שמי שמתעקש לשמור על הרוחניות של הבית שלו... ה' יראה לך איך שלא רק תפסיד מזה כלום... אלא ההיפך תצא מרווח!!! תצא מזה בלבוש מלכות תכלת וחור... בעזה"ש עד פורים אתה עוד תראה כמה היה כדאי להישאר "איש יהודי" גם בתוך שושן הבירה... אבל סוף סוף כעת!!! כעת זה חנוכה... ובחנוכה אין לנו עיניים גדולות... העיניים שלנו בסה"כ נשואות לפך קטן של שמן טהור שאנחנו בסה"כ רוצים אותו!!! אותו ולא יותר!!! ואם נזכה לשמור עליו בטהרה... זהו... זה ההישג הכי מרשים מבחינתנו... בחנוכה אנחנו לומדים להתפלל ולזעוק לה' ולהודות לו שב"ה זכינו לעבור גם את השנה הכ"כ לא פשוטה הזו שעברנו במינימום נזקים רוחניים... אנחנו מקדישים את השבח וההודאה שלנו לה' על זה!!! רק על זה!!! זו סיבה מספקת מבחינתו לרקוד משמחה ולהגיד הלל שמונה ימים... תסלח לי על העירובב אור וחושך... היה לי איזה הרגש קצת "לא טהור..." שהתאריך של חנוכה תמיד הולך יחד עם סיום שנה אזרחית... וחנוכה זה זמן לשמוח שהנה!!! הסתיימה שנת 2020 ועדיין רגלי לא דרכו מחוץ לארץ ישראל... הסתיימה שנת 2020 ואני עדיין במדבר בפלאפון כשר!!! הסתיימה שנת 2020 ואני עדיין יהודי שמור ועובד ה'... אתה יודע להעריך כזה דבר?? זה בהחלט חגיגות סוף שנה אזרחית!!! כי בעולם החילוני והגוי... כל שנה אזרחית העולם החומרי גאה להציג את התהום החדשה שהוא הצליח לפעור בדחפור של השפלות והרדידות... ובדייק בימים אלו שהעולם מציג לראווה את ההישגים של השנה החולפת... אני באותו זמן עומד בפתח עם נרות חנוכה המרצדים וגאה להציג את ההישגים שלי... תראה לאן העולם הגיע ואני בכל זאת נשארתי שפוי!!! ובפרט בשנה האחרונה שלעולם אין שום הישג להציע אלא רק תסכול אחד ממושך... ואילו אני זכיתי במקרה הכי הגרוע לקיים תורה ומצוות מתוך הדחק שיפה אחד בצער ממאה שלא בצער, אתה בכלל קולט איך יהודי מסכם שנה קשה כזו ואיך גוי?? גוי מסכם את השנה האזרחית הזו בבבבסא אחת גדולה... ויהודי זכה להמליך את ה'!!!

יש לך בכלל מושג איזה הבדל תהומי יש בין יהודי שעבר שנת קורונה לגוי?? **רוץ להגיד הלל עוד שמונה ימים.**

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 705284

בנק פאג"י

סניף 187

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

זה אמנם נראה לך עגלת צב!!! אבל זה רחוק מלהיות צב...

שפחה נואמת... מי היא אותה שפחה??

בשבת הקרובה אנחנו נקרא הפטרה מאוד נדירה ששנים רבות לא קראנו אותה!!! אז אמנם נכון שאת הפטרה לא קראנו הרבה שנים... אבל יש פיוט שהרבה יהודים שרים אותו מידי שבת... צמאה נפשי לאלוקים... לבי ובשרי ירננו אל קל חי... ושם באחד הבתים האבן עזרא זועק בתפילתו: **ראה לגברת אמת שפחה נואמת, לא כי בנך המת ובני החי!!!**

הבית הזה בפיוט לקוח מהפטרה של השבוע...

רבש"ע: אתה הרי יודע את האמת!!! מי הגברת ומי השפחה... אז אנא, ראה לגברת אמת... תראה איזה עוול נעשה לה... השפחה שלה פתאום קיבלה בטחון עצמי והיא נואמת בבטחון... לא כי בנך המת ובני החי!!! לא רק שהיא מעיזה להחליט שהבן החי הוא שלה... היא גם לא מתביישת להקניט את הגבירה במצח נחושה ולומר לה: **כי בנך המת!!!**

תבין: בשלמא השפחה לא יכולה להשלים עם מר גורלה שהבן שלה מת. והיא חומדת את הבן החי של הגברת. נו... יש פה באמת מקרה כואב... אבל להמשיך הלאה ולהקניט את הגברת אמת והאמינית ולהגיד לה שבנך המת??? עד כאן מעיז אדם בפני בעל חובו...???

זועק האבן עזרא בתפילתו: רבש"ע ראה לגברת אמת!!! תקנא לאמת!!! **כלפי מה הדברים אמורים???**

נמצאים אנחנו בתוך חיי העולם הזה שכאן הקב"ה מסתתר... וכעת... כל זמן שאנחנו פה לא ניתן לראות במוחשיות מי הגברת אמת ומי השפחה??? לא ניתן להוכיח שמי שעושה רצון ה' הוא הגברת אמת... ואילו מי ששקוע בהבלי העוה"ז הוא השפחה... לא ניתן להוכיח את זה מדעית!!! ואנחנו מבינים את זה... כי אם היה אפשר להוכיח את זה לא הייתה בחירה...

בסדר!!! אז לא יודעים!!! יש פה בן חי ובן מת ולא יודעים מי שייך למי... **דא עקא!!!** שלפעמים יש חושך כפול ומכופל... לא זו בלבד שלא יודעים מי הוא הבן החי ומי הבן המת... אלא לפעמים מתהפכים היוצרות!!! "ראיתי עבדים רוכבים על סוסים ושרים הולכים כעבדים על הארץ..." פתאום השפחה מקבלת בטחון עצמי מופרז ולוקחת את המקרפון לידיים והיא נואמת: לא כי בנך המת ובני החי!!! מי שמעורבב פה בעוה"ז ועושה חיים ומחובר לרשת המקוננת הוא חי!!! הוא עושה חיים... הוא לעניין... ואילו אותו עובד ה' שמחובר לאילנא דחיי ומנשים אותו בתורה ובמצוות שלו הוא בנך המת!!! זה כבר מתסכל... זה כבר בלתי נסבל... כאן האבן עזרא כבר לא יכול יותר והוא זועק מנהמת לבו: אנא ה'... ראה לגברת אמת... ש... שמה קורה לה??? השפחה שלה נואמת לא כי בנך המת ובני החי!!! על זה אי אפשר לסלוח!!!

אבל האבן עזרא מסיים את הזעקה הגדולה שלו במה? לבי ובשרי ירננו אל קל חי... מה הקשר???

כן... האבן עזרא כבר מכין את עצמו... על כל הכאב... עם כל האפשרות הזו שהשפחה נואמת לא כי בנך המת ובני החי... לכן מה??? לכן לבי ובשרי חלילה לא ירננו אל קל חי?? חס ושלום!!! אני מוסר מודעא מראש שגם אז לבי ובשרי ירננו אל קל חי... כן... גם אז אקוד על אפי ואפרוש לך כפי עת כי אפתח בי בנשמת כל חי... ובכל זאת נכון בברכות שלאחר הפטרה: שמחנו ה' אלוקינו באלהיו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך במהרה יבא ויגל לבנו.

אם הייתי לוי והיו נותנים לי אפשרות לבחור משפחה, האם להיות גרשון, או קהת או מררי, היה לי ברור שהייתי בוחר את קהת!!! כן... כמו שלי הוא השבט המובחר ביותר בעם ישראל... ככה בתוך שבט לוי רואים מגמה ברורה שמשפחת קהתי הם נחשבים יותר מגרשון ומררי... נושאי הארון!!! מה יש לך יותר מזה?? ואם היו מודיעים לי שקהת כבר לא בא בחשבון ויש לך לבחור בין גרשון ומררי, ברור שהייתי בוחר את גרשון... כי גם גרשון יותר חשוב ממררי... לאורך כל הדרך רואים את זה... גרשון זוכה לישא את יריעות המשכן... ואילו מררי נושא את הקרשים שזה עוד שלב אחד רחוק יותר... (זה ניכר גם בהנחלת שלהם בארץ, שבני קהת קיבלו ערים שבשטים שהכי קרובים לביהמ"ק, ובני גרשון כבר נחלים בנחלות מנשה, ויששכר ואשר שיותר רחוקים, ואילו בני מררי כבר נחלים בעבר הירדן) אבל!!! כשמיגיעים להנחלת המזבח והנשיאים מגיעים לתורמים לבדק הבית שש עגלות צב ושני עשר בקר... וכעת צריך לחלק אותם בין משפחות גרשון קהת ומררי... **פה פתאום יש מהפר!!!**

ויאמר ה' אל משה... קח מאיתם ונתת אותם ללויים איש כפי עבודתו!!! הקב"ה מצווה את משה: את העגלות האלו צריך לחלק... אבל לא בשווה!!! אלא לפי צורך העבודה!!!

ומעתה: בני קהת ש"עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו..." להם אל תתן בכלל עגלות!! ואילו בני גרשון שהמשא שלהם יותר קל משל בני מררי... להם תתן שתי עגלות מתוך שש... ואילו בני מררי שהעבודה שלהם הכי קשה שהם נושאים הקרשים והעמודים והאדנים... להם תתן ארבע עגלות ושמונה בקר... דווקא מררי שהוא הפחות שבמשפחה... הוא מקבל את התקציב הגדול ביותר ביחס לכולם... כי כאן המינון הוא לפי גודל העבודה...

מגיע למררי לקבל הכי הרבה עגלות והכי הרבה כח עבודה... כי הוא עובד הכי הרבה...

טמוז כאו כלל גדול בעבודת ה': כו! יש קרובים יותר ויש רחוקים יותר...

ללא ספק יש כאלו שיותר קרובים לה'!!! כן... אני יכול להעיד שאני פוגש אותו... אני מכיר אותו... ובעבר הייתי מאוד מקנא בו... הוא אחד כזה ששתול בבית ה'... אף פעם לא היה לו מחשבות זרות מי יודע מה... הוא לא מבין כלום בעבודת ה'... כשאני מדבר איתו על התמודדויות בקדושה וכו'... הוא בטוח שאני מדבר איתו על טלטול מוקצה או אכילת דמאי... ואני מקנא בו!!! למה הוא שייך לשבט קהת וכולו קודש קדשים?? ואילו אני שייך לשבט מררי... אני סוחר איתי קרשים... כל מיני ניסיונות... וכמובן שאני עוד במצב טוב... אני סוחר את הקרשים... מה תגיד על חבר שלי שהוא סוחר את מסך פתח החצר... יש לו כל הזמן ניסיונות ליפול החוצה... הוא צריך לסחוב עליו כל הזמן את המסך של החצר... הוא כל רגע מחזיק את עצמו חזק רגע לפני התהום... אז אני לא עד כדי כך... אבל אני גם סוחר אדנים מכובדים שתקועים חזק בארציות... ורחוקים מאוד מהקרסים והלולאות שהחבר שלי מבני גרשון נושא... ומי מדבר על חבר שלי הקדוש הזה שהוא לגמרי נושא הארון שאין לו כלום בעולמו אלא תורה... למה הוא זכה להיות בן קהת?? ואני מאחרוני משפחת מררי??

אז זהו!!! שכן!!! יש!!! יש קרובים יותר ויש רחוקים יותר ואי אפשר להתעלם מזה...

אבל!!! זה רק חצי תמונה... כי החצי השני של התמונה... שכוחות נפש?? ותקציב רוחני? ואפשרויות רוחניות?? זה כבר איש כפי עבודתו!!! לכן מררי יש הרבה יותר תגבור!! הוא מקבל הרבה יותר סייעתא דשמיא... הוא מקבל את העגלות - הוא מקבל את הרכב עם דלק על חשבון המשכן... (כן... אותם שנים עשר בקר זה רכב עם דלק שעבד נון סטופ על חשבון הרבש"ע והחזיק מעמד יותר מארבע מאות שנה... רק בחנוכת בית הראשון שחטו אותם והקריבו אותם)... ככל שאתה יותר רחוק!!! ככה אתה מקבל יותר כוחות להתקרב!!! וזה מאוד הגיוני... זה בדיוק כמו אוטובוס עירוני ובין עירוני... ללא ספק אוטובוס בין עירוני הוא יותר שווה ויותר מאובזר מאוטובוס עירוני... כי... יש לו יותר עבודה ויותר קמ"ש לנסוע...

נקוט כלל ברזל בידך: ה' נותן לכל אחד מספיק דלק בשביל להגיע עד כסא הכבוד!!! רק מה? מי שמאוד מאוד קרוב לשם... מקבל רק קצת דלק... הוא לא רחוק הרבה... הוא גם לא מקבל רכב משלו... כי הוא יכול לשכור רכב ב-19 שקל לשעה ולהגיע איתו... אבל מי שרחוק יותר... זה בסה"כ אומר שהוא מקבל יותר דלק... ורכב קצת יותר שווה... שאפשר לנסוע איתו גם מחוץ לעיר... ואחד שגר מאוד מאוד רחוק... זה עדיין לא אומר כלום!!! זה בסה"כ אומר שהוא קיבל טנק מלא דלק... ורכב חדיש ויוקרתי על חשבון הרבש"ע... שהוא יוכל לנסוע ולהגיע הכי מהר... כלומר: המרחק לא מצביע רק על ריחוק!!! כי באותה מידה זה מצביע גם על תקציב מותאם ועל כוחות מתואמים!!!

ולאורך כל הדרך רואים את זה!!! גם בשאר השבטים רואים את זה... סו"ס זה לא סוד שבשנים עשר שבטים יש ששה שבטים שהם בני הגבירה, ויש ששה שבטים שהם בני השפחות, ותמיד הסתקרנות: איך בני השפחות לא הרגישו נחיתות ביחס לבני הגברות??

והתשובה היא: שבני השפחות! דווקא בגלל שהם בני השפחות הם קיבלו את הנחלות הכי משובחות ומשופעות ונרחבות... ואילו בני הגבירה קיבלו בעיקר את הנחלות משובעות... (ראובן - עבר הירדן, שמעון - נוהל בתוך יהודה, לוי קיבל נחלה בכלל, לעומת זאת אשר ופתלי וגד ודן קיבלו נחלות מבורכות וגדולות ומשופעות בכל טוב)... ולמה?? דווקא בגלל שהוא בן השפחות!!! במה זה מתבטא שהוא בן השפחה?? שהוא צריך יותר כח ויותר תגבור מלמעלה... לעומת זאת בן הגבירה המשמעות היא שאפשר להטיל עליו תפקידים מליאי אחריות עם כמה שפחות תמיכה... שבת לוי דווקא בגלל שהוא הכי נבחר... בגלל זה הוא לא מקבל חלק לא בארץ ולא בביה"ה!!! ושבט קהת דווקא בגלל שהוא המובחר שבמובחר הוא לא מקבל אפילו עגלה אחת... תסתדר לבד!!!

וכאן הניסיון של כל אחד ואחד מאיתנו... האם לראות חצי תמונה או לראות תמונה מושלמת... אני שייך לבן השפחות... אני הרבה יותר רחוק... קבלתי תפקיד יותר קשה... אני יכול להתמרמר... למה חבר שלי הוא ידני ישכון לבטח עליו...?? למה ה' חופף עליו כל היום ועלי לא כל היום?? אבל באותה מידה אני יכול לראות את החצי השני של התמונה... כן... אני מררי... קבלתי תפקיד יותר רחוק ויותר כבד... אבל אם קבלתי תפקיד יותר קשה, זה בסה"כ אומר שקבלתי יותר כוחות נפש!!! הקב"ה משחרר לי יותר מהר בהירות... יותר קדושה... ורואים את זה היום!!! הדור הקודם לא מפסיק להכריז שהמושגים המרוממים שבחורי ישיבות ואברכים היום אוחזים שם זה לא המושגים של פעם... כן... זה משפטים שאנחנו מסתבכים איתם... כי אנחנו מידי רגילים להגיד כמה אנחנו רחוקים היום... אבל אנחנו שוכחים שמי שצריך לנסוע רחוק... מקבל ביושר גם טנק מלא בכוחות וחיוניות...

**מה בין "כה עשו חכמינו"
ל"שבחי הבעש"ט"???**

בתור אחד שזכיתי לגדול תמיד בקו התפר שבין החסידים והליטאים... ישנה נקודה שבמשך שנים לא הצלחתי להבין אצל החסידים... וסו"ס שבועיים האחרונים נפל לי האסימון ולראשונה!!! לראשונה זכיתי כן להבין את זה. **במה מדובר???**

ובכן: קצת רקע: אם תשים לב: ישנם שני סוגים של סיפורי צדיקים!!! הייתי קורא לזה בלשון מושאלת: יש סיפורי צדיקים של מלווה מלכה- מה שנקרא **נוסח חסיד**... ויש סיפורי צדיקים **נוסח ליטא**...

מה ההבדל??? כשמספרים לי סיפור על הצדקות של הרב שטיינמן זיע"א... כמה הוא עסק בתורה בעמל ויגיעה... כמה הוא עבד את ה' במסירות נפש ועמד בניסיונות הכי קשים... **נו... ו...?? מה המסקנה של הסיפור??** ש... נו... תלמד ממנו... תהיה גם אתה צדיק כמו הרב שטיינמן...

לעומת זאת יש סיפורי צדיקים נוסח מלווה מלכה... ושם בדרך כלל הסיפור הוא בעיקר על הרוח הקודש של הצדיק... ואיך הוא פועל ישועות... ואיך שהוא יודע כל מה שקורה בשמים והוא גוזר והקב"ה מקיים... ו... נו... מה המסקנה של הסיפור?? שתכנע!! תתבטל!! ותאמין בצדיק!!! שים לב: פה המסר העיקרי זה לא כ"כ שתלמד ממנו ותהיה כמוהו... אדרבה... תבין כמה שהוא לא במושגים שלך ותאמין בצדיק ותתבטל אליו... **לדוגמא:** כשכתוב בפרשת המרגלים: "ויהס כלב את העם אל משה" ואז הוא פתח בשבחו של משה... וכי רק זאת עשה לנו בן עמרם? הרי הוציאנו ממצרים וקרע לנו את היס? איזה מסר כלב רוצה כעת להגיד לעם?? שתציתו לו!!! תאמינו בה' ובמשה עבדו...

כלב לא הולך כעת לספר לנו "כה עשו חכמינו" שנלמד איך להתנהג ואיך להגיע גם אנחנו למדרגת משה רבינו... **לא!! זה לא הנושא!** כעת הנושא הוא- כלל ישראל תזהרו לכם... כל החולק על משה כחולק על השכינה... אל תעיזו להמרות את פיו... בקיצור: יש פה שני תחומים שונים לגמרי בסיפורי צדיקים!!! עכשיו: אתה מבין לבד שזה לא רק בסיפורי צדיקים, אלא מגיע לידי ביטוי לאורך כל הדרך...

בתפיסה שלי מה זה צדיק?? צדיק זה יהודי עם רקע בדיוק כמוני... רק הוא עבד על עצמו... עשה המון המון מצוות... הכניע את מידותיו... עמל ויגע בתורה עד כלות הנפש... ו... ובקיצור: הוא עשה הרבה "צדקות" ו... ו... וזה מה שעשה אותו **צדיק!!** והנה אני מגיע לחצרות החסידים ושם זה לא סוד שהתפיסה היא אחרת לגמרי... גם אם האדמו"ר שליט"א הוא באמת מלאך אלוקים ועובד את ה' מנעוריו... אבל זה לא סוד שהבן או הנכד שלו כשהוא כבר נולד והוא עדיין תינוק... כבר אז כולם יודעים מראש שהוא עתיד ביום מן הימים להיות הצדיק וממלא מקומו של אביו האדמו"ר צוק"ל בהמשכת השפע... בקיצור: "בטרם אצרך בבטן ידעתך ובטרם צאתך מרחם הקדשתך..." זאת אומרת: גם אם עכשיו הרבי שליט"א הוא מאוד

צדיק והוא מלא בתורה מעשים טובים... זה לא סוד **שלא בגלל זה** הוא נקרא צדיק!!! כי עוד הרבה לפני כן... כשהוא עדיין היה תינוק כבר אז היה מסומן ומעודד להיקרא צדיק!!!

ואת זה!! את הנקודה הזו לא הייתי מסוגל לעכל... זה אפילו היה מקומם אותי... אני והנכד של הרבי... שנינו בני אותו גיל... שנינו שיחקנו תופסת... שנינו השתוללנו ביחד... שנינו תפסנו את עצמנו לידיים ביחד... שנינו כעת עובדי ה' פחות או יותר באותה רמה... אז למה לו יש קולפיק והוא עוד מעט יקרא הרה"צ... ואני לא??? למה???

הייתי מתפוצץ מקנאה ו... ו... ותסכול!!! למה הוא יותר מוערך ממני???

ומה שהכי חשיד אותי תמיד... שכל פעם שנסייתי לשאול את החסידים בעצמם... איך אתם מתמודדים עם המחשבות זרות האלו? הם לא הבינו מה אני רוצה... קלטתי שרק לי זה מפריע!!! אני המשוגע היחיד! זה נתן לי להבין ש... שכנראה חסר לי פה פרט קריטי... יש פה נקודה שעדיין לא עליתי עליה... אז הנה!!! איש בשורה אני... סו"ס קלטתי לראשונה והבנתי נקודה פשוטה שכל ילד חסידי בגיל שש מבין...

קלטתי שיש שני סוגי צדיקים!! הייתי מגדיר את זה: יש צדיק מסוג של **הערכה!!** ויש צדיק מסוג של **הכרה!!** מה אני מתכוין?? הרב שטיינמן היה צדיק גדול... למה?? הוא עשה המון מצוות ובזכות זה הוא נהיה צדיק... הקב"ה מאוד **מעריך** את הגדלות שלו ואת העמל שלו ומהמקום הזה הקב"ה מסר בידי את ממשלת הדור... ועכשיו גם אני במקביל **מעריך** אותו על הצדקות שלו... ומהמקום **המעריך** הזה אני מסתכל עליו כצדיק!!! אבל יש צדיק מסוג אחר לגמרי... צדיק ממקום של "ספירה" זה משהו אובייקטיבי... ה' רצה להמשיך עלינו שפע והוא שלח לעולם נשמה מסוימת שדרכה יעבור השפע... למה דווקא הוא?? ככה!!

זה להבדיל כמו פרה אדומה שדרכה מגיעה טהרה לישראל... איזה מצוה עשתה הפרה שהקב"ה כ"כ מעריך אותה על זה?? לא!! היא לא עשתה משהו!! אין פה סוגיה של הערכה!! זו מציאות!! **תכיר** את העובדה... זה נקרא מי חטאת וזה מטהר!!! (זה כמו בן בכור שמגיע לו פי שנים?? למה? מרוב הערכה שיש לנו אליו?? לא!! זו לא **הערכה!!** אלא **הכרה!! יציר!** עצם זה שהוא יורש בכור, זו הכרת המציאות שמזכה אותו!!!) אז כמו שיש שבת שהיא מקור הברכות, וכמו שיש תפילין שהם תשמישי קדושה, ככה הקב"ה שלח לעולם נשמה מסוימת שהקב"ה ממשיך דרכה את השפע... זה כמו ירמיהו הנביא שהזכרתי מקודם שהוא בודאי היה צדיק גדול... אבל הקב"ה כבר הודיע לו מראש: בטרם אצרך בבטן ידעתך...

ובראש הליטאי שלי... במושל ראשון מאד מאד קשה לי לקבל את התפיסה הזו!! אני כ"כ גדלתי על זה שאם תעשה מצוות ומעשים טובים ותלמד תורה אתה תהיה צדיק... אז איך יכול להיות שנולד לרבי שליט"א נכד ואנחנו כבר יודעים מראש שהוא הולך להיות הצדיק... איך זה יכול להיות?? למה?? בתור מה?? במשך שנים לא הצלחתי להשתחרר בתחושת

האפליה שבדבר!! למה אני צריך לעשות כ"כ הרבה מצוות ומעשים טובים בשביל להיות צדיק... והוא רק נולד הוא כבר הולך להיקרות צדיק?? **ועכשיו פתאום אני מתחיל לקלוט!!** שכמה שמפריע לי האפליה הזו... הרי לא מפריע לי למה הפרה אדומה זוכה להיות סמל הטהרה בעם ישראל ואני לא...?? **עם זה אין לי בעיה!!** אני לא רואה בזה אפליה... למה?? כי... כי אני מבין שזה לא נובע מזה שהקב"ה מעריך את הפרה אדומה יותר ממני... זה פשוט אובייקט טהרה!! הקב"ה רצה שיהיה טהרה בישראל אז הוא ברא פרה שזה יעבור דרכה... באותה מידה יש נשמה מסוימת שדרכה עובר שפע!!! זה לא קשור בהכרח למעשים טובים או להערכה מסוימת... זה אובייקט!! זה לא צדיק... אלא ספירת צדיק... **לדוגמא:** משה רבינו הוא מוסר התורה!! אם מישהו יבא וישאל: למה הקב"ה בחר במשה רבינו?? אתה יודע מה צריך לענות לו?? **ככה!! ככה הקב"ה החליט זהו!!**

עכשיו בינינו... יש סיבה למה הקב"ה בחר דווקא ב... (התורה כן מפרטת את הצדקות של אמא שלו ויובד וגם חז"ל מספרים לנו את הצדקות והרחמים של משה...) אבל תכל"ס... ברגע שנשאלת שאלה בסגנון של: רגע... מי אמר שמשה רבינו הוא אבי הנביאים... אולי אני?? כאן התשובה היא: **ככה!!!** אסור לנמק שהקב"ה בחר במשה כי הוא היה קדוש וצדיק... **אתה יודע למה אסור להגיד את זה??** כי אם באמת הקב"ה בחר במשה רק כי הוא היה צדיק ומגיע לו... אז מחר מגיע קורח ומתחיל לעשות לומד"ס... רגע... "כי כל העדה כולם קדושים... ומדוע תתנשאו...?? נו... ואז מה משה עונה לו?? האם משה מתחיל להיכנס לויכוח ומתחיל להוכיח לקורח שהוא יותר צדיק ממנו?? **לא!!! משה בכלל לא נכנס לנידון**... כי גם אם משה באמת יותר צדיק מקורח... **לא זו הנקודה!!** הנקודה היא: **ככה ה' החליט!! נקודה!!! "לא עלינו תלונותיכם כי על ה'..."**

הרי אתה מבין שצריך שיהיה מישהו שהוא יהיה מוסר התורה... אז ה' החליט שזה אני... למה?? ככה!! ככה הוא החליט!!! אני אובייקט של מסירת התורה!! (זה בדיוק הפשוט: "האיש משה עניו מאד..." הוא לא היה בתמונה... הוא כל הזמן ושאר מחוץ לתמונה... כביכול הקב"ה היה צריך מישהו שיעשה את זה... אז הוא לקח אותי... אבל אני לא שונה מכל אחד אחר... מי שיש לו שאלות למה אני... אין לי תשובה... שישאל את הרבש"ע) וארך לי המון זמן להבין את זה!!!

זה ההבדל בין צדיק נוסח ליטאי לצדיק נוסח חסיד...

אצל ליטאי המושג צדיק זה איש אחד שגרתי לגמרי מתוך העדה שעשה המון מצוות ואז הוא נהיה צדיק... ו... ולא נותר לך אלא לספר סיפורי עובדות ולברר איזה מעשים טובים הוא עשה כדי ללכת בעקבותיו ואז תהיה גם אתה צדיק... (ומי יודע אולי תהיה צדיק אפילו יותר גדול ממנו... אני בעד...) לעומת זאת אצל חסיד המושג צדיק זה לא משהו שמתחיל מאיזשהו אדם שהחליט להיות צדיק... **הפך!! זה מתחיל מהרבש"ע!!** הרבש"ע רצה להעביר שפע... ובשביל זה צריך להתקין צינוור אז הקב"ה הוריד לעולם צינוור... ולצינוור הזה קוראים "ספירת צדיק"!!

להסתיים עם התעלפויות ועם שלוליות של דמעות ותחיית המתים ועליית נשמות שלא קשורים אליי? תן לי סיפור אחד מקורקע אין שהצדיק נלחם ביצר הרע שלו וניצח... **אז זהו שלא!!! פרנציפ לאו!!!** זה לא טענות... זה בכוונה!!! הסיפורי צדיקים של מוצאי שבת לא מיועדים בשביל שמחר גם אני אהיה צדיק כמוהו... אלא בשביל שתפנים שיש צדיק שהקב"ה מדבר דרכו ותבטל אליו ותפסיק לבלבל את המוח ולחשוב שאתה מבין לבד!!

עכשיו: מה האמת?? מה הדרך הנכונה??

זה... זה בדיוק כמו לשאול מה יותר טוב: רחל או לאה?? שתיהן אמותינו הקדושות!!! זה שני חלקים שמוכרחים אותם בעבודת ה'... וכאן כמובן לכל אחד יש את הבחינה שהוא יותר נמשך אליה באופן טבעי... **שתבין:** מי שיש לו קצת רמה מבין שאם יש חסידים וליטאים זה לא שמישהו פה טועה בגדול... יש פה שני חלקים בעבודת ה' שמסתמא נובעים מתכונות שונות (שהקב"ה בכבודו ובעצמו הזמין אותם כי צריך אותם...)

לאה ובנה יהודה מלמדים אותנו איך להתקרב לרשב"ע... איך אתה יכול להתחיל מאפס!!! אפילו ממקום שגאו ומרוחק... ולחזור בתשובה ולעשות מצוות ומעשים טובים וככה להתקרב ולהיות הכלה של הקב"ה...

ואילו רחל ובנה יוסף מלמדים אותנו שיש נשמות קדושות שהקב"ה שותל אותם בכל דור, שאנחנו צריכים לקבל מהם ולהתבטל אליהם כי כך גזרה חכמתו יתברך... ואם האחים לא יסכימו להתבטל ליוסף... והם אומרים: "ונראה מה יהיו חלומותינו" הרי רוח"ק מכריזה ואומרת: נראה חלום של מי יתקיים... אין ברירה!! יש נשמת יוסף שצריך להתבטל אליה... עכשיו: כל אחד מאיתנו בתכונות שלו נמשך או ללאה- יהודה, או לרחל- יוסף... ואני מודיע לך שגם אחרי שהבנתי שיש רחל!!! יש יוסף שצריך להלביש אותו כתונת פסים וכולם צריכים להשתחוות אליו!!! אני בעזה"ש אעשה את זה ואני כבר לא אקנא בו... אבל אני עדיין תמיד אעשה את זה ממקום של בן לאה ואני אשאר בחינת יהודה... אני רוצה להיות צדיק... אני רוצה לחזור בתשובה... אני גם רוצה להיות אהוב על הקב"ה... לא מספיק לי שהצדיק אהוב... יש לי מה לקבל ממך... כשאני אאבד את הכיוון ואתחיל לזלזל ביוסף... אתה תעמיד אותי במקום ותזכיר לי "נשקו בר פן יאנף..." אבל אני פה בשביל להזכיר לך שגם אחרי שיש צדיק... אתה גם בתמונה... גם אתה יכול לחזור בתשובה כמו יהודה ולהיות אהובו של הקב"ה ולזכות להגיע עד רגל רביעי שבמרכבה... וכשנינו נשלים אחד את השני אז יוסף ויהודה יבינו אחד את השני ויגיע התיקון השלם...

במקרה הטוב רק לצאת כביכול נגדו...

כעת נתרגם את זה אלינו: כידוע: יעקב אבינו הוא דוגמא של מעלה ומייצג את קוב"ה ורחל ולאה מייצגות את נכסת ישראל... רחל מייצגת את הצדיק מהסוג החסידי שהזכרתי... מדובר בנשמה קדושה שהקב"ה בכלל לא שאל אותה ובכלל לא דיבר אותה... הוא פשוט העמיד אותה בפני עובדה: אתה (ספירת) צדיק!!! נקודה!!! "אתה תרעה את עמי ישראל..." אתה ממשיך השפע בין תרצה ובין לא תרצה... זה אתה!!! זה כמו שמש רבינו... שמרגע שהוא נולד הוא כבר מושיען של ישראל... מכאן ואילך לא נותר לאותו צדיק אלא רק לנסות להתנער... שבוע ימים משה מנסה כביכול להתחמק ולא רוצה... והקב"ה מכריח אותו... במקביל!!! יש לנו את פנחס שהקב"ה באמת לא בחר בו!!! איש מתוך העדה... הקב"ה לא דיבר איתו ולא ביקש ממנו כלום... והוא דוחף את עצמו... הוא יוצא לקראת הקב"ה... יוזם קשר... והקב"ה בוחר בו...

פנחס זה כמו לאה!!! הרי לאה- יעקב בכלל לא רצה להתחתן איתה... לא דיבר איתה... לא פנה אליה... אבל היא דוחפת עם כל הכח לכיוונו... ואיכפת לה מיעקב... מתאוה להעמיד ממנו שבטים ומהמקום הזה היא מצליחה להיות עקרת הבית... זה פנחס... פנחס הוא כביכול על תקן של שנאו... גם אם אבא שלו אלעזר כהן גדול, אבל הוא לא זכה אפילו להיות כהן הדיוט (כידוע...) נדחק לפינה... אבל איכפת לו מהרשב"ע... והוא דוחף את עצמו בכח ומקנא לכבוד שמים... ובזה הוא זוכה לבריתי שלום... **אם נעמיד את משה רבינו מול פנחס!!! זה ממש על משקל רחל מול לאה...**

אם יש משהו מיוחד שהתורה מדגישה את הגדלות של משה... מה זה?? ג' דברים עשה משה **מדעתו**. הוסיף יום אחד מדעתו, ושבר את הלוחות... הגדלות של משה רבינו מתבטאת דווקא בדברים שהוא עושה כביכול לא!!! לא כמו שהקב"ה ציווה אותו... ושם!!! דווקא שם אתה מגלה עד כמה שכינה מדברת מתוך גרוננו!!! ומה שהוא עושה שכינה מסכמת על ידו... לעומת זאת פנחס... אצלו הגדלות מגיעה מלמטה... יש פה לאה... יש פה משהו שהקב"ה לא בחר בו... אבל הוא מפגין את הנאמנות הכי גדולה בעד הקב"ה... לכיוונו של הקב"ה ומהמקום הזה ה' בוחר בו...

זו הסיבה שהסיפורי צדיקים נוסח ליטא עסוקים בעיקר להסביר לי איך להתרצות לפני ה'... איך לצאת לפני ה'... ואיך להיות עוד יותר ועוד יותר צדיק... ואיך אני גם נהיה צדיק כמו הרב שטיינמן... **ואילו סיפורי צדיקים נוסח חסידי זה ההיפך הגמור במאה שמונים מעלות!** סיפורי חסידים הם בדרך כלל סיפורים מרוממים... מופשטים... שעסוקים בעיקר בלהוכיח לי סופית עד כמה ה' אוהב את נשמת הצדיק ומשפיע עליו בלי סוף... וכמה זה לא במושגים שלי ולא שייך אלי... ו... ומה המסקנה?? שתבטל אליו ותציית אליו ותפסיק לחשוב שאתה מבין יותר...

כל זמן שלא הבנתי את הנקודה הזו... הרי כל פעם שהייתי יושב בסעודת מלווה מלכה והיו מספרים סיפורי צדיקים וכל סיפור היה יותר בשמים מהשני... זה עיצבן אותי... תביא כבר סיפור אחד נורמלי שיש לי "מה לעשות איתו..." למה כל סיפור הוא תמיד צריך

זה לא קשור לאדם הזה. זה קשור לרשב"ע שהחליט להעביר דרכו את השפע...

עד כאן דיברתי בשפה הרדודה של "ליטאי" או "חסידי"... אבל יש לזה רובד הרבה יותר עמוק... עומק ההבדל בין שני סוגי הצדיקים... זה ההבדל בין רחל ללאה!!! בפרשת ויצא כתוב: "ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב, ותקנא רחל באחותה", אומר רש"י: שהיא קנאה במעשים טובים שלה... **נשאלת השאלה:** על איזה מעשים טובים מדובר פה?? איזה מעשים טובים רחל ראתה בלאה שעל זה היא מקנאה בה?? (ברור שהיא ללאה מעשים טובים... אבל סו"ס לרחל היה לא פחות... ואם בכל זאת היא מקנאה בה... כנראה שהיא ללאה סוג מסוים של מעשים טובים שרחל לא יכלה להתחרות איתה בזה... השאלה מה הם המעשים טובים האלו??)

ושמעתי מסבירים: הרי לאה הרגישה שנואה... ולכן היא עשתה כל מיני מעשים וכל מיני טעדיקי כדי להאהיב ולקרב את עצמה ליעקב... וברגע שהיא **עשתה**... אז היא גם הצליחה... ללאה יש בן שקוראים לו ראובן- ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני איש... שמעון- שמע ה' כי שנואה אנוכי ויתן לי את זה... לוי- עתה ילווה אישי אלי...

עומדת רחל ומקנאה באחותה: מה אעשה שאני לא יכולה לעשות את המעשים של לאה!!! כי אני לא שנואה!!! הרי אם הייתי שנואה... אז ה' היה רואה בעניי ואז היה נולד לי ראובן... ואז ה' היה שוב רואה כי שנואה אנוכי ונותן לי גם את שמעון... אבל מה אעשה שאני לא שנואה... אדרבה... יעקב רוצה אותי עוד לפני שאני רוצה אותו... וממילא הוא לא נותן לי להתבטאות!!! הוא לא מאפשר לי לעשות מעשים כדי שהוא ירצה אותי... אני לא יכולה ללדת את ראובן שמעון ולוי כי בשביל זה צריך להיות אביסלע שנואה ויעקב אף פעם לא נתן לי לעמוד במקום הזה...

לא אז בלבד!!! אם נשים לב: גם ללאה וגם לרחל יש מעשים!!! אבל שים לב: מה ההבדל בין המעשים של רחל למעשים של לאה?? כל המעשים של לאה עסוקים **בעד** יעקב!! להתקרב לכיוון של יעקב!! ואילו רחל זה בדיוק הכיוון ההפוך... מה המעשה הנאצל ביותר של רחל? שהיא **ותרה** על יעקב ומסרה את הסימנים ללאה... יעקב כביכול רוצה אותה והיא דוחה אותו... נותנת אותו ללאה... ועל זה בדיוק רחל מקנאה בלאה...

למה נגזר עלי שהמעשים טובים שלי הם צריכים להיות על דרך **השליחה**?? הרי גם אני וגם את עושות מעשים **טובים**... ואילו אצלך המעשים טובים זה במישור **החיובי**!! היות ואת נמצאת במשבצת של שנואה... ולכן את כל הזמן עסוקה בלהתקרב- "ותצא לאה לקראתו..." ואילו אני אף פעם לא יכולה להתבטאות על דרך החיוב... כי יעקב אף פעם לא מאפשר לי לרצות יותר ממנו... אם כבר יש לי מעשים מול יעקב זה רק על דרך השליחה... שהוא גוזר ואני מבטלת... הוא רוצה ואני דוחה אותו?? לאה זוכה להעמיד של שבט יששכר... למה?? כי "ותצא לאה לקראתו!!!" אומרת רחל: אני לא יכולה לצאת לקראתו של יעקב... כי הוא תמיד יקדים אותה... אני יכולה

דרשות חתם סופר על הנוכה:

פתחתי לתומי דרשות חתם סופר על הנוכה, ומצאתי שם (בדרוש פרשת וישב) דברים שמאוד אקטואליים ונוגעים לתקופה זו... מבין בתרי הדברים משמע שזה היה בסיום מגיפת החולירה והוא כותב שם בזה"ל: "ואחר כל זאת נודה לה' אלוקינו על חסד גדול שהפליא על דרך הפלא, על התלמידים בני הישיבה, ה' עליהם יחי, שלא פגע בשום אחד מהם שום חולי ומכאוב ולא שום עניין מעניין החולי ההוא, ועל זה לא לבד שבני הישיבה יתנו תודה לאלוקינו, אך כל בני הקהילה כי בזכותם וצדקתם היה זאת לנו כאשר אבאר בעזה"י, והוא: כי ידוע ומפורסם לרבים רב טוב בני קהילתנו בהחזקת ישיבה, והם מחזיקים למאות תלמידים וכו'... ומ"מ לאו כל הזמנים ולא כל המקומות ולא כל העיתים שווים, לפעמים יש ויש אנשים אשר עיניהם צרה ופוערים פיהם כי קשה עליהם עול סבלם, ובכל זאת לא פגע ולא נגע בהם שום אדם מעולם,

אבל עכ"פ דבר שפתים אך למחסור, ויהיה ח"ו למזכרת עוון, והנה בזמן המגפה העבר, היה עין צרה בחברתה בלאו הכי, ומכ"ש בכורי דלים הללו, ואילו ח"ו נחלה אחד מהם, אע"פ שבדאי היו גומלים עמהם חסד ורחמים מ"מ על ויש שהיו פותחים פיהם ומדברים מה לנו סבל עול אחרים אומללים האלו, ישיבו איש לביתו, והיה ח"ו דיבורים כאלה לעורר דין על הקהילה, וכיון שהקב"ה חפץ בהצדקם על כן יהיב עינא פקיאא לבל ישלט שום חולי וריפיון באלו, והוה רמוז בפסוק 'כרחם אב על בניו ריחם ה' על יראי' היינו בחורים לומדי תורה שזכרנו, והטעם 'כי הוא ידע יצרנו' שרגילים לפצות פה ולדבר דברים שלא כהוגן 'זכור כי עפר אנחנו', ואין מעצור לאיש עפר מן האדמה, ע"כ חס הקב"ה על יראיו ולא פגע בהם החולי כלל ויחלימים ויחיה אותם... ואמר 'ה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה', כי אמרו חז"ל בשעת הדבר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, ועל זה אמר בזוהר 'יש נספה בלא משפט', והעניין בנתנית רשות למשחית, היינו שנתעפש האויר והעיפוש נופל על בני אדם שוב אין הבחנה ואחד מזיק את חברו, אפילו מי שאין האויר מזיק לו לפי טבעו, מ"מ ע"י הבל חבירו הנזק והחולי, יחלה גם הוא וימות בלא עיתו ובלא משפט, נמצא בעת ההיא ימותו בלא משפט, וכאילו סילק הקב"ה מהשפט והשגחתו ומסרו לטבע עיפוש האויר, אבל במחלה הלו ראינו השגחת הבורא ית"ש בחוש אשר לא יאומן כי יסופר, באופן שנראה בחוש כי 'ה' בשמים הכין כסא משפט' ולא מסרו לאויר המשחית בשלוח בלי השגחה, אלא ומלכותו בכל משלה, 'עיני ה' משוטטים בכל' "עכ"ל.

אתה קולט מה החתם סופר אמר פה?? עזוב... למה שאני אגיד את הפרשנות שלי... חבל שאני אקלקל... אם אתה רוצה להבין מה הוא אמר כאן... הייתי מציע לך לעשות סקר... לקחת את הקטע הזה של החתם סופר ולתת אותו לכמה אנשים שונים שיקראו ותשאל אותם כל אחד בנפרד מה יצא לו מזה... אתה תגלה להפתעתך איך שכל אחד יראה משהו אחר לגמרי!!! כל אחד יוציא משרות אלו את מה שנוגע אליו ומצדיק את דרכו... אבל לא!!! החתם סופר אמר את הכל... הוא כתב גם את מה שאתה הבנת ממנו... וגם מה שחבר שלך הבין מבין בתרי דבריו... נו... אז למה שאני אתערב??

נשאיר את זה ככה... "ולשון חכמים מרפא..."

"מסיבת חנוכה" נוסח בית המקדש...

בשבעיית האחרונים ליוונו את בני הכפר שהגיעו לירושלים לכבוד ימי החנוכה... הם זכו להיות בהדלקת המנורה, ואפילו בהדלקה של הראש בית אב... בסוף הם גם זכו באחד מהלילות להדלקה יחודית ויוצאת דופן מהכ"ג שהדליק בפתח לשכתו... (לשם שינוי הוא התעבב היום בביהמ"ק עד הערב, בעקבות דיון חירום דחוף אודות הצעה ראשונה לעבר את השנה הקרובה... כן... כבר עכשיו מדברים על זה. בפרט ששנה הבאה זה שמיטה... כמו כן זכינו להקריב קרבן תודה משותף על הנס שאירע לחברינו... אגב: כשנכנסנו ללשכת הגזית ששם נמצאת לשכת החותמות כדי לקבל את החותם "גדי" בשביל הנסכים של השלמים... אז להי ידוע שבלשכת החותמות יש עוד משהו חוץ מחותמות!!! "בה גזו אבני מזבח ששקצום מלכי יוון... כן... אם אתה מחפש איזה ציון קדוש להתפלל עליו בחנוכה אז הנה... בלשכת החותמות גנוזים אבני מזבח ששקצום מלכי יוון... (בקצרה משם: היוונים העמידו ע"ז במקדש והקטירו ע"ג המזבח בעבורה, ואז כשהגיעו בניו לדבר ביתך "זויהרה את מקדשך..." כשהגיע השלב לטהר את המזבח... כאן הם נתקלו בבעיה!! מה נעשה?? למזבח כעת יש דין של משמש ע"ז... ובשביל לבטל ע"ז צריך להביא לגוי שישבור את אבני המזבח וכן יבטל אותם... דא עקא!! שיש עשה ד"אבנים שלישות תבנה", אז אולי נשבור אותם ואח"כ נחליק אותם שוב??? זה גם אסור... "לא תניף עליהם ברזל..." לא היתה ברירה אלא לחלץ את האבנים ולגנוז אותם!!!) סיימנו את מלאכת ההקרבה, וכעת התחלנו את מסיבת חנוכה!!!! כן... מסיבה! תנחש מה זה מסיבת חנוכה בבית המקדש???

אז אצלנו מסיבה זה רוגלך ופוקרון... אבל בבית המקדש מסיבה זה מלשון הקפה... (יש כמה "מסיבות" במקדש... מסיבה תחתית לכהן שנטמא... מסיבה עליונה למי שרוצה לעלות לגג התאים... ויש גם מסיבת חנוכה למי שרצה...) אז כן!!! בחנוכה עושים מסיבה... תנחש למה?? אל תשכח שאחד מהניסים העיקריים שמסמלים את התשועה זה ה"ג פרות שפרצו היוונים וכשנצחום חזרו וגדרום ועל כל פירצה שנגדרה תקנו י"ג השתחוואות... אז סתם ככה באמצע השנה אף אחד לא הולך כעת לעשות סיבוב שערים ולעשות י"ג השתחוואות... אבל אל תשכח שעכשיו חנוכה... ובחנוכה נוהגים לעשות מסיבה... ואם עסקים בשירות ותשבחות אז זה נהיה סעודת מצווה... אז הנה!! בבית המקדש אנחנו עושים מסיבה... הקפה!!! התאספנו כולנו בחיל ויצאנו לסדרת ההשתחוואות!!! וכאן תרשה לי לעצור רגע ולתת רקע... מה... מה הסיפור של ההשתחוואות האלו?? למה עשו מזה כזה עסק?? נו... אז היוונים פרצו ואח"כ החשמונאים גדרו... לכן צריך להשתחוות? מה יש?? **אז רקע קצר: שתבין:** להר הבית עצמו יכולים ליכנס גם גוים... גם טמאי מתים... אין בעיה... אבל ברגע שמתחילים להתקרב לעזרה... **כאן יש איזה סורג נמוך!!!** כמו מחיצה כזו כמו שיש בעזרת נשים (שיש בה סריגה של נקבים שאפשר לראות דרכה...) **שזה הסימן של סוף התחום לגוים!!!** מכאן ואילך אסור לגוים להמשיך... וכאן... בסורג הזה יש שבעה פתחים (מקבילים לשערי העזרה שנמצאים מלפנים...) ודרך השבעה פתחים האלו נכנסים כל היהודים פנימה... אבל רק יהודים!!!! וכאן כשאתה כבר מפנים לסורג... כאן מתחילים מדרגות שעולות לכיוון העזרה... הרצפה של העזרה כולה (מארבע רוחותיה) **מוגבהת** עשר אמות מהסורג הזה... זאת אומרת: השכן הערבי שלנו איבריהם... שהפעם החליט להצטרף איתנו לעלות לבית המקדש ולהתפלל לה'... אין בעיה... סאלאם עליכום... **אבל סטופ!!! עד החילוי!!! עד הסורג!!!** בסורג אנחנו אומרים לך שלום שלום... (אם אתה רוצה אתה יכול פהה להביא לנו את הקרבן עולה שאתה רוצה להקריב ואנחנו כבר נגיש אותה לכהנים) אתה נשאר פה למטה ואנחנו מתחילים לעלות!!!! וליראות!! ולהשתחוות למעלה... מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו... (עומד שם בן לוי ששומר שאף גוי לא יעלה להיכנס לפניו מסחיתו... מי שיעלה להיכנס אחת דתו להמית...) עכשיו: תנסה רק לדמיין איך מפלגות השמאל במדינתנו היו מתמודדים עם כזה סורג... זה... זה היה בשבילם אסון דמוקרטי!!! הם לא היו מסוגלים לספסבול את החוסר שיוון הזה... מה... איך יכול להיות שהיהודי יכול להמשיך ולעלות בבית ה'... והגוי צריך להישאר למטה בחוץ מבושש?? איזה מין התנהגות זו?? כעת תבין עד כמה הסורג ה"תמים" **הוא היה ממוצץ את הגוים!!!** בכל מערכת בחירות באר"ב אחד מההתנשאים במצע של מפלגת הדמוקרטים היה אודות הסורג הזה... אדון בידן לא היה יכול לזוז עם הקמפיין שלו רק אחרי שהוא נשבע בכל הקדוש והיקר לו שברגע שאני נבחר לנשיאות אר"ב... באותו יום אני מסלק את הסורג הזה!!! זה היה אחד הנושאים הכי רגישים באו"ם!!! כל פעם שרק פתחו את הנושא הזה סביב החיל והסורג היה מהומות שלימות... (יש לנו היום מודגם קטן לנושא הזה... כידוע: יש שער אחד שנמצא שם בכניסה לכותל... אולי שער המוגרבים... שכל פעם שניסו להזיז שם בלטה כל העולם הערבי היה על הרגלים...) ומסילא ברגע שהיינום שלטו... הרי סמל הנצחון שלהם ביהודים זה היה ה"ג פרות!!! הנה... הסורג נפתח לרווחה... כל התיירים מוזמנים להיכנס...

עכשיו רק תבין שברגע שריחם עליהם ה' וגאלם מידם... הרי כשכאבו בניו לדבר ביתך ופינו את היכלך וזיהרה את מקדשך... מה היה ההסמל של הנצחון ביוונים?? ה"ג פרות שהיו פעם, והנה כעת גדרנו אותם!!! זה היה הסמל מספר 2 של הניסים המפורק והגבורות והתשועות וההלחמות (הדגשתי שהוא הסמל מספר 2... כי ס"ו"ס הסמל מספר 1 היה נס פך השמן, שזה כבר נס יתר ממוקד ומיוחד לישראל... כי הנס הזה כבר קרה לפניו מהחיל, איפה ש-לגוים אסור להיכנס... אבל הנס שבייחס לגוים הוא דווקא בחיל שאתם מוזמנים לבא לביהמ"ק ולפגוש שוב את החיל, ואם הרי סיני הוא הרי שירדה שנאה לעמ"ם עליו... אז כעת גם הר המוריה מוסרין שנאה והיבדלות והתרחקות בינו לבין הגוים...)

עכ"פ קבענו להיפגש בחיל... מצד שמאל, בפתח שכנגד שער המזרח... נו... מתחילים... כל כמה אמות יש סימון... כאן היתה פירצה פעם!! כאן צריך להשתחוות!!! וכעת כולנו כורעים ומשתחיים ונופלים על פנינו יחד עם מאות "בני בינה" נוספים שבאים במיוחד ב"ימי שמונה" ל"קבוע שיר ורננים" על ה"יוונים שנקבצו עלי ופרצו חומות מגדלי" והנה "נעשה נס לשובשים" וזכרנו לגדור את כל החוחים הסובבים את השושנה העליונה, (ענין רש"י שיר השירים ב': כשנשנה בין החוחים... שמקבין אותם ותמיד היא עומדת בניה ואדמיטונה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריה לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמנותה) הלאה... ממשכים עוד כמה צעדים... ושוב סימון: כאן היתה עוד פירצה שכנגדה תקנו השתחוואה, ושוב כולנו משתחיים ומודים לה' על שגאלנו מהחיבוך דוב של הגוי שכ"כ רצה "לעזור" לנו ולחשוף אותנו למה שיש לו להציע... ושוב קמים... ופונים דרך ימין... ושוב השתחוואה... ואז מתחילים הדמעות והבכיות... אוי רבש"ע... אני נמצא כעת "במקדש א-ל" ויש לי כעת הרגשה עמוקה שבעוד יותר מאלפיים שנים הצאצאים שלי עתידים שוב לפגוש את "בני היוונים"... הם שוב לפרוץ פרות ושוב לחדור לתוך הלב של הילדים שלנו... כן... הנביא יואל בן פתואל כבר סכין אותנו לכאבו של אבא שבשמים שלעתיד לבא ישפוט את הגוים: "אשר כספי וזהבי לקחתם, ומחמדי הטובים הבאתם להיכלים, ובני יהודה ובני ירושלים מכתם לבני היוונים למען הרחיקם מעל גבולם..." (מכתם מלשון התמכרות) אני רואה כעת בעיני רוחי את נכדי וצאצאי מתמודדים לבד לבד מול כל מיני פרות שבני יוון העדכניים עתידים לפתות אותם אי שם באחרית הימים... ומי יתן להם כח להתגבר מולם...?? אלתער זיידע שלנו שוב התרומם מההשתחוואה והמשיך הלאה... אחרי כמה מטרים שוב נפל משתחוה והמשיך בזעקתו: אבא שבשמים!!! תשמור לי על הנינים שלי... תשמור על הפך השמן הטהור שלי... תשחרר להם בהירות ואור בעבודת ה' ותאיר להם את חשיכה גדולה נופלת עליו של גלות יוון... דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועה שבעה.

דברים שנאמרו בכינוס 'חנוכת המזבח' שע"י מכון 'תורת הקרבנות'

ערב חנוכה תשפ"א
שכונת 'בית ישראל' - ירושלים

**דברי הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש 'בית הוראה הכללי' ירושלים**

הכינוס הקדוש הזה הוא דבר בעיתו מה טוב, כפי שהגמ' בסנהדרין אומרת שזה נאמר על הלכות

פסח בפסח
וכו'. כעת אנו
עומדים בזמן
חנוכה שחזרה
העבודת
למקומה
כמבור
במסכת שבת
שזה היה
עיקר הנס,
ואומרת הגמ'

שהעוסק בדבר בעיתו מביא טובה לעולם, בזכות הכנס הזה יבוא טובה לעולם.

העולם אומר שתמונה שווה יותר מאלף מילים,

אם כך אפשר לומר שמצגת שווה יותר מאלף תמונות, אז מה אפשר להכביר במילים, רואים בעין את העבודה, את המנחות. אין מה להכביר במילים בחשיבות העניין. נברך את תורת הקרבנות ונאמר להם תודה.

**דברי פתיחה מהרב עקיבא יוסף לוי שליט"א
ראש מכון 'הילכתא'**

ברוכים הבאים לכינוס 'חנוכת המזבח' שעל ידי מכון 'תורת הקרבנות' - לימוד סדר קדשים אליבא

דהלכתא, ידוע שהחפץ חיים יסד כולל מיוחד לקדשים, חיבר ספר ענק ליקוטי הלכות, וכן חיבר ספר 'ציפית לישועה'. אחד

מי"ג עיקרים של הרמב"ם אני מאמין בביאת המשיח ואחכה לו בכל יום שיבוא. צריך לדעת קדשים הלכה למעשה. מהרה יבנה המקדש אמר

הח"ח, וצריך לדעת קדשים וטהרות, עכשיו לומדים זאת בדף היומי. כולנו מתפללים שתכף ומיד זה יהיה הלכה למעשה.

אנו מקריאים את מכתב קריאת קודש שכתב מרן שר התורה שליט"א לקראת אחד הכינוסים של מכון תורת הקרבנות:

מכתב ברכה

ממרחן הגר"ח קניבסקי שליט"א

לרגל ביתים 'התאום יבוא' כיון ניסן תשע"ז

בס"ד ניסן תשע"ז

שמחתי לשמוע על כינוס לדבר מצוה לעורר על ע לימוד הלכות חסידות, שזה חזרו האנשים כפי שה חרן הח"ח זללה"ה, והגני לחזק את ידם, וכבר אסור חזרה יבנה המקדש וכעין כהנים הראויין לעבודה מצוה על סוף ללמוד דיני הקרבנות להיחזק חזרתי שנזכה לזה בקרוב חמש.

י"ז ניסן תשע"ז

הקדמה למצגת מהרב שמעון הכהן ארנטרוי שליט"א מרבני 'תורת הקרבנות' בעמח"ס 'דורש לציון'

המטרה בכל הלימוד והמצגות, יש כאן הדגשה מיוחדת, פתאום יבוא האדון, איך נוכל להקריב, הח"ח אמר שייקח כמה חודשים שהעבודה תתעכב עד שידעו, ח"ו. המטרה שלנו לברר כמו באו"ח ומשנ"ב להוציא מסקנות כמה שאפשר, מה השיטות, מה נשאר למסקנא. בשונה משאר המסכתות שכולם יודעים את כל הדינים ועולים שאלות שחיים אותם ומכירים מיד, אבל סדר קדשים חלק גדול ממנו זה מה לעשות למעשה, ואנחנו לא יודעים איך זה נראה, וצריך לחשוב על כל פרט מה צריך לעשות.

הח"ח מספר שנפגש עם ר' אליעזר משה הורביץ, והתפעל מאוד מהידיעות שלו בקדשים. הוא שאל אותו אם יש עוד מישהו בדור שיודע כמוהו, הוא אמר לו שבעל המלבושי יו"ט יכול לעבוד בעיניים עצומות. צריכים מאוד לנסות לחשוב על כל פרט איך עושים.

כשהתחלנו לנסות דברים באופן מעשי התעוררו כל מיני שאלות בתהליך העשייה עצמה. שאלו את הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל האם נכון לעשות מצגות, ענה מה שאפשר להבין לבד לא צריך מצגת, ומה שאי אפשר לבד זה מה שצריך לעשות. נוכחנו שהרבה פרטים מובנים כשרואים למעשה.

בהלכות חנוכה כתוב בשו"ע תרע"ז המותר מהשמן עושה לו מדורה ושורפו מפני שהוקצה למצוותו, כי אסור ליהנות ממנו, למשוך על הגוף או לאכול, וכתב בטור שאסור להשאיר לשנה הבאה משום תקלה. וקשה שאסור להנות אבל למה דווקא לשרוף. ושאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב וענה לי לאו דווקא שריפה, אלא אסור בדרך ביזיון. ובאמת כעין זה יש בערוך השולחן בשם עטרת זקנים שהעיקר זה שלא להנות. הוסיף הרב אלישיב שכיוון שבמנורה היה המותר בשריפה לכן אם יש לו שתי אפשרויות לקבור או לשרוף עדיף שישרוף דומיא דמנורה. וכוונתו אע"פ שדישון המנורה היה נבלע במקום תרומת הדשן כמבואר ביומא, אבל ברמב"ם פי"ט מפסוה"מ מבואר שאם לא נבלע מצוותו בשריפה.

אני רוצה להקריא מילים אחדות מהמכתב הנורא שכתב הח"ח לר' שמעון שקופ, ממש כאילו נכתב היום בזמננו. הח"ח מדבר על כך שישנם אנשים מבפנים ומבחוץ שמקררים את עסק התורה. ממש כמו היום, ובזמן המתיוונים. וכמו שמובא בגמ' על מרים בת בילגה שנישאה ליווני וכשנכנסו להיכל בעטה במזבח ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממנום של ישראל ואי אתה עומד להם בעת צרתם. מפסידים רבבות קרבנות, חבל על כל הכסף הזה. כמו ששומעים היום חבל על כל הכסף ללומדי התורה, מה אתם מועילים. ולבסוף עמדת להם בעת צרתם, רואים השגחה מיוחדת, הכל מגיע מלימוד התורה, התורה מגינה ומצילה. אבל כאשר ח"ו שומעים מקטרגים מסוג המתיוונים צריך להתחזק שלא תחלחל בנו הקרירות.

אומר הח"ח אע"פ שכל התורה כולה אפילו כשעוסק בסדר נשים אגוני מגנא ואצולי מצלא, אבל סגולה מיוחדת להחליש הקרירות ולחזק האמונה הוא הלימוד בסדר קדשים. הח"ח משכנע את ר' שמעון שקופ שיקים גם הוא כולל קדשים.

נסיים ביישר כח למארגנים. ושנזכה להיות יהודים רותחים וחמים באמונה, והכנס הזה יעזור לכך, ויהי נועם ה' א' עלינו.

דברי אחד מרבני תורת הקרבנות שליט"א על תוכנית 'לגיונו של מלך'

הזכירו את דברי החפץ חיים, אבל העולם לא יודעים שהח"ח טרח על זה למעלה מארבעים שנה, פרסם בכל העולם ושלח מכתבים לכל גדולי ישראל, וטרח על זה יותר מהמשנה ברורה והחפץ חיים, אמנם זה פחות ידוע כמש"כ כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו.

בסוף חייו שנתיים לפני פטירתו ראה שעדיין אין כהן אחד שיודע לעבוד בבית המקדש למעשה, אז שלח שליח מיוחד לאסוף מגבירים, כדי לייסד חבורת ת"ח שיהיו מורי הוראות בקדשים, אמנם זה לא הצליח, הם אמרו לשליח שרק אם הח"ח יבוא בעצמו יתנו.

לפני שתים עשרה שנים הוקם "תורת הקרבנות". שנה אחרי שנפתח חשבנו איך לעשות שידעו למעשה, וחשבו לחלק את כל ענייני בית המקדש והקרבנות לפי נושאים, שכל אחד ייקח נושא אחד וילבן אותו עד הסוף ויהיה לפחות ת"ח אחד שידע את אותו נושא ואפשר יהיה לשאול אותו. הלכנו להגאון רי"א וינטרוב זצוק"ל ואמר שעוד לא הגיע הזמן, אנשים לא יבינו מה זה, עוד לא

ראויים, אבל נתן ברכה שלפני שיבוא משיח ידעו לענות בקדשים ויהיו מורי הוראה. חכם עדיף מנביא, ובאמת ראינו שבאותו זמן לא הבינו כל כך.

לפני שנה היו צריכים לערוך חוברת על תמיד, פנו לשלושים ת"ח ואמרו לכל אחד לברר נושא אחד,

וביררו במשך חצי שנה. כל הנכתב הודפס בקובץ מיוחד, ויש טלפונים שאפשר לשאול כל אחד על הנושא שלו, וראו שכבר הגיע הזמן לברר את כל דיני העבודה. לפני שנה התחילו לפרסם את התוכנית 'לגיונו של מלך', בס"ד הרבה הצטרפו, ובקרוב אמור לצאת עוד קובץ. לדוגמא עד היום אף אחד לא כתב באופן מושלם על לחם הפנים, אחד מהאברכים בכלל של תורת הקרבנות עסק

בזה כמה שבועות וכתב קונטרס שלם. רואים שהגיע הזמן.

גם מי שלא הורגל לסכם להלכה יכול לנסות, רבים ניסו והצליחו והיה להם תועלת מרובה. וכן מי שלא לומד קדשים יכול לברר נושא אחד קטן עד ההלכה.

כתוב בתהילים יביאו שי למורא, כל המלכים יביאו מתנה למלך המשיח, אנחנו נוכל להביא למשיח חוברת שלימה שבררו את כל הנושאים של בית המקדש, לא נראה לי שיש מתנה יפה יותר שאפשר להביא לו.

הח"ח כותב שמי שבירר כמה שהוא יכול, תהיה עליו רוח ממרום להבין יותר כמש"כ ומלאה הארץ דעה את ה', אבל מי שלא למד לא יבין.

היום בערב כ"ד כסלו יש נבואה של חגי הנביא שה' שלח אותו לעשות מבחן לכהנים לפני בית שני. הח"ח הוציא מזה שגם לפני בית שלישי יהיה מבחן לכל עם ישראל. היום בלילה זה המבחן. כל המצגת של הכנת המנחות ולחמי תודה נוגע לישראלים ולא לכהנים בכלל, כיון שמוטל על הבעלים להכין, מי שלא ידע יצטרך לחזור הביתה, כמש"כ מקמיצה והילך מצוות כהונה.

לפני כמה שנים נכנסנו להגאון ר' שכנא זאהן מתלמידי הח"ח האחרונים, ומהיחידים שעורר על ענין לימוד קדשים להלכה. בהקדמה של ספרו עטרת יעקב כתב ששאל בישיבות שלומדים קדשים אם יש מישהו אחד שיכול לעבוד למעשה, ולא

מצא אחד. נכנסנו אליו ואמרנו שאנחנו מתעסקים בקדשים, ומאוד שמח. שאלנו אותו למה צריך ללמוד הרי יהיה תחיית המתים וכולם יקומו, אז התחיל לצעוק את הפסוק 'שאלו לכהנים תורה', מה זה קשור אלינו אם יקומו, התפקיד שלנו ללמוד. שאלנו האם להכין דברים מעשיים, כגון לבקר כבשים לתמיד וכדו'. אמר התפקיד שלנו זה ללמוד אליבא דהלכתא, לא צריך להכין דברים.

מאוד, שמסירות נפש של קומץ אנשים בזמן שיש חושך כמש"כ וחושך זה מלכות יון, מגיע לאותה דרגה כמו בזמן המשכן שהיו כל ישראל עם משה ואהרון. וכן גם בזמנינו באים אנשים במסירות נפש, ובזכות זה נזכה לבנות את בית המקדש.

הח"ח כותב שמשיח מתעכב כי לא מבררים מספיק את דיני העבודה. אמנם ע"י שכולם יצטרפו יחד, וכל אחד כמה שיכול, נזכה בקרוב לביאת המשיח. כמו שכתוב בתורת כהנים ובתוספתא שמשה רבינו בירך כשנגמר המשכן את כל העוסקים במלאכה ויהי נועם ה' א' עלינו, והוסיף שכשם שזכיתם שתשרה השכינה במעשה ידיכם, כן תזכו שתשרה השכינה במקדש.

חנוכה זמן מסוגל, ידוע מה שכתב הב"ח על זה שכל גזירות היוונים היו כיון שנתרשלו בעבודה. באיגרת הרמב"ם כתוב שחמישים ושתים שנה לא היתה עבודה, והעבודה חזרה אומר הב"ח כי מסרו נפשם על העבודה. ובהזרה למה הנס היה דווקא במנורה, כי כל הניצחון היה כדי להחזיר את העבודה. רואים שכדי להחזיר את בית המקדש צריך מסירות נפש לעבודה.

מובא בטור וברמ"א מהמדרש שחנוכת המזבח היה צריך להיות בכ"ה כסלו שאז נגמר המשכן, והקב"ה דחה את זה לר"ח ניסן, ושילם בעד זה את חנוכת בית חשמונאי. שואלים איך אפשר לשלם חנוכת בית חשמונאי לעומת חנוכת המשכן, הרי במשכן היה השראת השכינה ושישים ריבוא מישראל עם משה ואהרון. רואים פה יסוד גדול

תוכנית 'לגיונו של מלך' בירור כל דיני הקרבנות ובית המקדש

לאור דברי החפץ חיים זיע"א על החובה הגדולה להיות מוכנים לעבודת הקרבנות במקדש לפני הגאולה, הננו פונים לכל מי שנשאו ליבו להיות מלגיונו של מלך:

1. לברר נושא אחד שקרוב לליבו מדיני העבודה בבית המקדש אליבא דהלכתא, כדי להגיש לפני לומדי התורה לתועלת הרבים.
 2. לצורך בירור הדינים הרבים, נערכה בס"ד חוברת מיוחדת של רשימת מאות נושאים בהלכות הקודש והמקדש (עם רשימת ספרים, חוברות וסיכומים שנכתבו אליבא דהלכתא במשך השנים), כדי שיוכלו לבחור נושא מבין הנושאים השונים, וכן להעזר בסיכומים שכבר נכתבו באופן חלקי.
 3. לשלוח למכון תורת הקרבנות את סיכומי ההלכות. כל הסיכומים שיישלחו למכון בצורת פסקי הלכות (עם מקורות בשולי הגליון), יוכנסו בעז"ה בקבצים תורניים שיצאו לאור לתועלת כלל הלומדים. וכן יוכנסו למאגר הייחודי הכולל מאות חיבורים בדיני הקודש והמקדש.
 4. הסיכומים הנבחרים יזכו במלגות נאות.
- אנו תקווה שכל המצפים לכבוד שמים ולגאולה הקרובה, ישקיעו מזמנם ויתנו את חלקם בבירור ההלכות, ועל ידי כולם נגיע בעז"ה להשלמת המלאכה עד כמה שיידינו מגעת, ונהיה מוכנים לעבודת בית המקדש.

ניתן לקבל חוברת 'מפתח נושאים' ולשלוח את סיכומי ההלכות בדוא"ל: 18429433@gmail.com

ניתן להשאיר הודעה בטלפון: 077-2261034 שלוחה 5.

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת מקץ
 ירושלים: 4:03 מוקדם: 3:53
 בני ברק: 4:17 מוקדם: 4:07
 מודיעין עילית: 4:12 מוקדם: 4:02

מכתב ממרנן ורבנן המופיע בספר "תוספת שבת כהלכתה"

כידוע שתוספת שבת דאורייתא וכמובא במשנה ברורה (סי' רס"א סקי"ט), ושכר מצוה זו גדול עד מאד, ואיתא בזוהר (תיקוני זוהר מ"ח) "כל המוסיף מוסיפין לו", וכמבואר בפרי מגדים (סי' רנ"ו) "כל המוסיף מחול על הקודש מוסיפין לו חיים" ותלמידי האר"י כתבו (מובא בעולת שבת אות כ"ג) בשם האר"י ז"ל שזה סגולה לבנים. וכתב במשנה ברורה (סי' רנ"ו) שכל המזרז לאחרים בתוספת שבת יזכה לבנים גדולי ישראל.

ועוד כתוב באיגרת התשובה לרבינו יונה, שזה עת רצון ומסוגל מאד שנשים יתפללו בהדלקת הנרות לזכות לבנים תלמידי חכמים וצדיקים ומאירים את העולם, ובודאי שהחזיון במצוה רבה זו היא סגולה נפלאה לעורר רחמי שמים מרובים, ולהפקד בדבר ישועה ורחמים.

א.ל. שטינמן חיים קניבסקי י. גרשון אדלשטיין

לעולם ועד' בתפילת ערבית של מוצאי מנוחה, אזי יראה הצלחה רבה משך ימות החול. ובטעם הדבר איתא ברמ"א (שם סעי' ג') שבזה שהינו מאריך עוד ב'ברכו' שבין יום השביעי לששת ימי המעשה, הרי הוא מוסיף מחול על הקודש וממשיך את קדושת השבת עוד מעט קט ועל כך הוא זוכה בכל ימות השבוע לברכה והצלחה. אמור מעתה, כמה יש ביד האדם להאריך בתיבות הללו... וראה כמה גדול שכרו - שיזכה לברכה והצלחה בכל מעשה ידיו. וגדול כוחה של 'תוספת שבת' להושיע מכל צרה שלא תבוא. (רבי אלימלך בידרמן)

בסוגיית "הזהיר בנר הויין ליה בנין תלמידי חכמים" וכתב רש"י "נר שבת והנוכה" (שבת כג:)

מיניהו (יצאו מהם) רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין. עוד מסופר שם - "רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי (על פתחו של אביו ויש אומרים חמיו של רב שיזבי, רש"י) חזה דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר גברא רבה נפק מהכא. נפק מינייהו רב שיזבי (כתב רש"י "דחתנו כבנו"). וכתבו התוספות - מדוע במעשה הראשון יצאו מהם שני אנשים גדולים ובמעשה השני רק אחד - "פירוש (במעשה הראשון היו רגילים) הבעל והאשה, לכך אמר 'תרי גברי רברבי נפקי

הנוכה ו"רגע אחד" של תוספת שבת

כתב ה"דברי יואל" לרבי יואל מסאטמר: נס חנוכה נמשך שמונה ימים, שכן בערב שבת הקדימו הכהנים להדליק את המנורה בעוד היום גדול, ואם לא כן היה הנס רק לשבעה ימים. ורק משום שהיו ממהרים לבוא אל השבת והדליקו מוקדם ע"י כך לא היתה מספקת מידת השמן שבפך, ונעשה נס גם ביום הראשון.

אנו רואים בהלכות חנוכה שהשו"ע סי' תרפ"א פוסק שבמוצש"ק קודם מדליקים נר חנוכה ולאחמ"כ נר שבת, ומסביר המשנ"ב טעמים: "דאף דמצוות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי". (ומרן הגר"ש אלישיב זיע"א מסביר שזה מצד כבוד השבת, ולא ממש מדין תוספת שבת, ובכ"ז רואים את החשיבות הגדולה.)

רבינו מרן הגר"ש אלישיב זיע"א דייק את חשיבות כל רגע נוסף של תוספת שבת מהגמ' בברכות דף נב. שלבית שמאי בכניסת שבת מברך על היום ואח"כ על היין, ומאידך במוצש"ק מברך על היין ואח"כ על ההבדלה, ושאלה הגמ' מה שונה ערב שבת ממוצאי שבת ותירצה "עיולי יומא כמה דמקדמינן ליה עדיף, אפוקי יומא כמה דמאחרינן ליה עדיף כי היכי דלא ליהוי עלן כמשאויי, עכ"ל הגמ'. מדייק מרן זיע"א רואים שלב"ש עדיף להקדים במוצש"ק ברכת היין לברכת ההבדלה, אפי' שהרי שניה אחרי זה, הוא ידליק נר ויברך מאורי האש, רואים חשיבות של "רגע אחד" תוספת שבת.

ואכן יש להוסיף שכל רגע ורגע של תוספת שבת חשוב הוא לאין ערוך, וכך נראה בדברי רבי האי גאון (עיי' שערי תשובה אר"ח רצ"ג סק"ב) שאמר שיש בידו 'קבלה דמנסי' (קבלה בדוקה ומנוסה) שבאם ימשוך אדם את תיבות 'ברוך ה' המבורך

בגמרא שבת (כג,ב) נאמר - "אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנין תלמידי חכמים". ופרש"י שם "בנים תלמידי חכמים - דכתיב 'כי נר מצוה ותורה אור', ע"י נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". ובהמשך הגמרא מסופר - "רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא (היה עובר תמיד ליד פתחו של רבי אבין שהיה חרש עצים, רש"י), חזה דהוה רגיל בשרגי טובא (ראה שהיה רגיל בנרות, בשרגא דשבת, רש"י) אמר 'תרי גברי רברבי נפקי מהכא' (שני אנשים גדולים יצאו מכאן). נפקי

בסייעתא דשמיא, יצא לאור בקרוב חוברת עלוני תוספת שבת של שנת תש"פ,
 לצורך הפצת החוברת בהיכלי הישיבות ובתי המדרש אנו זקוקים לתרומות והנצחות,

(ניתן לקבל קבלת מס) כל המעוניין ייצור קשר בטלפון: 0527614765 או יפנה למייל: a0732951324@gail.coa

שתקדים להכין מיום ה' ותקום בעוד לילה ותעשה בזריזות באופן שתגמור כל עסקיה בעוד היום גדול, ולא תהיה רדופה ודחוקה לגמור עסקיה עם חשכה.

"ותגד לבית ישראל" - אלו הנשים, דברים קשים כגידים בענין חומר איסור חילול שבת קודש, ויאמר לה: 'שמעי נא אחותי רעיתי, יותר טוב שתניחי באמצע עבודה, עד שאני מרוצה אפילו שלא תבשל לשבת וטוב פת חרבה כדי שלא תאחר ההדלקה ותכנס בחשך חילול שבת ח'. ואם יארע לך שאחרת עד שהוא ספק חשכה חדל לך מלהדליק כלל, כי אז אשב בחושך ה' אור לי'. שהרי אמרו: 'שב אדם ולא עבר עברה נותנים לו זכר כעושה מצוה. ויהיה מרוצה בכך ברצון טוב ולא יטיל אימה יתרה בתוך ביתו... עכ"ל. (סימן ר"ס סעיף ג')

ובביאור ענין הזהירות נביא כאן את דברי מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל (בספר ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' מח): על מצות ציצית אמרו בגמ' (שבת לב, ב) אמר ריש לקיש כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנא' (זכריה ח) כה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו'. מה שאמרו 'הזהיר' במצות ציצית, צריך לומר דהיינו בין במעשה ובין בכוונה, דהיינו שיהיה עם כל הדקדוקים שיהיו ציצית כשרים למהדרין בלי שום ספקות, וכוונה היינו שמכוין לשם שמים, ובזה שעושה את המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה, הוא זוכה שמשמשין לו אלפיים ושמונה מאות עבדים.

מהכא'. ולקמן (במעשה השני) דהוה רגילה האישה לבדה, לכך קאמר דנפיק חד גברא רבה בזכותה". ובר"ן פירש - שבמעשה הראשון היו רגילין בשני נרות, נר שבת ונר חנוכה ועל כן אמר "תרי גברי רברבי נפקי מהתם". ובמעשה השני גירסת הגמרא "דהו רגילי בשרגא" (נר אחד), כלומר של שבת לחוד ועל כן אמר גברא רבה נפיק מהכא (אחד בלבד).

והמהרש"א שם באר באור נפלא - מדוע לגבי מזווה וטלית המוזכר בסוגיה שם נאמר לשון 'הזהיר' (הזהיר במזווה זוכה וכו'), מה שאין כן לגבי נר נאמר לשון רגיל (הרגיל בנר וכו') ובאר: "משום דבכל הנך (מזווה וטלית וקידוש) האיש מוזהר עליהם ביותר, מה שאין כן בנר דעיקר המצוה באשה, (על כן) לא קאמר גבי איש רק 'הרגיל' דהיינו מרגיל את אשתו להיות רגילה בנר. ולגבי האשה הא תנן לקמן במתני' (למדנו לקמן במשנה) לשון 'זהירות' על שלושה דברים נשים וכו' על שאינן זהירות וכו' ובהדלקת הנר' עכ"ל. ויש בדבריו מוסר גדול, ללמדנו שמצות נר שבת מוטלת גם על הבעל להרגיל את האישה להדליק בזמן כפי שצריך.

והזהיר בכך מאוד בעל "חסד לאלפים" בספרו - "ומה מאוד צריך לעמוד על המשמר, ולזרז את הנשים בענין הדלקת הנר מבעוד יום כי לפעמים מחמת שהן עסקניות ורוצה אשה להרבות בתיקונים ויפוי ביתה, וכהנה דברים ריקים הבל הבלים, ומתוך כן מאחרת להדליק שהכל נראה לה צורך גדול, ואומרת: 'איך אפשר בלי זה ואיך אפשר בלי זה, עוד היום גדול, עוד יש שהות', עד כי נמצא עולם חשך בעדה. וחיובא רמיא על הבעל להזכירה

מעשה מהמחנך רבי משה טורק זצ"ל איך כבוד השבת מנע אדם מהעישון?

לותר על הנאת העשן של שבוע שלם, ובלבד שלא להפסיד עוד כמה רגעים של התרוממות בקדושת השבת. בתקופה ההיא עדין לא היתה מודעות למגרעות העישון וחסרונותיו מבחינה בריאותית, אך עצם העובדה שהעישון גורם למעשן להמתין בקצר רוח לצאת השבת, אין הדבר ראוי. כך גם החדיר בביתו, והורה לבניו שלא יחלו בעישון כלל מסיבה זו. יצויין שמטעם זה היו שלא עשו מזגן בביתם ביום חול הקייצי כיון שלא יכלו להפעילו בשבת על גנרטור, וממילא לא רצו שיתרבה כבוד חול מכבוד שבת, ושיחכו מתי יצא שבת. (אוצרותיהם אמלא)

סיפר הג"ר אליעזר טורק שליט"א בשם אביו הגה"צ ר' משה זצ"ל אודות אביו הקדוש רבי דוב הי"ד, שנעקד על קדוש ה' על ידי הנאצים הארורים בשואה, מה היתה הסיבה שגרמה לו להפסיק ולעשן באחת.

במוצאי אחת השבתות העיף רבי דוב מבט השמימה, בכדי לבדק אם כבר יצאו שלשה כוכבים ומותר כבר לעשן. אולם לפתע התעורר במחשבתו, תפס את עצמו ואמר: "מה?! אני מחכה שהשבת תצא בגלל סיגריה?" ובהחלטה של רגע קיבל על עצמו לחדל לאלתר מעישון הסיגריות. באומרו כי כדאי הדבר

סגולה נפלאה להצלחה !!!

אותה כדי שתבוא מצוה זו ותוסיף על זכויותינו. כתב אור חדש: מעשה באחד שפגעו בו אנסים בלילה ורצו להורגו וביקש שיניחו לו לעשות מצוה אחת קודם מותו, והלבנה היתה בחידושה, וקידשה בכוונה גדולה, ונעשה לו נס כשדילג ג' פעמים כמנהג, ונשאו הרוח וניצל מהם. גם שמעתי שמי שיקדש הלבנה מיום שקידשה שוב לא ידאג שימות באותו החודש מאותו יום ואילך ע"כ.

הבאר היטב באות ב' כותב: כתב המגיד בשמקדשין הלבנה במוצאי שבת תהיה הצלחה וכשמתכסה ולא תוכל לברך אותה החודש לא יהי מוצלח דוק ותשכח"!! עכ"ל.

אבל יש משהו מעניין על קידוש לבנה המופיע דווקא במקום אחר בהלכות עשרת ימי תשובה !! בסימן תר"ב לגבי המחלוקת מתי לעשות קידוש לבנה קודם יו"כ או לאחריו, כותב שם הבאר היטב בשם הלבוש: "ואני שמעתי שאדרבה טוב שיקדשו

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדדים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (כ"ק פב).

פרשת מקץ

עיי"ש, - (וידוע ג"כ המעשה עם האתרוג שהובא להגרי"א בתנאי ששכר המצוה יהי שייך להנותן, והגרי"א שמח מאוד שזוכה לקיים מצוה שאינה ע"מ לקבל פרס, ואכמ"ל), - ולכן היו שטענו שבודאי עדיף לוותר על ההצעה לזכות לחיי עוה"ב ולמות מייד, וכדאי יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים עוד הרבה מצוות.

- ב -

ומעתה לכאוי יש מקום להוכיח מפרשת השבוע, שבאמת עדיף לוותר על ההצעה לזכות לחיי עוה"ב, וכדאי יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים עוד הרבה מצוות, - דהנה יהודה ואחיו וכל משפחתו היו בסכנת מיתה מחמת הרעב, וכפי שהובא ברש"י (מג, ח), - והאחים לא יכלו להינצל מסכנת הרעב, אלא אי"כ יצליחו להביא עימם את בנימין למצרים, - אך יעקב אבינו לא הסכים שיקחו עימם את בנימין.

ואז יהודה הסכים להסתכן ולהפסיד את כל העוה"ב שלו, בכדי לשכנע את יעקב שיסכים לשלוח עימם את בנימין למצרים, וכמו שאמר יהודה 'אֶנְכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיַּד תִּבְקָשׁנוּ אִם לֹא תִבְיֹאתִי אֶלֶיךָ וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָךְ קָל הַיָּמִים', ופירש רש"י 'וְחָטַאתִי לָךְ קָל הַיָּמִים - לעולם הבא ע"כ, - ואיתא בגמ' (מכות יא): שמחמת הנידוי שקיבל יהודה על עצמו אם לא יחזיר את בנימין חי, לכן לא העלו את יהודה למתיבתא דרקיע, עד לאחר הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, שמשא התפלל עליו אז ואל עמו תביאנו, (כיון שנידוי על תנאי צריך הפרה), עיי"ש.

וא"כ כיון שלכאוי הי' איזה סיכון שיהודה לא יצליח להחזיר את בנימין חי (וכמבואר בתוס' שם בד"ה אפי'), ובכל זאת יהודה הסכים לסכן את כל חיי העוה"ב שלו, בכדי שהוא לא ימות ברעב, אלא יזכה באריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - א"כ לכאוי מוכח מזה, שעדיף יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים הרבה מצוות, מאשר למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב, וכפי שהובא לעיל בשם הגר"א ז"ל, - ולכאוי יש להקשות מכאן על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו.

- ג -

אמנם יש מקום לדחות את ההוכחה הנ"ל, דיתכן דבאמת עוה"ב עדיף טפי מאריכות ימים ושנים, - אך מ"מ יהודה קיווה שיוכל לקיים שניהם, והיינו שיהודה קיווה שיצליח להחזיר את בנימין חי, ואזי יהי לו גם אריכות ימים ושנים עיי"ש שינצל מסכנת הרעב, וגם לא יפסיד את חיי העוה"ב שלו, - ולכן יהודה הסכים להסתכן באיבוד חיי העוה"ב שלו, כיון שהרי מצד אחד הוא הי' בסכנת מיתה ודאית מהרעב, ועיי"ש הנידוי שקיבל על עצמו הרי הוא מציל את עצמו עיי"ש ממיתה

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אֵתִי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָה וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת גַּם אֲנַחְנוּ גַם אַתָּה גַם טַפְּנוּ: אֲנָכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיַּד תִּבְקָשׁנוּ אִם לֹא תִבְיֹאתִי אֶלֶיךָ וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָךְ קָל הַיָּמִים: (מג, ח-ט).

הנה לכאוי יש מקום לפשוט מהפסוקים הנ"ל, את הויכוח הגדול שנחלקו בעולם התורה, לגבי המעשה הידוע בעניין סיפור קבורתו של המהר"ם מרוטנבורג, וכדלהלן.

דהנה כידוע אסרו את המהר"ם מרוטנבורג בבית הסוהר בעליה, ודרשו בעבור שיחרורו ממון רב, אך המהר"ם לא הסכים שיפדוהו בסכום העצום שביקשו בעבור שיחרורו, - והמהר"ם שהה בבית האסורים שבע שנים עד שהוא נפטר שם, ואח"כ גופתו הטהורה נשארה כלואה במבצר ארבע עשרה שנים, - עד שעשיר אחד פדה את גופתו הטהורה והביאה לקבורה, כמסופר בספר 'סדר הדורות' (ה' אלפים מ"ו) בזה"ל:

'ושמעתי מפי זקן ת"ח אחד, ששמע מפי מגידי אמת, איך שעשיר אחד שם נפשו בכפו, להשתדל מן המלך להביא את מהר"ם הנ"ל לקבורה, ותיכף בלילה אחר הקבורה בא מהר"ם בחלום לאיש ההוא, ואמר לו בחר לנפשך אחד משני דברים, - או שיזכה הוא וזרעו אחריו עד סוף הדורות שיאריכו ימים בעושר וכבוד, - או שימות תיכף ויזכה לחיי עולם הבא, - ובחר לנפשו שימות תיכף, וכן היה, וחלה מייד וציווה לביתו ומת, ובא איש ההוא בחלום לרב העיר שכן היה לו, ושניתן לו מקום במחיצתו של מהר"ם בעולם ההוא, עכ"ל.

ויש במעשה הזה ויכוח גדול בעולם התורה, וכדלהלן.

- א -

דהנה התעורר ויכוח גדול בעקבות המעשה הנ"ל, האם העשיר הנ"ל בחר בבחירה הנכונה, בכך שבחר למות מייד בכדי לזכות לחיי העולם הבא, - או"ד שיותר נכון הי' לבחור לזכות לאריכות ימים ושנים, שבהם יוכל לקיים עוד הרבה מצוות, ולעשות נחת רוח להקב"ה.

דהיו שטענו שבודאי עדיף לבחור לזכות לחיי עוה"ב, שהרי האדם לא נברא אלא להתענג על הי' וליהנות מזיו שכינתו בעוה"ב, והעוה"ב הוא רק אמצעי להגיע עיי"ש לעוה"ב, וכמבואר באריכות בימסילת ישרים' (פ"א).

ומאידך, היו שטענו שבודאי עדיף לבחור לזכות באריכות ימים ושנים, שבהם יוכל לקיים עוד הרבה מצוות, ולעשות נחת רוח להקב"ה, וכפי שסיפר הגר"א קוטלר זצ"ל (אש התורה ח"ב עמ' שפו) על הגר"א ז"ל, שאמר: 'אם יגידו לי שכבר מלאו ימי ושנותי, אבל מניחים לי לקיים לפני פטירתי עוד מצוה אחת, בתנאי שאוותר על כל חלקי בעולם הבא, - אסכים לכך ברצון, שהרי אמרו חז"ל, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא'

ודאית (שעייז יעקב יסכים לשלוח את בנימין למצרים), ומאידך איבוד העוה"ב שלו אינו ודאי, כיון שיהודה קיווה שיצליח להחזיר את בנימין חי ודו"ק, - ולפי"ז שוב אין קושיא מהכא, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל.

אכן באמת יש לדון בזה, שהרי מבואר בגמ' במכות (שם), שנידוי על תנאי צריך הפרה, ולכן אעי"פ שלא נתקיים התנאי שהיתנה יהודה, שהרי יהודה כן השיב את בנימין חי ליעקב אביו, אך מ"מ אעפ"כ לא העלו את יהודה למתיבתא דרקייע, עד לאחר הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, שמשם התפלל עליו אז, - כיון שבנידוי על תנאי צריך הפרה, אעי"פ שלא נתקיים התנאי, (ועי"ע שם בתוד"ה אפי", ואכמ"ל).

וא"כ מבואר שיהודה איבד את חיי העוה"ב שלו באופן ודאי (עד שמשם התפלל עליו וכנ"ל), ואעי"פ שהחזיר את בנימין חי לאביו, - וא"כ עולה שיהודה העדיף לוותר על חיי העוה"ב שלו באופן ודאי, בכדי לזכות באריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - וא"כ שוב יש להקשות מכאן, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, לדברייהם יהודה חי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו באופן ודאי.

- 2 -

וא"כ גם כה"ג שהרוצח ייצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, מ"מ יחסר לו עי"ז בכפרה של חטא הרציחה שלו, כיון שבמצאות הוא לא ישב כל ימי חייו בעיר מקלט, ואונס לאו כמאן דעביד, - וא"כ נמצא שאם ייצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, אזי יהי' לו משום כך חיסרון בכפרה על חטא הרציחה שלו לנצח נצחים, וישאר לו פגם מחטא הרציחה שלו לעולם ועד בכל חיי העוה"ב שלו.

וא"כ גם כה"ג שהרוצח ייצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, מ"מ יחסר לו עי"ז בכפרה של חטא הרציחה שלו, כיון שבמצאות הוא לא ישב כל ימי חייו בעיר מקלט, ואונס לאו כמאן דעביד, - וא"כ נמצא שאם ייצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, אזי יהי' לו משום כך חיסרון בכפרה על חטא הרציחה שלו לנצח נצחים, וישאר לו פגם מחטא הרציחה שלו לעולם ועד בכל חיי העוה"ב שלו.

וא"כ י"ל דיתכן שיהודה לא ידע את מה שאיתא בגמ' במכות (שם), שבנידוי על תנאי צריך הפרה אעי"פ שלא נתקיים התנאי, אלא הוא חשב שאם יצליח להחזיר את בנימין חי לאביו, אזי הוא לא יפסיד את חיי העוה"ב שלו, - ולפי"ז שוב אין ראייה מכאן שעדיף להפסיד את חיי העוה"ב באופן ודאי, בשביל לזכות באריכות ימים ושנים לקיים בהם הרבה מצוות וכנ"ל.

- 3 -

ועוד י"ל, דיתכן שיהודה ידע שמשם רבינו יתפלל עליו (לאחר הרבה שנים), ולאחר תפילתו של משה רבינו יעלו אותו למתיבתא דרקייע, וכדאיתא בגמ' שם, - ויתכן שיהודה ידע שלא יפסיד את חיי העוה"ב לנצח נצחים, אלא יזכה בהם במשך השנים לאחר תפילתו של משה, ובכזה אופן העדיף יהודה לוותר על חיי העוה"ב של הרבה שנים, בכדי לזכות באריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - ולפי"ז שוב אין ראייה מכאן, שעדיף להפסיד את חיי העוה"ב לנצח נצחים באופן ודאי, בשביל לזכות לאריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות וכנ"ל.

- 4 -

ויש לדון עוד מצד אחר, שיי"ל שאין מכאן ראייה כלל, כיון שיתכן שבעלמא עדיף למות מייד ולזכות בחיי העוה"ב, - ומ"מ כאן הטעם שיהודה העדיף להפסיד את חיי העוה"ב שלו, לא חי' בכדי שהוא יזכה לאריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, (דמשום זה יתכן באמת שעדיף למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב וכנ"ל).

אלא הטעם לכך חי' משום שכל השבטים הרי היו בסכנת רעב, ונמצא שכל כלל ישראל חי' בסכנה קיומית, וא"כ יתכן שרק בשביל הצלת כל כלל ישראל הסכים יהודה לוותר על חיי העוה"ב שלו, שהרי עי"י קבלת הנידוי שיהודה קיבל עי"ע, הסכים יעקב לשלוח את בנימין למצרים, והי' בזה הצלה לכל כלל ישראל, - אך בשביל הצלת עצמו בלבד, יתכן שיהודה לא חי' מסכים לוותר על חיי העוה"ב שלו, כיון שיתכן שבעלמא עדיף למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב וכנ"ל.

- 5 -

אמנם באמת לכאן יש מקום לומר, שגם בשביל הצלת כלל ישראל, אדם אינו צריך להפסיד את העוה"ב שלו, וכדלהלן, - דהנה איתא במשנה (מכות פ"ב, ז) לגבי רוצח

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרבן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לזוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפוי"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

ניתן לזכות את הרכים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

הפרשה המחכימה

פידורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת מקץ התשפ"א גליון 153

שימור הטוב לימי הרעה

שאלה: מהי העצה לעבור את הזמנים הקשים שבחיי האדם?

א. בראשית מא, לג-לה: "ועתה ירא פרעה איש־נבון וזוכם... ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות האלה, ויצברו בר תזות יד פרעה". מבואר כאן חכמת יוסף הצדיק שמן השנים שיש בהם שובע גדול, יש לשמור לשנים שיש בהם רעב וחסרון מזון. וכתב ה'שפת אמת' (ד"ה ומוזה שיש) שלמדנו בזה יסוד חשוב, תפקידן של שנות השבע היא להוות תקופת הכנה לקראת שנות הרעב, ודבר זה נכון לא רק לגבי מצרים כאומה, אלא אף כלפי כל אחד באופן אישי. לכל אדם בחיים ישנן תקופות של 'שובע' שבהם הוא אמור להפנים את האמת שבחיים. באותן תקופות רגיעה יכול לגבש לעצמו כיוון ושאיבת כוח לנסיונות בלתי נמנעים הצפויים לו בחיים. אם אדם לא יכין את עצמו, אלא מחכה ש'שנות הרעב יגיעו', לא יעמדו לו כוחותיו חלילה, ולא תהיה לו שלווה נפש כדי להתמודד עם בעיות (וחזר על כך בספרו גם במקומות אחרים, עיין בראשית עמודים 3, קלו. שמות עמ' 10, קכג, דברים עמ' 3).

רבים מבני האדם יש להם זמנים טובים יותר, וזמנים קשים יותר, כמו שהביא רבינו תם (ספר הישר, שער ו) שיש לאדם 'ימי אהבה' שבהם יש לו יותר חשק ואהבה ללימוד התורה וקיום המצוות, ויש לו 'ימי שנאה' שעשיית המצוות באים אצלו בפחות כח וחשק. **וכן** ישנם לאדם זמני עליה, בעודו צעיר וכוחו במותנו (כאומרם באבות ה, כא' בן ל-לכח), ויש זמנים שכוחותיו הגופניים מתחילים לאזול (ומתגברים כנגדם כוחות הנפש) כאשר נמצא בגיל העמידה (כאומרם שם ב'ן חמישים - לעצה, בן שישים - לזקנה וכו', וכאומרם בקינים ג, ו' וקני תורה, כל זמן שהם מזקינים - דעתם מתיישבת עליהם).

לכן בעוד כוחו במותנו, כשנמצא ב'ימי האהבה' ו'ימי העליה', יתפלל על 'ימי השנאה' ו'ימי העמידה', כבקשת דוד (תהלים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה, ככלות כוחי אל תעזבני", ולא רק על ימי הזקנה הגשמיים, אלא גם על הימים שקשה בהם

לעבוד את ה' הקרויים 'ימי הירידה' הרוחניים כאמור. וכפי שכתב רבינו תם (ספר הישר' שער טז עמ' 10-10) "וצריך להכין לב חזק ואמיץ לקבל המאורעות, ויחשוב בהם בטרם בואם, וימתינם בכל יום ובכל שעה ובכל חודש, ויאמר בלבו: אם לא יבואו היום המאורעות - יבואו למחר. ואם לא יבואו למחר - יבואו לאחר מחר. וכשיעשה זה ויהיו עיניו ולבו בהם (כביכול מצפה להם), כשיבואו המאורעות - לא יטרידוהו ולא ישכיחוהו העבודה (את עבודת ה' שלו), כי ימצאוהו מזומן לקבל אותם".

מעין יסוד זה אמר הג"ר איזיק שר זצ"ל (ראש ישיבת סלבודקא) כי בתחילת ימי נישואי האדם עם אשתו, כאשר הוא בראשית חיי הנישואין, ראוי שירשום דברים ששמח בהם שהיו ביניהם, ולאחר שנים רבות שלפעמים יכול להשתחק קצת הקשר ביניהם, יעבור על רשימות אלו. ועל דרך זה מבארים את הפסוק (הושע ב, כא) שדימה את כלל ישראל כלפי הקב"ה כאשה לבעלה, ואמר "וארשתוך לי לעולם", והדבר תמוה, הרי שום אדם לא רוצה להשאר מאורס לעולם, הרי רוצה כבר שתתקרב מועד הנישואין ויוכל לחיות עם אשתו. אלא מבארים שהבקשה היא שגם לאחר הנישואין תהיה זו בבחינת אירוסין, שזה זמן תחילת הקשר בין החתן לכלה שאז כל אחד שולח מתנות לשני ומתרצה לכל בקשותיו, וכך יהיו כל חייהם בהתחדשות כו³.

עיקרון זה נכון לא רק במבט לטווח ארוך, אלא גם בחיי היום יום. בכל יום יש לאדם רגעים של שקט ורגעים של מעבר, שעלולים להיות רגעים של משבר. לכן ברגעים הרגועים יותר, עליו לחזק את רוחו ולהכין את עצמו לקראת הרגעים הקשים יותר, כמו בשעה שהילדים שבים הביתה, או שאחד ההורים חוזר ממקום עבודתו וכדומה. וכן כאשר משכיבים את הילדים לישון, או בשעה שממהרים ללכת למקום מסויים. גם בעל הבית

² גם בעודו איש יתגבר לחזור בתשובה על מעשיו, כלשון רבינו יונה (שערי תשובה' ב, לד) "בימי הזקנה, בהעדר כח ההרגשות, איננו עוצר כח לחדש מסילות בלבנו ולערוך מחשבות להלחם בהן ביצרו, ולהשיג המעלות, ולטרוח ולעמול בתורה ובפעולות, כמו שנאמר (קהלת יב, א) 'וזכור את בראיך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ'. על כן ראוי לאדם להחיש מפלט לנפשו, כענין שנאמר 'חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך' (תהלים קיט, ט).

³ **ועיין** בשערי יושר בסוגית התקדשי לי מעכשיו לאחר ל' שחלות הקידושין מתחדשים כל רגע ורגע, וכשהרצה זאת בפני חכם אחד, השיב לו הלה: מול טוב על נישואיכם כעת.

¹ **כמבואר** ברמב"ם (פיה"ש מסכת קינים טו), שערי תשובה (לרבינו יונה ב, ט), בספר 'ראשי אבות' להר"י אלהדאב (עמ' צח), המזהר "ל' מפראג ופרקי משה (אבות טו), רבינו בחיי, בגדי שר ל"ה בוכריץ מגרבה (עמ' תרגא) ושו"ת הרמ"א (סימן קג).

קודם שנכנס לביתו, יחליט שיקבל את המצב כפי שהוא, ולא יכעס על הנעשה. וכך כאשר יכנס ברגיעה הביתה, מוכן לכל דבר, יוכל לקבל כראוי את הבאות ולטפל בילדים ובכל הנעשה, בצורה הטובה והרגועה ביותר.

תשובה: העצה לעבור את הזמנים הקשים שבחיי האדם היא, שכאשר נמצא בזמנים הטובים יכין לעצמו מצבור שמחה ותפילה על הזמנים הקשים יותר, וכך יעברם בנחת וברגיעה.

זמן הישועה

שאלה: מהו הזמן הנכון שצריך לצפות לישועה, וכיצד היא מגיעה?

ב. בראשית מא, מא: "ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אותך על כל ארץ מצרים". רואים כאן דבר נפלא, כי אף שיוסף היה כלוא בבית הסוהר במצב של 'בירא עמיקתא' (בור עמוק, כלומר במצב גרוע ביותר), אמנם בשעה שהגיע זמן ישועתו, מיד נתעלה מעלה מעלה. מיד כשהגיע הזמן שנקבע לו משמים לגאולתו, כתוב (בפסוק יד) "ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו ויבוא אל פרעה". מיד שגמר יוסף לפתור חלומו, אפילו לא נתן זמן כמה ימים לחשוב מה לעשות וכיצד לפעול, אלא (פסוקים לה-מד) "ויאמר פרעה... אין נבון וחכם כמוך, אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך... ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש, וירכב אותו במרכבת המשנה". מבואר כי אף שלפני רגע היה בבור והוצרכו לגלחו ולהחליף שמלותיו, כשהגיעה זמן הישועה עבורו, 'ישועת ה' כהרף עין' ובזמן מועט נתעלה מעל כולם. **וכן** היה בגאולת יציאת מצרים, ככתוב (שמות יב, מא) "ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים". ופירש רש"י (ומקורו במכילתא, יד) "מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת בין הבתרים". הרי כיסוד הנזכר, כי בשעה שהגיעה עת הגאולה, לא ממתין הקב"ה אפילו רגע, אלא מביאה מיד.

וכן כתב הספורנו: "ויריצוהו מן הבור – כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו (ישעיה נב, א) 'כי קרובה ישועתי לבא', וכאמרו (תהלים פא, יד) 'לו עמי שומע לי'. וכך היה ענין מצרים כאמרו (שמות יב, ט) 'כי גורשו ממצרים', כאמרם ז"ל (גירסת הרא"ש במשנה פסחים י, ה וכן הנוסח בהגדה של פסח, לשון הרמב"ם סוף הל' חמץ, רש"י דברים טז, ג ורשב"ם שמות יב, יז ותוספות פסחים קח. ד"ה מאי) שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ. וכן אמר לעשות לעתיד, כאמרו (מלאכי ג, א) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון'. וכן הרחיב בנחלת אליהו (מהגר"א דושניצר, עמודים תמו, תס).

ענין זה שייך גם בדברים אחרים, למשל בעניני שידוכים, לפעמים חושב בחור מבוגר מהיכן יבוא לי השידוך, הלא הדברים מתעכבים כל כך הרבה, אבל לבסוף רואים שכאשר מגיעים ממש לשידוך האמיתי, מיד רצים כל הדברים בעזרת

ה'. [וכך היה בקידושי אליעזר, בתחילה דאג וחשש היאך ימצא את הזיווג לבן אדונו והתפלל לה' יתברך, אך משהגיעה השעה – ראה כיצד שהכל הולך בדיוק כפי שחשב, שנתנה לו את הכד ואחר כך אמרה: "גם לגמליך אשאב" (לעיל כד, ט). ולכן אל לו לאדם לדאוג בלבו לאמר: עכשיו אני בשפל המדרגה "ומאין יבא עוזיך"? (עין תהלים קכא, א), כי ידע שכאשר יגיע זמנו, יעשה הקב"ה את ההצלה ברגעים ספורים (וכמו שהמשיך דוד בפסוק ב' עזרי מעם ה', עושה שמים וארץ)].

וכדרך שאומרים בתפילת שמונה עשרה שהקב"ה 'מצמיח ישועה', בתחילה הזרע מרקיב מתחת לפני הקרקע, ונראה כאילו שאין לו תקוה, אבל כשמגיע זמנו לצאת, אז עולה הוא למעלה, וגודל לאילן גדול. ועוד, שכמו בענין הישועה כשהיא באה תוך רגע, יכול לחפור ולגלות כיצד הקב"ה הכין לו דרכים להצלתו, ורק כעת פתאום מבין איך היה הכל לטובתו (כדרך שנתבאר בהמגילה המחכימה אסתר ב, כא-כב ראיית השתלשלות ההסגחה), כך הוא הצמח, שאף שמזמן הוריעה עובר כמה זמן שלא רואים כלום, עד שיום אחד רואים פתאום כיצד הוא יוצא מעל פני הקרקע, אבל אם הוא היה חופר באדמה, היה יכול לראות כיצד כבר קודם לכן הצמח גדל לאטו, אלא שהוא מכוסה על ידי האדמה ולכן הוא לא נראה לעין כל. כך פעמים רבות הקב"ה כבר מכין לאדם את הישועה, והיא קיימת, אלא שהוא מסתירה מפניו כדי שיתפלל עליה, ואז תבוא הישועה. וכן היה בכריאת העולם, הקב"ה הצמיח את הצמחים כבר ביום השלישי, אלא שעדיין היו הם מוסתרים ועומדים בפתח האדמה, ורק ביום השישי כשבא האדם והכיר בטובתן של גשמים והתפלל עליהם, אז הם התחילו לצמוח מעל פני הקרקע (רש"י בראשית ב, ה) והיה ניכר גידולם לעיני כל.

תשובה: אף אם מתעכבת הישועה, אך כשמגיע זמנה, יכול להיושע ברגעים ספורים, ולכן לא ידאג האדם.

שליטה על האיברים

שאלה: מה נחשב הגבורה האמיתית המוטלת על האדם?

ג. בראשית מא, מב: "ויאמר פרעה אל יוסף וגו' ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש" ויעם רביד הזהב על צוארו. במדרש (בר"צ, ג, א) אמר על כך רבי שמעון בן גמליאל: יוסף, משלו נתנו לו. פיו שלא נשק בעבירה – זכה להיות "ועל פיך ישק כל עמי" (פסוק מ), גופו שלא נגע בעבירה – זכה ל"וילבש אותו בגדי שש" (כאן), צוארו שלא הרכין לעבירה – זכה ל"ויעם רביד הזהב על צוארו" (כאן), ידיו שלא משמשו בעבירה – "ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף" (כאן), רגליו שלא פסעו בעבירה – יבואו וירכבו על מרכבת כבוד זכה ל"וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו" (פסוק מ), מחשבה שלא חשבה בעבירה – תבוא ותקרא חכמה, ככתוב (שם) "ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים". ורואים כיצד קיבל יוסף במידה כנגד מידה, שכר על כל אבר ואבר ששלט

טמונה בפרשה

נקי

פנינים

לסדר את הפרשה

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים"

יש להבין הכיצד ההין יוסף להעזיז את פניו כנגד פרעה השליט על כל הארץ, ולומר לו מה עליו לעשות וכיצד יש לפעול כתוצאה מהפירוש של חלומו. הרי כל מה שנתבקש היה לפתור את החלומות ותו לא, ומדוע ראה יוסף לנכון לפרט כן. ומפרשים, שיוסף למד זאת מתוך החלום עצמו שרמזו שיש לפרעה למנות איש מיוחד לנושא הרעב הממשמש ובא. שהרי היאור הוא סמל הפרנסה של מצרים וכל כלכלת מצרים (הפרות שבחלום) תלויה היאור שעולה ומציף את סביבותיו. אך פרעה בחלומו, לא היה היאור אלא עמד רק על שפת היאור מכאן שהוא רק אמור להשקיף מן הצד על הנעשה, מה שמוכיח שעליו למנות איש אחר לתפקיד. (הבן איש חי) פירושים נוספים: ב. כשפתר את החלומות דיבר ברוח הקודש ובאותה העת היה לו את העוז לדבר כך אף לפני המלך. (אברבנאל) ג. מזה שהציע פתרון לפתרון החלומות, הוכיח יוסף לפרעה שהוא משוכנע באמינות פתרונו. (בן הרמב"ם) ד. אין אלו דברי יוסף אלא יועץ אחר או פרעה בעצמו הודן בדברים ששמע. ה. גם ההצעה לאגור היא חלק מהפתרון שהרי הפרות הרעות אכלו את הטובות ומוכח שיאכלו ברעב מתבואת שנות השבע. (אור החיים) ו. מזה שהן יצאו מהיאור ונעמדו ליד הפרות השמנות, רואים שהאגירה תשפיע שאף בשנות השבע ירגישו בשנות הרעב המתקרבים. ז. יוסף הציע זאת מרוב רחמנותו על המון העם. (בן הרמב"ם) ח. יוסף קיווה שיקבל משרה עקב הצעתו כדי שלא ישב לבור. (רמב"ן) ט. מזה שאלוקים בחר להתריע בפניך מראש על הבאות, משמע שהוא מצפה ממך לפעול בנידון ולהתכונן לשנות הרעב כראוי. (ספורנו)

א. השבטים יורדים למצרים מפני הרעב
ב. יוסף מתנכר לאחיו ואוסר את שמעון
ג. שני חלומותיו של פרעה
ד. מציינת הגביע באמתחת בנימין
ה. האחים יורדים למצרים בשנית
ו. 7 שני שבע ולידת מנשה ואפרים
ז. יהודה ערב לבנימין
ח. פרעה שם את יוסף על כל מצרים
ט. האחים חוזרים לא"י וצער יעקב
י. יוסף שומע ופותר את חלומות פרעה

"הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי... ויאמר אלקים יחנך בני"

נשים לב שבעצם לא הייתה כאן כל תשובה לשאלתו של יוסף? ברם, האלשיך אומר, כי לפיכך ציוה יוסף להביא את האח הקטן ואמר: "בזאת תבחנו בבוא אחיכם הקטן", מכיון שהיה סבור, שילד קטן אין בו דעת כדי להעלים סוד, ויוכל להוציא מפיו את הכל, וזו תהיה הבחינה. אך משראה יוסף לפניו אברך בן שלושים שנה, אב לעשרה ילדים, קרא בתמיהה: "הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם?" - כלום זהו ה"קטן" שלכם? (כלומר, אין כאן "הא השאלה", כי אם "הא התמיהה") - הלא כבר גדול הוא ובמלוא דעתו. לפיכך הוסיף מיד: "אלקים יחנך בני", כדי שלא יהא נראה כאילו עיניו צרה בגדילתו. כדרך שאומרים הבריות: "בלי עין הרע, יעלה ויגדל מעלה מעלה..". (העמק שאלה)

"האיש אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם"

ויש לבאר מדוע לא נהגו האחים בדרך אחרת בראותם את צער אביהם על לכתו של בנימין, שהיו אוספים סתם אדם מן השוק, ומלמדים אותו עליהם ועל בנימין (ואפילו יכלו לקחת את אחד מנכדי יעקב לצורך כך) ומציגים אותו ליוסף בתור אחיהם הקטן, הרי לפי דעתם היה יוסף סתם שליט זר שמעולם לא ראה את בנימין האמיתי? ויש לומר: א. פחדו שיראה בגביע שלו ובשאר כישופים שהם משקרים, או אפילו סתם על ידי חקירות מרובות. ב. לא היו מוציאים בקלות אדם שנראה כמותם שהרי היו ניכרים במראם. (חזקוני) ג. יהודה ידע שזה יוסף. (לב אריה) ד. הם לא היו מסוגלים לשקר. ולכן אמרו ליעקב: "לא נוכל לרדת". (בשם הגר"ש לזיוושיטין) ה. באמת לא ידע יוסף האם זה בנימין או מישהו אחר, לכן בחן אותם ע"י הגביע לראות האם יתגערו ממנו ברגע שייתפס. (חזקוני) ו. פחדו שיעיג תחילה את בנימין לפני שמעון האסור בבית האסורים, ואינם יכולים להכניסו בסוד הקנוניה ולכן לא הסתכנו בכך. (בנין שלמה) ז. יוסף לא חשדם בכך. (מושב זקנים) ח. ברגע שהואשמו בריגול, לא העלו על דעתם להסתכן בשום צורה שהיא. ט. יוסף הזהיר אותם שלא יתחכמו כי רק עוד פעם אחת יראו פניו עם בנימין ואם יתגלה השקר לא יוסיפו עוד לראות פניו ולא יעזור לאחר מכן להביא את בנימין האמיתי. (דרישות שבת) י. חשב יוסף שיחזרו מזהר תוך ל' יום ויוכל לתפוס את המתחזה בלשונו ולהכשילו בדברים. (משיבת נפש) יא. אסור להציג גוי בתור יהודי בשום פנים. (כוכב מיעקב) (ע"פ תשובות הקוראים ל"שאלה לשלחן השבת" ע"ט)

שאלה לשולחו השבת

"זיכר יוסף את אחיו והם

לא הכירוהו"

יש לבאר מדוע בהתחלה כתוב: "וירא יוסף את אחיו ויכרם", ובפסוק הבא כתוב: "וזיכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו". ומה כוונת התורה ללמדנו בכך שחזרה וכתבה את עניין הכרת יוסף בשבטים שהם אחיו פעמיים?

מטרת השאלה הינה לעזור ביוון

2010 מיליון השנה

ניתן לעלות את גישותיכם

למרכז (בזמן מקורות, אם

יש), (בזמן) אכתוב מן

הגישות שלכם בכתב.

העלון מוקדש לע"נ
אסתר בת נעמי ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

ישנו ביקוש רב בבתי כנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.
זו ההזדמנות שלכם ליזכות בהפצת תורה וניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביון'. 2. לשלוח שיק למערכת.

טמונה בפרשה

תנ"ך

חידון א' ת'

הגשוזה לכל אלה אגליה באוג המופיזה בראש השורה.

- א. בבית פוטיפרע גדלה, ואשת יוסף הייתה
- ב. מילה נרדפת לתבואה
- ג. מצאוהו באמתחת בנימין
- ד. שבע הפרות השניות היו-
- ה. דברי פרעה לעבדיו על יוסף
- ו. כך הגיבו האחים על מציאת הגביע
- ז. אחי יוסף לא הכירוהו כי היה לו ___ (רש"י)
- ח. לא הצליחו לפתור את חלומות פרעה
- ט. שבע פרות היו בריאות ו-
- י. ערב ליעקב לשלוחו של בנימין
- כ. מקצועו של פוטי פרע
- ל. מצא ראשון את הכסף באמתחתו (רש"י)
- מ. יוסף האשים את אחיו שהם
- נ. מנשה נקרא בשמו כי- "___ אלוקים בכל עמלי"
- ס. יעקב פחד על בנימין כי בשעה זו השטן מקטר
- ע. כך כינה שר המשקים את יוסף (2)
- פ. פרעה ראה בחלמו הראשון
- צ. כך קרא פרעה ליוסף
- ק. השבלים הרעות בחלום פרעה היו שדופות
- ר. פרעה ענד ליוסף על צווארו
- ש. יוסף אסר אותו לעיני אחיו
- ת. מה קרה לרוח לפרעה, בבוקר כשנזכר בחלומו?

מז המדרש

בר הדיא היה פותר חלומות. מי ששילם לו, פתר חלומותיו לטובה, ולמי שלא, היה פותר לו לרעה. אביי ורבא חלמו שניהם חלומות זהים, ובאו לבר הדיא שיפתרם. אביי הביא לו כסף ורבא לא. אמרו לו אביי ורבא: הקריאו לפנינו בחלום את הפסוק: "שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו". לרבא פתר: שה"שור" מרמז על פרנסה, וכפי שראית אותו טבוח ומת, כך תפסיד בעסקך לגמרי ולא ינעם לך כל מאכל מרוב עצב. ואילו לאביי פתר: כפי ש"שור טבוח" הוא אוכל משביע, כך תרוויח בעסקך, ולא תצטרך להנאת מאכל מרוב שמחה! עוד אמרו לו: הקריאו לנו הפסוק: "בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך, כי ילכו בשבי". לרבא אמר: כפשוטו! אבל לאביי פתר: ילדיך יהיו רבים, ותינשאנה בנותיך לאנשים מהעולם. וידמה לך כאילו הלכו בשבי. פסוק נוסף שהקריאו להם: "בניך ובנותיך נתונים לעם אחר", לאביי פתר: בניך ובנותיך יהיו רבים, ותרצה להשיאם לקרובך, ואילו אשתך תחפון להשיאם לקרוביה, ודעתה תגבר וידמו בעיניך כעם אחר. לרבא אמר: תמות אשתך, ובניה ובנותיה יעברו ליד אישה אחרת שתשא ואין רחמיה של אם חורגת עליהם כמו של אימם יולדתם. עוד פסקו: "לך אכול בשמחה לחמך". לאביי אמר: מרוב רווח עסקך, אכלת ושתיית ותקרא פסוק מתוך שמחה. לרבא אמר: תפסיד עסקך, ולא תאכל או תשתה מרוב צער, ותקרא הפסוק להפיג פחדך. פסוק נוסף: "זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף, כי יחסלנו הארבה". לאביי אמר: כהתחלת הפסוק (זרע רב תוציא השדה) לרבא אמר: כסוף הפסוק (ומעט תאסוף...). פסוק נוסף: "זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסוך כי ישל זיתך", ושוב חילק לאביי את תחילת הפסוק ולרבא את סופו. פסוק נוסף: "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך, ויראו ממך". לאביי אמר: יצא שמך כראש ישיבה ומתוך כך יראתך תצא בעולם. לרבא אמר: אוצר המלך ישדד על ידי גנבים, ויחשדוך בכך, ויאסרוך בחשד לגניבה. וכל עמי הארץ יישאו קל וחומר ממך, שאם רבא נחשד בכך, כל שכן שאנו עלולים להיחשד. ויראו ממך, כי מחמת תפיסתך יפול פחד על הבריות. ואכן כך קרה, למחרת נאסר רבא בעילה זו. ראינו בחלומותינו חזרת על פי חבית (שניהם היו סוחר יין) לאביי פתר: תכפיל רווחיך כחזרת שהיא רחבה וכפולה. ואילו לרבא אמר: מריר יהיה עסקך כחזרת (ולא יקנו ממך) עוד אמרו: ראינו בחלומותינו בשר על פי חבית. לאביי פתר: יינך יהיה משובח, ויבואו כולם לקנות ממך בשר ויין. לרבא אמר: יחמיץ יינך ויבאו כל אוכלי הבשר לקנות ממך חומץ (היה דרכם לטבל את הבשר בחומץ). עוד אמרו: ראינו בחלומותינו חבית תלויה בראש דקל. לאביי אמר: שיגביה עסקו כדקל ולרבא אמר שתהיה סחורתך מתוקה אצל הקונים כתמרים, משום שתמכרנה בזול.

(המשך בשבוע הבא א"ה... ע"פ ברכות נו)

חידון א' ת' - הפוך

הגשוזה לכל אלה אסגיימג באוג המופיזה בראש השורה.

- א. מזון לחמורים
- ב. הפרות הדקות רמזו על-
- ג. האחים תכננו לקחת בכח את יוסף: __ או __ (רש"י)
- ד. "את אשר האלוקים עושה ___ לפרעה"
- ה. "___ היא למצרים לאכול עם העברים"
- ו. פרעה נתן ליוסף את ___
- ז. יוסף __ אוכל במטמון כהכנה לשני הרעב
- ח. "___ ויחלף שמלותיו"
- ט. כך מתרגם אונקלוס את המילה- "האמת"
- י. "___ היו כולנה"
- ך. לפני יוסף כך קראו, כשבמרכבה אותו הרכיבו
- ל. כזה שובע בא על מצרים
- מ. "אברך" = אב בחכמה ורך ב- (רש"י)
- ן. הציע ליעקב ראשון כי יערוב לבנימין
- ס. "___ איש על חמורו"
- ע. היו במצרים ___ שנות ___
- ף. הושב לאחי יוסף בפי אמתחתייהם
- ץ. מתורגמן
- ק. "על פיך __ כל עמי"
- ר. כך כינה שר המשקים את יוסף
- ש. ממנחת יעקב ליוסף
- ת. משאת בנימין גדלה משל אחיו בחמש-

טלח שלוחות:

"בת פוטי פרע כהן אן"

איך קראו לאביו של פוטיפרע?
(התשובה במדור התשובות)

מגילה בפרשה

דבר נורא אירע, בגלל האויבת החזה, לכן הביא עוד אישה, והדירה נעשתה צפופה.

המונח המבוקש הינו מילה בג' אותיות המופיעה בפרשה, אשר כל שורה בגידיה רומזת להקשר שונה שלה.
(יגכן כגיב אסר ומיילופי אותיות בג' האיה בזמה)

הגשוזה גאפרסס א"ה 22/11/02 הזא

ושפני טמוני חול

"וישתי וישכרו עמו"

מתי האדם מקיים מצווה בכך שאינו אוכל למרות ששיותה?

"שבע פרות יפות מראה"

פעם העיר שדכן אחד לבחור בדרך, שהמקום היחיד בתנ"ך שכתוב 'יפות מראה' הוא כאן בפרשת מקץ כשמדברים על פרות...

"לא ירד בני עמכם"

אמרו בדרך צחות, שכבר בתורה יש רמז לכינוי החיבה למי שקרוי בנימין שנקרא 'בני', שהרי בפסוק זה מכונה בנימין כ'בני' וכן בפסוק: "ויחנך בני".

שעשועי דאורייתא

"זיסב מעליהם ויבך"

על מי עוד מסופר בחומש בראשית שבכה?

מצאו נא בפרשה:

1. כמה שיותר תארים ליוסף! (לפחות 13)
2. אדם שחיפש ומצא, ואדם שלא חיפש ומצא.
3. ששה משמות השבטים.
4. אות המופיעה פעמיים ברציפות. (10 תשובות)
5. שניים מספרי התנ"ך.
6. שני פסוקים רצופים שמתחילים כמעט בצורה זהה.

"זיכרון" סימן

גימטריא ואותיות מספר פסוקי הפרשה

בפרשת מקץ מסופר על עלייתו של יוסף לבסוף לגדולה, "ויהי מקץ שנתים ימים". בפרשת מקץ ישנם 146 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילה: "סוף" = בגימטריא = 146

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לעלון חנוכה: שני האורחים הם על הנסים הארוך ויעלה ויבוא הקצר ב"ח טבת שחל בחנוכה. "שלושה גיטין כדתנן, אסורים הם מדרבנן" - גט+גט+גט = 36 נרות שאסורים בהנאה מדרבנן. (בעל תרומת הדשן) **לסדר את הפרשה** - "העוד אביכם חי". **חידון א' ת'** - אסנת, בר, גביע, דקות בשר, הנמצא כזה, ויקרעו שמלתם, זקן, חרטומים, טובות, יהודה, כהן און, לוי, מרגלים, נשני, סכנה, עבד עברי, פרות, צפנת פענח, קדים, רביד הזהב, שמעון, תפעה. **חידון א' ת' הפוך** - מספוא, רעב, להרוג ליהרג, הגיד, תועבה, טבעתו, גזו, ויגלה, הקשוט, עלי, אברך, גדול, שנים, ראובן, ויעמוס, שבע, כסף, מליץ, ישק, נער, דבש, ידות. **שעשועי דאורייתא** - - בורא: הגר "ותשא את קלה ותבך", בחיי שרה: "ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה", בתולדות: "וישא עשו קלו ויבך", בויצא: יעקב "וישא את קלו ויבך", בוישלה: "וישקוהו ויבכו", בוישב: יעקב "ויבך אתו אביו", עוד במקץ: יוסף "ויבא החדרה ויבך שמה", בויגש: יוסף ובנימין "ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו: וינשק לכל אחיו ויבך עלהם" וכן: "ויבך על צואריו" ויתן את קלו בבכי", בויחי: יוסף "ויפל יוסף על פני אביו ויבך עליו", ויבך יוסף בדברים אליו, "ויבכו אתו מצרים שבעים יום". 1. נער, עבד, עברי, אברך, שליט, משביר, צפנת פענח, נבון, חכם, איש אשר רוח אלוקים בו, אדון, אדוני הארץ, איש, ילד. 2. שליח יוסף חיפש ומצא את הגביע, והאחד במלון לא חפש ומצא את כספו בחורה. 3. ראובן, שמעון, יהודה, בנימין, יוסף, אשר. 4. בבוא, הוא, וייקץ, ללחם, וממהרה, הנני, צררות, שש, תתראו, וישתחוו. 5. ויקרא, הדברים. 6. "ותכלינה שבע שני השבע", "ותחילנה שבע שני הרעב". **ואלה שמות** - אחרים. (ספר הישר) **מילה בחנוכה** - תכון. "תייסד רעיון עשיר" - תייסד=תכון, "ובכך תאפס מכשיר" - לאפס מכשיר=לכוון תכוון (וכן תיקון מכשיר ו'תכון' הוא תכנון מפורט של מכשיר), "ותציג את הדרך הנכונה" - תכוון, "בשביל האמצעי או מינה" - אמצעי=תיכון. **טמונות בפרשה** - 1. "רק הכסא אגדל ממן" (מא,מ), 2. "כי אין מספר" (מא,מט), 3. "פרות... ותרעינה באחו" (מא,ב), 4. "בגדי שש" (מא,מב), 5. "ויצא ליבם" (מב,כח), 6. "אתה תהיה על ביתי" (מא,מ), "לאשר על ביתו" (מג,טז,מד,ד), 7. "במלון" (מב,כז), 8. "כסף איש בפי אמתחתו" ועוד הרבה בפרשה (מד,א), 9. "וירחץ פניו" (מג,לא), 10. - תמונה ללא פתרון, תחשבו! 11. "ויאסר אותו" (מב,כד), 12. "כספנו במשקלו" (מג,כא), 13. "ויתמהו" (מג,לג), 14. "ותפעה רוחו" - מקשקשת בתוכו כפעמון (רש"י מא,ח), 15. "רביד הזהב" (מא,מב), 16. יוסף יצא מבית הסוהר בראש השנה. 17. חתימת זקן (רש"י מב,ח), 18. "ותאכלנה הפרות" (מא,כ), **טמונות בהפטרה** - 1. "שתיים אנחנו בבית" (גיח), 2. "קחו לי חרב" (גכד), 3. "גזרו את הילד" (גכה), 4. "ויבוא ירושלים" (ג, טו) **שאלה לשלחן השבת וישלח** - שאלנו: מדוע לא שלח יעקב לעשו גם סוסים? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. שלח לו בהמות טהורות החייבות במעשר - ואז שלח לו מן החולין לאחר שעשיר. והוסיף חמורים מכיון שיש בהם מצות פטר חמור כטהורים הם, וגמלים מפני מעלת הצניעות שיש בהם. 2. כיון לשלוח לו בדיוק 550 בהמות כמנין דצ"ך עד"ש באח"ב (501) ועוד 49 כמנין הקללות שבפרשת בחקתי. וכיון אף לשלוח רק 4 מינים (צאן, חמורים, גמלים, ובקר) כנגד כל קבוצה במכות ועוד הקללות. (בן גרין) 3. נהג יעקב בעצמו במצות 'לא ירבה לו סוסים' ולכן לא היו לו מספיק כדי לשלוח. 4. לא רצה יעקב לתת לעשו סוסים כדי שלא ירכב ויגיע אליו יותר מהר. 5. לא היו כלל סוסים מחוץ למצרים שמשם נפוצו הסוסים כבהמות בית (כמו שאמרו טעם לאיסור המלך להרבות לו סוסים, כדי שלא יחזיר את העם למצרים, מוצא הסוסים המשובחים) ולכן לא מוזכרים הסוסים עד פרשת ויגש שם שילמו המצריים ליוסף תמורת המזון בסוסים. וממילא מובן שלא היו לאבות הקדושים סוסים כלל. 6. באו הבהמות אשר הסכימו ללכת לעשו מעליהן - והסוסים לא רצו משום שלא שהם מלומדי מלחמה ולא רצו לעזור לאותו רשע לשפוך דם. 7. הסוס מסמל מלחמה ורצה יעקב להראות לעשו שאין פניו למלחמה. 8. לא היו סוסים ליעקב כי יש להם טבע רע.

ביתן להשיג את העלון

במייל: ע"ו שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.
 באתר: 'לדעת', בכתובת: <http://ladaat.info/gilyonot.aspx> או באתר: 'אידישער ווינקל' (באידיש):
<https://yiddishevinkel.com/gilyones> או באתרים: 'דרשו', 'תורת יוסף'.
 בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רחוב בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת. מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775
 © כל הזכויות שמורות לאהרן ביין.
 ביתן לשלוח תגובות רעיונות והערות למערכת:
 קויפמן 17 ירושלים - temunabaparashah@gmail.com

דברי רבותינו שנאמרו בכינוס לכו ונשובה

שלהי חודש תשרי תשפ"א, בני ברק

3 מורינו הגרמ"מ לובין שליט"א

2 מורינו הגר"י סילמן שליט"א

2 מורינו הגר"ש רוזנברג שליט"א

דבר המערכת

לא דובר עליו? הרי אין לך ענין נדוש בנושא זה, ואין לך יום שאין מודעותו מרובות משל חברו?!

אלא שלמרות זאת, ושמה דווקא משום זאת, לא דובר עליו!

אין זה סוד שההתעוררות בנושא נעשתה עד היום בעיקר על ידי "מעוררים" מבחוץ - שאינם נטועים בתוככי בתי המדרש שלנו, ופועלים להנחיל את הדעות שמאז ומעולם היו כל הפאות אסורות לחלוטין - שלא כדעת רבותינו. התגובה הטבעית לכך היא התנערות ואדישות כלפי כל הנושא, וזה אחד מהמונעים מלדבר על גדרי הענין באופן רציני בתוככי עולם התורה.

והיצר הרע שמבקש כל העת ליצור התדרדרות בנושא, מנצל את השקט, ועושה את עבודתו בלא הפרעה. ובשעה שאנו שקועים בתרדמת האדישות, הוא- היצר הרע- עובד.

ומהי עבודתו? הוא מסתובב בסלוני הפאות ולוחש לכלה הטרייה או לאם הצעירה: "ככה כולם הולכים היום". וכך לשמחתו, העיצובים והאורך והשער הטבעי - הבעייתיים לכל הדעות, קונים שביתה בתוככי בתי עולם התורה ומביאים לתוכנו מכשולות וחטאים שגורמים חלילה לסילוק השכינה.

ויש אברכים רבים שכשהיצר הרע שמח - הם מוטרדים.

הם מבחינים במצב ההולך ומתדרדר משנה לשנה, ובמציאות שבה הפאות שהתריעו עליהם כל גדולי הפוסקים הפכו כבר מזמן למיושנות, והם מבינים שאם לא נעצור ונערוך חשיבה מחודשת, מי יודע לאיזה מצב נגיע. והם מתכנסים בראשות רבותינו גדולי ההוראה לשמוע דברי אלוקים חיים.

המשך בעמ' 5

ארעיות, חוסר יציבות, הרגשה שאין על מה להישען והמשען היחיד הוא אבינו שבשמים, אלו התחושות שמלוות אותנו כבר תקופה ארוכה.

זמן כה בלתי שגרתי, אין מתאים ממנו לתור אחר הזדמנות לעצור ממרוצת השיגרה ולחשוב מחדש על מה שהשם אלוקינו שואל מעמנו.

וההזדמנות הגיעה.

למעלה ממאה אברכים, מהמובחרים שבכוללים המרכזיים בבני ברק, התאספו בכינוס שדבר קיומו עבר מפה לאוזן, כדי לשמוע דעת תורה מרבותינו גדולי ההוראה שליט"א בנושא ששנים רבות לא דובר עליו ברבים - גדרי ההלכה וההנהגה בקיום מצוות כיסוי הראש בזמננו.

אבל כאלה פאות, שההולכות בהן נראות באופן שאם נערה תלך עם השיער שלה בכזו צורה היא תחשב כלא צנועה בהחלט, אין שום היתר לנשואות ללכת בכזאת צורה, והיום המצב הוא, שאם תהיה בחירה לאשה אם ללכת עם פאה צנועה כבעבר שאינה מקובלת היום, נראה שהרבה נשים יעדיפו ללכת עם מטפחת מאשר עם פאה מהסוג הישן.

והנושא הרביעי, שלא מדברים עליו כ"כ, אך גם הוא נושא חשוב מאד, הוא המחיר של הפאות, שהגיע כבר למחירים שלכל הדעות הם מוגזמים ביותר. אני לא יודע אם יש היתר על פי הלכה להוציא כאלה סכומי כסף עבור פאה למי שאינו משופע בממון, לא יתכן שאברך ילמד שנה שלמה בכולל כדי לקנות פאה לאשה - זה מבהיל על הרעיון! וגם אלה שיש להם כסף, הרי כשהם קונים כאלו פאות זה לא מביא לקנאת סופרים תרבה חכמה, אלא להפך לקנאה שמוציאה את האדם מן העולם וגורמים לאחרות לרצות גם כן להיות כמותן ולהיכנס עבור זה לחובות, שמביאים להידרדרות כלכלית... והנושא הזה לבד הוא סיבה מספקת להתעורר ולהבין שצריך לבצע שינוי בכל הענין הזה.

ומשום כל האמור ודאי שיש לברך על ההתעוררות הזו, לעודד את הנשים לכסות את הראש בכיסוי של מטפחת או כובע וכדו'.

אבל צריך לזכור שגם מטפחת וכובע צריכים להיות בצניעות, דהיינו לכסות את כל השער, ואין להקל בזה! כשמקפידים צריך להקפיד על ההלכה, וההלכה היא שצריך לכסות את כל השיער של הראש ולא להשאיר שיער לא מכוסה.

והקב"ה יחזק ויעזור שכל אחד יצליח להכניס לביתו את רוח הצניעות, צניעות אמיתית! ובכלל זה לראות לעודד לעבור לכיסוי ראש שהוא מתאים ע"פ ההלכה עם כל גדרי הצניעות. וכשיש צניעות בבית - יש קדושה בבית, יש שכינה בבית! ואם שכינה שרויה בבית זה ברכה בבית בכל התחומים, בחינוך הילדים, בפרנסה, בשלום בית ובכל מה שצריך.

הקב"ה יתן שיהיה חיזוק בענין זה, ובזכות נשים צדקניות נזכה שתבוא גאולה לעולם במהרה בימינו אמן!

הדברים נערכו מתוך דברי מורינו הרב שליט"א והיו למראה עיניו.

והיא לא חוששת לדעתם אלא סומכת על השכנה שאמרה לה בשם הבת דודה שלה, שנראה לה שיש איזה פוסק שמתיר, מהו שורש הדבר?

התשובה לכך היא נוראה, הזוה"ק אומר שעיקר היצה"ר הוא על עריות, היצה"ר מוכן לתת לאדם להחמיר בכל החומרות שבעולם ורק בעניני צניעות הוא לא יוותר לו, וזה משום שזה היסוד והבנין של כל האידשקייט, והשטן יודע את זה טוב מאד, שאם הוא [ח"ו] ינצח בזה לא תהיה עלינו השראת השכינה, ואם כן ודאי שמנגד גם אנחנו צריכים להלחם על זה במסירות נפש.

המשך בעמ' 3

מורינו הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א

בענין זה של הליכה בפאה נכרית ישנם ארבעה נושאים שיש להעיר בהם, על שלשה מתוכם כבר דברו והאריכו הרבה, ועל הנושא הרביעי לא כ"כ דברו, אבל גם עליו צריך לשים לב.

הנושא הראשון הוא חשש מראית העין, ובנושא זה יש הרבה מגדולי ישראל שהכריעו לקולא, אמנם היו מדינות שלא הלכו עם פאה, אבל היו מדינות שהלכו עם פאה ולא חששו לנושא הזה של מראית העין, ושמעתי ממורי חמי [מרן הגר"נ קרליץ] זצ"ל שאפילו אלו שחששו למראית הענין זה רק בשער טבעי ולא בפאות סינטטיות, שבהן יש פחות חשש של מראית העין.

הנושא השני הוא חשש עבודה זרה. שלשת הגדולים שבארץ ישראל הלכו לאורם בהלכה חששו לזה. מורי חמי זצ"ל, מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ומרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, כולם חששו שיש בזה חשש תקרובת ע"ז, ופסקו שצריך להחמיר בזה ולא ללכת עם פאות שלא ידוע בבירור שהשיער לא מגיע מהודו מחשש ע"ז, ולצערנו הרב, אין עדיין בדיקה מוסמכת שתוכל לברר אם שיער מסוים הגיע מהודו או לא, מפעם לפעם באים עם רעיונות, עם תכניות, אבל כרגע עוד לא יצא מזה משהו למעשה.

הנושא השלישי, הוא הנושא של גדרי הצניעות, הפאות שעליהם דנו גדולי הפוסקים, אם מותר ללכת בהם או אסור, מצד החשש של מראית העין, זה לא היה בפאות הפרועות של זמננו, היה מדובר בפאות קצרות וצנועות, כמו שרואים בתמונות של הסבתות, איך הן הלכו בזה, בפולין ובמקומות אחרים.

מורינו הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א

הרבה פעמים רואים שאנשים [וכן נשים] מחמירים חומרות עצומות בהרבה חלקים מחלקי התורה, [זה מקפיד לצאת בתקיעות בכל השיטות, זה מקפיד - כמו שאנו מקפידים - במעמיד דמעמיד, ובפסח ממש אין גבול לחומרות ולהידורים] אבל משום מה, כשמגיעים להלכות צניעות שהם גופי תורה, מצוי לצערנו שאשה הולכת לקנות לה בגד או שמלה, ולדעת גדולי הפוסקים יכול להיות בזה חשש של איסור דאורייתא,

► המשך מעמ' 2

כמו להעמיד חתול לשמור על השמנת. אלא ודאי שהמלך כלל לא חיפש שומרים, ורק רצה לבדוק האם האזרחים נאמנים לו, ועיקר הבדיקה היתה על השיכורים, והנזירים הוזמנו בעיקר כדי שלא יורגש שזה נועד לנסיון. הרי שבדבר שיש בו נסיון זוכים בו לקדושה כפולה, דהיינו סיעתא דשמיא כפולה.

אומר לנו הקב"ה, כיון שקשה לכם להתמודד, אעזור לכם בכפליים כדי שתוכלו להתמודד.

אני רוצה לסיים בדברים המזעזעים שאמר רבינו החפץ חיים בכנסיה הגדולה שהיתה בוניה, שהשתתפו בה גדולי עולם. העזרת נשים היתה בגובה, זו היתה גלריה בגובה של בין עשר לעשרים מטר, והיה יוכוח אם צריך וילון. והיו שטענו שלמעלה מעשרים אמה לא שלטא עינא, וכששאלו את החפץ חיים הוא ענה ואמר כך, מהי הצרה הגדולה ביותר שיכולה להיות לעם ישראל? שהקב"ה יעזוב אותנו ח"ו. ועל מה כתוב בתורה שהקב"ה עוזב אותנו, על מצב שיראה בך ערות דבר ח"ו, "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך" (דברים כג טו) ועל כן כל הידור בזה שווה את הכל.

נסיים בברכה שהקב"ה יזכה את כולנו להתחזק ולעשות את רצונו במצוה הגדולה הזאת.

הדברים נערכו מתוך דברי מורינו הרב שליט"א והיו למראה עיניו

וצריך להבין יסוד פשוט, שענין הצניעות לא מסתכם רק בארוך וקצר, [שהפאות לא יהיו ארוכות, והשמלות לא תהיינה קצרות] אף שודאי חייבים להקפיד על כל תג ועל כל סנטימטר המחויב עפ"י ההלכה, ואף להשתדל שלא להיות בגבול אלא להתרחק מהגבול, וברור שלעבור את הגבול זה לחתוך בסכין חדה את התורה.

אבל לפני הכל עומד העיקרון המהותי של צניעות, שהוא להתלבש באופן שכשאשה יוצאת לרחוב היא לא תמשוך עין של אדם. ומדובר באדם שמחפש לשמור על העינים, אבל הוא אדם ולא מלאך, וכשהוא רואה דבר המושך תשומת לב הוא נמשך לזה בטבעו, והאשה חייבת לדאוג שלא להעמיד בנסיון ולהכשיל את מי שאינו רוצה להיכשל, ועל כן במצב של היום, שהרבה מאד מהפאות גורמות ליצה"ר, ודאי שישנה עדיפות להליכה עם מטפחת.

מובא במדרש (ויקרא רבה פרשה כד) משל למלך שהעמיד במרתף של יין שומרים, חלקם נזירים וחלקם שיכורים, ולנזירים נתן בשכרם חלק אחד, ולשיכורים נתן שני חלקים, לפי שדרכם לשתות יין ואפילו הכי נזהרו, ומסיים המדרש, שכך למלאכים שאין יצה"ר שולט בהם נתן הקב"ה קדושה אחת, ולתחתונים שיצה"ר שולט בהם נתן הקב"ה שתי קדושות. ולכאורה אינו מובן, איך העמיד המלך שיכורים כשומרים על היין, הרי זה

מורינו הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

בפרשת נצבים כתוב "הנסתרות לה" אלו קינו והנגלות לנו ולבנינו לעשות את כל דברי התורה הזאת" רש"י אומר שעל דברים נסתרים לא נתבעים, אבל על הנגלות - קבלנו עלינו, כל ישראל קבלו לעשות את כל דברי התורה הזאת עד עולם. יש דברים שאומרים עליהם, 'מדשתקי רבנן שמע מיניה ניחא להו', זה אמירה מפורסמת - אם היתה בעיה, אז הרבנים היו אומרים.

ומשום כך התכנסנו כעת, להראות דלא שתקי רבנן, בנושא זה שהרבה זמן לא דברו עליו. אמנם מי שיודע קצת היסטוריה, גדולי הדור עוררו תמיד על הנקודות האלו, כל דור לפי הפרצות שלו. החפץ חיים בשעתו היה בוכה ומוריד דמעות, על כל פירצה. ידוע הסיפור בכנסיה הגדולה שהיה נידון איך והאם לעשות את המחיצה של העזרת נשים שהיתה מוגבהת מאוד. שאלו את הח"ח, והוא ענה, שבספק השראת השכינה ודאי צריכים להחמיר, כי אנו רוצים שהשכינה תהיה עמנו ושח"ו לא יהיה את העונש הנורא של 'ושב מאחריך'.

בפרט שהמצב כיום מעורר יותר למחשבה, המצב של מגיפת הקורונה מה שזה הביא. מי שמתבונן, הרי כשנסגרו בתי

הכנסיות הרבה עוררו על דברים בטלים, וקדושת בתי כנסיות. ומי שקצת שם לב, רואה שכביכול מתקיים כיום הפורענות שבירמיה (ז', לד) "וְהִשְׁבַּתִּי מערי יהודה ומחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה". ב"ה, בתי מדרש חזרו למקומם, אבל מהדברים היחידים שעדיין נשארו בהם מגבלות, זה ששמחת הנישואין הושבתה במקצת, לרגל המצב. זה מחייב התבוננות וכנראה שצריכים לתקן בזה, אצל הזוגות הנישואים. אין לנו נביאים לדעת בדיוק איזה נקודות צריכים לתקן, אבל דברים שידועים כצריכים תיקון, פשוט שצריכים לתקן. ואחד מהם הוא הנושא של צניעות שלשמו נתאספנו היום.

יש סוגיה ביבמות עו: הגמ' שם דנה על דוד המלך אם מותר לבוא בקהל או לא, כתוב ששאל שאל אם הוא ראוי למלכות, אז דואג האדומי ענה לו: עד שאתה שואל אם ראוי למלכות או לא, תשאל אם ראוי לבוא בקהל או לא. והגמ' מביאה שדואג בא עם טענה עצומה שלא היה עליה תשובה, הרי הסיבה ש"לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" היא "על דבר אשר לא קדמו" אז דואג העמיד שאלה בביהמ"ד ולאף אחד לא היה על זה תשובה - למה שהנשים תהינה מותרות? אדרבה, האנשים מקדמים לאנשים ונשים מקדמות לנשים, אותה תביעה שיש לעמוני ומואבי על חסרון הכרת הטוב, "על דבר אשר לא קידמו", אותה תביעה קיימת לכאורה גם על הנשים, ואם כן דוד המלך אסור לבוא בקהל. כתוב בגמ' שלא היה מי שענה לו תשובה, עד שעמשה בן יתר נעץ חרב בבית המדרש ואמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית. הקושיה היא אמנם חזקה וטובה, אבל כך קבלתי משמואל הרמתי, עמוני

ולא עמונית. שואלת הגמ': מה באמת התשובה על שאלת דואג? עונה הגמ', "כל כבודה בת מלך פנימה!"

כתוב כאן בגמ' נקודה מסוימת שכביכול לא עמדו עליה בתחילה ודואג אחז שזו קושיה, אבל התשובה היא כל כבודה בת מלך פנימה! וזה מונע מלחייב את נשות בני עמון ומואב לצאת לקדם בלחם ומים, גם לפני נשים - היציאה בפרהסיא, גם זה חסרון בצניעות.

וההבנה הזאת, הדקות הזאת, שגם נשים לנשים זה חסרון בצניעות, לא עמדו על זה עד שפרשו את ההלכה. ובאמת דין זה התקיים, שכיון שלא היה עליהן תביעה, אפילו שמסתמא זה שנשות עמון ומואב לא קידמו לא נבעה מצדקות גדולה, אבל כיון שבהלכות צניעות אסורים לעשות את זה, ממילא חייב הכרת הטוב לא מחייב את זה, ולכן עליהן אין את העונש לא לבוא בקהל, ולכן דוד המלך הוכשר לבוא בקהל.

כמו שהזכירו מקודם את הפסוק במשלי, "את צנועים חכמה". צניעות זה לא רק הלכות מסוימות - לגברים ולנשים, אלא זה דבר יותר עמוק, זה חכמה שמחייבת צניעות והצטנעות "כל כבודה בת מלך פנימה". זה השורש של כל הדברים, וכל דבר שנוגד את זה סותר את זה, סותר את החכמה.

"אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, בניך כשתילי זיתים" כתוב במדרש, שכשאשתו של אדם נמצאת בירכתי הבית, היא מהווה מזבח כפרה על כל הבית. נכון שלאשה אין איסור לצאת לרחוב, אף שראוי לה למעט בזה כפי האפשר כמו שכתב הרמב"ם "גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות וכו' אלא פעם אחת בחודש או כמה פעמים בחודש לפי הצורך. שאין יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה". (אישות יג) כך היה בזמן הרמב"ם, עד כדי כך המציאות היום היא אחרת. אבל גם כשיוצאים לרחוב, התורה קובעת איך צריכים לצאת. בעצם היה מקום לשאול, למה כשאשה הולכת ברחוב היא לא עוברת על "לפני עור", היא הרי עלולה לגרום למעשה מכשול? התשובה היא שכשהיא הולכת באופן שהתורה התירה לה לצאת, זה לא נקרא מכשול, ואז מוטל על האנשים להזהר ולשמור את עצמם מלראות.

כשהנשים נוהגות כמו שמותר להן, והולכות וכמו שהן צריכות ללכת - אין בזה שאלה של לפני עור. אבל כשחלילה הן לא מקיימות את הדין, והולכות באופן שאסור להן ללכת, יש בזה "לפני עור" ואז זה מצב חמור, שהרי בדרך אחת יכולה אשה זו לזקוף לחובתה כמה וכמה עברות.

יש גרסאות באגרת הגר"א, שהתבלין נגד היצה"ר לאנשים הוא תורה ולנשים הוא צניעות. אצל הנשים אין תלמוד תורה, להן יש את מצוות הצניעות. נראה שיש לתורה ולצניעות מכנה משותף נוסף - חומרת הענינים. שהרי עוון ביטול תורה הוא עוון גדול מאוד, ולמה? כי הזמן - כשהוא לא מנוצל, זה ביטול תורה, והוא מתרבה כפי הזמן, ומצטבר מדקות לשעות ולימים ח"ו. אצל נשים, אם ניקח את זה על אותו משקל, חסרון בצניעות הוא גם כן רח"ל עבירה שגוררת איתה המון המון מכשולות וחטאים. אשה אחת שעברה ברחוב בלבוש

שלא כדין, והכשילה בדרך מאה אנשים, אז רח"ל, מאה עבירות נזקפים לחובתה.

נכון שהדברים האלו היו צריכים יותר להאמר לנשים, אבל כמו שהזכירו מקודם "כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל", גם על הגברים מוטלת האחריות. נכון שזה לא בידו ממש, יש מצבים שבעל לא יכול לכפות את אשתו, בפרט אם יש ניגודים, אבל לטפטף את רוח הדברים, לדעת מה דרכי הצניעות של בנות ישראל ולא להתבזות, שלצערנו הדבר הזה נפרץ ונלקח מאומות העולם. זה מוטל עלינו, שכל אחד ברוח נוחה, ידע להסביר, מהו המקום האמיתי של בת ישראל, וכמו שהאריכו מקודם. להתנהג יותר בהסתר, ולא להתבלט. כמו שהזכירו, רבותינו בדור אחרון נזקקו לבאר את הכל לפרטי פרטים, מה שלא היה בשום דור קודם, אבל לצערנו, בגלל ירידת הדורות צריכים לפרט. אבל יש לדעת את הכלל, כמו שאמרו "את צנועים חכמה". להצטנע כמה שיותר, כל דבר שמבליט הוא סיבה להימנע ממנו.

אחד הדברים הראשיים כפי שהזכירו מקודם, הוא הנושא של כיסוי הראש. את הסוגיה אם פאה נוכרית מותרת או לא, מסתמא כל אחד כבר ראה פחות או יותר, את המחלוקת באחרונים. נכון שבשעתו, השלטי גיבורים התיר והיו אחרונים שחלקו עליו. המגן אברהם מביא את זה בתור שיטה פשוטה, וכך מובא גם ברמ"א, שפאה נכרית מותרת. המשנה ברורה, כן נראה שחזר והביא את צד האוסרים והביא את זה בתור מחלוקת, ובמקום שנהגו נהגו להקל. אבל לא על המחלוקת הזאת התכנסנו היום.

יש כאן נושא, שרבותינו מהדור הקודם כבר התריעו שהמצב הולך ונפרץ. כמו שהזכירו, הפאות של הדורות הקודמים היו עשויים בצורה שפחות מושכת, פחות נראו כשער טבעי, והיו נראים באופן שכל אחד היה יכול להבין שיש כאן איזושהי צורה של כיסוי וכובע מסויים שעשוי משערות. אבל בהתקדמות של העולם, הדברים השתנו ולא לטובה, והיום משתדלים ומצליחים לעשות את הפאה כמה שיותר בצורה טבעית. מי שזוכר לפני שלושים ארבעים שנה כשהתחילה הצרה והצורה של הפאות הארוכות והטבעיות, כל גדולי הדור זעקו מרה, שודאי כזה דבר הוא פריצות, ועל זה לא דברו בנושא של היתר פאה נכרית. כולם יודעים שמרן הרב אלישיב זצ"ל צעק, שזה נחשב עוברת על דת יהודית.

טעם הדבר הוא, משום שהרגש מחייב להבין את סברת ההלכה, וכמו שגם היום עדיין כל אחד מבין ומרגיש שפאה ארוכה באורך מטר, זה פריצות נוראה, וגם הרחוקים יותר מבינים שזה פריצות, כמו ששמעתי סיפור לפני תקופה קצרה, ששאלו אשה שהולכת עם פאה ארוכה, איך היא לא מתביישת? התשובה שהיא ענתה: תסלחו לי, היה לי מקרה מאוד מצער וקבלתי על עצמי לגזור את השער, בכ 20 ס"מ, וגם עכשיו אתם צועקים?! כלומר שגם אותה אשה, שנמצאת במצב שלה, מבינה יחסית שהתיקון שלה כדי ל'התחזק', הוא לקצר את השערות. כלומר, כולנו מבינים ששער ארוך מאד זה לא יתכן, ולמה לא? הרי זה בסך הכל פאה נכרית, והמשנה ברורה הרי מתיר פאה נכרית, אז מה רע? אך כולם מבינים ומרגישים שזה לא יתכן בעולם,

לא לעבור את מה שכתוב בתקנון 'משמר התורה'. וכל אחת שיכולה להתחזק, כמו שהזכירו כאן, בכיסוי של כובע ומטפחת, בודאי שתבא עליה ברכה, אבל ודאי שצריך להקפיד שלא יראו השערות, גם בזה יש אופנים שהיצה"ר מוצא לו מקום, יש לו בכל מקום את התחום שלו... וצריך לטפסף את הדברים בצורה נעימה, לבאר את שורש הדברים, ולעורר ולהזכיר כמה זכויות טמונות בכל חיזוק, וכמה הצלה לכלל ישראל.

הצורה של הנהגת בני תורה זה רק בלימוד הדברים מתוך הסוגיות, לא במלחמות ופסקולים ברחוב, או כל מיני צורות שלפעמים רק מקלקלים וגורמים את ההפך, ובוה מפסידים את הכל. אבל מ"מ זה לא פוטר אותנו מלעשות את מה שצריך.

הכינוס הזה הוא ממש קידוש שם שמים, הדבר הראשון הוא "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו" ה"נדברו" לבד זה כבר זכות גדולה, כלומר התביעה קיימת הרבה יותר, כשאף אחד לא מדבר ואף אחד לא שם לב, אז החרון אף הוא הרבה יותר חמור. אבל כשמתכנסים ורוצים לשמוע ולתקן, זה עצמו סותם כבר את פי המסטינים. כלל ישראל זקוק עכשיו להרבה הרבה זכויות, הכינוס הזה, לפני שעשו משהו, עצם הדבר "אז נדברו יראי ה' אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב" זה עצמו זכות גדולה. אבל בודאי זה לא צריך להישאר רק בזה, צריכים לקחת כל אחד מה שנוגע לו, עד כמה שאפשר, באופן של הקל הקל תחילה. מדברים כאן על קיום רצון ה' כפשוטו, והשראת השכינה בישראל. הקב"ה יתן שבזכות זה נזכה בקרוב ל"ובא לציון גואל" אמן.

הדברים נערכו מתוך דברי מורינו הרב שליט"א בכינוס בעיה"ק ירושלים והיו למראה עיניו.

שמאחר שבתורה כתוב, ופרע את ראש האישה, וחז"ל למדו מזה שאשה צריכה להצניע את שער ראשה, אז ודאי שהצורה הזאת היא נוגדת את ההלכה.

והנה יש בזה תמיהה עצומה, שהרי אפילו לילדות קטנות פחות מבת מצוה, אף אחד לא נותן ללכת עם שער פרוע, עם שער פתוח לגמרי - עד שילדה תמיהה, שאלה בתמיהותיה: אמא, מתי לי גם כן יהיה מותר ללכת עם שער פתוח, רק כאשר אני אתחתן?...

זה שאלה של ילדה תמיהה, אבל היא נוקבת מאוד.

איך יתכן בעולם שנגיע לכזה מצב? ברור שהמצב הזה לא יתכן, אם לא נעמוד על זה בכל כוחנו, לאיפה נגיע? הרגש הולך ונשחק, כמו שלצערנו רואים בכל דבר, וכמו לפני השואה שהיתה פירצה שגילו את שער הראש ממש רח"ל, שהיו כאלו שאמרו: נו, אם כבר כולם מגלים אז מותר... זה לא יתכן, זאת התורה לא תהא מוחלפת. אם כתוב בתורה "ופרע את ראש האשה" שעה של האשה צריכה להיות בצניעות, ושום מצב לא ישנה את זה.

ברור שחייבים לעמוד על המשמר חס וחלילה לא להתדרדר יותר, גם ב"ד 'משמר התורה', שכתבו את ההוראות, זה היה המינימום שאפשר לדון עליו, אבל מעבר לזה, ודאי שלא יתכן. זה נכון שהנסיון קשה, כמו שהזכירו, ומי אומר שאם אצלנו היה נסיון כזה היינו עומדים בו. אם יגידו לאברך - מהיום אתה חייב ללכת עם שטריימל בשבת, אני לא חושב שכל אברך יוכל לעשות את זה. צריכים להבין את הקושי שלהן, אבל צריך לטפסף ולהסביר את גודל הענין, על כל פנים לפחות

► המשך דבר המערכת

הכינוס שנערך לא נועד 'להפוך את העולם'. הוא נועד עבור בני התורה הרבים שכל אחד מהם מכריז מעומק ליבו "אני וביתי נעבוד את השם". העולם, על מנת שלא 'הפכו אותו', יודע למצוא אין ספור שערי תירוצים. אבל אברך בן תורה שאינו מחפש תירוצים אלא את קיום רצונו האמיתי של הבורא יתברך, יודע היטב שאין מי שחושב באמת שכאשר השי"ת ציווה לאשה לכסות את שעה - הכוונה הייתה לכסות בכיסוי שבא לחקות באופן מושלם את מה שהוא בא לכסות, ושההבדל העיקרי בין הכיסוי למקור הוא היותו של החיקוי מעוצב באופן יותר יפה ומושך מהמקור...

הכינוס המרומם וההתעוררות שבעקבותיו לא נועדו כלל לנסות ולהשפיע על מי שגמר בדעתו מראש שאין ברצונו להיות מושפע, וגם לא למי שחש תמיד שהבעיה נמצאת אצל כל העולם חוץ ממנו... הם נועדו עבור מי שרצונו לעשות את רצון ד' בשלימות כפי שיוורו רבותינו, והוא ובני ביתו מוכנים לשם כך לבחינה מחודשת של הנהגתם. וזה לא פשוט! כל שינוי כרוך בתחילתו בקושי, אבל 'לפום צערא אגרא'. לא ניתן לשער את עוצמת השכר המובטח עבור התגברות על קושי מעין זה לשם קיום רצונו יתברך.

בגליון הנוכחי מובאים דברים מתוך משאותיהם של רבותינו גדולי ההוראה שליט"א שלראשונה מגלים דעתם בבירור בצירוף בנושא זה. שנים רבות ליווה החשש כי הדברים הינם בבחינת "דבר שאינו נשמע", אולם משנתאגדו האברכים הרבים ואמרו- 'רצוננו לשמוע', נכנסו הדברים בכלל המצווה לומר דבר הנשמע.

נישא כולנו ליבנו ורצוננו לאבינו מלכינו, ונאמר יחדיו, "נעשה ונשמע"...

יהושע עבדי

קוים לדמותו ופעליו
לתורה ולהעמדת הדת
של הגאון הגדול
רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל
רב דפרדס חנה
נלב"ע כ"ו כסליו תשל"א

את מסירות הנפש שהיה צריך בשביל זה. יצוין עוד כי הוא ישב כמה פעמים בכלא הג.פ.א. בלובני, ובפרילוקי, ושבויעיים לאחר שהגיע לארץ ישראל, המשטר הרוסי חיפש אחריו.

אחיו הרב הגאון ר' אהרן יעקב דיסקין שהיה רב בלוחביץ במקום אביו, נדון למות בעוון פעולות אימפריאליסטיות, (נאמנות לא"י והרבצת תורה) פסק הדין הוחלף לו בעבודת פרך ביערות אוראל, משנת תרצ"ח עד תש"ה התענה בכל מדורי הגיהנום הסובייטי, נמלט ועלה לארץ וגר בבני ברק, עבד בהנהלת ישיבת חב"ד בלוד. באותה תקופה הרי"ז אמר שהוא לא יכול להתעטף בשמיכה כשאחיו מתענה ברוסיה.

סלד מאד מהרבנים הפשרניים והרבנים מטעם. לאחר שעלה לארץ הגיע בע"ש אחד לביהכנ"ס הגדול בת"א, וראה שם מודעה שרב אחד עם תארים נכבדים עומד לשאת את דברו, הרי"ז הכיר את שמו של הנ"ל מרוסיה כרב מטעם, אשר היה מקורב לשלטונות על כל המשתמע מכך, והדבר חרה לו מאד, ועמד ותלש את המודעה, הרב הנ"ל עמד שם ניגש ושאל אותו בתמימות למה אתה תולש את המודעה הרי זה רב מרוסיה, הרי"ז מיד הכירו ואמר לו חבל שלא הכרת את הרב הזה כמה סבלו ממנו החרדים, וכמה אנשים הסתבכו בגינו עם השלטונות, אותו רב כמובן לא היה לו את האומץ להגיד שזה הוא אותו רב, ונאלץ

לשמוע את כל דברי המוסר שלו בלי להגיב...

היו מקרים שהוכיח אנשים בתקיפות על הנהגה שלא כדין, אך עם כל זה היה שולח בעיו"כ לפייס אותם אם פגע בהם שלא כדין.

לארץ הצבי

בחדש מרחשון בתרפ"ז השתתף בוועידת הראשונה הידועה בקראסטיוען עם עוד כ-71 רבנים. בשנת תרצ"ב (1932) היה רעב גדול בכל האזור, הרבה אנשים נפטרו באותו זמן, ובשלהי שנת תרצ"ב נשארו כחמש מאות משפחות. גם הרי"ז ובני משפחתו

הגאון ר' יהושע זעליג דיסקין זצ"ל, נולד בחסלוביץ שברוסיה בפורים תרנ"ח (1998), לאביו הרב הגאון ר' שמעון משה דיסקין שהיה רב שני בלובני (בכל עיר היו שני רבנים), שם כיהן כשבע עשרה שנה (תרס"ד-תרפ"ב), לאחר מכן כיהן כרב בלוחביץ. היה נחשב לאחד מגדולי הדרשנים שהלהיב לבבות לתורה ליראת שמים, מחבר ספר מדרש שמעוני על התורה. ר' שמעון משה נפטר בשנת תרצ"א בגיל 59, וכפי שכותב עליו בנו "חמת המציקים שנתכה עליו הכריעה אותו בלא זמנו".

ברבנות פריסלאב

בי"ג אלול שנת תרפ"ה (1925) הגיע ר' יהושע זליג לכהן כרב בפריסלאב (עיר מחוז בפלך פולטבה). הוא הוסמך לרבנות ע"י רבה של מינסק הרב גלוסקין, הגר"מ חסקין בעל הכלכלת שביעית, הגר"ח אטקין, וכן משר התורה הג"ר איסר זלמן מלצר, והוא עוד לפני נישואיו, בפריאסלב היו אז כ-1200 משפחות, שם סידר שיעורי תורה בבתי כנסת וע"י מתן שוחד הוקם מקוה.

בתור רב לא פחד מאיש, ולא נרתע מאף אחד, מסופר: הקצבים של העיירה היו מביאים כל בשר שהתעורר עליו שאלה, פעם היה בשר שכפי הנראה היה שוה כסף רב והיתה עליו שאלה, ואחד הקצבים הבריא את הבשר לקייב, שלח ר' יהושע זליג עד לקייב והודיע שלא

יאכלו את הבשר ושלל מאותו קצב את הכשרות לתקופה של שנה, אותו שוחט הגיע עם לבינה לרי"ז כדי לזרוק עליו על כך שקיפח את פרנסתו... עם הזמן יהודי זה התחיל לחזור בתשובה עד שכאשר הרי"ז עלה לא"י נפרד ממנו אותו יהודי בדמעות.

הר' יחיאל מיכל רפפורט סיפר בספרו, כי כשהיה ילד בפריסלאב כאשר השלטונות סגרו את החדרים ואסרו על ההורים ללמד את בניהם תורה, רוב ההורים שלח את הילדים לבתי ספר ממשלתיים ומי שלא שלח היה צפוי לעונש חמור מצד השלטונות, ישב הוא עם עוד ארבעה ולמד עם רב העיירה הגרי"ז דיסקין, מיותר לציין

סבלו מרעב, והיה צריך לתת את התכשיטים של רעייתו על מנת לקבל קצת קמח, באותה תקופה ניסה להשיג בכל מחיר התיירי יציאה ולא הצליח. בהיותו במוסקבה יעצה לו אחת הנשים מעובדות הצלב האדום, שיסתיר את מקצועו כרב, ואולי אז יוכל לצאת, אך לא רצה לשקר וכתב את האמת, לאחר ששה שבועות כשפגש את אותה עובדת, שאלה אותו מה הוא כתב, והוא אמר לה שהוא כתב את האמת, היא אמרה לו 'טוב שעשית כך', כיון ששם הכללים משתנים כל יום, אישרו לך פספורט אל תפרסם זאת... למעשה מי ששלח את הוויזה-סרטיפיקט היה הגאון ר' חייקל זאב מילצקי שבמסירות נפש השיג אותו עבור רבו הגאון ר' שמעון משה דיסקין כדי שיוכל להגשים את חלומו ולעלות לא"י, אך ר' שמעון משה לא זכה הסרטיפיקט הגיע שבועיים אחרי פטירתו, ובנו הגרי"ז השתמש בו.

לאחר כתשע שנים בהם כיהן כרב, בסיון תרצ"ד, עלה ארצה, והתיישב בתל אביב ליד בית הכנסת הגדול אצל דודו בעל החסד ר' אהרן דיסקין, שם שהה כעשרה חודשים, משם עבר לרח' רוקח בנוה צדק שם התגורר כשלוש שנים. לא רצה לקבל עליו את עול הרבנות, ומס' שנים שימש בנאמנות כפקיד בבנק המזרחי בתל אביב, ובבית חרושת לודזיה (ויצוין כאן עובדה מעניינת שסיפר תלמיד כי כשהצורך ימ"ש עמד בשערי הארץ, ראשי בנק הפועלים קנו כרטיס טיסה לחו"ל, והפקידו אותם אצל הרב דיסקין שידע לשמור על זה כראוי), אף כיהן כמגיד משרים בבית הכנסת הגדול בתל אביב באולם בנימין, המונים היו מגיעים לדרשותיו, בביתו התארחו רבנים כשביניהם הגאון הרב ר' עקיבא יוסף מפרשבורג זצ"ל, ועוד, ביתו היה פתוח לרווחה, ובאותה תקופה גרו מספר פליטים בביתו והיו מסתובבים בבית כבביתם מס' חדשים.

בשנת תרצ"ט הוציא לאור את ספרו של אביו מדרש שמעוני [מדרש ר"ת ר' שמעון משה דיסקין], שזה היה חלק קטן מכל הכתבים שלו, כי נאלץ לשרוף אותם בעת שהרוסים ערכו חיפוש בביתו, כמו שהרי"ז כתב בהקדמה לספר: בקושי גדול עלה בידי להוציא אחוז אחד מכל אשר הרה והגה וכו'. הספר קיבל הסכמה נלהבת ממרן הגאון ר' איסר זלמן מלצר שכונה את אביו ר' שמעון משה 'גאון הדרשנים'.

הצטיין בזכרון מופלא. בילדותו ידע את כל התנ"ך בע"פ. הוא זכר את כל תולדות גדולי ישראל ואנשי שם בדורות האחרונים, הרב מבריסק ביקש ממנו שיספר לו על המשפחה שלו מרוסיה, כמו כן זכר את כל הפרטים של התושבים מפרדס חנה.

בעול הרבנות דפרדס חנה

הרי"ז היה יד ימינו של הרב מפוניבז', בחנוכת הבית והכנסת ספר תורה לשיבת פוניבז' בבני ברק היה בין שני הנואמים (השני היה הגאון ר' יחיאל מיכל גורדון), הרב מפוניבז' אמר פעם שהראש ישיבה האחרון הוא ר' יהושע זליג דיסקין, משום שהוא כרכיה דכוליה ביה וכל אחד יכול לקבל ממנו בדיוק מה שהוא צריך בשביל לעלות בדרך הנכונה. בכ"א אייר תשי"ג השתתף בשיבת מועצת גדולי התורה שם נבחר לחבר בוועדת החינוך של החינוך העצמאי דאז, במהלך השנים הוצע לו להיות רב בטבריה אך שם

היו בחירות לרבנות, והגרי"ז שהיה בורח ממחלוקת כל השנים אמר שאם יש בחירות הוא לא מסכים על אף שידע שייבחר לרב, גם כשהציעו לו להיות ראש החזית דתית דאז, אמר כי הוא לא רוצה את התפקיד ונימק זאת באומרו שכל מה שרוצים אותי בגלל שאומרים עלי שאני ערלכער איד ובר דעת, אבל לכשאהיה שם כבר לא אהיה כזה, וכשהחזו"א שאלו מדוע סירב לקבל על עצמו את החזית הדתית השיב לו את הנימוקים הנ"ל והחזו"א מאד נהנה מהתשובה.

לאחר שנים שלא רצה לקבל את עול הרבנות הפציר בו מרן החזו"א שיקבל עליו את עול הרבנות בפרדס חנה, הגרי"ז נאות להפצרות אך בתנאי שאת כל השאלות הקשות הוא יביא לחזו"א, מרן החזו"א השיב לו שכל אימת שירצה דלתו תהיה פתוחה לפניו ובאמת היה מריץ אליו שאלות והיה גם שולח את בנו ר' יוסף שליט"א. כשנה לפני הקמת המדינה (תש"ז) נבחר כרבה של פרדס חנה, שם שימש למעלה מעשרים שנה עד שנת תשכ"ז, היה מעל ומעבר למרא דאתרא, בית כנסת, שחיטה, כשרות, שמירת השבת, טהרת המשפחה, ועוד, וכן בעניני חינוך מקומי, כגון מדרשית נועם של הרב יהושע יגל זצ"ל, אשר לא אז מבלי לשאול את פיו, ושהיו בחורים שאינם מספיק חזקים בהשקפה התורנית שלח אותם הרב יגל להרי"ז כל ליל שבת שישמעו ממנו שיעור בפרשת השבוע וכיום הם ת"ח גדולים וראשי ישיבות, והם אומרים שזה נתן להם את החיזוק, כמו כן דאג לצביון העיר ולא נתן שיקראו רחובות של שם רשעים ובמקום זה קרא רח' הזית וכדו'.

היה לעזר ואחיסמך להמוני עולים שהשתכנו במעברות סביב פרדס חנה, ואל מקום מושבו היו מגיעים רבים רבים מידידיו לבקש את עצתו המחכימה. פעם היה מקרה שהגיע משפחה חרדית מרומניה עם ארבעה ילדים יראים ושלמים, ושוכנו בפרדס חנה, היהודי נכנס לרב להתיעץ אם לגור בפרדס חנה, הרי"ז שאלו כמה ילדים יש לך, הוא השיב ארבעה, ענה לו הגרי"ז בשביל פרדס חנה זה חיזוק עצום שתגורו פה, אבל בשבילכם ארבע נפשות זה מדי הרבה, תשמעו לעצתי ותעברו לבני ברק, אף ששם לא יהיו לכם הטבות... אותה משפחה כיום הינה משפחה מפורסמת כולם יראים ושלמים, ואומרים שהם חייבים לו את חייהם.

על משמר ההלכה

בא"י כמו ברוסיה, לא חת מפני איש, פעם הגיע לביתו יהודי וביקש לפתוח איטליז והגרי"ז שבדק את הכשרו החליט שאינו נותן הכשר. אותו יהודי התפרץ עליו בזעקות אימים עד שבני ביתו חששו שמא יפגע בו. פתאום נשמע קולו של הרב שאמר לו הרגע יש לי עבודה יותר מוכבדת בשבילך תהיה רב של פרדס חנה! היהודי שכמובן השתתק מיד שאל, הרב עושה ממני צחוק? ענה לו הרי"ז לתת לך את הרבנות בפרדס חנה יותר מתאים מלהפקיר את הרבנות...

עוד מסופר שפעם כשנפטר ילד שאמו היתה גויה הורה הגרי"ז לקברו מאחורי הגדר, וסיפור זה עשה רעש בכל העולם, וכל הקיבוצים יצאו נגדו וכינו את המעשה כחרפה על ישראל, אך

הגרי"ז לא התפעל בכלל, ואחד הכותרות שהתפרסמו אז בעיתון היתה 'קבורת חמור', כמו כן בשנת 1962 סירב להשיא אשה מפרדס חנה שרצתה לינשא לצעיר כ"בני ישראל" [זו היתה קבוצה שהגיעה מהודו והיה ספק על הגירות שלהם] פרשה זו עשתה סערה גדולה ובכל מקום תקפו את הרב, פרשה זו התרחשה חמש שנים לאחר פרשת קבורת הילד מאחורי הגדר, ובאחד העיתונים התפרסמה אז כותרת: "הרב דיסקין מפרדס חנה מסרב שוב! והפעם: להשיא נערה לצעיר מבני ישראל", וכפי שמפורסם בכתבה הנוכחים כבר הוזמנו לחתונה אך הר' דיסקין לא התפעל ולא שינה את טעמו.

מצודתו פרושה

פעם הוא שמע שהולכים למנות איזה רב שהיה בעל כשרון אבל לדעתו לא התאים לתפקיד, התריע על כך ואמר שעוד יסבלו ממנו הרבה, וכמו שאמר אחרי שנים רבות הנ"ל התייר ממזרים בקהל, וכל גדולי ישראל יצאו נגדו בחריפות,

בביתו אירח רבנים כמו את הרב בלוך זצ"ל מטלז שרצו להקים ישיבה יחד. היה מסתפק במועט ולא היה בביתו כלום, וכשהרב הרצוג הגיע לביקור בביתו, הלך לבקש משכנים משהו לשתות בשבילו.

היה ידוע בחכמתו וכשמנכ"ל שר הביטחון דאז הגיע לפרדס חנה אמר שהיה רוצה בן אדם כמו הרב דיסקין לשר בטחון, ועוד מסופר שהגיע אליו פעם בן אדם שחשד בשותפו שהוא מעל בנכסים, הגרי"ז ראה שאין בטענותיו ממש, אך לא הצליח לשכנעו, אז אמר לו נעשה כמו שכתבו בתורה, והנתבע ישבע שבועה חמורה, כמו בן שהרי"ז לא חשב להשביעו באמת, פתח את סידורו הישן ביוצרות לפרשת זכור, ואמר לו תגיד מלה במלה, אז קוצץ בן קוצץ קצוצי לקצץ בדבור מפוץ וכו', התובע היה בטוח שיש כאן שמות של קללות ומלאכי חבלה, והנתבע אמר את הכל בבכיות, ולאחר מכן יצאו שניהם שמחים מביתו.

עמד במו"מ עם הרב משה מרדכי אפשטיין בעל המשפטי עזיאל הג"ר צבי פסח פראנק הציץ אליעזר הר' אליעזר וולדנברג ומרן החזו"א זיע"א ועוד עשרות חילופי מכתבים עם כל גדולי ישראל מכל גווי הקשת, והיה איתם בידידות וכן עם גדולי האדמו"רים כמו ה"בית ישראל" אשר ביקר אצלו כמה פעמים בבני ברק, כמו כן כתב מאמרים עמוקים בכל הבטאונים דאז, דגלנו, בית יעקב, (שם כתב ע"פ בקשתו של הרב מבריסק זצ"ל) הנאמן, המודיע, העבר, הצופה, שערים, ועוד.

תלמידו הר' יהושע גוטליב מספר כי כשהוקמה ממשלת האחדות הלאומית הראשונה של בן גוריון היא נפלה לא פחות ולא יותר ע"י הר' דיסקין זצ"ל שהכניס מאמר להצופה, בהצופה לא רצו להכניס זאת מחמת חריפות המאמר, הר' דיסקין פנה לשר משה פנקס שהיה אז שר התחבורה ומראשי המזרחי ועיתון הצופה, השר פנקס פנה למנהלי העיתון ואמר כי אם הר' דיסקין מבקש חיילים להכניס, הכניסו את המאמר ומשם העתיקו כל העיתונים הכללים והיתה הצבעת אי אמון בממשלה והיא נפלה. עוד מספר: כי כשהיה אסון המטוסים שנהרגו אז הרבה חיילים

וראש הממשלה דאז לוי אשכול ניצל בנס, שלח לו הרב דיסקין מכתב שבזכות עמידתו נגד חוק גיוס בנות הוא ניצל.

תולדותיהם של צדיקים

ר' יהושע זליג זכה לבנין וחתנין רבנן [וכן ממשיכה שלשלת הזהב בדורות הבאים]. בניו היו הגאונים ר' שמעון משה מראשי ישיבת קול תורה, ור' יוסף מראשי ישיבת תפארת ציון (בעבר פורסמו מאמרים אודותיהם ב'אוסף גליונות'). חתנו היחיד הוא מרן הגאון ר' גרשון אדלשטיין ראש ישיבת פוניבז'. השדכן היה החזו"א, וכדלהלן:

בשנת תש"ח הגיע לדבר עם החזון איש אודות שידוך לבתו הצדקנית מרת הניא רחל ע"ה. אמר לו החזו"א בהאי לי שנא: "הרי יש לכם רק בת יחידה, ואם ירצה השם יהיה לכם רק חתן אחד, אם כן הוא צריך להיות מיוחד במינו. נו! קחו את גרשון אדלשטיין, אני מכירו היטב". ואכן השידוך יצא אל הפועל...

כאשר הגיע ר' גרשון ל'חזון איש' להזמין לשמחת נישואיו, שאלו החזו"א: "באיזו שעה החופה?", השיבו כי מלכתחילה לא חשב להטריחו לבוא, וגם אינו רוצה שיפסיק ללמוד בגללו, אך רק רצה להזמין מפני הכבוד, והחזון איש הביט בו וחייך, כאות הנאה מתשובתו, ובאמת לא הגיע. לימים התפלא מרן הגרי"ג בפני איש שיחו: "ומה חשב החזון איש? וכי הייתי מטריח אותו לבוא לחתונתי, וכי אני צריך את הכבוד הזה?". [כאן ציין בענווה כי החזון איש רצה להשתתף לא בגלל חיבתו הגדולה אצלו, אלא משום היכרותו עם אביו וחתנו ששימשו כרבני ערים].

רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל סיפר כי הוא זוכר במיוחד את דרשתו של רבי יהושע זליג דיסקין באחת מסעודות שבע הברכות, שהתבטא כך: "הידידות שלנו היא המשך ידידות של שנים, ידידות שהחלה אצל אבותינו בערבות רוסיה כששמרו במסירות נפש שם את התורה והמצוות".

תקופה קצרה לאחר נישואיהם, התעוררה שאלה הלכתית קשה בעיר פרדס חנה, ועלתה על שולחן חותנו המרא דאתרא הרב דיסקין. השאלה נגעה למשפחה מעדת תימן שלא קיבלה על עצמה את חרם דרבינו גרשון בנוגע לנשיאת שתי נשים. ר' גרשון שהה אז בבית חמיו ושמע את השאלה, ומיד הציע בפני חותנו ראייה מהגמרא. רבי יהושע זליג שלח את השאלה ל'חזון איש' מצורפת עם ראיית חתנו כדי שיחווה דעתו עליה. החזון איש השיב במכתב כי הוא מסכים עם פסק ההלכה למעשה כשהוא מוסיף: "וכמו שאמר חתנם היקר שליט"א".

סוף ימיו

בשנותיו האחרונות פרש מטעמי בריאות ממשרתו, והתיישב ברחוב ראב"ד בבני ברק, גם שם היה אפוף אהבה והערצה ומבקשי שלומו המשיכו לפנות אליו.

ר' יהושע זליג נפטר בחנוכה תשל"א. למרות הפרסום המועט יחסית שניתן למועד הלוייה, השתתפו בה אנשים רבים ובראשם גדולי הרבנים וראשי הישיבות. ביקש בצוואתו שלא יספידוהו, מנוחתו כבוד בבית החיים של נציבי ישיבת פוניבז'.

לקראת שבת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 204

פנינים לפרשת מקץ

לפני שנים עמדתי לפני ניתוח קשה באמריקה. כדרך העולם שהולכים לצדיקים לבקש מהם ברכות, החלטתי גם אני לקבל ברכה מצדיק. קמתי ונסעתי לירושלים. באתי לישיבת 'אש התורה' לבקש ברכה, כי בישיבה ההיא ישב ולמד יהודי, ודאי שמעתם עליו - ר' אורי זוהר

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל על ברכות ועל הכל בידי עליון

"וְיָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ" (מתוך 'על הניסים')

ואכזרית שידועת למרר את חיי בעלה. אין פלא שעד היום היא לא מצאה את זיווגה".

אמר הצדיק: "אוהו, זה נשמע משהו 'טוב', אברר עליה".

הלך לברר עליה אצל שכניה ומכריה, וכולם ענו: "שומר נפשו ירחק ממנה! אצלה תאכל מרור כל השנה..."

אמר הצדיק בשמחה: "מצוין! זה מה שאני מחפש. ברוך ה' מצאתי את זיווגי!".

למחרת החתונה המתין רבי לייב בסבלנות לשמוע צעקות, גערות... אולי איזה כסא מתעופף... שום דבר! שום צעקה, שום גערה... היא דיברה אתו בנימוס ובדרך ארץ, הכינה לו ארוחת בוקר טעימה. לאחר שסיים את הארוחה, ליוותה אותו לבית המדרש בכבוד רב.

המשך בעמוד הבא

בתקופת הגאון מווילנא חי צדיק מופלג - רבי לייב סלונימר זצ"ל, שנודע בכינוי 'רבי לייב צדיק'. על צדקותו וחסידותו סיפרו מעשים רבים. אחד מהם שמועתי מהרב פייבלזון.

הרעבעצן של רבי לייב צדיק הלכה לעולמה והוא חיפש זיווג שני. חשב לעצמו: 'הרי אמרו חז"ל: 'מי שיש לו אשה רעה אינו רואה פני גיהנום', וכיון שבלאו הכי אני מחפש לעצמי זיווג, אחפש משהו 'טוב' - אשה רעה כזו שבזכותה לא אראה פני גיהנום...'.

הלך לשדכן ואמר לו שהוא מחפש זיווג מיוחד: אשה רעה עם כל ה'הידורים': כעסנית ורגזנית, עקשנית, רעת לב וכל שאר מידות 'טובות'...

השדכן היה נבוך מאוד. הוא רגיל שאנשים באים אליו ומחפשים אשה בעלת מידות טובות. אם רק שמעו עליה איזשהו חיסרון, מיד פוסלים את השידוך. מעולם לא נתקל באדם שמחפש אשה רעה... אך חשב לעצמו: רצונו של אדם זהו כבודו. אם זה רצונו של הצדיק מי אני שאעמוד בדרכו?!

הציע לו השדכן כל מיני הצעות, כולן היו נשים רעות, כל אחת רעה יותר מרעותה. אבל הן לא סיפקו אותו. חשב הצדיק בלבו: 'מן הסתם אפשר להשיג שידוך 'טוב' יותר'...

הלך לשדכן אחר ואמר לו: "נאמר בגמרא: 'אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת'...אשה כזו אני מחפש!"...

אמר לו השדכן: "יש לי אחת כזו. שמה הרע הולך לפנייה: אשה רעה

חשב לעצמו: 'נו, ככה זה בימים הראשונים... הכל רושם... נמתין כמה ימים ונראה'... אולם שום דבר לא השתנה. היא התנהגה בדרך ארץ, כיבדה את הצדיק ושירתה אותו במסירות... חשב בלבבו: 'מה קורה כאן? הרי חקרתי וביררתי עליה היטב וכולם סיפרו על רוע לבה ועל מעלליה?!'.

חזר אל השדכן ואמר לו בטרוניה: "למה רימיתני? הבטחת לי אשה רעה וקשה, ומה הבאת לי? אשה כלילת המעלות!". השיב השדכן: "שדכן ותיק אני, ורגיל אני להסתיר את חסרונותיהם של המשודכים. זה חלק מתפקידי... אולם האמן לי, המקרה שלך הוא הראשון שבו הצגתי את האמת לאמיתה, לא הסתרתי דבר!".

תמה הצדיק: "אם כן, כיצד ייתכן שהמידע שמסרת לי על האשה שנשאתי אינו עומד במבחן המציאות?". השיב השדכן: "מי יודע, אולי בזכות זה שהיא נישאה לצדיק היא הושפעה לטובה ותיקנה את דרכיה"...

הסתקן השדכן והחליט לברר אצל האשה בעצמה. בא אליה ושאל: "בעלך הצדיק היה בטוח שהוא לוקח אשה רעה, והתברר לו שטעה טעות מרה"...

אמרה האשה: "מה הוא חושב לעצמו, שהוא יתחנן אתי ויתפטר מגיהנום בעולם הבא? אני לא אתן לו את התענוג הזה"...

מסקנה: מה שנגזר על האדם משמים הוא מה שיהיה! אם נגזר עליו לסבול לא יוכל להימלט מכך; אך מנגד, אם הוא ראוי לזכות לטוב הוא ידווח נחת ואושר...

זיווג שני הוא לפי מעשיו של האדם. ואם אותו צדיק ראוי לפי מעשיו לזכות לאיזו טובה, לא יועילו לו כל השתדלויותיו...

הכל בגזירת עליון, וכל השתדלות לא תסייע לאדם לשנות את הגזירה - "הגזירה אמת והחריצות שקר".

אני נכנס לבית המדרש, הוא יושב עם טלית ותפילין כמדומני, לומד בהתמדה עם החברותא. לא רציתי להפריע באמצע, המתנתי לרגע שיקום ממקומו, ואז ניגשתי אליו ואמרת: 'ר' אורי תשמע, אני צריך לעבור ניתוח לא קל בארצות הברית. אני הולך לצדיקים, וגם אליך אני בא עכשיו לקבל ממך ברכה.

הוא הסתכל עלי בתימהון: "ר' ראובן, טעית בכתובת, אינני נותן ברכות. לשם כך צריך ללכת לצדיקים, לחכמים, לא אלי. אף אחד לא מבקש ממני ברכות!".

ר' אורי, אני מגיע מבני ברק במיוחד, לקבל ברכה ממך - התחננתי. "תהיה בריא, מה אתה רוצה ממני? מה נטפלת אלי?", התחנן הוא (וכבר אמר "תהיה בריא"...)...

תשמע, אמרתי לו, זה לא יעזור לך. אני נוסע פעמיים בשבוע מבני ברק לבת ים, ובדרך עובר בכביש גהה. ובכביש גהה - אומרים שעוברים בו שישים ריבוא איש מדי יום, וגם אם פחות משישים ריבוא לא נורא. ועל הכביש, באחד הצמתים, תלוי שלט ענק, כפליים או שלוש פעמים מבית המדרש הזה, אותיות ענקיות, כל אות מטר ויותר. לא שייך לא לראות את השלט. ומה כתוב בו? שפתים יישק: "אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל?".

אתם שומעים?

"אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל" - כי הוא, שיחיה, עזב את הכל, נמלט מהזהמה, התנתק מהבוץ של הבל העולם הזה.

אמרת לי: ר' אורי, אם זכיתם לקדש שם שמים אני צריך ברכה מכם. הוא נתן את הברכה שלו.

את הסיפור הבא על הגאון מווילנא שמעתי מאדם ששמע מר' שלום:

הגאון לא היה נעזר ברופאים - "מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'... פעם סבל מדלקת אוזניים קשה. מכיון שלא הלך לרופא סיפרו לו בני ביתו שיש אשה יהודייה שמרפאת באמצעות לחש. הגאון הסכים שהאשה תבוא לביתו. הוא פנה אליה וביקש לדעת מהו הלחש, אולי חלילה זה שם טמא.

אמרה לו האשה: "הרי זהו מקור פרנסתי היחיד, ואם אגלה את סודי אני עלולה לאבד את מטה לחמי"... אבל כמובן אין לחשוש מהגאון שיעשה שימוש לרעה בלחש ויגלה אותו ברבים.

גילתה האשה לגאון כיצד עובד הלחש: "אני נוטלת בידי כוס מים, מברכת 'שהכל נהיה בדברו' ושותה. זה הכל... וזה עובד!".

שאל הגאון: "מי גילה לך את הלחש הזה?".

"הריבוננו של עולם!", השיבה האשה.

וכך היא סיפרה: "הייתי ילדה יתומה, אבי נפטר. נשארתי ללא פרנסה. נכנסתי לבית הכנסת, פתחתי את ארון הקודש ובכיתי לה: 'אין לי פרנסה'. פתאום אני שומעת איזו בת קול שאומרת לי: 'תגידי שהכל נהיה בדברו לרפואת בני אדם, ותהיה לך פרנסה ברווח'. מאז

רבי מנחם מנדל וייס זצ"ל, חתנו של ה'חפץ חיים', בא טרם נסיעתו להיפרד מחותנו ולבקש ממנו ברכה. בירך אותו ה'חפץ חיים': "שלא תהיה גביר!".

היהודי שעמד בתור מאחוריו שמע את הברכה ונבהל! הוא פחד שה'חפץ חיים' יברך גם אותו באותה ברכה...

ה'חפץ חיים' שראה את מצוקתו מיהר להרגיע אותו: "זה החתן שלי, הילד שלי, אותו אני מברך בברכה שאותה אני רוצה לעצמי. אל תפחד! אותך לא אברך בברכה זו"...

לפני שנים עמדתי לפני ניתוח קשה באמריקה. כדרך העולם שהולכים לצדיקים לבקש מהם ברכות - "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" (בבא בתרא קטז.) - החלטתי גם אני לקבל ברכה מצדיק. קמתי ונסעתי לירושלים. באתי לעיר העתיקה, לשיבת 'אש התורה' לבקש ברכה. כי בשיבה ההיא ישב ולמד יהודי, ודאי שמעתם עליו - ר' אורי זוהר.

בעת שנסעתי עם אבי למקסיקו התאכסנו בבית אדם אחד, ושם הבניינים מוקפים חומה, אולי גובה שלושה מטרים, מפני יראת שודדים וכו'. ופתאום בלילה הם רואים בחור קופץ מעל החומה לבפנים, ומאוד נבהלו

הגאון רבי משה שטיינמן שליט"א, מראשי ישיבת 'עטרת שלמה אריה - ירושלים', על אביו מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"פי גר מצונה ותורה אור"

תורה מתוך הדחק

אבי, מאז עומדו על דעתו למד תורה לשמה מתוך הדחק - שאלו המעלות הגדולות של תורה. התלמידים שנקשרו אליו עוד בהיותו בשווייץ כבר בבחירתו הכירו בכך שהם יושבים ליד אדם העובד את ה' באמת, ותורת ה' היא מושג חייו בכל עת ובכל מצב בימי רוגע ובימי צר ומצוק (א. חפץ. הווה עובדה שאמרו למרן והצביעו לפניו על איזו מחברת של חידושי תורה שכתב בשווייץ - זו "תורה שלמדתי באף", אמר מרן בפליטת פה נדירה, והוסיף: "ומתי לא היה תורה שלמדתי באף?").

הבית הוא הכסא היחיד. או אז הבנתי מדוע הרב ביקש שאשב על כסאו.

בן דודו של ר' יוסף ארלנגר, הלוא הוא רבי חיים אריה ארלנגר, היה צדיק גדול ומקובל, תלמיד מובהק של ראש הישיבה משווייץ. מכוח קרבתו לאבא הגיע כידוע למדרגות גבוהות (כאשר הרבי מסאטמאר שהה בשווייץ נתן לו ר' חיים אריה קויטל בו היתה כתובה הבקשה: "להיות מרכבה לשכינה". הרבי הסתכל עליו, בחורצ'יק עם מושגים לא מוכרים, האדמו"ר התעניין מי רבו ועם מי לומד גמרא, והוא סיפר כי הרב שטיינמן הוא רבו. מספרים עוד, כי ה'אמרי אמת' זי"ע שמר כמה קוויטלאך, אחד מהם הוא הקוויטל של ר' חיים אריה שביקש ברכה להשגות מיוחדות).

הוא היה עובד ה'. השפיץ של ה'עבודה' שלו היה בליל הסדר - כך סיפר לי בנו שליט"א. נקל לתאר כיצד היה נראה ה'קדש' 'ורחץ' 'מגיד' וכו' אמירת ההגדה בחיל ורעדה. כאשר מגיעים לסוף 'מגיד' לפני 'רחצה' ו'מוציא מצה' אומרים "בצאת ישראל ממצרים" - הפרק הזה היה הפסגה של ה'עבודה'. אבא זצ"ל היה שר 'בצאת ישראל ממצרים' לפחות עשרים דקות בניגון פשוט וידוע המקובל מר' חיים מוואלוז'ין. הוא היה חוזר על הפרק זמן ממושך עד חצי שעה בניגון הליטאי העתיק. אחרי שהיה מגיע כביכול לידי סיפוקו היה שבע ומאושר ואז ניגש בשמחה לכוס שני ולאכילת מצה - 'רחצה' ו'מוציא מצה'.

סיפר לי הבן שליט"א, כי שאל אותו פעם בתמיהה: "אבא, מה מצאת

הרב יוסף ארלנגר, כיום תושב בית וגן בירושלים, אמר לי, כי כיון שאחרי החתונה אמור'ר התגורר תקופה ארוכה בעיירת לוגנו שבשווייץ, אזי הוא, כנער שוויצרי שכר במיוחד דירה בקרבת הבית בלוגנו, וכך יכול היה לזכות ללמוד יחד עם אמור'ר כמה שעות בחברותא כל יום, "ואכן זכיתי ולמדתי עמו כל אותה תקופה שמורי ורבי התגורר בלוגנו", אמר בשמחה.

אח"כ כאשר מרן עלה לארץ הקודש הגיע ר' יוסף ארלנגר שליט"א כמה פעמים במיוחד לבקר בעיר כפר סבא.

וסיפר לי: "פעם אחת היה זה ביום קיץ רותח, הגעתי במיוחד עד כפר סבא ומצאתיו יושב ולומד בפתח הבית, היכן שנשבה מעט רוח צוננת ואוויר צח. המתנתי בסבלנות עד שהבחין בי, ואז קם וקיבלני בחביבות - כתלמידו מהימים הטובים של שווייץ - והציע לי לשבת על הכסא עליו ישב.

"מיאנתי לשבת על כסא מורי ורבי, אבל משום מה האיץ בי לשבת דווקא על הכסא שלו. התעקשתי ולא התיישבתי כי לא הייתי מסוגל לשבת על כסאו. אמרתי - אכנס פנימה להביא כסא אחר, אבל מורי ורבי מיאן.

"אחרי כמה דקות שרבינו כבר החל לדבר אתי בנושא אליו הגעתי במיוחד, הוא הציע לי שוב - לנוח מעמל הדרך ולשבת על הכסא, ואז הרבנית הגיעה מהרחוב ושמחה לקראתי. רמזתי לה כי אינני רוצה לשבת על כסא מורי ורבי. נכנסנו הביתה, ואז הבחנתי והבנתי היטב - כי בבית לא היה כסא נוסף לתת לי לשבת עליו... היו כמה ארגזי תפוזים שהילדים ישבו עליהם, והכסא עליו ישב מורי ורבי בפתח

ויהי בחצי היום, כששהה בביתו צלצל הטלפון ומצדו השני היו מהנהלת ישיבה מפורסמת. הם מחפשים עתה למנות 'מנהל' (גשמי) לישיבתם, וברצונם לברר על טיבו של 'שכן' זה (שכבר יושב בביתו כמחצית השנה כשהוא מחוסר פרנסה) הנודע כ'בר הכי' (חברה'מן גדול). מיד עלה בו רצון להשמיץ ולהכפיש את שמו של שכנו ה'רודף' אותו יומם ולילה ללא כל צדק...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על הטובות שבדבר ה'

"למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אה" (בראשית מ"ג, ו')

ובמדרש (בראשית רבה - צא, י) "אמר הקב"ה אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר 'למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אה". וכתב הרמח"ל (דעת תבונות פ"ה בד"ה ואמנם) "זוה בנה אב, שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה אין מזדמן לו הטוב אלא מתוך עומק עצה נסתרת, על כן יקרה לו קודם לכן צער. וכעניין שאמרו ז"ל (ברכות ה.) 'שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי ייסורים', עכ"ל". והוא נוגע לדין, איש איש בנגעו ובמכאובו, דע לך, כי אין בדינו להבין דעת עליון, אבל זאת תדע, ההסתרה והייסורים הינם הקדמה לטובה, "ומכשירין את האדם לקבל הטובה, והכל נהיה בדבר ה'".

היה עונה: "מה... וכי לא שמעתם שכך היה המאדע (מודה, style) האחרונה בפאריז...". הללו נתביישו ב'בורותם', שתקו ונתנו שכרו (משלם).

לקראת נישואי ר' משה שלח האח סכום נכבד כדי שר"מ ובני ביתו יקימו מזה איזו השקעה ו'קרן' הנושאת פירות וכך יתפרנסו בכבוד. אאדהכי והכי לא הושקעו המעות ומשם נתפרנסו, עד ש'כליא קרנא', והגיעו ר"מ וב"ב ל'פת לחם' ויזעקו אל אחיהם בצר להם: אנא, ממצוקותינו הצילנו.

נכמרו רחמיו של ר"א, הוסיף יגיעה על יגיעתו, אסף שוב סכום נכבד, ושלחם למדינת רומניה, תוך שהוא מתנה 'תנאי' שהפעם לא יאכלו את המעות רק ישקיעו אותם בשום שכל ודעת, בדעה בינה והשכל, למען תעמוד הקרן לאורך ימים ושנים טובות...

סבר ר"מ וקיבל ומיד החל לתור אחר 'עסק' מרווית. ויהי בעלות הבוקר (באחד הימים) כשהוא עובר ברחובה של עיר, הבחין ר"מ ב'חדר' נטוש - מלא ב'שמאטעס' ושמאנצ'עס (סחבות ושיירי חפצים שאין לבעליהם כל חפץ בהם), במרכז העיר, ובחדותו הבין שאפשר להפוך את החדר ל'פינת יקרת' - חנות נעימה ונוחה לטובת תושבי המקום, ומשם ייכנס רווח נאה ומכובד לבעלי החנות... מיד בא ר"מ בדין ודברים עם בעלי המקום, שהסכים על אתר

איש יהודי צדיק וחסיד היה בעיה"ת וויליאמסבורג ושמו הרה"ח רבי משה גאלדהירש זצ"ל. נלב"ע בשיבה טובה הוא ונוות ביתו ביום אחד, בר"ח סיון תשנ"ח, כשהם מותירים אחריהם דורות ישרים מבורכים, יראים ושלמים לעשרות ולמאות בלעה"ר. והרי לפניכם מעשה נורא - בזכותו ניצלו חייהם וחי הדורות הבאים אחריהם:

בעיר 'גורא המורא' התחתן רבי משה למזל"ט עב"ג שהייתה יתומה מאב למשפחת ראזנבערג (לערך בשנת תר"צ). אחרי מות אביה רבי אהרן אר"ה זצ"ל החליט בנו - אחיה רבי אברהם - לכלכל את אמו האלמנה ולהשיא את אחיו ואחיותיו היתומים. לשם כך עזב במסירות נפש את אדמת רומניה והרחיק נדוד לארה"ב, שם התייגע ועמל קשה להרוויח מעות לשלחם לרומניה למחיה ולהכנסת כלה לחופתה (באותן שנים הייתה ארה"ב מקום סכנה ברוחניות, ובכל אותו הזמן ששהה ר"א בארה"ב, לא נכנסה אמו הצדקנית לישן במיטה. כמו כן לא הכניסה אפילו כף אחד של בשר לפיה, והכל לזכות בנה השווה בניכר. ואכן ר"א עמד בצדקותו וחסידותו אף בארץ ניכר, וכדי להימנע מחילול שבת לא עבד כ'שכיר' תחת בעה"ב, אלא כעצמאי, כשהוא משמש כ'צבעי' (קאלעכער, painter). ומכיון שלא למד את המקצוע לכן ברוב המקרים היו נצבעים קירות הבית כל אחד בצבע שונה מהקיר הצמוד אליו, ולתדהמת 'בעלי הבתים'

האיש (ויתבאר תיבת "לפני האיש" כמו שאומר 'קודם'), וממילא בבואכם לפני האיש יתן לו ה' רחמים לרחם עליכם.

שמעתי מ'מגיד מישרים', דורש טוב לעמו, פה מפיך מרגליות, ה"ה הרה"ג רבי יעקב שיש שליט"א, מעשה ששמע מבעלי המעשה: באחת הערים השוכנות לא הרחק מעיר התורה בני ברק ערך אחד התושבים 'שיפוצים' (refurbishments) בביתו. הלה בנה והרחיב, וקיים בעצמו "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה", וכדינו של הלולב אשר מוליכים אותו 'מעלה מטה ולא רבע רוחות'. ה'בניה' מאוד הפריעה לכל שכניו אבל הללו מילאו פיהם מים, שתקו ולא העירו לו מאומה. ויהי לתקופת השנה הוכרח אחד השכנים אשר דירתו נמצאת בקומה הגבוהה שבאותו בנין להרחיב את ביתו, כי נעשה ביתו צר מהכיל את כל בני משפחתו... אלא שביקש לישב בשלווה, ומיד קפץ עליו רוגזו של השכן מלמטה - זה שבנה אך לפני כשנה. הלה לא נתן לו מנוח יומם ולילה עם טענות ומענות; ולא עוד, אלא שהפסיקו כמה פעמים באמצע הבניה. ה'עליון' שבס"ה בנה על שטחו הפרטי ולא התרחב כאותו הראשון על חשבון שטחי הציבור (ששתקו ולא מיחו בידו) רצה למחות בידו: וכי כך משיבים רעה תחת טובה וכו'... וכי שכחת שאך לפני זמן קצר הרעשת והפרעת לכולנו ולא עצרנו בעדך מאומה... אבל בכוחות אדירים התאפק, שתק ולא ענה מאומה.

ויהי בחצי היום, כששהה העליון בביתו צלצל הטלפון שבביתו ומצדו השני היו מהנהלת ישיבה מפורסמת בעיה"ת בני ברק, היות והם מחפשים עתה למנות 'מנהל' (גשמי) לשיבתם, ברצונם לברר על טיבו של 'שכן' זה (שכבר יושב בביתו כמחצית השנה כשהוא מחוסר פרנסה) הנודע כ'בר הכי' (חברה'מן גדול). מיד עלה בו רצון להשמיץ ולהכפיש את שמו של שכנו ה'רודף' אותו יומם ולילה ללא כל צדק... אלא ששוב גבר על יצרו וענה להנהלת הישיבה: "עתה עסוק אנוכי בביתי ב'טפלי' התלויים בי, אבקשכם לחזור אלי בעוד כשעה". בכל אותה שעה נערכה מלחמה במוחו ולבו של האיש בין יצר טוב ליצר הרע - זה טוען שמצד היושר עליך 'להציל' את הישיבה מברנש זה, ולאידך הרי שכן זה מחוסר פרנסה זה כמחצית שנה, ומי יודע, אולי לכן הוא רודף אותי... מה גם שבכשרונותיו יש בידו לנהל כראוי את הישיבה...

כעבור שעה פנו אליו שוב מהנהלת הישיבה, פתח הלה את פיו בדברי שבח והמלצות טובות ובטוב טעם ודעת מנה את מעלותיו של שכנו, ועד כמה טובה וברכה ינחלו כשהלה יהיה 'מנהל' שלהם... ואכן הם בחרו בו כמנהל תמורת שכר נאה. וראה זה פלא: כי גם בני ביתו של ה'מליץ טוב' חיפשו 'עבודה' כשנה שלמה, את 'קורות חייהם' כבר שלחו לכמה וכמה מוסדות ומכולם נענו כי כרגע אינם צריכים... מה עשה הקב"ה? באותו זמן שהללו גברו על עצמם ועל רגשותיהם מיד פנו מאחד המוסדות החשובים אל ננות ביתו, קראו אותה ל'ראיון', ועל אתר קיבלה תפקיד חשוב ומשכורתה שלמה מן השמים - ונמצאו מרוויחים פי כמה וכמה מכל מנת סבלם שסבלו, כי המוותר אינו מפסיד לעולם.

להשכיר את החדר תמורת כמה פרוטות. בזריזות הזמין ר"מ בעלי מלאכה, רוקנו את המחסן מכל ה'מציאות' שבו, סיידו וכיירו את הכתלים, האירו את המקום כראוי וכנכון, ומשקיבל המקום 'פנים חדשות' העמידו 'מדפים' (shelves) למילוי ה'סחורה' שכבר הזמין ר' משה.

אלא שאז קפץ עליו רוגזו של בעל הבית באומרו: "לא ידעתי שברשותי 'נכס' יקר וטוב כל כך - באמצע העיר, הייתי רוצה לחזור בי... ר"מ לא איבד עשתונותיו, ובשלוות הנפש ענהו: "הרי הכסף (שהשקעתי) בא אלי מצד זוגתי, על כך 'איזיל ואימליך' בדעתה". כשמוע הרבנית את שאלתו אמרה לו: "א איד בעהט, געב איהם" (יהודי מבקש טובתך, תן לו), וכך עשה... (כל ימיו היה ר"מ מספר בהתרגשות, שלא ארכו הימים ובתוך שבועיים נלב"ע בעל הבית, כך שאם היה מתווכח עמו היה לבו נוקפו כל ימיו שמוא הוא אשם במיתתו).

שוב שמע ר' אברהם כי אחותו וגיטו נותרו בשנית כ'בטלנים' ערומים וחסרי כל (לאחר שכל הכסף ירד לטמיון בהשקעתם בשיפוץ המקום), חשב ר"א לעצמו: 'וכי 'תכלית' הוא שאשלח בשלישית מעות 'נאדן' עבורם?'. שלח לומר להם: "הנה רוצה אני להעמיד אתכם על דרך המלך, אבל זאת עשו - בואו הנה, לארה"ב, וכאן אוכל להעמיד אתכם על דרך טובה בפרנסה טובה, תוך שימת עין על מעשיכם".

וכן עשו. ר"מ וזוגתו הפליגו באניה בלב ים עד יבשת ארה"ב, שמה הגיעו בשנת תרצ"ט, ואניה זו הייתה ההפלגה האחרונה טרם פרוץ ה'מלחמה'. ראה נא והביטה בגדולת הוותרנות, הצילה אותם ואת זרעם אחריהם.

הוספה נפלאה הוסיף בנו הרה"ח ר' פייבוש שליט"א אחרי פטירת ר"מ וזוגתו באותו יום - מה שלא נשמע כמות זה רק בימי ה'מלחמה'... כי מי יודע, שמוא ואולי נגזר על ר"מ וב"ב למות יחדיו במלחמה, ובזכות הוותרנות נוספו להם שישים שנות חיים, עד שנתבקשו יחדיו לשיבה של מעלה בשיבה טובה זקנים ושבעי ימים (כששמע כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א את דבר המעשה, נענה ואמר: "מצוה לפרסם למען יידעו דור אחרון כי המוותר ידו על העליונה, ורווחים גדולים יהיו מנת חלקו").

וכעין זה כבר מצינו להגה"ק רבי שלמה קלוגר ('אמרי שפר' בפרשתן) המבאר את הכתוב בפרשתן (מג, יד) "ואיל שדיי יתן לכם רחמים לפני האיש", ולכאורה קשה מהו יתן לכם, והיה צ"ל יתן עליכם רחמים וכדומה, שהרי כוונת הדברים שה' יתן בלב האיש שירחם עליהם ולא שהם ירחמו. אלא ביאורו, שבראות יעקב אבינו שבניו זקוקים עתה לרחמי שמים מרובים, כי זה 'האיש' נוהג אתם ביד קשה - שמעון איננו ואף את בנימין עומדים הם לקחת ומי יודע מה יעלה בגורלו, ומה יעלה בגורל כל הבנים הנחשדים כמרגלים... מה עשה, ידע שהקב"ה מתנהג עם בני האדם ב'מידה כנגד מידה', וכן אמרו חז"ל (שבת קנא:): "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים", על כן בירכם "ואיל שדיי יתן לכם רחמים" - שיגלגל לפניכם שתרחמו על הבריות, "לפני האיש" - קודם שתגיעו אל

בהיותי בארץ ישראל הלכתי לבקר בביהמ"ד דושינסקיא ולא האמנתי למה שראו עיניי - מצאתי בית המדרש גדול מאוד, ומשני הצדדים עומדים פארענצ'ס ועליהם מאות אברכים ובחורים, וראיתי עין בעין את הנהגתו של הרבי שליט"א כמו שהיה בביקורו אצלנו בלייקווד, ואז הבנתי היטב מהי ענווה ופשטות אמתית...

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א,
אב"ד סאנטוב לייקווד, על הענווה והפשטות של גדולי ישראל

שחרית באותו מנין, וכשנכנס ה'שבט הלוי' זי"ע להתפלל קם לכבודו כ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א.
לאחר התפילה אמר ה'שבט הלוי' למשמשי בקודש: "למחר אני רוצה להקדים ולבוא לתפילה בעשר דקות יותר מוקדם - טרם שיגיע כ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א". וכך הווה - ה'שבט הלוי' הקדים לבוא בעשר דקות, וכשנכנס האדמו"ר מנדבורנה, שהיה צעיר ממנו בהרבה שנים, קם מרן בעל ה'שבט הלוי' לכבודו...

לאחרונה ביקר בעירנו כ"ק מרן אדמו"ר מדושינסקיא שליט"א, והתקשרו אלי שהרבי שליט"א רוצה לבוא לבקר בביתי - כנראה שהוא ביקר בבית הרבנים דעירנו. כשנכנס היה זה בכזו פשטות, שאם לא הייתי מכיר את צורתו ותואר פניו מאיזו תמונה שראיתי ממנו, לא הייתי יודע מי הרבי ומי הגבאי...
כשנכנס לחדר האוכל לא התיישב מיד במקום שהכינו לו, אלא התחיל להסתובב תחילה ולהביט סביבו, הוא הסתכל על כל התמונות התלויות בחדר האוכל - על הקיר תלויות תמונות דיוקנותיהם של זקניי הגאונים הקדושים זי"ע שהיו מגדולי הדור המפורסמים, ושאל על כל תמונה מי הם האנשים אשר בתמונה.
כשהגיע לתמונת פני קדשו של ק"ז הגה"ק בעל ה'יריעות שלמה'

איתא בספה"ק אימרה נפלאה ביותר, דהנה יוסף הצדיק הרגיל שם שמים בפיו, שבכל דבר ודבר שאירע לו לטב או למוטב היה אומר שהכל מן השמים ואת הכל ה' עושה, וכמו שנאמר בפסוק (שם, ב) "ויהי ה' את יוסף", שבכל דבר ודבר שאירע לו, היה עמו ה' - היינו שתלה הכל בהש"ת.
יוסף הצדיק לא החזיק את עצמו כמוצלח, שכן בכל דבר הצלחה שהייתה לו, כמו בבית פוטיפר שהיה האחראי על כל הבית, וכמו שנאמר (שם, ד) "ויפקדוהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו" - תלה הכל שהקב"ה נותן לו מתנת חנם, ואשר על כן הוא מצליח בכל דבר אשר הוא עושה.
והנה, ענוותנותו היתירה וההנהגה הזאת, שלא תלה במעלותיו כלום אלא רק בהקב"ה, ענוה זו היא אשר גרמה לו לנשיאות חן, וכנאמר בפסוק (משלי ג, לד): "ולענווים יתן חן". הוא לא החזיק מעצמו כלל ולא התפאר בעצמו על הצלחותיו, "באשר ה' אתו", שכן כאמור היה ה' עם יוסף - היינו שבכל דבר אמר שה' עשה כן ורק ה' עזר לו להצליח ואין זה מכוונותיו ומעלותיו. ולכן אומר הפסוק "ואשר הוא עושה ה' מצליח" - בגלל זה הצליח מאוד שהיתה לו נשיאות חן בכל דבר, משום שלענווים יתן חן...

ראיתי הרבה פעמים את כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א - על ישראל הדרתו בקרית ויז'ניץ בבני ברק - הן בהיותו בארץ ישראל והן בהיותו בחוץ לארץ, כאשר ליווהו אחרי התפילה או עריכת השולחן, שהיה מסתובב לאחוריו וצועק על המלווים: "לכו לביתכם, לנו לביתכם, אני מכיר את הדרך לבד!"...
סיפר לי הרה"ח ר' יודא לייב עקשטיין שליט"א, מחשובי חסידי נדבורנה-ב"ב, ששמע דבר נפלא מאחד המשמשים בקודש של מרן פוסק הדור, הגאון האדיר בעל ה'שבט הלוי' זי"ע, וכך סיפר:
כששהה ה'שבט הלוי' זי"ע למנוחת הנפש בשוויץ, שהה שם למנוחה גם כ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א מבני ברק - שבאותה שנה עלה על כס האדמו"רות למלא את מקום אביו כ"ק אדמו"ר מנדבורנה זי"ע, בעל ה'באר יעקב'. בבוקר התפללו שניהם תפילת

הנער לא ידע את נפשו. הוא לא מקומי, לא דובר את השפה, הוא מבין שבריחה עכשיו כבר לא תועיל, ובסתר לבו מייחל הוא שהאוטובוס כבר יבוא והוא ייבלע בין דלתותיו. לצערו, לא זה מה שקרה, האוטובוס הוסיף להתמהמה, כשמנגד, חבורת הבריונים המפחידה הגיעה כבר לתחנה...

הנער הצעיר שניצל מחבורת בריונים באורח פלא

הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א

"וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֵת יְמֵי תַּנְפָּה אֵלָיו" (מתוך 'על הניסים')

בלב הומה מהתרגשות ובשמחה של מצוה, אנו חווים בימים אלה את הימים הגדולים והמוארים, ימי החנוכה. אלו ימים ייחודיים ביותר, בהם מדי ערב ניתנת לנו ההזדמנות להדליק את הנרות ולהתכנס סביבם, להאיר את הלב באור הניסי של קירבה לבורא עולם, ולשורר בהודאה על נפלאותיו עימנו, בימים ההם ובזמן הזה. נעימות שירי החנוכה גואות ועולות, משתלבות בהרמוניה נפלאה של ניחוח הסופגניות. הילדים מקפצים בעליצות סביב סביבונים מוארים, וכולנו מקדישים זמן ומחשבה להתבוננות במשמעות הנס ובהשלכותיו לימינו אנו. אין לב יהודי שלא רוטט עם הדלקת הנרות ושירת 'הנרות הללו', כל נשמה יהודית נרגשת בשירת ההודאה 'מעוז צור ישועת...'.

כשאנו מביטים בנרות הדולקים ובשלהבות הנוצצות, אנו מעלים בזכרוננו את הנס המופלא שהתרחש בימים ההם, כאשר קומץ חשמונאים יצא למלחמה על קידוש ה'. הם היו חלשים ומעטים, אבל טהורי מחשבה ואמיצי רצון. הם נלחמו נגד האימפריה הבינלאומית ששלטה בעולם שלטון ללא מיצרים, ולא רק שניצחו אותה והכריעו את גורל המערכה, אלא שמצאו פך שמן טהור ונעשה להם נס כביר שהוא הספיק לשמונה ימים.

סיפור נס החנוכה, מעורר שאלה ומחייב התבוננות: מה היה ההגיון מאחורי המהלך של החשמונאים? מנין היה להם האומץ לצאת למלחמה שנראית אבודה מראש? מהיכן נטלה קבוצה כה קטנה של אנשים כוחות ויכולות לצאת לקרב מול הצבא החזק בעולם?! ובעיקר - השאלה הנוגעת לימינו אנו - האם גם לנו יש כוחות כאלה? האם גם אנו מסוגלים להתמודד באתגר כזה? האם הכוחות והעוצמות הללו, האמונה בדרך ויכולת ההתמודדות בגבורה, שייכים רק להם או גם לנו?!

התשובה היא שכן, וזהו הסוד החבוי בתוככי להבות נרות החנוכה. הנרות הקטנים הללו מספרים לנו סיפור, מעמידים בפנינו עובדה, חושפים לנו תגלית. והתגלית היא - שכן!

שיש לכל יהודי נשמה אלוקית, בעלת עוצמות כבירות ובלתי נתפסות. שהנשמה שנתונה בקרבנו, שהיא חלק אלוקי ממעל שניטע בתוככי גופנו, היא כור אטומי של עוצמה רוחנית אדירה, לבת אש של חיים

אמוניים מעוררי השראה ועתירי כוחות. הנשמה הזו מחיה ומפעילה אותנו, ובה בעת מעניקה לנו כוחות להתמודד, יכולות לוחמה גבוהות, עוצמות לעמוד בכל אתגר ולנצח בכל קרב.

מנגד, היצר הרע שבתוכנו פועל להסתיר ולעמעם את הנקודה הזו. הוא מבין, שברגע שנפנים את היכולות שבתוכנו ועד היכן אנו יכולים להתעלות, להתרומם ולהתקרב לאבא שבשמים - באותו רגע הוא יישאר מובטל, וכל שכנועיו יפלו על אוזניים ערלות. לכן, 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע, הוא פועל לגמול את עוצמתה של הנשמה שנטועה בתוכנו. הוא משווק שאין בנו כוחות, שאנו חלוישי אופי, שבדורנו כבר אין יכולות התמודדות, שאנחנו בכלל לא בנויים לנצח ולהכריע במלחמה הרוחנית.

ואז באים ימי החנוכה, ואנו מדליקים את הנרות, מתבוננים בלהבות, ומאירים את האמת: בתוך כל יהודי יש כח עוצמתי וחזק מאין כמוהו, והוא בהחלט יכול להתמודד ולנצח בכל אתגר והתמודדות. ימי החנוכה נועדו לגלות את הכח הזה ולהעצים אותו, להביא אותו לקידמת הבמה ולהפנימו אל הלב, כדי שבכל רגע נתון נדע ונזכור:

בתוכו של כל יהודי בוערת אש, להבה עוצמתית. גם אם הוא נראה חלש מול גיבורים, חיל קטן מול צבא אדיר, נמושה זעירה מול כוחות חזקים - זו אחיזת עיניים מטופשת, כי האמת הפוכה לחלוטין: הנשמה היהודית שבקרבו היא כור אטומי המזון היישר מכסא הכבוד, ארון חשמל ומזוודת אנרגיה שכל כח בעולם לא יכול נגדה!

זהו המסר של ימי החנוכה, זהו האור העולה מבין הנרות, להאיר את נפשנו ולמלא אותנו באורה הבהיר של עוצמת הנשמה היהודית.

וככל שנקדיש יותר זמן להתבוננות על הכוחות שהנשמה מעניקה לנו, ככל שנעניק לנשמה את היכולת לתפוס את מרחבי הזמן והפנאי הנפשי שלנו, ככל שנוזן את הנשמה באוצרות רוחניים המחיים אותה - כך ניתן לה את היכולת להוביל אותנו, להעצים אותנו, להפעיל את הכוחות החזקים השרויים בתוכנו.

הבה ננצל את שעת הדלקת הנרות, להתנתק מהמירוץ הגשמי השוחק, מהתעשינות המקיפה מכל עבר, מהדאגות שנוטלות את שלוות נפשנו. נייחד את הדקות הללו לחשיבה, להתבוננות, להעמקת הקשר עם הנשמה היהודית שבקרבו, ואז נזכה שאורם הזך של הנרות ישאב אותנו לעולמנו הפנימי הקסום והעשיר, אל תוך מרחביה האינסופיים של הנשמה היהודית הכבירה שבתוכנו, וזה מה שיעניק לנו כוחות ועוצמות לכל ימות השנה!

היתר חריג במיוחד...

היה זה בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, כשאירופה כולה נרמסה תחת מגפי הקלגסים הנאצים, שהשליטו בכל מקום אימה ופחד. גם צרפת הגדולה נפלה בקרב והובסה בפני הצבא הגרמני, שהקים בה את מה שכונה 'שלטון וישי' - השלטון ששלט בצרפת בתקופת המלחמה.

כדרכם של הנאצים בכל מקום בו דרכה כף רגלם, גם בצרפת החלו מיד בהצרת צעדי הציבור היהודי. כל מי שנמצא ברחובות צרפת ולא היה שייך לעבודה כלשהי בשירות המשטר הנאצי - חרץ בכך את דינו להישלח ברכבות המוות לאחד ממחנות ההשמדה. הדרך היחידה לשרוד את התנאים הקשים באותה עת, היתה להתקבל לעבודה במפעל כלשהו, שתוצרתו משמשת את הנאצים, וכך ניתן היה לזכות בחיים.

באותה תקופה, נשים ונערות יהודיות רבות התקבלו לעבודה במתפרות שונות ברחבי פריז וגלילותיה, מה שהעניק להן אשרת חיים. אחת מהנערות הללו היתה נערה צעירה בשם תמר קורנפלד, לימים הרבנית הצדקנית, אשת חבר לגאון הגדול רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל. הנערה שמחה על שהצליחה להתקבל לעבודה, והחלה לבוא מדי יום יום לעשות את מלאכתה במפעל.

והיא באחד הימים, ומנהל המפעל קרא לכל העובדות, וקבע כי העבודה תימשך בכל ימות השבוע, כולל יום השבת רח"ל. מיד החלה תסיסה בין הנשים היהודיות שעבדו במקום, היעלה על הדעת כי תיאלצנה לחלל שבת?! האם אשה או נערה יהודיה יכולה להסכים לכך?!

מנהל המפעל שם לב לכך, ומיד קם והכריז בטון נחרץ: 'אשה שאינה מתעדת לעבוד בשבת - שתקום ותעזוב את המפעל עוד היום! אינני מוכן להחזיק כאן עובדות שעובדות ששה ימים בשבוע בלבד!' המנהל ידע היטב מה משמעות האיום, והיה בטוח כי הוא יעשה את שלו... כל בר דעת הבין שעזיבת המפעל - הינה למעשה בחירה מרצון בחיי בריחה, רדיפה ונדודים, מפחד השלטון הנאצי. שהות בצרפת בלי תעודת עובד - כמוה כהזמנה לנסיעה מהירה ברכבות המוות, בואכה מחנות ההשמדה!

הנשים שמעו את האיום, ונרעדו. בצער רב ובכאב לב נוראי נאלצו

להסכים לתנאים הקשוחים של מנהל המפעל, ולהסכים לעבוד שבעה ימים בשבוע. כולן, חוץ מנערה אחת...

הנערה תמר, היא לא הסכימה. מיד בשומעה את איומיו של המנהל, ארזה את תרמילה הקט והודיעה כי היא עוזבת את המפעל. בראש מורם ובגבורה יהודית הודיעה למנהל כי היא לא מוכנה לעבוד בשבת בעד כל מחיר שבעולם, ולפיכך היא קמה ועוזבת!

היא ידעה את המשמעות, הבינה את הסיכונים. ובכל זאת, האמונה שבערה בתוכה וכוחות נפשה לא הסכימו לכך שתעבוד בשבת, בכל מחיר שבעולם. היא ידעה שהיא נוטלת על עצמה סיכון לא פשוט ומחיר אישי לא קל - אבל בחרה מרצון לקום ולעזוב את מקום העבודה שהבטיח מחסה בטוח ומוגן!

כראות המנהל את אומץ ליבה וגבורתה של הנערה היהודיה, הודיע כי הוא מוותר רק לה על חובת העבודה בשבת. 'לאחר שראיתי עד כמה בוערת בה האמונה בדתה היהודית ועד כמה היא מוכנה להקריב ולהתמסר למענה - אני משחרר אותה מכל עבודה בשבת, והיא תוכל להישאר במפעל במתכונת עבודה ששה ימים בשבוע בלבד!'

סיפור נפלא זה, שהופיע בגיליון 'כאיל תערוג', חושף בפנינו פן נוסף על עוצמתה וגבורתה של הנשמה היהודית, על כוחה החזק ומבועי האנרגיה הנובעים בתוכה. מי שמחובר לנשמה היהודית שבתוכו, מי שמאפשר לאש האמונה היוקדת להבעיר את נפשו - מגלה בתוך תוכו עוצמות וכוחות שלא חשב שיש לו, יכולות כבירות שלא חשב שיש בתוכו.

זה בידיים של כל אחד ואחד מאיתנו, כי בכלנו בוערת אותה הנשמה, אותו הכח, אותה הלהבה. הגבורה החשמונאית כמו הגבורה היהודית לאורך הדורות, אינה נחלתם של יחידי סגולה, כולנו התברכנו בה והיא שוכנת בעומק נשמתנו. כל שעלינו לעשות הוא לחשוף את הכח הזה, לתת לו להוביל, לתת לו להנחות אותנו. כך נזכה שהכח המוביל אותנו יהיה כח יהודי רב עוצמה ואיכות, ונזכה לעמוד בכל האתגרים שלנו ולנצח בכל התמודדות!

רגע ששינה חיים!

הסיפור הבא התרחש לפני כ-25 שנה, בפרבר של רומא בירת איטליה, בשעת לילה מאוחרת. נער צעיר שיצא מישראל לטיול ברחבי אירופה, ישב על ספסל בתחנת האוטובוס והמתין לאוטובוס שיקח אותו למחוז חפצו. לפתע הוא שומע קולות משונים ומפחידים, ועד מהרה מבחין הוא בקבוצת גויים ששתו לשוכרה, שמתקרבת אליו בצעדי ענק...

הנער לא ידע את נפשו. הוא לא מקומי, לא דובר את השפה, ולא מחזיק כל אמצעי תקשורת או הגנה. הוא מבין שבריחה עכשיו כבר לא תועיל, ובסתר לבו מייחל הוא שהאוטובוס כבר יבוא והוא יבלע בין דלתותיו. לצערנו, לא זה מה שקרה, האוטובוס הוסיף להתמהמה, כשמנגד, חבורת הבריונים המפחידה הגיעה כבר לתחנה...

הפחד צימרר אותו, האימה שיתקה אותו. הוא הבין שהוא טרף קל בידי זדים ארורים, מי יודע מה יעלה בגורלו עכשיו. הוא מביט בבעתה בעיניהם המזוגגות, ולפתע שומע הוא כי הם קוראים קריאות גנאי לעברו וקופצים אגרופים כלפיו. הוא לא הבין אף מילה משפת המשך בעמוד הבא

דיבורם, אך הבין גם הבין שהינו מאויים על חייו, וייתכן שאלו הדקות האחרונות בהן הוא חי ונושם...

הנער, שלא זכה לגדול על ברכי האמונה ולא חונך לתורה ומצוות, חש אבוד לנוכח המצב. לאחר רגע התעשת, והחליט שינסה להציג מצג כאילו הוא מצטרף לחבורתם, ואף הוא כמוהם, עד הרגע הגואל בו האוטובוס יבוא והוא ימלט לתוכו. וממחשבה למעשה, כשהתקרבו אליו וכמעט עמדו להטיח בו בקבוק זכוכית מלא במשקה חריף, אזר אומץ ופנה לראש החבורה בבקשה לשנות עימם, לחלוק עימם מן המשקה החריף-חריף הזה...

באותו רגע השתנתה הבעת פניהם. אם הזר רוצה להצטרף להוללות, הם יתנו לו את ההזדמנות. הם מגישים לו בקבוק קטן, הנער כבר מניף אותו אל על, תוך שהוא מעיף מבט בוחן על התווית...

'אוי ואבוי!' - נחרד לרגע בעומק לבו. על תווית הבקבוק נכתב מפורשות כי הוא מכיל שומן של חיה שאינה טהורה. אמנם לא זכה להתחנך לתורה ומצוות, אבל האם הוא מסוגל לשנות משקה כזה? האם הוא מסוגל לטמא את נפשו ולשקץ את נשמתו במשקה פיגולים? האם יעלה בדעתו להכניס למעייו שומן האסור באכילה ליהודים?! מלחמה התחוללה בלבו. מחד גיסא, קבוצת בריונים מסוכנת בוחנת אותו ואת צעדיו, ממתינה לראות כיצד הוא שותה עמה. מאידך גיסא, הוא אינו מסוגל לשנות משקה שאינו כשר! הוא לא מסוגל להכניס לפיו דבר שאינו כשר!

בתום רגע של מאבק פנימי קשה ומייסר, החליט הנער כי זה צעד אחד יותר מדי. באותו רגע נדלק בו הניצוץ היהודי החבו, והוא גמר אומר שלא ישתה את המשקה הזה, ויהי מה!

היה זה שבריר שניה של ממש. שבריר שניה של מלחמה, של קרב פנימי בעומק הנפש. הסכנה ברורה, הפחד מצמית, אבל הניצוץ היהודי הכריע: לא שותים משקה לא כשר, לא מטמאים את הנשמה היהודית במזון שאינו לרוחה!

כהרף עין, הוא מניף את הבקבוק, פותח את הפקק, מסתובב מעט על מנת שלא יבחינו, ותוחב את אצבעו בפי הבקבוק. כעת הוא הופך את הבקבוק לעבר פיו, כביכול הוא שותה לרוויה מתכולתו. האצבע שתחב בבקבוק שמרה על חסימה נאמנה שאף טיפה לא תזלוג לתוככי פיו, כשהחושך ועיניהם המבולבלות של חברי הקבוצה מקילים עליו בביצוע התרגיל מבלי לעורר חשד מיותר...

כמה שניות הוא 'שותה' כביכול, ואז משיב להם את הבקבוק, מנענע את לשונו לאות הנאה, ומחמיא להם על טעמו האגני של המשקה. הם חייכו בהנאה לשמע המחמאות, לחצו אתו יד, ורבע השעה הנוספת בה המתין בתחנת האוטובוס כבר עברה עליו ברוגע יחסי. הם כבר לא מאיימים עליו, הם רואים בו כאחד משלהם...

ובאותה רבע שעה, לפתע ניעור בו הרהור: 'רגע, למה התעקשת כל כך? למה נלחמת כל כך? מי אמר לך שאוכל כשר הוא כה חשוב? מדוע שמת את נפשך בכפך וביצעת תרגיל כה מתוחכם, רק כדי למנוע מכמה טיפות משקה להיכנס לפיך? ומנין היו לך כוחות להתאמץ עד כדי חירוף נפש כדי למנוע מהמשקה הזה להיכנס בלועך?!' השאלות האלו הוסיפו להטריד אותו גם לאחר שהגיע האוטובוס,

שגאל אותו מהשהות ה'נעימה' בחברתם של קבוצת הבריונים. הן הוסיפו ללוות אותו גם בשובו ארצה, והוא החליט שהוא חייב לפצח את הסוד הזה ולגלות מנין היו לו הכוחות לעמוד באתגר המורכב. השאלות הללו הן שהובילו אותו להתחיל ללמוד על עוצמתה של הנשמה היהודית ורוח הגבורה הנושבת בה, וכך גילה כי בעומק לבו מסתתר כור אטומי קטן ממדים אך עתיר עוצמה...

וכהיום, בספרו לנו את סיפורו זה, הוא מגלה שכל התחזקותו בתורה ובמצוות, וכל הכח שהוביל אותו לבצע מהפך בחייו ולהקים בית של תורה ויראת שמים - הכל בזכות הגילוי המהדהד שגילה באותו לילה, במלחמתו הנחושה שלא להיכשל במשקה פיגולים. 'ברגע בו גיליתי את העוצמה הטמונה בתוכי ואת היכולת שלי להילחם למען האמונה שלי - באותו רגע חיי השתנו מהקצה אל הקצה!' - הוא אומר ברטט נרגש, ודמעה סוררת זולגת במורד לחייו...

וסיפורו האישי הזה, הנחשף כאן לראשונה, מעניק לנו הצצה נפלאה לכוחה של הנשמה היהודית. הנה כי כן, נער צעיר, נטול חינוך תורני, אבוד ובודד, ברגעי פחד ואימה משתקת, ובכל זאת - ברגע האמת עמד לצידו כוחה של הנשמה היהודית, עוצמתה של האמונה, והוא נאבק בצורה כה מתוחכמת ותוך מסירות והקרבה יוצאות דופן כדי לשמור על נפשו זכה וטהורה!

יהודים יקרים, בכולנו יש כוחות כאלו! לכולנו אותה נשמה יהודית, בכולנו נטועים כל מבעי העוצמה, האנרגיה והיכולות להתגבר, להילחם, להתמודד ולנצח. כמה כדאי לתת לנשמה היהודית את מזונה הרוחני, להרעיף עליה תורה ומצוות ומעשים טובים המעניקים לה חיות. כך ניתן לה להוביל אותנו ולשמור עלינו, להעניק לנו כוחות וללוות אותנו בכל מערכה, עד שבסייעתא דשמיא נצליח לעמוד בגבורה בכל האתגרים שלנו - רוחניים כגשמיים, ולהתעלות מעלה מעלה!

הזדמנות פז!

בין שלל האוצרות שמעניקים לנו ימי החנוכה, נמצא עוד אוצר אחד שכדאי לייחד אליו תשומת לב ומחשבה. הלא כולנו מחפשים למחוק את ההיסטוריה הלא נעימה שלנו, לנקות את העבר, לזכך אותו מכתמים שדבקו בו. כולנו חשים שיש לנו מה לשפר, למרק, לטהר... הנה אוצר יקר, אותו גילה בספר 'יסוד ושורש העבודה' והובאו הדברים גם ב'קיצור שולחן ערוך': ימי החנוכה מסוגלים מאוד לתקן את פגמי הנפש, וזאת - בנתינת צדקה לעניים ובמיוחד לעניים עמלי תורה. הזוכים לתמוך בלומדי התורה, ולהחזיק בידי עוסקי התורה בימי החנוכה - בכך הם מתקנים את פגמי נפשם, ומזקקים ומזככים את ליבם לאביהם שבשמים!

הבה נתפוס גם את המתנה הזו. עוד נותר לנו די פנאי לתמוך בעמלי התורה, לתת צדקה ולהחזיק בידי לומדי תורה. הבה נעשה זאת בימי החנוכה, וכך נטהר את ליבנו ונפשנו, ונצא מימי החנוכה זכים מטוהרים!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי:
במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

בוכה, לא יכולתי ללמוד. שמעתי שהיא צועקת 'אין לי פרנסה', ואמרתי: 'אם את צריכה פרנסה, תגידי שהכל נהיה בדברו, זה יעזור לך'. זה מה שיצא לי מהפה באותו רגע כדי להפיס את דעתה של הילדה".

הגאון לא תכנן מראש לומר את הדברים, אבל "ככל היוצא מפיו יעשה" - אחרי שהברכה יצאה מפיו הקדוש קיים הקב"ה את דבריו. (הגדה של פסח 'חי ראובן')

אני עושה כדברי הבת קול, ואכן כך אני מתפרנסת לא רע כבר שלושים שנה..."

שמע הגאון את סיפורה ופרץ בצחוק, ומן הצחוק התפוצצה המוגלה שבאוזנו. הוא כבר לא היה צריך את הלחש כדי לרפא את אוזנו...

שאלה האשה: "למה הגאון צחק?", ואז הוא סיפר: "אני הייתי הבת קול!..."

המשיך הגאון וסיפר: "הייתי שם בבית המדרש, ראיתי יהודייה

המשך מעמוד 3 | הגאון רבי משה שטיינמן שליט"א

אמר לנו פעם כי העץ טורד את מנוחתו כי נופלים ממנו תותים וילדים מהאזור באים ונוטלים אותם ואוכלים ללא הפרשת תרומות ומעשרות. ואפילו שהעץ לא ממש שלו אלא של בעל הדירה, אבל כיון שנותן לו רשות ובעלות מסוימת הזכיר את הגמרא בפרק מרובה ש"הצנועין אומרים שכל הנלקט יהיה מחולל על המעות", והתאונן כי אינו יכול כל יום להיות עסוק ולהפריש על התותים שהילדים יאכלו וזה מקשה עליו; כמדומה שאמר דברים נוספים, כגון האם יועיל ההפקר של העץ, אך אינני זוכר את פרטי הדינים.

הבית היה בשכירות, וכאשר עזבנו את כפר סבא חל החוק של 'דמי מפתח' והייתה אפשרות לקבל על הבית הרבה כסף - כי ניתנה לדייר בעלות מסוימת על הדירה ולתבוע עליה כסף; אבל מרן היה סבור כי אין זה מהיושר, כיון שכאשר קיבל את הדירה מבעל הבית החוק לא היה קיים ולא על מנת כן נכנס אליה. הוא עזב את הבית ללא קבלת פרוטה, ועבר להתגורר בבני ברק.

הכל באמצע הלימוד

בעת שנסעתי עם אבי למקסיקו התאכסנו בבית אדם אחד, ושם הבניינים מוקפים חומה, אולי גובה שלושה מטרים מפני יראת שודדים וכו'. ופתאום בלילה רואים בחור קופץ מעל החומה לבפנים, ומאוד נבהלו. סיפר הבחור, שהוא גר במרחק עצום משם, אינני זוכר כמה, ושמע שראש הישיבה הגיע, ומבקש רק לראותו לומד, וכשראו שכוונתו רצויה נתנו לו לעמוד מרחוק ולראות את ראש הישיבה כל הלילה לומד, והבחור עמד ועמד והסתכל, ולמחרת כשראש הישיבה נסע לשדה התעופה אמר הבחור לר' משה שהתפעל מהלימוד אבל יש לו שאלה על הראש ישיבה, שראה שבאמצע הלימוד הפסיק כדי לכתוב הקדשה על ספר לבעה"ב, ואחר זמן הפסיק באמצע הלימוד כדי לסדר עוד איזה דבר, ואיך זה שמפסיק באמצע הלימוד? כך תמה הבחור...

השבת לו: "אני אסביר לך, הראש ישיבה הוא פשוט כל הזמן יושב ולומד, ממילא כל מה שיעשה הוא באמצע הלימוד - הוא מתפלל באמצע הלימוד, הוא אוכל באמצע הלימוד, הוא הולך לישון באמצע הלימוד, וממילא גם כל סידור שמוכרח לעשות הוא באמצע הלימוד. (מתוך קובץ גלינות תשע"ט)

בשיר הזה אחרי עיצומו של עבודת הקודש שלנו בלילה קדוש זה?".

השיב לו ר' חיים אריה: "אתה לא מבין כלום. אין לי שום דבר עם הניגון מצד עצמו, לא חסר לי ניגונים אחרים. פשוט הניגון הזה מזכיר לי את הימים שעברו בימי מלחמת העולם בשואה, שהייתי שוהה ליד בחורצ'יק גלמוד שאין לו ידיעה ממצב ההורים שלו, חי בגלות בעירום ובחוסר כל, והבחור הזה לומד ולומד - הוגה בתורה בגלות שווייץ יומם ולילה. תשמע, את הגמרא היה לומד בניגון העתיק הזה - בו אני שר את ה'בצאת ישראל ממצרים'. תבין, עם הניגון אני מזכיר לעצמי את הסיטואציה של הבחור היתום ללא כלום - שאין לו בעולמו דבר מלבד 'אורייתא וקודשא בריך הוא', הניגון מחייה לי בחוש את הימים ההם - החודשים והשנים הרצופות של דבקות בתורה, ובכך אני מוסיף להתרומם למצב של עבודה אמתית".

צומות ותענית

בעיקרון, מאז שהבחנתי ומאז ילדותי, אבא צם תעניתים - לפחות שני וחמישי היה צם, ולכאורה עוד יותר, כך שלא הייתה בעיה של אכילת צהרים ובוקר רוב ימות השבוע. בכל מקרה, בבוקר כאשר הלך לשיבה לא לקח אתו מאומה, (לא רק בגלל שלא רצה לאכול, אלא שבאמת כמעט לא היה בבית אוכל, ומה שכבר היה נתנו לילדים). אולי לקח מעט פירות העץ.

אבא היה הולך ברחוב - בכפר סבא - תמיד עם תיק (אולי כדי לא לעבור בין ב' נשים).

תלמיד מהישיבה מהימים ההם אמר לי, כי פעם אחת הם החליטו בחוצפה לגלות מה יש בתיק של מורם ורבים ראש הישיבה. הם פתחו והתיק היה ריק לחלוטין... פעם שניה הם פתחו והיה בו פרי העץ - גויבה. שזו הייתה סעודתו לכל היום

תושב ותיק מכפר סבא ושו"ב של העיר הרב משה דינן ז"ל היה מספר רבות, כי כמה פעמים בצהרים כמה תלמידים צעירים והוא בתוכם ביקשו לעקוב אחרי מרן.

אבא הרי היה בישיבה רוב שעות היום מהבוקר מוקדם, בצהרים היה שב הביתה לזמן מה, משוחח עם הרבנית ושב לשיבה.

לאמור"ר הייתה בעיה גדולה עם ענייני מעשה. בחצר הבית שהתגוררנו בשכירות היה עץ תותים ענק מימדים עם הרבה פירות. אמור"ר

כך. אמנם הבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומו' מדי לילה בלילה. **כדי שאם יתחזק יוסף בבטחון מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליו לגאלו מבית האסורים ולמנותו משנה למלך מצרים.**

זה עתה שמעתי מעד ראייה, בחור שהורתו ולידתו בעיה"ת מונרו, כי באחד הימים מימות הקיץ יצאו בני הישיבה לטייל על ההרים הרמים שסביבות מונרו, ואותו היום היה יום חם ושרב. בהגיעם לראש ההר, מקום שאין גבוהה ממנו, וכבר הגיע זמנם לרדת ולשוב הביתה, נענו כמה בחורים כי כשל כוחם וכי אם לא ישתו 'מים' די סיפוקם אין בכוחם להמשיך ללכת, ולעולם יישארו 'תקועים' בראש ההר, ומי יודע מה יעלה בסופם... מיד נזכר אחד מהם בדבר המעשה הלז, והחלו לחזור ולהשריש במוחם ולבם כי מאמינים הם באמונה שלמה כי הבורא יתב"ש כל יכול, ובוודאי יזמין להם עתה מים לשתות די סיפוקם ויותר מזה... לא עברו כמה רגעים ולנגד עיניהם נגלה גוי ערל המטייל שם להנאתו, וישאלוהו "שמא יש בידך מים...". פתח הלה את תרמילו והוציא משם שני בקבוקים גדולים מלאים מים. בפליאתם ותמיהתם שאלוהו: "מאין לך מים בשפע במקום נידח זה?" ענה להם ה'גוי': "בורא העולם הזמין בידי מים ושלחני הנה", ויהי לאות ומופת.

(מתוך 'באר הפרשה' - מקץ תשע"ט)

מענין לענין, איתא ב'אור החיים' הק' בריש פרשתו: "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם", שבמשך כל השנתיים היה חולם את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק "מקץ שנתיים" לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו. וקשה, אם שכח את החלום לשם מה חלם אותו? ומבאר הרה"ק מקארין זי"ע (מקץ אות עא) ע"פ מעשה שהיה, שפעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע עם תלמידו רבי מענדיל ה'מגיד מבאר', ויצמא הרב ר' מענדל למים, אמר לו הבעש"ט: "אם יהיה לך 'בטחון' אמתי בהשי"ת יזמן לך ה' מים". ואכן התחזק ר' מענדל בבטחון בה', ונזדמן לפניהם ערל אחד וישאלם הערל: "האם ראיתם כאן ביער 'סוסים', שכן זה כג' ימים אשר אני תר ומחפש אחר סוסי שנאבדו ממני כאן ביער"... וישאלוהו האם יש לו מים, מיד נתן להם הערל מים לשתות... לאחר ששתה רבי מענדל שאל מרבו הבעש"ט: "הנה נוכחתי לראות שלא נסע ערל זה הנה אלא בעבורי, אם כן על מה עשה ה' שיסובב כאן זה ג' ימים?". ויען הבעש"ט ויאמר: "הקב"ה הכין לך מבעוד מועד את הישועה, שאם תבטח בו מיד תויושע, דגדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון, כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו".

כיוצא בזה היה אצל יוסף, שתחילה בטח בשר המשקים ונענש על

ביקור גומלין - ולא האמנתי למה שראו עיניי: מצאתי בית המדרש גדול מאוד, ומשני הצדדים עומדים בסדר מסודר פארענצ'ס ועליהם מאות אברכים ובחורים, וראיתי עין בעין את הנהגתו של הרבי שליט"א הפשוטה ללא גינוני כבוד מיותרים, כמו שהיה בביקורו אצלנו בליקווד, ואז הבנתי היטב מהי ענווה ופשטות אמיתית... מסופר על הגאון האדיר שר התורה רבי משה פיינשטיין זצוק"ל, שפעם אחת בא אחד אצלו לפסוק דין תורה, והגאון רבי משה לא פסק לטובתו, ורגז עליו וצעק: "אם אתה לא פוסק כרצוני, אז אתן לך סטירה!". ואמר לו רבי משה בתמימותו ובענוונותו: "איך ווייס ניט צו על פי הלכה מעג מען שלאגן פאר אזא זאך" (אינני יודע אם על פי הלכה מותר להרביץ בשביל דבר כזה)...

(מתוך נ'זעם שיח' - מכון 'אפריון לשלמה')

זי"ע אב"ד מאקאווא, התבטא ואמר שאחד מנכדיו הוא מפארי חצר דושינסקיא - מהפירות המובחרים ביותר - הלוא הוא הגאון הגדול רבי אברהם יצחק אולמאן שליט"א, חבר בד"ץ 'העדה החרדית' ורב שכונת גבעת שאול בירושלים. ואז סיפרתי לרבי שליט"א, כי בבחרותי בלומדי בארץ ישראל אכלתי אצלו סעודות שבת בהיותי קרוב משפחתו, וקירבני מאוד בחיבה יתירה.

אח"כ ישב וטעם מהמוזנות ומהפירות שהכינו לו, ושתה יי"ש ואיחל לחיים בחמימות ובפשטות. לאחר מכן ביקר בהיכל בית מדרשנו והמקווה, והסתובב שם והסתכל על כל דבר ודבר כאחד האדם, בלי שום התפעלות וגינוני מלכות וכדומה.

זמן מה אח"כ, בהיותי בארץ ישראל הלכתי לבקר בביתו ד' דושינסקיא בעת שהתקיים שם איזה מעמד - הלוא צריכים להחזיר

כוללת ומקיפה, וזכני השי"ת אכן להגיע לזה".
מה הינך משיב לחבר/מכר המתעניין אצלך על הצטרפות לתכנית 'קניין ש"ס'?
"אני ימליץ לו בכל לב", הוא נשמע מולהב. "אם כי", הוא ממהר לציין מניסיונו הרב, "אציע לו להשקיע לחזור על המבחנים הגדלים באופן יותר מסודר.

"אך המיוחד במבחן זה שרוב התשובות אינן מופיעות במסכת זו אלא מכוזרות בש"ס, כגון במסכת ברכות יש 10 שאלות בענייני קריאת שמע, תפילה וברכות שלא הוזכרו דינן במסכת ברכות אלא בשאר הש"ס, וכן מסכת פאה מלוקט דינים מכל הש"ס בהלכות מתנות עניים וכו' על זה הדרך.

"מבחן זה, מסיים ר' שאול ברגש, העלה לי את המושגים מה נקרא ידיעת התורה - לא רק ידיעת הש"ס בכל סוגיא במקומה אלא ידיעה

ונתתי לכם חזקים כליבי ורעו אתכם

דעה והשקפה

רעה דעה

הנהגת המידות

דיבור ושתיקה

אמת וחכופה

גניבת דעת

שחוק ושמחה

מלאכה ותורה

עין טובה ורעה

קנאה תאוה וכבוד

תורת האבות ומשה

פרישות לשם שמים

הכוונה לתכלית

הבריאות מדרכי ה'

חומרת דברים בסלים

שיעורים על דעות ומידות

יצא לאור ספר חדש מתורת רבינו הגדול הגר"מ שפירא זצוק"ל

[ע"י עורך הספר 'רעה אמונה']

מ"ח שיעורים שנאמרו לתלמידיו הקרובים, על:

- שלמות צורת האדם
- תיקון כוחות הנפש
- יחסי אדם לחבירו

להשיג בחנויות הספרים

יומא טבא לדבנן

הופיע ויצא לאור
ספר

עבודת פנים

הערות ציונים
וביאורי סוגיות
על סדר הדף
במסכת יומא

מקיף
בציונים
והערות רבות
בהרבה סוגיות
מסדר קדשים

נוסח לומדים

להשיג בתנויות המובחרות | או אצל המחבר 02-5401426
הוצאה לאור צוף | הפצה: קולמוס

הודעה משמחת

"יהדות מזוית שונה" החלה בצילום והקלטת שיעורים על

ספר הכוזרי

לרבי יהודה הלוי

מפי הרב **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

כידוע, ספר הכוזרי הוא הספר היסודי המקיף את יסודות אמונת

היהדות, וכמאמר הגר"א שהוא "קדוש וטהור ועיקר אמונת

ישראל ותורתו תלויים בו".

השיעורים מוקלטים ומצולמים ברמת איכות גבוהה ביותר.

ניתן להשיג את השיעורים בוידאו או באודיו.

כל שיעור כ-25 דקות

שיעור וידאו - 15 ₪

שיעור שמע - 10 ש"ח

לפרטים והזמנות:

mnoy1@neto.bezeqint.net | 02-5816573

בהזמנה של מעל 20 שיעורים - 20% הנחה

מדאורייתא
כוחה של מילה אחת
מאת הרב חיים אשר אפרתי שלישיא
דמה ט'

זאת בריתי
בענייני חיזוק וקדושה
הרבאית צוף

משמרת ברורה
קיצור משנה ברורה לפי סדר השולחן ערוך
הרבאית צוף

תעצומות הנפש
חזרת הפסיכולוגיה בדרך ההלכה
מאת הרב משה ברוך אפרים בן יוסף שלישיא
ירושלים

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

- יח"צ
- פרסום
- הפצה
- הדפסה
- גרפיקה
- עימוד
- עריכה לשונית
- עריכה תורנית
- הקלדה